Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Nadruk van't zelfde
stuk, zie de
verkeerd [illegible]
pp 150–180

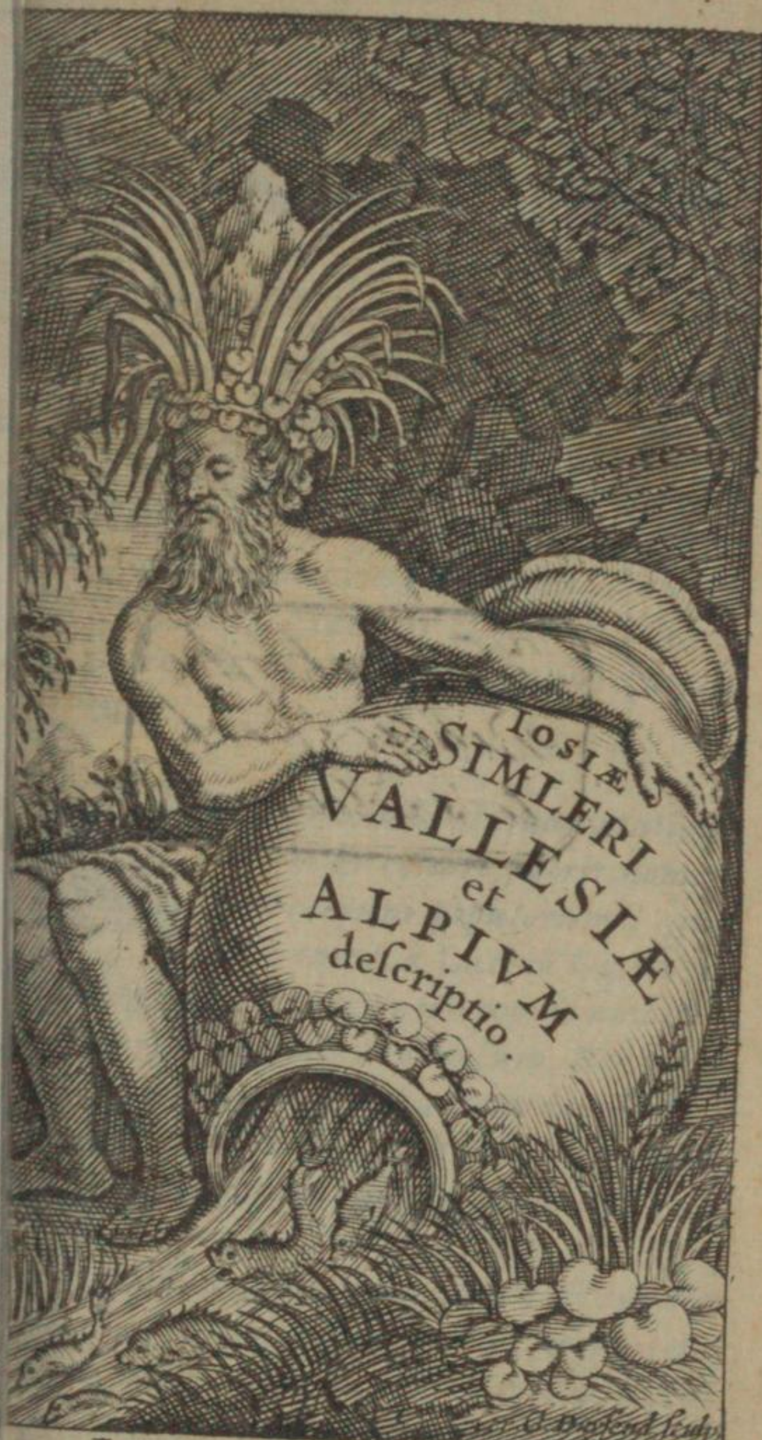
~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

KW 224
C 50

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

LVGDVNI BATAVORVM,
Ex Officina Elzeviriana *Anno* 1633.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Koninklijke
Bibliotheek
te 's Hage

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Reverendo & illuſtri Principi
ac Domino,

D. HILDEBRANDO à RIEDMATTEN, Epiſcopo Sedunenſi, Comiti & Præfecto totius Valleſiæ, Domino ſuo clementiſſimo, IOSIAS SIMLERVS gratiam & pacem à Deo patre, & D. N. Ieſu Chriſto precatur.

CVM proximis aliquot ætatibus clarum & celebre fuerit nomen fœderatorum populorum, qui hodie omnes à Latinè loquentibus Helvetii, veteri unius populi nomine, vocantur, ſæpe admiratus ſum, Reverende & Illuſtris Princeps, neminem hactenus extitiſſe, qui ipſorum res bello & pace præclarè geſtas, adhæc regionis ſitum, & hominum mores, Latina lingua deſcriberet, quò noſtra etiam ab exteris & remotis gentibus cognoſci poſſent. Præſertim cum nō defuerint homines docti & eruditi noſtra patrumque memoria, quibus hoc præſtare non fuiſſet difficile, maxime cum priva-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

tim extent non pauci vernacula lingua conſcripti commentarii rerum Helveticarum, & præterea in publicum dudum prodierint Chronica Ioannis Stumpſii, quibus Helvetiorum & reliquarum confœderatarum gentium plena & accurata deſcriptio continetur. Sæpe etiam interfui exterorum hominum ſermonibus, Italorum, Gallorum atque Germanorum, quibus ſeſe Latinam Helvetiæ deſcriptionem valde expetere oſtendebant: ac illi quidem noſtræ linguæ prorſus ignari, ſcriptis vernacula lingua editis ſe nihil juvari dicebant: alii verò non ita aſſueti noſtræ dialecto, maluiſſent etiam ipſi eadem Latine cognoſcere. Horum igitur ſermonibus commotus, & amicorum adhortationibus impulſus, Helvetiorum res Latino ſermone mandare cœpi: non quod me tantarum rerum deſcriptioni parem eſſe exiſtimem, ſed ne tam pertinaci noſtrorum hominum ſilentio (ut hactenus factum eſt) majorum noſtrorum præclarè facta ignorantia & oblivione ſepulta maneant. Cæterum ut hujus noſtri conatus & inſtituti guſtum aliquem noſtris hominibus præberem, libros duos de Valleſia hoc tempore in publicum edidi, ſi forte meo labore & ſtudio, atque etiam exemplo, viros doctos & eloquentes, quales hodie Dei beneficio Helvetia habet plurimos, ad idem ſtudium

excitare

excitare poſſem: id enim ſi effecero, ſponte libenſq; illis cedam & hanc lampada tradam: quod ſi alii id onus ſubire nolint, & meum hoc inſtitutum viris bonis placere cognovero, & eorum ope & conſilio adjutus fuero, conſtitui nihilominus in curſu cœpto pergere quamdiu vires ſuppetunt. Cæterum in meis commentariis conſcribendis Stumpfium laudatiſſimum rerum Helveticarum ſcriptorem in pleriſque ſecutus ſum: is namque ſingulas Helvetiæ regiones, lacus, flumina eorumque fontes, decurſus, montium juga, vallium anfractus, oppida, arces, pagos, familias illuſtres, hominum ingenia & mores, Reipublicæ rationem, res denique domi foriſque bello & pace præclare geſtas ſingulari fide, & diligentia penè infinita perſequitur, ita ut illi hoc nomine multum debeat univerſa Helvetia. Iniquiſſimè autem faciunt moroſuli quidam homines, qui cum ipſi nihil in lucem proferre audeant, interim graviſſimos diligentiſſimi viri labores carpunt, neque cogitant ipſum reprahendendo ſimul quoque à ſe damnari multos clariſſimos viros, & lumina Helvetiæ noſtræ, quorum conſilio & ope uſus eſt in ſuis Chronicis concinnandis, quos omnes hic nominare non attinet. Quod ſi alicubi forte aberravit, in tàm immenſo opere, hi qui id reprahendunt cogitare debebant, ubi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ipſi ſua diligentia annotaſſent unum aut alterum ejus errorem, viciſſim ab ipſo denas imo centenas res memoratu dignas literis & memoriæ mandatas eſſe, quas ipſi antea ignoraverint. Sed nos his neglectis qui aliorum vituperio laudem ſibi quærunt, hoc unicè potius optamus, petimus & contendimus, ut hi qui veritati ſtudent, & patriæ conſultum cupiunt, annotent, indicent, quæcunque in hiſtoria Helvetica annotanda, addenda, aut emendanda putant, noſque de his admoneant, & viciſſim ſe admoneri patiantur, ita enim collatis operis pleniorem & certiorem conſequemur deſcriptionem rerum Helveticarum. Atque ego eò libentius partem hanc mei operis à reliquo corpore quaſi avulſam publicare volui, ſi quo modo poſſem aliquos in hoc opere adjutores mihi comparare quando ex hoc ſpecimine & exemplo videre illis liceret, quæ nam ſit ratio mei operis & inſtituti. Ita namque hic ſecutus ſum Stumpfium, ut tamen non interpretis more ejus commentarios redderem, ſed primùm alium ordinem, & eum qui mihi maxime huic inſtituto idoneus videbatur adhibui. Deinde hiſtoricam tractationem περιηγήσει, ſeu regionis deſcriptione ſejunxi. Poſtremo non pauca partim à CL. V. Sebaſtiano Munſtero antea tradita partim ſtudio & labore meo collecta, ad-

didi

didi, id quod facile deprahendet, quicunque mea cum illius ſcriptis contulerit. Atque etiam cum hunc libellum conſcripſiſſem, priuſquam eum in publicum ederem, viris doctis & qui de eo judicare poſſent legendum dedi, atque inter alios doctiſsimo viro & amico meo eximio, Thomæ Plattero, à quo humaniſsime admonitus nonnulla mutavi, & quædam etiam addidi. Porro quod conſilium hic ſecutus ſum, eodem in toto opere commentariorum Helveticorum utor, nempe ut regionum deſcriptionem ſingulatim perſequar, ac ab ea ſeparatim hiſtoriam omnium confœderatorum populorum uno opere complectar: ideoque etiam ſecundo hujus deſcriptionis libro, quædam brevius quàm rerum magnitudo poſtulabat à me expoſita ſunt, propterea quod eadem in Helvetica hiſtoria ſuo loco copioſe enarrantur. Quod ſi hujus libri publicatione meum ſtudium bonis approbavero, & ab illis qui in his rebus verſati ſunt, impetrare potuero, ut laborem cognoſcendi & judicandi ſuſcipiant, nihil etiam in illa operis parte publicabo, quod non ante judicia eorum ſubierit. Atque Valleſia quidem cujus deſcriptionem hic damus, montibus concluſa non ita latè patet, non tamen propterea ejus deſcriptio con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

temnenda eſt: multa enim in hac regione qua anguſta videtur memoratu digna occurrunt: etenim hanc ipſam vallem tres populi antiquitus inhabitarunt, Seduni, Viberi, Veragri, ad quos Romani rerum domini non dedignati ſunt in has Alpes Colonias mittere. Ad hæc admiranda naturæ miracula paßim in tota regione, maximè tamen in altißimis montibus quibus undique Valleſia cingitur, ſe contemplanda offerunt. Apud noſtros quidem homines pleraque propter quotidianam conſuetudinem admirationem amiſerunt, ſed exteri homines etiam ad ipſum Alpium conſpectum obſtupeſcunt, & ea quæ nos propter conſuetudinem negligimus, illi pro miraculis habent. Et eſt certè admiranda vis naturæ, quæ hos montes in tantam altitudinem extulit, eorum vertices nivibus perennantibus, & glacie perpetua texit, tanta flumina ex illis in omnes orbis partes effundit, & ſub ipſis nivibus quæ vix media æſtate ſolvuntur, tot & tam varias herbas ſalutiferas nuſquam alibi notas, optimaque paſcua gignit, tot arbores proceras producit, innumeras feras in rupibus & ipſis quodamodo nivibus alit. Quoniam verò tota Helvetia alpina regio eſt & hujuſmodi naturæ miraculis plena, nolui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ui *hæc in Valleſiæ deſcriptione tracta-
e, ſed peculiare commentariolum de
Alpibus, feſtinata opera confeci, in quo
ulta de alpinis itineribus ad explican-
a veterum loca congeſſi, & quæ maxi-
e memoratu digna videbantur in Al-
ibus, adnotavi. Magnitudo quidem
i juſtum opus requireret, ſed ſpero
eam hanc operam & commentario-
m breve & tumultuarium non ingra-
m fore ſtudioſis hominibus, quibus oc-
ſionem de multis rebus cogitandi ſup-
ditabit.*

*Cæterum quicquid hoc eſt laboris
operis noſtri, clementiæ tuæ, Reve-
nde & Illuſtris Princeps, inſcribere
olui: primum enim Valleſiis, quorum
gionem deſcribimus & hiſtoriam con-
ximus, multis jam annis ſingulari
m laude prudentiæ, juſtitiæ, cle-
entiæ, modeſtiæ & pietatis præfuiſti.
einde hujus hiſtoriæ præcipua nar-
tionis pars circa Epiſcoporum res ge-
s verſatur, & varia exempla hic in
ramque partem proponuntur, etenim
veteres illos prætercam, patrum &
orum memoria duo maximi nomi-
s in Sedunis Epiſcopi fuerunt. Iuſtus
llinius & Matthæus Schinerus Ro-
anæ eccleſiæ Cardinalis. Atque Sil-
ii conſiliis difficillimis temporibus ſte-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

tit Reſpublica Helvetica: ipſe namque prudenti conſilio, magno labore & indefatigabili ſtudio, pacem & fœdus inter illuſtriſſimum Archiducem Auſtriæ Sigiſmundum & Helvetios confecit, adſcitis in idem fœdus civitatibus atque epiſcopis Argentinenſi & Baſilienſi, & aliis plurimis. Quo quidem fœdere certum eſt non tantum Helvetiæ, ſed totius Alemanniæ ſalutem & libertatem conſervatam fuiſſe. Nam principes & civitates hoc fœdere conjuncti, invictas antea & omnibus metuendas Caroli Burgundi vires debilitarunt, vicerunt, fregerunt & in nihilum redegerunt. At verò alter Matthæus Cardinalis, magni alioqui animi princeps, dum nimium odio ſuo, quo Gallos proſequebatur, indulget, magnarum cladium author fuit Helvetiis, effecitque ut Helvetii in contrariis caſtris ſtipendia mererent, &, quod magnorum odiorum tùm cauſa fuit, in aciem adverſus ſe invicem, contrariorum principum auſpicia ſecuti, prodirent. Sed & Sillinius tandem à pace ad bellum animum convertit. Ergo poſtquam ſimilia conſilia ſecuti ſunt, parem & conſimilem habuere exitum: ambo enim amiſſa domi pace & tranquillitate, diu cum ſeditioſis hominibus conflictati, & tandem

extr

tra patriam pulſi, penè in exilio mor-
i ſunt. Cæteri qui hos in Epiſcopa-
& imperio provinciæ veſtræ ſubſe-
ti ſunt, exemplo credo horum admo-
ti, pacem & tranquillitatem domi
mam ſemper conſervarunt. Quorum
ſtigiis cum inſiſtas, Reverende & Illu-
is Princeps, atque domeſticum exem-
um laudatiſſimi Principis Reverendi
omini Adriani à Riedmatten imite-
, merito nomen patris patriæ apud tuos
ſequeris. Idque eo laudabilius eſt, quod
ſce temporibus, quibus vel omnia ali-
miſcentur tumultibus, vel ſaltem ob
ebem diuturna annonæ caritate exhau-
um, eo inclinare videntur, tu Dei be-
ficio, ea æquitate & clementia & ſin-
lari prudentia Valleſianos tuos re-
s, ut in ſumma pace & tranquilli-
te viventes commune malum levius
rant.

Poſtremò cum ab ineunte ætate, Re-
erende & Illuſtris Princeps, in bo-
arum artium & literarum ſtudio ver-
tus ſis, nemini potius quàm tuæ Cle-
entiæ meum ſcriptum offerre volui, &
um mihi patronum deligere, qui poſ-
t non tantum de præſenti libello, ſed
e aliis quoque commentariis rerum
elveticarum judicium ferre, & libe-
è admonere de his, quæ vel omiſſa vel
perpe-

*perperam ſcripta fuerint, & ea quæ rec-
tradita ſunt adverſus iniquorum calum-
nias cum auctoritate aliqua defender-
Quare ſi tibi, Reverende & Illuſtr-
Princeps, cognovero mea hæc ſtudia pr-
bari, excitabor ut majori alacritate
abſolvendis commentariis rerum Helv-
ticarum pergam. Deus CL. tuam, Rev-
rende & Illuſtris Princeps, incolum-
diutiſsime conſervet. Tiguri.*

DESCRI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

DESCRIPTIONIS

VALLESIÆ,

LIBER I.

e populi moribus, & regionis ſitu, urbibus, arcibus, pagis & reliquis memoratu dignis.

QVA Rhodanus fluviorum Galliæ fertiliſſimꝰ apud Lepõtios Viberos oritur, vallis non ita lata undiq; præruptis,altiſſimiſque monti-
is cincta, ſecundum fluvij curſum ſeſe
rrigit, & paulo ſupra eum locum,ubi
Lemanum lacum influit,anguſtis fau-
ous ad exitum fluvii relictis, coëunti-
is in unum pene montibus clauditur.
habitarunt olim hunc locum Viberi
ortum fluminis, deinde Seduni, &
fra hos Veragri : verum jam ab ali-
iòt ſeculis univerſi vallis hujus incolæ
o nomine Vallenſes aut Valleſii ſeu
lleſiani à valle nominantur. In inſcri-
ione vetuſta,quę non longe à Geneva
ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ad lacum Lemanum cernitur, *Valin*
nominatur.

D. M.
L. AVR. RESPECTO IVVEN
ERVDITO CAVSIDICO
BIS CIVI VALINSÆ
ET EQVESTRI DEFVNC
TO ANNORVM XVIII
FILIO PIENTISSIMO
L. AVREL. RESPECTVS
PATER PONENDVM
CVRAVIT.

Quidam tamen tertium verſum ſ
legunt
BIS CIVIVM LINSÆ

In conciliorum ſubſcriptionib⁹ Epa
nenſis & Aurelianenſis quinti, epiſc
porum Octodurenſium Valinſanoru
mentio fit, ita enim quædam exempl
ria vocant, alia vero Vallenſium n
men habent: & liber Provinciaru
Octodorum civitatem Vallenſium n
minat.

Termini Valleſiæ.

Terminos habet Valleſia, ab Or
Lepontios, Antuates ab Occaſu, à M
ridie Lepontios iterum & Salaſſos, &
Septentrione Helvetios: ab his omnib
altiſſimis montibus & qui perpetuis n
vib

ibus rigent, dirimitur. Itaque omniuſ ferè locis æſtate difficilem aditum abet: hyeme vero nonnulli montes, & æſertim Gemmius, qua æſtate frequentiſſimum iter eſt, prorſus impervii nt, reliqui magno labore & periculo iperantur. Vno tantum itinere per ntuates qua Rhodanus montes apet, commode adiri poteſt: ſed idipſum loci natura & arte ita munitum eſt, regio hac quoque parte ab hoſtium curſionibus tutiſſima videatur. Vallis ſa in longitudinem ferè C. millia paſum patet, tota tamen anguſta eſt, niſi a inter montes in alias valles diffuntur, quarum aliquę 15. nonnullę etiam . millium paſsuum longitudinem haent.

Valleſiæ fertilitas.

Incolæ ipſi magno labore & ſingula industria omnia loca, quæ modo cultram admittunt, exercere ſolent, multm autem operæ in aquis derivandis onunt: etenim non tantum prata & ortos, ſed, quod in noſtris regionibus uſitatum eſt, vineas quoque irrigare onſueverunt. Itaque è ſummis montis aquam ligneis canalibus per duo illiaria aut etiam amplius deducunt, agnis ſumptibus, & aliquando etiam

magno

magno vitæ periculo, quando hom…
funibus ſuſpenſi, nudarum rupium …
tera cædunt, ut ex his ſuppoſitis tibi…
nibus & canteriis canales ſuſpenda…
Quare etſi vallis arcta & exigua ſit, h…
tamen induſtria efficiunt, ut idipſu…
quicquid eſt ſoli fertilitate nulli fini…
marum regionum cedat. Vini primu…
ea eſt copia & bonitas, ut illud jume…
tis ſarcinariis per altiſſimos montes …
Helvetiis & Lepontiis exportetur. Fr…
menti tantum habet, ut aliunde inv…
cto non egeat, ac durat illic meſſis …
Majo ad Octobrem uſque menſem, du…
in vallibus depreſſioribus, & montib…
frigidioribuſque locis tardius, alibi …
tius frumenta matureſcunt. Ac ſæ…
eodem die iter per montes facientes, …
hyemem, & ver, & in ipſam meſſem i…
cidunt: in ſummis enim montibus n…
ves & glaciem reperiunt, in eorum d…
preſſioribus partibus paſcua pulcher…
me florent, & ad radices fœnum co…
gitur, in valle ima frumenta jam m…
tura ſecantur. Fructus omnis fere ge…
ris illis non deſunt, nam non tantu…
pira, poma, ceraſaque diverſi gener…
pruna item & corna, & mora, & nu…
juglandes, avellanæ, pineæ, copi…
apud eos naſcuntur, ſed ficus quoq…
& amygdala & malogranata apud …
dun…

[.]nos feliciter proveniunt, neque tan-[t]um arboribus, ſed omnis generis her-[b]is & floribus cultiſſimos hortos ha-[b]ent, in quibus præter alia crocus præ-[ſ]tans colitur, tanta copia, ut in vicinas [r]egiones magno gẽtis lucro exportetur. [I]n tanta florum copia, apum plurima [a]lvearia incolæ habent, ex quibus toto [a]nno mel recens illis abundanter ſup-[p]etit. In montibus metalla ſunt, plum-[b]i, ferri, æris, argenti: cryſtallus etiam [i]bidem in ſummis Alpibus, partim è ter-[r]a effoditur, partim ex præruptis rupi-[b]us, quibus innaſci ſolet, colligitur, ejuſ-[m]odi etiam inde accepi, cui adhuc ſaxi [è] quo enata fuerat particula adhæret. [D]uorum autem generum cryſtalli in [h]is alpibus reperiuntur. Vnum quod [p]ræſtantiſſimum eſt, clarum & pelluci-[d]um, alterum ſubobſcurum, nonnun-quam crocei aut alterius coloris: quæ-[d]am vero exterius quodam quaſi vela-mine obductæ interius claræ puræque [ſ]unt. Magnitudo eorum diverſa eſt, nam [f]erunt nonnunquam integras & non vitiatas ponderis quadraginta librarum aut etiam quinquaginta reperiri. Præ-terea lapidum ſeu carbonum bitumino-[ſ]orum, quos vulgus *ſteinkolen* vocat, magna eſt copia apud Sedunos & Side-rianos: hi lapides toti nigri ſunt, & me-

tallorum modo è montibus effodiuntur, deinde aliorum lapidum modo in calcariam fornacem componuntur, & faſciculis aliquot lignorum adhibitis accenduntur, & in calcem optimam convertuntur: Modus hic calcis coquendæ è bituminoſis lapidibus, non ita pridem inventus eſt, cum antea tantum ad ignis uſum inſtar carbonum reliquorum adhibiti fuerint. Sylvæ abundant larice, ex qua cum Agaricum inter purgantia pharmaca celebre, tum præſtantiſſima reſina colligitur, qua therebinthinæ loco noſtrates chirurgi utuntur, hanc Valleſiani *lert ſchinen* vocant, noſtri *glorien*: præterea pinu, picea, abiete, aliiſque arboribus quæ alpibus frequentes ſunt. Cervis, capreis & apris carent: urſi, lupi, thoes, lynces, vulpes multi ſunt in hac regione: Ferinæ etiam reliquæ tanta eſt abundantia, ut bubulæ inſtar, & nonnunquam viliore precio in macello vendatur: ſimiliter phaſiani, perdices utriuſque generis, otides, lagopodeſque, & diverſorum generum gallinæ ſylveſtres, non pauciores quàm in Lepontiis & Rhetis capiuntur. In vallibus & montibus mediis præſtantiſſima paſcua habent ac magna boum armenta alunt: ita ut quotannis hinc non exigua copia boum in Italiam abduca-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

tur. Ad Rhodanum equorum ſunt paſcua, porcos alunt paucos, eoſque aliunde emptos: muli etiam & aſini illis non deſunt: in mediis montium paſcuis, ſed arduis & quo boves ob loci acclivitatem pervenire non poſſunt, oves paſcuntur: in ſylvis vero quæ boum & ovium paſcuis adjacent capræ nutriuntur. Itaque butyri & lactis & caſei magna apud eos eſt abundantia, ut & apud Helvetios. Atque apud ipſos præſtantes caſei ex lacte modò emulſo & calenti, abſque ullo igne parantur. Rhodanus cum aliorum piſcium varia genera, tum qui inter fluviatiles non poſtremã laudem obtinent, Truttas multas & ingentes 29. & 30. pondo, alit. Calidæ quoque aquæ duobus locis ſcaturiunt, quas ad varios morbos medici & magis etiam vulgus hominum commendant.

Hominum habitus & mores.

Homines hujus regionis ſunt corpore firmo & ad labores apto, colore plerunque ſubfuſco, ut qui ſe agro colendo in ſole quotidie exerceant: multis ſtrumæ naſcuntur, id quidem plerique aquarum vitio fieri exiſtimant: Munſtero tamen hæc ratio non probatur, eo quod opulenti qui rariſſime aquam bibant, non minus cæteris ſtrumoſi ſint,

B 2 ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſed hoc infirmum plane argumentum
eſt, quaſi nullus ſit aquarum niſi in po
tu uſus, & non etiam panis & pleriqu
cibi quibus quotidie utimur, aqua m
ſceantur, aut coquantur. Idem tame
ſcribit, Stiriæ populos ſtrumoſos eſſe, at
que incolas cauſam ejus rei aquæ atqu
aëri quibus veſcantur, tribuere. Atqu
idem ſentit Georgius Agricola: Aquæ
inquit, quæ infectæ ſunt venis auri, ar
genti, plumbi, ſtibii, nervos duros effi
cere, contrahere, tendere, ſimiliter ar
tus pituita replere & inflare ſolent. E
ipſis vero aliquæ gutturoſos efficiunt
ut in Norico ſupra Iuvavium nobil
oppidum, quod hodie, ut dixi, Salzebur
gum nominamus: atque in alpibus duc
bus in locis in Cillera valle, quæ diſta
ab Oeno ad octavũ lapidem, meridien
verſus, ejus vallis incolas & habitatore
nationem Medullorum Vitruvius vi
detur vocaſſe: & in Sundera valle, qua
abeſt à Curia oppido Rhetiæ, circite
duodecim millia paſſuum. Vbi prætere
fons eſt cujus aquæ potæ adeo lædun
cerebrum, ut ſtolidos faciant, atqu
etiam in Italia Equiculis guttur intume
ſcit aquarum, quas bibunt, vitio. Hæ
ille. In agro Tigurino ad Turum flu
vium, proxime qua Rhenum ingreditu
in villa Flaach nomine, fons eſt qui bi
bente

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

bentes gutturoſos efficit, ideoque ſtrumarum fons nuncupatur. Ac quod Valleſianos ſpectat in quibuſdam pagis complures gutturoſi inveniuntur, in aliis prorſus nulli, in quibuſdam pauci admodum. Alium quoque pagum ſe illic noſſe amicus quidam ad me ſcripſit, in quo plures claudicent, quum in proximo pago nemo tali vitio laboret. Item pagum eſſe in quo plures fatui homines inveniantur, quos ipſi *gouchen* vocant, qui vix homines nominari merentur, beſtiis ſimiles, ut qui nullo cibo humano utantur: ſe enim vidiſſe qui ſtercore equino uteretur, alium qui fœno, alios qui nudi tota hyeme incederent, & varia hujuſmodi monſtra: quorum cauſa in occulto latet. Conſtat tamen illic primam eſſe gratulationem quæ enixis affertur, quod naturarum expertæ illis dicere & gratulari ſolent, quod infans non ſit fatuus. **Gott ſyge gelobt das kind wirdt kein gouch werden.**

Veſtibus vulgo ex craſſa & rudi lana utuntur, & in hac re ruſtica plebs Helvetiorum populo minus ſumptuoſa eſt. Aedificia pleraque ex ligno, latice potiſſimum extructa ſunt, quæ & tempeſtates fert, & vetuſtate duritiam & nigre-

dinem acquirit, ut hebenum Aethiopi-
cam imitari videatur : ædificia ipſa pr
captu hominum ſatis affabre extructa
ſunt : tecta ex fiſſili lapide fiunt, idqu
ad incendia arcenda. In oppidis, & ce-
lebrioribus vicis qui oppidorum mor
extructi ſunt, plurimæ domus muratæ
extant, additis turribus & murorum
pinnis eleganter in modum arcium ex-
tructæ. Victus talis eſt, qui & veſtitui &
habitationi, & hominibus ruſtico labo-
ri deditis conveniat. Nobiliores tamen
ſplendide veſtiuntur, & argento, auro-
que ornantur, nec minus in victu om-
nibus delitiis abundant. Agriculturæ
potiſſimum ſtudent, ſed qui ſupremam
vallem incolunt, Viberi, paſtioni ma-
xime operam dant, quod regio eorum
frigidior, neque vites ferat, neque tam
felix frumento ſit ut altera : cæteri &
vineas & frumentarios agros colunt.
Mercaturas non magnas faciunt, ſed res
quibus abundant, exportant, & neceſ-
ſarias domum reportant. At vero om-
nes bellicoſi ſunt & amantes libertatis,
itaque & frequentia bella pro libertate
tuenda geſſerunt, & monumenta ho-
rum tota regione dirutæ arces, & mu-
rorum ruinæ viſuntur. Literarum ſtu-
dia ab illis magni fiunt, itaque & nobi-
les homines ſuos liberos frequenter ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

exteras gentes ſtudiorum cauſa mittunt, & ſæpe etiam tenuiores magna animi conſtantia, ne in ſumma quidem paupertate & victu oſtiatim emendicato literarum ſtudia abiiciunt, ſperantes ſeſe ſi aliquam eruditionem conſequantur, domi & in eccleſia & in republica honores & dignitates poſſe adipiſci. Lingua utuntur partim Germanica, partim Sabaudica quam Romanam illi vocant.

Valleſiæ diviſio.

VAllis univerſa in duas partes dividitur, Valleſiam ſuperiorem ab ortu Rhodani uſque ad Morſiam fluvium, qui infra Sedunum Rhodano miſcetur, hanc olim Viberi & Seduni incoluere: & Valleſiam inferiorem à Morſia ad Agaunum, quæ loca Veragri tenuerunt. Superior regio in ſeptem partes diſtincta eſt, quas ipſi Deſenas & Germanicè *Zenden* nominant: quod nomen unde deductum ſit ignoro: nam à decumis aut denario non poteſt derivari, cum tantum ſeptem Deſenæ ſint: amicus quidam meus exiſtimat idem eſſe quod διοίκησις, ſingulæ enim Deſenæ ſuam διοίκησιν ſive juriſdictionem habent, ſingularem rempublicam & peculiaria privilegia: nos deinceps Deſenas Latine

non male ut arbitror Conventus nominabimus. Septem igitur ſunt Valleſiæ ſuperioris Conventus, Gomeſianus, Brigianus, Veſpianus, Raronius, Leucianus, Siderianus & Sedunenſis. Porro Conventus univerſi eccleſias ſeu parochias habent XXX. Inferioris Valleſiæ ſex ſunt Conventus, quos ipſi nominant ſigna militaria, *Baner*, eo quod ſinguli propriis vexillis utuntur ecclefiæ XXIV.

Reſpublica.

VEragri ſive Valleſiani inferiores diu olim cum Sedunis & Viberis bella geſſerunt, & tandem nonaginta duobus ab hinc annis victi eorũ imperiũ ſubiecerunt: arces munitę numero ſedecim ab his deſtructę ſunt, quarum rudera hodie cernuntur, neque enim eaſdem reſtituere licet, ne libertati eorum inde periculum creetur: itaque nunc Viberi & Seduni Veragris imperant, & illis præfectos mittunt, qui jus dicant, & rempublicam adminiſtrent. Princeps vero totius regionis eſt Epiſcopus Sedunenſis, qui comes & præfectus Valleſiæ nuncupatur: hunc ſuffragiis communibus deligunt canonici Collegii Sedunenſis, & legati ſeptem Decumarum ſuperioris Valleſiæ. Proximum ab Epiſcopo locum

tenet

enet quem illi regionis ducem ſeu ca-
itaneum, & Gallica voce baliuum,
ulgo *deß landts houptman*, nuncupant,
unc juris præfectum nos nominare
oſſemus, quando ad illum cauſæ civi-
s deferuntur: præeſt hic biennio, &
b epiſcopo & legatis Decumarum libe-
is ſuffragiis deligitur, atque deinde pu-
lica approbatione ſingulorum con-
entuum confirmatur. Singuli quoque
Conventus ſummum magiſtratum ha-
ent, quem Gomeſanii, Raronii, & Leu-
enſes Majorem, cæteri Caſtellanum
ominant : hic cum ſui Conventus ſe-
atu quaſuis cauſas etiam capitales ju-
icat. præterea Ammanos (quo nomine
Helvetici quidam pagi ſummum magi-
tratum appellant) ſed hi apud Valleſios
unt ſub imperio Majorum. Ab omni-
us Conventibus ad ſenatum Valleſiæ
rovocare licet. Nomino hic ſenatum,
quem vulgo vocant *des landts raadt*:
ic more majorum quotannis bis con-
vocatur, Majo & Decembri menſibus,
quo tempore ex ſingulis pagis bini &
nonnunquam terni legati conveniunt,
idque Seduni in caſtro Majoriæ. Senatui
intereſt Epiſcopus, ſententias rogat bal-
iuus : ac ab his de republica conſilia tra-
ctantur, eliguntur gubernatores & qui
publica officia adminiſtrant, & ſum-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

mum jus dicitur à quo provocare i
aliud tribunal non licet.

Fœdera.

FOedere conjuncti ſunt Valleſii H
vetiis. ac primum Friderico II. I
peratore anno 1250. cum Bernatib
fœdus in decennium fecerunt, neq
ullum hoc antiquius fœdus habe
Multis deinde poſt annis bello in
Valleſios & Vuilhelmum Epiſcopum
Raronia familia exorto, quinque Co
ventus fœdus cum Lucernatibus Vr
niis & Subſilvanis fecerunt, ut utrinq
cives & quaſi ejuſdem regionis cen
rentur: factum eſt hoc fœdus anno 1
lutis 1417. Anno autem poſtquam h
geſta fuere 31. cum Bernatibus novu
fœdus ab omnibus Decumis initum e
Mox anno 1473. fœdus & ſociet
perpetua ſancita eſt inter ſeptem Co
ventus Valleſiæ, & tres ante nomin
tos pagos Helvetiorum: & poſt bie
nium cum Bernatibus etiam perp
tuum fœdus ſanciverunt, ut adverſu
quoſvis hoſtes ſibi mutuo auxilio ſin
Poſtremo noſtra ætate 1533 ann
Epiſcopus & Conventus Valleſianoru
fœdus cum tribus pagis renovarun
& eidem quatuor alios pagos adſcripſe
runt

runt, Suitiam, Tugium, Friburgum, & Solodorum.

Matza.

Non poſſum hoc loco præterire Matzam Valleſianorum, ſingularem quidem hujus populi conſuetudinem, quæ forte Scythica alicui videri poſſit, vulgo nominant einem die matzen bringen/ hoc eſt Matzam alicui adferre: id non diſſimile eſt Scythicæ conſuetudini ſedendi in tergore bovis, quam Lucianus in Toxari deſcribit. Apud Scythas enim ſi quis à potentiore lęſus & ulciſci ſe volens, pugnæ par non eſſet, boue immolato carnes fruſtillatim conciſas aſſabat: dehinc ipſe porrecto humi corio, in eo ſedebat, in tergum reductis manibus vinctorum more. Appoſitis autem bovis carnibus adeuntium quicunque voluiſſet partem ſibi ſumebat, ac dextro pede tergum bovis calcans, pro facultate auxilium pollicebatur: colligebatur autem hoc modo in tergo bovis ingens nonnunquã exercitus, & qui certiſſima fide cohæreret, hoſtibuſque expugnatu difficilimus eſſet: non aliter quam ſi jurejurando eſſet adactus. Nam in tergum aſcendiſſe inſtar jurisjurandi illis erat. Similis eſt Matzæ ratio apud

Valle-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Valleſios, etenim ſi quis in rempub-
cam Valleſiorum videatur peccaſſe, p-
tentior tamen ſit quam ut privatis a-
verſus eum jure agere liceat, tum
patriæ injurias perſequi volunt, & no
nunquam etiam turbulenti homi-
qui tumultibus gaudent, Matzam
ſtituunt, & ad hunc deferunt. Eſt a
tem Matza ſignum conſpirationis,
que non unius formæ, nam olim di-
tur ingens tantum clava lignea fuiſ
huic clavum infigebant quicunque v
luiſſent conſpirationis ſocii eſſe, & p
blicas injurias ulciſci. Poſtea Matza
fecere larvam quæ aliquo modo hum
nam faciem referret, eam radicibus a
borum & vitium inter ſe implexis ci
xerunt, cujuſmodi Matzæ forma
Munſterus in ſua Coſmographia e
preſſit. Nonnunquam abſque larva ta
tum ex radicibus arboris contexitu
quas tamen ita artificioſe connectu
& complicant, ut quandam imagine
faciei humanæ eminus intuentibus r
præſentet, hanc militari more penn
caponum & gallorum gallinaceoru
ornant. Solent autem plerunque ex b
tula arbore Matzam conficere, hanc ad
huc teneram inflectunt, & in circulu
complicant, ſeu flexile ejus cacumen i
nodum conſtringunt, inſerta illi pe

tica

ca,eam deinde tamdiu in gyrum tor-
ent, donec arbuſculam ipſam radi-
bus evellant : indicantes hoc facto ſe
alum è patria radicitus extirpaturos
ſe. Hujuſmodi igitur arborem tenel-
m Matzæ annectunt, & qui authores
ujus rei ſunt, clam & plerunque noctu
atzam betula alligant arbori alicui,
ut etiam ſepi, qua maxima hominum
equentia iter facere ſolet. Mane facto
rætereuntes inſpecta Matza inſcii forte
ujus rei obſtupeſcunt, & illic conſi-
unt viſuri rerum eventum : his ſe ad-
ngunt tragœdiæ authores, & ſe mi-
ri ſimulant quid ſibi Matza velit, tan-
em aliquis audacior cæteris proſilit &
atzam ſoluit : tacitus interim neque
uidquam deinceps loquitur, verum
atzam in campum aut pratum ali-
uod defert, hunc cæteri ſequuntur at-
ue illum in orbem circumſiſtunt, ac
um ex horum numero aliquis Matzam
lloquitur, & quid ſibi velit, vel quid
li doleat interrogat, quoniam vero
atziger ſilet ac mutus videtur, ſuadet
lius ut Matzæ detur advocatus ſeu
rocurator qui ejus cauſam agat, ita-
ue ex omni numero plerunque cæteris
acundior, ſed factioſus & cui voluptati
int hujuſmodi motus, ad hoc officium
eligitur. Is ſimulans ſe omnium con-
ſilio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſiliorum ignarum, hæret & dubitat
quam cauſam Matza in publicum pr
dierit, ac varias cauſas comminiſcit
quas Matza, hoc eſt is qui Matzam fe
attente audit, ac tandem ubi vera
protulerit murmurando annuit, & p
gaudio exultat. Tum advocatus pop
lum aſtantem hortatur, quoniam M
tzæ querelam cognoverint, deince
conſultent quid faciendum ſit. H
idem Matzifer ſupplici geſtu rogat. Tu
advocatus ſingulorum, aut ſaltem e
rum qui ſeditioſæ plebis duces ſunt, ſe
tentias rogat. Hi vero nulla pacis me
tione facta, in eo conſentiunt omne
Matzæ auxilium ferendum eſſe, ac v
teres conſuetudines & libertatem p
puli defendendam, idque reliquis co
ventibus indicandum. Neque hic ull
legato opus eſt, nam mox fama huju
rei per totam regionem volat. Dies ju
proſequendi decernitur. Interim qu
ſibi timent, aut vi, aut conſilio, aut lar
gitionibus tumultum populi ſedant
quod ſi id neglexerint, tunc Matza à fu
rioſa plebe ad ejus ædes defertur quer
injuriarum agunt, has illi quibus alic
rum bona diripere volupe eſt invadun
& occupant, quicquid invenerint ab
ſumunt & deprædantur. Ac ſæpe ingen
hominum multitudo, non tam ad pu
blica

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

cas injurias ulciſcendas, & defenden-
m patriæ libertatem, quàm ad ſpem
ædæ confluere ſolet. Ferunt Matzam
nc primum inventam & uſurpatam,
m plebs duro imperio Vuilhelmi
iſcopi, & parentis illius Guiſcardi Ra-
nii premeretur: circa tempora con-
ii Conſtantienſis. Noſtra ætate com-
uni incolarum conſenſu, Helvetiis
æcipue auctoribus, Matzæ uſus non
idem forte prorſus abolitus, ſed ta-
en aliquo modo ſepultus eſt. Pericu-
m enim erat, ne quod aliquando fa-
um fuerat, opulentis ſed innoxiis vi-
, Matza à turbulentis & ſeditioſis
minibus adferretur, tantum diri-
endarum opum gratia. Itaque rectius
tuerunt jure potius agendum eſſe,
in eos qui rempublicam læſerint, le-
bus agendum, potius quam tumul-
hoc barbaro & Scythico punien-
os.

VIBE-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

VIBERI,

GOMESIANORVM

CONVENTVS.

POpulos qui ad ortum Rh-
dani incolunt Viberos ſu
nominavimus, Plinium ſe-
ti, qui libro 3. cap. 20. ita ſcribit.
pontiorum qui Viberi vocantur fo
tem Rhodani accolunt. Nonnulli
men exiſtimant Viberos eſſe quos h
die Vrſarios ſeu Vrſellanos nomi
mus, qui ad fontem Vrſæ fluvii, qua
Ruſam vulgus nominat habitant, h
autem volunt dici fontem Rhodani a
colere, quoniam ab adverſa parte Fu
culæ montis, è quo Rhodanus oritu
ſupremas valles Vraniorum habita
Cæſarem etiam ajunt Sedunos colloc
re ad ortũm Rhodani, cum ſcribit, Na
tuates, Veragros & Sedunos ad ſu
mas Alpes uſque incolere: volunt eni
ſummas Alpes penes Lepontios eſſe m
tem Gothardi, cujus ram⁹ aut promo
torium eſt mons Furcula. Verum e
horum ſententiæ non poſſum aſſenti
video enim eos alibi plerunque dici
fontes fluminũ habitare, qui proxim
vall

valles fontibus fluminum incolunt, non autem qui ab adverſa fontium parte habitant. Porrò alibi oſtendimus Cæſarem nomine ſummarum alpium non intelligere Lepontias alpes, ſed τὰ ἄκρα τῶν ἀλπιῶν: aut ſi hoc nomen ſit alicui alpium parti tribuendum, id convenire Pennino, & proximis inde montibus ad fontem uſque Rhodani. Præterea cum plures Rhodani fontes demonſtrentur, ut mox oſtendemus, Gomeſiani ad hos omnes incolunt, Vrſarii nequaquam, quare omnino hos Viberos nominandos cenſeo, aut Iuberos. Nam Viberorum (quod ego norim) nemo veterum præter Plinium meminit, apud hunc vero uno loco Viberi, & alio loco ubi Auguſti trophęum ponit, Iuberi nominantur: quo loco Sigiſmundus Gelenius, quem honoris cauſa nomino; Viberorum nomen repoſuit. Sed ſunt qui alterum retinere malint, & Gelenium virum alioqui doctum & diligentem, nonnunquam in emendando Plinio nimium ſuis conjecturis tribuiſſe cenſent, ob quas ipſi nolint à veteri lectione recedere. Nam exempli gratia ab eodem lib. 4. cap. 5. pro eo quod vetus editio habebat, Dorion Thamyræ vatis clara temporibus, ab eo repoſitam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

aliam lectionem, Dorion, Zancle vari
clara tẽporibus: cum tamen vetus lecti
Strabonis & Lucani auctoritate confir
metur: ſimiliter lib. 5. cap. 32. Aza
portum commutatum in Amyci por
tum, quamvis prior lectio cum Strabo
ne conſentiat. Cum igitur rationem
non afferat cur Iuberorum nomen ex
pungendum ſit, ſe non poſſe illi aſſen
tiri ajunt, ſed alterum potius immutan
dum cenſere, cum hujus veſtigia adhu
iiſdem locis extent. Nam ſi Munſter
fides habenda eſt, Furca mons è qu
Rhodanus oritur, idem Coatius & Vr
ſellus atque Iuberus nominatus eſt: ho
die quoque mons huic vicinus è qu
fluvius Elmius oritur, quem quidam
Rhodani fontem faciunt, Iubet nomi
natur, & hic ni fallor is eſt quem Paulu
Iovius alicubi Iovet tum appellat. So
lent autem proximæ valles & popul
nonnunquam à montibus vicinis no
mina accipere, aut ſua illis imponere
ita namque in proximis alpibus à Pœ
nino monte vallis Pœnina nomen ac
cepit: & alpes quibus à Briga ex Valle
ſiis in Italiam proxime deſcenditur, Ita
vulgo montem Brigæ vocant, quo no
mine etiam Reimundus Marlianus uti
tur. Iuberi igitur ſeu Viberi ſupremam
Valleſiæ partem tenent, quorum no
min

mine ſi quis Vrſarios quoque compræ-
iendi cenſeat, quando ſæpe idem popu-
us ab utraque parte alicujus montis ha-
ɔitat, non valde repugnarim: ſed hi qui
n Valleſia habitant Viberi, duos habent
Conventus Valleſianorum, quorum ſu-
ɔerior & fontibus Rhodani proximus
pſorum dialecto Conſenches, Germa-
nis *Gomſer Zenden* nominatur: nos ho-
ce Gomeſianos vocavimus, ſecuti viros
doctos qui eodem nomine ante nos uſi
unt: alter à Briga vico Brigianus no-
ninatur, ſervans veſtigium quoddam
ɔriſci nominis, *Briger* vulgo quaſi Vi-
ɔerigus dictus. Gomeſianos igitur à Le-
ontiis Vrſariis altiſſimę alpes dividunt,
as Furcam nominant, quoniam duo-
ɔus quaſi bifurcatis jugis in altum aſ-
urgunt.

Fontes Rhodani.

EX monte Furca Rhodanus oritur.
Strabo Rhodanum oriri ſcribit ſupra
ntuates & Veragros, à cujus fontibus
on longe abſint Rheni fontes, & mons
dulas. Polybius, Rhodanus inquit,
ribus fontibus ſurgit, ſupra maris A-
riatici intimum ſinum. Plinius, Rho-
anũ ex alpibus oriri tradit: item Silius,
Aggeribus caput Alpinis & rupe ni-
vali Proſilit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Solinus quoque idem ſcribit,& add
eum primo per Helvetios ruere. Pom
ponius Mela, Rhodanus inquit no
longe ab Iſtri Rhenique fontibus ſurgi
Idem ſcribit Plutarchus in Annibal
vita. Ammianus Rhodanum ait à Per
ninis alpibus effuſiore copia fontium
fluere. Appianus primo de bellis civil
bus ſcribit, Eridani & Rhodani font
modicis jugis diſtare. Sebaſtianus Mu
ſterus & Ioannes Stumpfius noſtræ æt
tis ſcriptores, tradunt Rhodanum i
Furca monte ad occaſum oriri, no
vena aliqua aut fonte è terra ſcaturien
te, ſed ex nivibus & glacie inveterat
quæ nunquam prorſus ſolvitur, att
men liqueſcit & aquam effundit,
quamvis inferiore ejuſdem montis pa
te magnus fons ſcaturiat, tamen hu
uti altiorem merito Rhodani fontem
cenſeri. Horum ſententiam confirma
Silius, ſcribens rupe nivali Rhodanu
proſilire. Contra multi ex Valleſiis lim
pidiſſimum fontem in loco meridiona
è terra ſcaturientem, pro Rhodani fon
te demonſtrant, prope quem paſcuæ a
pes ſunt,in quibus æſtate ingens utriu
que pecoris numerus alitur: illum au
tem fluviolum ex perpetua glacie o
tum qui non longe à fontibus prio
miſcetur, ipſi Rhodani nomine no
dignan

ſignantur. Cæterum intra primum milliare à fontibus, Elmius fluvius ex Agerana valle Septentrionem verſus profluens Rhodanum auget. Ad omnes hos fontes reſpexit Polybius, qui Rhodanum tribus fontibus oriri ſcribit. Porro qui Rhodani fontes Rheni fontibus vicinos eſſe ajunt, non errant, nam inter Furcam ex quo Rhodanus fluit, & Criſpaltum qui Rhenum anteriorem fundit, duntaxat altiſſimum jugum Gothardi montis intermedium eſt, cujus duo alii montes quaſi brachia quædam & promontoria eſſe videntur. Sed Danubii fontes aliquot dierum itinere à Rhodani fontibus diſtant, ſicut & Eridani fontes qui è Veſulo fluit, inter quem & Furcam Penninæ & Grajæ Alpes & Coctiæ intermediæ ſunt. Quare non bene videntur horum fontes vicinos dixiſſe, Appianus, Mela & Plutarchus, & qui ex recentioribus hos ſecuti ſunt, ut Marlianus, Dominicus Niger, & nonnulli alii. Ammianus, qui Rhodanum ex Penninis alpibus fluere ſcribit, ita forte defendi poteſt, quod hoc nomine cenſeantur omnia illa alpium juga in Valleſia, quæ à Summo Pennino ad Lepontios uſque porriguntur. Vadianus autem vir alioqui doctiſſimus, hunc ſecutus à vero aberravit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſcribens Rhodanum apud Salaſſos in
agro Sedunenſi ad eas Alpes, quas ho
die ſancti Bernardi cognominant, ca
put tollere. Nam Salaſſi primum al
ſunt à Valleſianis apud quos Rhodanu
oritur, apud illos vero Durias: deind
non oritur è monte S. Bernardi quod e
ſummum Pennini jugum, ſed è Furc
monte qui ad LXXX. M. P. à monte S
Bernardi diſtat: fluvius quidem Dran
Octodorum præterlabens è Pœnino c
ritur, & in Rhodanum fluit, ſed nem
propterea illic fontes Rhodani ſtatui
quando etiam alii fluvii ex alpibus Val
leſianorum in eundem defluunt. Pau
lus Iovius ab Iovis jugo Seſithem am
nem fluere ſcribit, & contraria part
Rhodani fontes exiſtere. Verum amni
cujus fontes ex adverſa parte Seſithi
exiſtunt, non Rhodanus eſt ſed Viſp
fluvius qui infra Veſpianum vicum
Rhodanum influit. Ex adverſa auten
parte fontium Rhodani in lacum Ver
banum ex iiſdem fere alpibus defluun
Ticinus, Media & Athiſo. Sunt erg
veri fontes Rhodani, quos Gomeſian
in ſuis alpibus Furcæ montis demon
ſtrant, ſive unum aut duos vel etian
tres fontes, Rhodani fontium nomin
nobilitare libeat. Fluvium vero Rho
danum Galliarum multo fertiliſſimun
nomina

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

nominat Plinius: & eundem inter tres maximos Europæ fluvios computari tradit Solinus, Varronem ut arbitror ſecutus, qui idem affirmat apud A. Gellium. Nomen fluvio impoſitum cenſet Plinius à Rhoda oppido Rhodiorum in provincia Narbonenſi: Valeſiani & Germani *Rodden* vulgo fluvium nuncupant, ut dubitem de Græca nominis origine: Galli Roſne vocant. Fluit Rhodanus per totam fere Valleſiam recta verſus occaſum, niſi quod infra Octodorum aliquantum curſum ſuum verſus ſeptentrionem inflectit: atque brevi propter plurimos alpinos fluvios, quorum præcipuos ſuo loco nominabimus, adeo excreſcit ut magnis quoque navibus ferendis par ſit, niſi ſaxa ingentia & rupes per quas præcipitatur navigationi obſtarent: Nonnunquam auctus alpinis torrentibus plurimum damni dat incolis, ni magnis aggeribus coërceatur, ne extra ſuas ripas erumpat, quos tamen nonnunquam rumpere, & agros proximos inundare imo ſecum auferre ſolet: unde quidam potius à rodendo quam à Rhoda urbe nominatum dixere. Itaque recte Solinus Rhodanum ex alpibus præcipitatum ruere ſcribit, occurſantium aquarum agmina ſecum trahentem. Et Silius,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Aggeribus caput Alpinis & rupe n
vali
Proſilit in Celtas, ingentemque extra
hit amnem
Spumanti Rhodanus proſcindens gu
gite campos.

Egreſſus autem Valleſiam Rhodanus per Antuatium Helvetiorum agrum fluit: itaque recte ſcribitur à Solino eum per Helvetios ruere, quanquam non primo, ut ipſe ſcribit, hac fluat, cum antea per Viberos, Sedunos & Veragros ruat, atque circiter x x. M. P. infra Agaunum extremum Veragrorum oppidum lacu Lemano excipitur, qui ejus impetum mitigat: accidit autem hoc pleriſque alpinis amnibus, ut magno impetu à fontibus ruentes in lacus deinde incidant, qui eorum vehementiam mitigant: ſic Abduam Larius, Ticinum & Athiſonem Verbanus, Mintium Benacus, Rhenum Acromus, Vrſam Lucernanus lacus, Arolam Brientius & Thunius, a Limagum noſtrum Tigurinus lacus excipit. Ac referunt Polybius, Mela & Ammianus, Rhodanum etiam in ipſo Lemano ſuum impetum retinere, ſeque per medium lacum integrum agere, tantumque egredi quantus venerit. Inde contra occidentem ablatus Gallia

aliquan-

aliquandiu dirimit, ac Ararim leniter fluentem prope Lugdunum ſuſcipiens, deinde non minus ſeipſo torrentes Iſaram & Druentiam, & complures ignobiliores fluvios, curſu verſus meridiem converſo tandem in Sardoum pelagus influit. Atque hic eſt Rhodani potius curſus, quo nunc omiſſo ad Viberos & Rhodani fontem revertemur.

Furca mons.

INitium igitur & caput Valleſiæ eſt mons Furca, è quo Rhodanus oritur, qui etiam limes eſt inter ipſos & Vranios. Mons ipſe non inhabitatur, ſed ut Silius ſcripſit,

Nullum ver uſquam, nullique æſtatis
honores,
Sola jugis habitat diris, ſedeſq; tuetur
Perpetuas, deformis hyems.

Cæterum ad radices montis, intra primum miliare à fontibus Rhodani, vallis proxima incolitur ab his, qui mitiora Furcæ juga pecoribus ſuis depaſcuntur: ac duo illic viculi occurrunt *Vndervvaſen* unus, alter *Obervvald* (hoc eſt ſuperior ſilva) vernacula lingua dicti. Inde ad meridiem mediocris vallis inter montes ſe aperit, quam Ageranam vocant, hæc Elmium

fluvium Rhodano augendo effundi-
Paruit olim vallis iſta nobilibus de A-
na, ſeu (ut incolæ nominant) Arag-
inferiore, hi merum mixtumque
hujus loci imperium habuere, ſed op-
bus eorum neſcio quomodo immin-
tis, incolis ſua jura & privilegia vend-
derunt, quibus illi nunc quoque fruu-
tur, & ſibi proprios judices eligunt
confirmant quos Ammanos vocan-
Itinere deinde circiter horæ unius :
influxu Elmii in Rhodanum, circ-
ter VIII. M. P. à fontibus Rhodan
ad dextram fluvii & radices Grimſu-
montis, pagus occurrit, eccleſiam pa-
rochialem habens, hunc incolæ Caſte-
lionem ſuperiorem vocant, Germa-
Geſtilam. Grimſula mons cui Caſte-
lio adjacet, continuus eſt Furcæ, i
uterque Lepontinarum alpium pa-
cenſetur. Dividit autem Grimſula He-
veticam vallem Haſelam à Valleſiis, &
ab ea parte ſunt Arolæ fluminis fon-
tes: iter per hunc montem ad Helve-
tios aſperum eſt & admodum arduum
vix enim quatuor aut quinque hor-
mons ſuperari poteſt. Cryſtalli in ho-
monte & aliis quampluribus effodiun-
tur. Duobus vero millibus paſſuum
infra Caſtellionem, ad eandem Rhoda-
ni ripam alter pagus jacet Vlrica no-

mine

mine. Iuxta hunc olim Berchtoldus
Zaringiorum dux à Valleſianis prelio
victus fuit: & poſt priorem pugnam
ducentis ferè annis denuo ab eis eo-
dem loco cum Bernenſibus pugnatum
eſt: in utriuſque pugnæ memoriam cru-
ces ligneæ ab incolis erectæ ſunt anno
1419. quæ noſtra quoque ætatè in illo
campo extant. Infra Vlricam itinere
horæ unius, in longe amœniſſimis pra-
tis, qualia vix alibi in tam vaſtis & pe-
ne deſertis locis invenias, ad dexte-
ram Rhodani non inelegans vicus ex-
tructus eſt, quem Monaſterium nomi-
nant. Ad lævam Rhodani è regione
ferè Vlricæ, quondam cœnobium mo-
nacharum erat, quod nunc ob loci
aſperitatem, & annonæ inopiam de-
ſertum eſt. Verſus meridiem inter mon-
tes vallis Eginia per 8000. ferè paſ-
ſuum ſeu milliare Germanicum exten-
ditur, ex hac valle duo itinera ad In-
ſubres patent, unum per montem Ni-
fium in vallem Lepontinam Bellinzo-
nam, alterum per Grieſſum montem
in Antigoriam vallem Bonmatum du-
cit. Nomen hujus montis Gries, quoſ-
dam videtur moviſſe ut alpes Graias
apud Sedunos ponerent: in qua ſenten-
tia videtur fuiſſe Antonius Salaman-
ca, qui non tantum Bernardi minoris
mon-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

montem alpes Graias vocat, ſed alt[illegible]
rum quoque Valleſianorum monte[illegible]
Sempronio proximum, non tame[illegible]
Grieſſum, idque in Helvetiæ tabula Ro[illegible]
mæ edita: Ex Eginia valle fluvius eju[illegible]
dem nominis ortus, ubi in Rhodanu[illegible]
influxit, eum ad juſtam fluvii magnitu[illegible]
dinem auget: nam & à Septentrione[illegible]
per ſupra nominatos viculos non pau[illegible]
ignobiles rivuli in eundem fluvium [illegible]
exonerant. Ad Rhodani ſeptentriona[illegible]
lem ripam, vici complures in camp[illegible]
amœnis & fertiliſſimis extructi ſunt [illegible]
Recingium, Glurina, Ritzicium, Biell[illegible]
Uvalda, qui omnes fluviolis quibu[illegible]
dam rigantur. His aliquando impera[illegible]
vit domina de Graniola, ſed incol[illegible]
progreſſu temporis ab ejus dominio ex[illegible]
empti ſunt, regio nomen comitatus re[illegible]
tinet, ipſi legibus & ſtatutis Valleſiano[illegible]
rum tenentur, habent tamen proprio[illegible]
judices in cauſis civilibus, cæterum cri[illegible]
minales cauſas Gomeſaniæ decuma[illegible]
(cui attributæ ſunt) judex Arnæ cogno[illegible]
ſcit. Proxime hos vicos ponte lapi[illegible]
deo Rhodanus tranſitur, ac ab eo la[illegible]
tere eſt vicus quem Mulibachum qua[illegible]
molarum rivum dicas, nominant, pa[illegible]
tria Matthæi Cardinalis Sedunenſis, d[illegible]
quo nobis alio loco dicendum eſt. Ha[illegible]
buit Mulibachum nobiles ejuſdem no[illegible]
minis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

minis, quorum familia interiit, inſi-
gnia duntaxat ſuperſunt, Nicolaus Mul-
ibachus vixit anno 1309. Arna incolis
Aragnum, vicus ingens & Gomeſia-
norum caput, hoc loco ſitus eſt, 8000
paſſuum infra Monaſterium, ædificia
habet non inelegantia, & quaſdam do-
mus muratas & lapide fiſſili tectas, ſu-
perior enim regio non niſi è ligno ædi-
ficia habet, tecta è larignis ſcandulis.
Hoc in loco curiam Gomeſanii habent,
& cauſas capitales cognoſcunt. Arna
oriundus fuit VValtherus Superſaxo E-
piſcopus, qui Veragros hactenus à Sa-
baudo Epiſcopatui ademptos recupera-
vit, anno 1475. Fluvius deinde Binna
infra Arnam Rhodano miſcetur, Go-
meſaniorum hac parte limes: oritur
hic in monte Albrunio, per quem iter
eſt in vallem Antigoriam, in valle quam
quidam Longam, alii Bindulum inte-
rius vocant, ac per vallem à ſe deno-
minatam curſu continuato, quindecim
millia paſſuum à fonte ſuo in Rhoda-
num mergitur. E regione Arnæ ad dex-
tram fluvii ripam, qua is ponte jungi-
tur, vicus eſt Vieſcha cum valle ejuſdem
nominis, 6000 paſſuum longitudine,
per quam etiam fluviolus è glacie in-
veterata emergens Rhodanum influit.
Juxta hunc cœnobium quondam fuit
ſacra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſacrarum virginum, nunc deſertum: im
ditus ejus à Matthæo Cardinali Arne
ſi eccleſiæ attributi ſunt. Inferius ad
terumRhodani pontem viculus eſtLa
nomine, Gomeſaniorum terminus
altera fluminis parte.

Infra Laxam vicum montibus
unum pene coëuntibus vallis adm
dum coarctatur, ac tantum anguſt
fauces Rhodano defluenti relictæ ſu
promontorium quod à Septentrione
Rhodanum uſque percurrit, in antiq
diplomatibus A monte dei ſuperius n
minatur, Germanice *uff deiſch*. H
mons Gomeſianos à Morgianis di
dit: regio namq; non ita magna ab h
monte ad fluvium Maſſam Morgia
nominatur: hæc propriam juriſdicti
nem & merum imperium habet, att
men attributa eſt Conventui Raroni
ejuſque pars tertia cenſetur. Duo ſu
hujus regionis celebriores vici: Grani
la primum, quæ ad ſiniſtram flumin
jacet in rupe celſa, prope fauces Bynn
vallis, ac ponte hinc Laxam itur, un
co fornice ab una rupe ad alteram du
cto, tanta eſt vallis anguſtia. Habu
autem olim Graniola peculiares dom
nos, qui an iidem cum Morgianis fu
rint, ignoro: his, ut ſupra diximus, p
ruerunt vici aliquot ſuperiores ad Rh
danun

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

anum, qui adhuc nomen Comitatus raniolani ſervant. Morgia alter vicus, quo regio hæc nomen habet, à Geranis *Moril* nominatur, & ab altera dextera parte Rhodani ſitus eſt in edio regionis, itinere duarum horaım infra Arnam: hic quoque Rhoda-ıs ponte jungitur. Supra Morgiam l Rhodanum prata ſunt & paſcua nœna, atque non paucæ domus, ſiiliter in vicino monte Bitta & alii culi occurrunt, & ſupra hos altiſſimus ons ab Antonio nomen habens. pud Morgianos primum vites proveunt. Nam Gomeſania regio propter gus nullas fert: Morgiana tamẽ vina erbiora ſunt, neque regio hac parte ferioribus locis Raroniis & Sedunis Veragris conferri poteſt.

Iuxta Morgiam verſus ſeptentriom, in altiſſima petra quondam arx t Mangepana, Baronum Morgianom ſedes: hos in incolas tyrannidem ercentes Petrus Sabaudiæ comes, inis juvantibus, bello aggreſſus vicit, cemque eorum deſtruxit, cujus nunc guæ ruinæ ſuperſunt. Baronum innia nunc quoque Morgiani ſervant, grum bubuli caput, è cujus naribus ſtæ duæ exeunt. Crediderim Baros Morgianos familiæ Raroniæ (de

qua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

qua poſt dicemus)affinitate aut prop
quitate aliqua conjunctos, atque h
eorum hæredes fuiſſe: ideoque nuncB
roniæ decumæ Morgianos adnume
ri. Præterea Dirreberga arx in ead
regione fuit, quæ forte eodem temp
diruta eſt: mons adhuc arcis nom
ſervat. Maſſa fluvius, qui Morgian
à Brigianis dividit, exAletſchianis mo
tibus oritur, & per ejuſdem nomi
vallem fluit, æſtate liqueſcentibus ni
bus excreſcit, & turbidus ac impetu
ſus fertur, ſicuti omnes ferè hujus
gionis fluvii, ſic ut vado tranſiri co
mode non poſſit, verum ponte lapid
prope exitum jungitur.

BRIGIANVS CONVENTVS.

SEcundus Conventus ab inſigniorib
pagis Briga & Nateris nomen hab
frequentius tamen à priore denom
natur. Cæterum quàm populoſus
frequens ſit, ex eo colligimus, qu
anno 1465. peſte per Valleſiam graſſa
te, ex Brigianis & Naterianis ſupra m
le, & quadriennio poſt 1400. homi
perierunt. Nateræ autem vicus mili
non magno à Morgia diſtat, ad dex
ram Rhodani ripam, loco ſaxoſo n
tamen ſterili, ædificia pleraque lapi

extru

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſtructa ſunt. Prope hunc vicum in
lita rupe quadam arx munitiſſima ex-
ucta eſt, quæ à ſaxo ſeu rupe nomen
ıbet, domus quondam dominorum
Saxo, epiſcopo nunc paret. Extat
iam ſupra Nateras non longe à pon-
Maſſæ fluminis turris quædam in
lle, & ruinæ veteris arcis Vuingartæ,
ıam nobiles olim, quorum familia
ınc periit, inhabitarunt. Sunt quo-
e à ſeptentrione Nateris conjuncti
culi quidam in montibus, eccleſia quæ
oco Montana nominatur, Blattana,
Birgiſcum vici. Infra Nateras pons
ideus duobus fornicibus egregii ope-
utranq; Rhodani ripam jungit, qui
loco tanto impetu per ſaxa magno
m ſonitu ruit, ut mirum videatur
ndamenta aliqua pontis in tanta flu-
nis rapiditate jaci potuiſſe. Cæſa eſt
hunc pontem princeps, ſeu comitiſſa
vocant) Veſpianorum cum filio an-
1365. Ad ſiniſtram fluminis ripam
adverſo Naterarum Briga poſita eſt,
paulo infra hãc Gliſa ita ut tres hi vici
angulum ferè ęquilaterũ conſtituant.
iga à Viberis nomen habet, quaſi dicas
beriga, ſeu Vibericus vicus, eſt autẽ hic
cus ad Saltinã fluvium in oppidi mo-
n extructus, cæteris Valleſianorũ vicis
gantior & amœnior: ab Ortu & Me-

ridie montes paſcui imminent, mult
viculis inhabitati: & proxime Brigan
vetuſtæ arcis rudera apparent, vulgu
locum Hellam, quaſi Tartarum, aut in
feros dicas, nominat. Saltina fluviu
oritur in monte Sempronio, & per va
lem ejuſdem cum monte nominis, du
milliaria magna ſeu 16. millia paſſuu
fluit, ac paulo infra Brigam Rhodanu
intrat. Brigiani huic fluvio ponte
lapideum, tribus fornicibus extructu
(nam nivibus ſolutis late inundat) in
poſuere. Per montem Semproniun
quem quidam Scipionis montem v
cant, ad Lepontios tranſalpinos iter e
& vetus oppidum Oſcelam. Tradu
quidam Cæſarem per has alpes duxi
exercitum contra Helvetios, atque ej
rei memoriam cotibus inſcripſiſſe,
quibus adhuc cernantur literarum qu
dam veſtigia. Ego non negarem Cæ
rem hac exercitum in Galliam duxiſ
ſed hoc non eſſe illud iter, cujus 1. li
belli Gallici meminit, alibi oſtendi.
monte hoc vicus eſt Sempronius, c
valles duæ conjunctæ ſunt, quarum u
Germanicum nomen à ſitu inter mo
tes habet, alteram Alpiam vocant.
ipſa Sempronia valle Brigiani magna
copiam utriuſque pecoris alunt, in a
pibus quas S. Jacobi, & alteram Gan

ra

m nominant. Gliſa quæ à Græco no-
ne eccleſiæ, nomen ſuum accepit,
citer mille paſſuum itinere Briga ab-
,ad ſiniſtram Saltinæ fluvii, vicus exi-
us, verum amœniſſimo loco ſitus, &
ificiis optime excultus. Templum
eſt D. virginis, ad quod tota valle
lti mortales religionis ergô conflue-
& dona afferre ſolent, quibus ejus
npli ſacerdotes laute victitant. Vicus
patria fuit Georgii Supraſaxi, cujus
icciardinus & Iovius in hiſtoriis me-
nerunt. Georgius Supraſaxus hic vir
genti animo, corporeque, Italicis bel-
magnas opes & bellicæ virtutis exi-
am gloriam conſecutus, ſummam
mi ſibi auctoritatem & potentiam
mparavit, ac Gallicas partes ſecutus
verſus Matthæum Sedunenſem epi-
pum, eundemqueCardinalem graves
micitias exercuit: atque cum opera
rdinalis Romæ captus, & in Adriani
le carcere incluſus, beneficio Fran-
i Regis liberatus fuiſſet, in patriam
erſus Cardinalem Valleſia expulit:
tandem ipſe in exilium pulſus, anno
9. Viviaci ad lacum Lemanum obiit.
leſiam D. Virginis Gliſæ ampliavit,
eodem loco ſacellum & aram dicavit,
ibidem ſibi monumentum paravit,
quo tandem poſt obitum quieſceret.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Extat in hoc ſacello tabula, in qua
praſaxus cum uxore ac filiis duodeci
ac undecim filiabus ad vivum depict
eſt, res ſpectatu digna, duorum con
gum tam numeroſa & formoſa (ſi pict
ra non fallit uti affirmant) proles. T
bulæ hæc inſcriptio addita eſt.

S. ANNAE DIVAE VIRGINIS
MATRI, GEORGIVS SVPER
SAXO, MILES AV. HANC
CAPELLAM EDIDIT AN-
NO SALVTIS 1519.

ALTARE FVNDAVIT ET
DOTAVIT IVRE PATRON.
HAEREDIBVS SVIS RESERVATO,
CVM EX MARGARETA VXO
NATOS XXIII. GENVISSET.

Ex tanto liberorum numero co
plures adhuc nepotes in Valleſia exta
inter quos præterire non poſſum Ge
gium avi nomen referenté, virum eg
gia animi & corporis indole, mihi à
cie Tiguri cognitum. Non longe in
Gliſam murus à Rhodano ad excurr
tia juga proximorum montium duct
eſt; hunc ad hoſtium vim arcend
quondã extructum fuiſſe turres & p
pugnacula oſtendunt, verum à quib
& quando hoc factum ſit ignorat

Quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ıidam Romanum opus cenſent, hos
n per Sempronium montem adver-
Gallos exercitum ducerent, hunc
um muniiſſe. Alii exiſtimant Vibe-
hujus munitionis auctores fuiſſe, qui
ıtraSedunorum irruptiones eandem
ruxerint. Nam hic terminus Vibero-
n fuiſſe cenſetur, unde & pagus in
onte ſupra Veſpiam à Sedunis Termi-
appellatur: in Sedunis vero multi no-
es olim habitarunt, Viſpii, Raronii,
rriani, Leucii, Siderii, Gradecii, alii-
e plures, quorum dirutæ arces paſſim
untur, hos cum vicinis aſſidua bella
ſiſſe, dum fines proferre ſtudent, ve-
mile eſt. Verum poſteaquam eodem
perio utrique populi reguntur, & ar-
us diſiectis libertate fruuntur, hic
ırus neglectui habetur, multiſque in
is vetuſtate fatiſcit. Non longe ab
: muro fluviolus Gamſa ex alpibus
ſpianorum ortus, inRhodanum evol-
ur.

x adverſoRhodani latere medio mil-
i infra Brigam, calidarum aquarum
ıs mediis in campis ſcaturit. Aquas
gianas vel Vibericas vocāt: locus ipſe
œnus & planus eſt, cui à Septentrio-
montes altiſſimi & quorum prærup-
rupes recta in altum conſurgunt, im-
nent. Calidarum fons ex imis rupi-

bus ſcaturit,non magna copia,itaq;c
tantum lacus gypſo incruſtati ad uſ
lavãtium parati ſunt, hi quod aqua p
fundo loco ſcaturiat, in terram depr
ſunt, magno incommodo lavanti
aqua non defluente niſi plenis lacub
Calida ipſa quo loco primum emi
vehementer calet,ſic tamen ut tacta m
lædat: juxta illam, quod mirabile &
cundum viſu, ex eadem petra frigid
mæ aquæ rivulus manat. Balneæ ſu
reæ ſunt,ac plagas,corroſiones,ulcer
ſcabiem ſanant: medentur etiam ſ
ſmo, tremori, catarrho: tollunt tin
tum aurium,& ſterilitatem fœminar
abolere creduntur.Nocent his qui in
mo capite, aut corpore debili ſunt,
brientibus item, & his qui ſunt jec
& renibus calidis.

SEDVNI.

VESPIANVS CONVENTVS.

SVb Gliſa Veſpianorum Conventus
cipit, ad hos pertinent proximæ al
verſus Meridiem & amplæ in his va
Saſſia & Mattia, per has duo fluvi
alpibus deſcendunt, qui in unum c
fluunt prope Staldam pagum, atq; a
bo Viſpæ nomen habent, veteribus

arbit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

rbitror Germanice dicti *Fiſpach*, quod
iſculétum rivum ſignificat: ab hoc flu-
io præcipuus pagus & totus hic Con-
entus nomen accepit. Prior fluvius in
alle Saſſia duobus fontibus oritur, quo-
um orientalior eſt in monte Antrunio,
upra Almengallum, alter in monte Mar-
is, quem Fœ Seduni, & Magganam
montem Itali vocant: juxta hos fontes
duo itinera patent ad Verbanum lacum,
per vallem Magginiacam, item Seſſitem
Novarienſis diœceſeos. Inter eoſdem
Saſſia pagus poſitus eſt, unde valli nomē.
In monte autem qui ad Brigianes vergit,
Termina pagus eſt ſitus: alter deinde
mons paſcuus inter Saſſiam & Mattiam
vallem poſitus, Grenchiam pagum ha-
bet, huic vicinus eſt Rietbergus mons
optimis paſcuis abundans. Grenchiæ na-
tus eſt Thomas Platterus, qui à lata rupe
imminente paternis ædibus, quæ illic in
perpetuam CL. V. memoriam oſtendi-
tur, nomen accepit: hic primum Baſileę
typographiam exercuit, & complures
bonos auctores eleganter & emendate
in publicum edidit: poſtea ibidem ludum
literarium magna cum laude doctrinæ
& induſtriæ aperuit, è quo viri docti
quam plurimi prodiere: & nunc quoque
quamvis ferè ſeptuagenarius, idem mu-
nus pari diligentia obit. Filius præ-

terea illius medicinæ doctor Felix no
mine, & revera in morbis curandis
peritus & felix,ea hactenus diligentia,
tanto ingenio ac doctrina rem med
cam docuit & exercuit, ut non vulg
rem ſui expectationem apud omnes do
ctos commoverit. Grenchianus etiam
fuit Simon Lithonius patruelis Platter
qui in Argentinenſi ſchola dicendi arte
una cum utraque lingua Græca & Lati
na magna cum laude docuit, & juven
adhuc magno omnium ejus ſcholæ pro
feſſorum mœrore obiit, anno 1543.

Mattia vallis incipit à monte Sylvio
per hunc iter eſt ad Salaſſos & Ajazat
vallem, & quam noſtri vocant *das kre*
mertal, quod hujus incolæ per varia
regiones oberrent, merces diverſi gene
ris circũferentes: hac via per glaciem in
veteratam aliquot millib. paſſuum iter
faciendum eſt. Ex monte Sylvio, ubi
colles ſunt Finilæ, Areleitæ, & Moutæ
deſcendit alter fluvius Viſpius millibus
paſſuum trigintaquinque ſupra Veſpiam
pagum. Iuxta hunc in ſuprema valle eſt
pagus Matta, quatuor milliaribus ſupra
Veſpiam: infra hunc milliari uno vallis
alia ad latus dextrum montibus ſe inſi
nuat, quæ à proximo pago Dæſa aut
Tæſta nomen accipit: pari ab hoc ſpacio
diſtat pagus Gaſa, prope quem cryſtalli

pulcher-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

cherrimæ ex alpibus effodiuntur: ab
: inferior pars vallis nomen accipit.
lliari uno infra Gaſam, duo fluvii
pe vicum Staldam confluunt, atque
nde uno flumine ſex millia paſſuum
ra eundem ſubVeſpiano vico inRho-
num influunt.

Super confluentes Viſpæ & Rhodani
pia vicus habitatur, caput tertiiCon-
tus Valleſianorum:duo hic templa,
Martino unum, & alterum D. Virgi-
extructa ſunt:ſupra pagum quondam
fuit, quæ una cum pago propter
œnitatem arx pulchra Germanico
omate appellata fuit: poſtea veteri
pellatione abolita, à Viſpa fluvio no-
n accepit. Hoc loco quodam ſedem
buerunt Veſpiani comites magnæ
ad Sedunos auctoritatis & potentiæ:
rum familia extincta Blandræ comi-
illorum hæreditatem adiere: ex hac
nilia Blandrana comitiſſa Veſpiano-
m, anno 1365. cum filio Antonio ad
ntem Rhodani prope Nateras cæſa
cauſa & author cædis literarum mo-
mentis non traditur. Arx deinde
ſpiana à Petro Sabaudiæ comite cap-
& diruta eſt, forte eodem bello quo
ngepaniam arcem ab eodem diru-
n ante ſcripſimus. Veſpiæ Amedeus
baudiæ comes, à Gomeſaniis Brigia-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

nis & Veſpianis prælio victus ad qu
tuor millia hominum amiſit. Habi
runt quondam Veſpiæ nobiles fami
Vlricorum, item Sillinorum , Heng
tiorum,ſeu à Platea, & Vuerriorum,q
adhuc florent. Neque hi tantum ,
quam plurimi alii nobiles Veſpiæ ol
habitarunt , ita ut aſſerant omnes f
nobiliſſimas totius Valleſiæ familias,
ſpia ortas eſſe : ac tanta olim nobilit
eo loco frequentia fuit , & is faſtus ,
haberent proprium templum quo à p
beis diſcernerentur, cum quibus eiſd
ſacris ædibus uti , dedecori ſibi pu
bant.

RARONIVS
CONVENTVS.

RAronia vicus ad dextram Rhod
ripam 8. millia paſſuum ſub Veſp
caput Raronii Conventus, duo tem
habet, S. Romani in edita petra ſu
vicum,alterum S.Germani,& ipſum
tra pagum in plano extructum . Iu
S.Romani ædem, in eadẽ rupe turris
ruinæ arcis Raroniæ viſuntur. Etenim
his locis olim imperium habuere ba
nes Raronii, vetus & nobiliſſima fa
lia. Munſterus tradit Othonum temp
re Raronios numeratos inter quatu
barones imperii, ac alio nomine do

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

os deThuſis appellatos,id unde habeat
noro: poſterius nomen Rheticum eſt,
ii Tuſcianam vicum, quondam oppi-
um, ita appellant: ſed nulla illic baro-
um hujus nominis mentio. Ex hac fa-
ilia ante annos trecentos Petrus Ra-
nius Sedunorum epiſcopus fuit: &
ndem epiſcopatū ex hac familia Vuil-
elmus II. & poſt Vuilhelmus III. Gui-
ardi Raronii hic filius, ille vero frater,
lminiſtrarunt. Verum bello inter Ra-
nios & Valleſios orto, ſedes eorum &
ces dirutæ ſunt, pace autem facta,Ra-
nii nihilominus extraValleſiam man-
re,quod nollent plebis inconſtanti vo-
intati denuo ſuam ſalutem cum vitæ
ericulo committere. Petrus aut potius
etromannus Raronius matre è Tog-
nburgenſium comitum familia natus,
oſt Friderici comitis poſtremi obitum,
omitatum Toggiorū adeptus eſt,quem
einde Vlderico abbati S.Galli vendidit,
ſe in monaſterio *Rüti* pagi Tigurini
nortuus & ſepultus eſt. Hunc nonnulli
uiſcardi filium & Vuilhelmi tertii fra-
rem fuiſſe arbitrantur, eſt autem hic
ltimus è Raroniis, cujus in domeſti-
is hiſtoriis mentio fit. Reliquit Petrus
aronius hæredem unicam filiam, quæ
upſit nobili viro Allobrogi è Taren-
aſia, Humberto à Villetta baroni
Chiu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Chiuronis, qui ſedes ſuas in Valleſi
tranſtulit: huic natus eſt unicus fil
Ioannes Baro Chiuronis & Raroni
Vicedominus Sedunenſis, hic uxor
duxit Pernettam unicam filiam Perr
de Baſtia domini Sirri, itaque juncta ſu
tria dominia Raroniæ, Chiuronis,
Sirri. hujus filius Petromannus uxor
duxit ex familia Beauvois quod Bilun
Antonius in itinerario ſuo nomin
ac duos reliquit filios, Petrum qui ux
rem habuit ex Tavellia familia de Gra
ges ſeu Gradecio: huic complures lib
fuere, inter quos primus Franciſcus
Chiurone Vicedominus Sedunenſi
Seneſchalcuſque Valleſii, Baro arm
ger & miles obiit Seduni anno 1528.
magnificus & egregiæ proceræque ſi
turæ, qui bellis plurimis in Gallia or
nes duxit, hic ex Philippa uxore è f
milia Blonaya de S. Paulo plures lib
ros utriuſque ſexus habuit, quorum a
qui in adoleſcentia abſque liberis fu
mortui, quidam vero ſacris initiati ſur
Barbara autem filia nupſit Franciſco
Monteolo: horum filius Bartolomæ
vicedominus Martini & Leitron an
annos quinque mortem obiit, relict
Ioanne, Franciſco & Petro filiis. Por
Petri de Chiurone frater Andreas du
filios ſuſcepit, Franciſcum abbatem

Cav

avorus in Pedemontio, & Vrbanum hiuronis & Villettæ dominum: hic enuit Michaelem, qui hodie in Tantaſia Chiuroni dominatur. Hanc eneris ſucceſſionem propter Raroniæ miliæ nobilitatem attexere volui. orrò in iiſdem locis Raroniæ decumæ eſperlingiorum magna potentia extit, extinctis præſertim Raroniis. Fuit æc vetus & nobilis familia. Verum ello exorto inter Vualtherum epiſcoum Sedunenſem & Rodolphum Aeerlingium, propter Enfiſchiæ vallis oſſeſſionem, Rodolphus quod Sabauos evocaſſet, illis victis, patria cum mni familia pulſus fuit. A Raronia erſus Meridiem ultra Rhodanum, inr Veſpiam & Thurtmannum (pago l nomen eſt) montes paſcui ſequuntur, quibus villæ complures ſunt, & ignoiles viculi, qui Raroniis parent. Eodem oco eſt vallis Eiſcholia in qua ſunt arenti fodinæ. Verùm infra Raroniam b eadem fluminis parte Geſtila vicus ſt, quem Caſtellionem inferiorem apellant: & prope hunc ruinæ arcis Turianæ. Turriana familia olim in Valleſiis otens, & hanc arcem Turrianam, & roximam vallem Letſchianam, item Ajentum prope Sedunum, & Conteium oppidum in Veragris poſſedit: præte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

præterea in Helvetiis Laupa & Frut
gia vallis paruerunt. Sed poſteaqu
Antonius Turrianus Guiſcardum Se
nenſem epiſcopum per inſidias crude
ſime trucidavit, bello victi & bonis e
ti ſunt: eorumque arx Turriana & cæ
ræ munitiones dirutæ ſunt. Luniza
vius ex altiſſimis montibus ſupra Ra
niam ortus infra Geſtilam Rhodano
ſcetur, hic finis eſt Raroniæ decumæ.
dem loco vallis Letſchia verſus Sept
triones inter altiſſimos montes vicu
complures habet, & præterea plun
metalla. Per hanc vallem & mont
Letſchium iter periculoſum, & in q
multi præcipitio pereunt, ducit ad H
vetios in vallem Frutingiam.

LEVCIANVS CONVENTVS.

LEucianus Conventus qui Raroniu
ſequitur, calidarum aquarum ſa
berrimis balneis celebris eſt. Vallis
ad Rhodani lævam, Gemmio monte
tiſſimo, & cœlum penè tangentibus
gis undique ſepta, unico tantum ad M
ridiem exitu relicto, qui à balneis no
habet. In hac valle inter amœniſſi
prata, calidarum tres fontes non lon
diſtanti ſpatio ſcaturiunt, quorum un

largiſſimus eſt, hoſpitiis, quę in uſum
neantium extructa ſunt, cingitur. Eo
o ſunt piſcinæ ſive lacus octo, lapi-
ſtrati & parietibus gypſo incruſtatis
uſi. Sed hujus fontis tanta copia eſt,
facile tot alios implere poſſit, quan-
vel media aquarum pars in publicam
m derivata nulli uſui eſt. Fons alter
ago remotior à leproſis frequenta.
: tertio illi utuntur qui cute uſu bal-
exulcerata, curatione levioris aquæ
us habent. Ad ducentos paſſus ab hoc
nte, ſcaturiunt alii fontes frigidiſſimæ
uæ, è quibus maximus à Majo tan-
n menſe ad Septembrem uſque flue-
ſolet, cætero anni tempore aquis ca-
; vulgo D. Virginis fons nominatur,
od à feſto Mariæ quod in vere cele-
atur, uſque ad feſtum Aſſumptionis
rennis ſit. Verum naturæ rerum periti
jus rei hanc cauſam tradunt: Vere
ando nives in alpibus è quibus oritur
ueſcere incipiunt, fons quoque inci-
fluere: ac rurſus ſub Auguſtum men-
n quum primum alpes illæ nivibus
ctæ fuerint fluere deſinit: quod occul-
meatus per quos ſcaturit, & primo
lore aperiantur, & frigore rurſus
udantur: ideoque modo tardius, mo-
citius pro tempeſtatum ratione flue-
incipit & deſinit. Idem in aliis Alpi-
nis

nis fontibus fieri uſu & obſervatio
cognitum eſt. Calidi fontes perpe
ſcaturiunt, & omnes æque calent,
que Vibericis plus fervent, nam g
nam immiſſam deplumant, & ova ex
quunt. Aqua ipſa plerunque pura, l
pidáque eſt, ſed interdiu crebro colo
mutat: odore caret, neque ut plerun
calidæ ſolent ſulfur redolet: cupri &
mixtura potiſſimum conſtare credit
Medetur morbis frigidis & humidis,
lefacit, exiccat, abſtergit, reſolvit
conſtringit. Podagras mitigat: ſto
chum languentem roborat, & app
tum excitat: hepar, pulmonem, ſplen
juvare creditur: oculis lippientibu
obſcuris, ſpaſmo, catarrho, medet
hydropicis & calculoſis prodeſſe dici
uterum in mulieribus debilitatum c
firmat, & ſolvit alvum bibentium:
nique inveteratas & ulceroſas cruri
plagas, & cicatrices ubivis male ſana
aperit & perfecte curat. Diverſoria
jus loci pro regionis more minimi
ornatus & elegantiæ, ſed tamen ob
gionis opulētiam non modo victus
pia eſt uberrima, ſed ne delitiæ quidē
ſunt, adhæc aëris illius tanta eſt ſalub
tas & amœnitas infeſtiſſimo & mor
do Syrii æſtu, ut etiam viliſſimæ ha
tationes ſalutares, gratæ, jucundæ

omnii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

nnibus videantur. Avorum memo-
Iuſtus Sillinius Epiſcopus, balnea pe-
liaria ſibi hoc loco extruxit, & di-
rſoria complura renovavit, atque
nplum D. Barbaræ ſacratum primus
c loco poſuit. Vtuntur vero aquis
ucianis non ſolum indigenæ Valleſii,
l vicini quoque Allobroges, & Hel-
tii, quorum major frequentia eſſet,
ſi per Gemmium montem via præ-
ps, anguſta, & lubrica multos domi
neret. Ea namque eſt altitudo & aſpe-
as hujus itineris, ut non male qui-
m ab gemitu Gemmium nominatum
tent: quod tranſituri montem ſæpe
laboris & periculi magnitudinem
ſpirent & ingemiſcant. Vicini ta-
en montibus aſueti frequentiſſime
r hunc montem Bernam eunt: ſed
tate tantum, hyeme enim eſt imper-
us. Ex Gemmio monte pet Balnea-
m vallem Dala fluvius in Rhodanum
fluit, ſupra hunc VI millibus paſſuum
balneis, Leucia vicus, caput Conven-
s Leuciani poſitus eſt, loco natura ad-
odum munito: à meridie enim Rho-
no, ab occaſu Dala fluvio cingitur,
erque tranſitu difficillimus ponte
ngitur, cui caſtellum ſuperimpoſitum
am munit: à Septentrione prærupto
onte clauditur, ad ortum verò exiguæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

fauces inter montes & Rhodanum i
anguſtum Raroniam verſus relinquu
Raronii Barones caſtellum quodda
in hoc vico olim incoluere, id be
Raronio dirutum eſt, ſicuti etiam a
Epiſcopi quæ tamen poſtea reſtitu
nunc quoque durat. Leuciæ plerunq
comitia eligendis magiſtratibus, & c
gnoſcendis controverſiis, ab Epiſco
& legatis ſeptem Decumarum celebra
tur: quod locus in medio regionis ſit
commodiſſimus videatur. Infra Leuc
via publica per pontem Rhodani i
dextram fluvii ripam ducit, quo lo
merces quę per Alpes in Italiam vehu
tur deponi ſolent. Ibidem vaſta qu
dam eſt vorago, quam torrentes qui
Rhodanum evoluuntur effecere, & h
loco Leuciam quondam ſitam fuiſſe t
dunt. Prope Leuciam campus eſt, qu
gemitu nomen habet, Gemens pratu
vulgo nominatur, propter preliũ qu
anno 1318. in his campis factum fu
Quatuor millia ferè paſſuum infra Le
cias Salges vicus ſequitur cum Eccle
D. Ioannis, & equitum Rhodioru
æde, cujus authorem nos ignoramu
Infra Leuciam Gallica lingua utuntu
ſuperiores Germanica: in ipſis tam
vicis celebrioribus Leucia, Sideris, & S
duno, utraque lingua paulo lautiorib

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

uſu eſt, ſed extra hos vicos agreſte ilgus (ut dixi) Gallica tantum lingua, que ita barbare utitur, vix ut à Gallo telligi queant.

SIDERIANVS
CONVENTVS.

Euca ubi deſcenderis, montibus u- trinque longius àRhodano receden- bus vallis latius aperitur, & ſoli magis poſita cum vitibus abundat, tum et- m fructuum copia longe ſuperiores rtes vincit. Sideræ vicus hic primus ccurrit paulo remotior à Rhodano rſus Septentrionem, elegantia ædifi- orum & viarum mundicie, quos ante umeravimus pagis pleriſque inferior, d his ſoli fœcunditate longe præſtans. cleſia S. Catharinæ eſt in hoc pago, arx non inelegans Hengartiorum, ui fortunarum ſuarum ſedem Veſpia ac tranſtulerunt. Verſus Septentrio- em pagi Siderianorum ſunt, Muſatum um S. Sebaſtiani templo: Villa, pago nomen eſt: & Lageſum cum templo . Mauricii. Inter Rhodanum & Side- s Aymo Turrianus Epiſcopus Sedu- enſis cœnobium familiæ Carthuſianæ truxit, anno 1330. ſed regione aſſi- uis bellis vexata, exhauſtis cœnobii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

opibus, patres hujus familiæ alias ſede
quærere coacti ſunt: ſucceſſere in eo
rum nidum ex Epiſcoporum voluntat
Carmelitæ, qui mendicato vivunt, eo
que commodius hic habitare potue
runt. Prope hoc cœnobium in tumul
quodam arx Sideriana, Epiſcoporun
ſedes, quondam erat, ſed bello Raroni
ab incolis incenſa conflagravit: muro
rum reliquiæ magnam & elegantem ar
cem fuiſſe declarant. Secundum Rhc
danum ubi ſeſquihoræ itinere Sideri
deſcenderis, Gradecium occurrit, oppi
dulum quondam, nunc dejectis mœni
bus in vici formam redactum: ſerva
tamen quædam adhuc oppidi jura, &
nobilibus Tavelliis Gradecianis paret.

Supra vicum in rupe tres arces ex
tructæ & mœnibus oppidi comprehen
ſæ bello Turriano ab incolis vaſtatæ &
deletæ fuerunt, nunc murorum dun
taxat reliquiæ ſuperſunt. Supra Grade
cium ad Septentrionem eſt Lenſa vicus
& eccleſia S. Petri: mons vicinus à pa
go nomen accipit: ſed infra Gradeciun
eccleſia & vicus S. Leonhardi ſequitur
via Sedunenſi: & juxta hunc fluvius
monte Ravinio, quà in Simmiam val
lem tranſitur, ortus, qui Siderianos
Sedunis hoc loco dirimit. Bello Tur
riano juxta S. Leonhardi vicum ingent

prelic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

elio Turriani victi ſunt anno 1375.
l alteram vero Rhodani partem ex
verſo Siderarum vallis eſt Enfiſchia,
oıum milliarium longitudine, præ-
ntibus paſcuis abundat & argenti
ioque metalla habet: hæc quondam
aroniæ familiæ paruit, nunc quoque
culiari imperio regitur, & propria in-
gnia habet. In hac valle ſunt plures
ci, ſed præcipuus D. Euphemiæ: arx
æterea Perrigarda in altiſſima petra
tructa, quæ bello Raronio deleta eſt.
ſſentia fluvius è ſummis montibus or-
is per Enfiſchios in Rhodanum in-
uit. Iuxta Vſſentiam ex adverſo Per-
gardæ tres pagi Sideriis annumeran-
ur, Fertorinum ad S. Bonifacium, vul-
o vocant Fercoreii, & Schaleium, ac
runa. Inter Fertorinum & Grunam
unt argenti metalla.

SEDVNENSIS
CONVENTVS.

Eptimus Conventus Valleſiorum (ſi
ab ortu fluminis eos numeres) à fine
derianorum uſque ad Morſam flu-
ium, qui Veragros à Sedunis dividit,
III millia paſſuum longitudinem ha-
et, latitudinis aliquanto plus, valle illic
tius ſe expandente, & quibuſdam aliis

vallibus inter altiſſima alpium promontoria ſe inſinuantibus. In hujus medio Sedunum ad Sittam fluvium jacet, non ſolum illius Conventus ſed totius Valleſiæ caput. Incolæ lingua Sabaudica Seon, Germani Sittam nominant: Latini civitatem Sedunorum, & Sedunum totius gentis nomine: quod aliis quoque urbibus accidit, ut populorum quorum caput erat, nomina ſibi adſciſcerent, ſic Remorum & Pariſiorum nomine urbes celeberrimæ in Gallia nuncupantur, quæ horum populorum oppida maxima quondam fuerunt. Vrbs Sedunorum ſita eſt in amœna planicie, ſed ab oriente mons mediocris altitudinis illi imminet, qui in media planitie ſolus inter altiſſimos montes, quibus vallis univerſa cingitur, aſſurgit duobus verticibus. Horum ſiniſter ſublimior & undique præceps, unicum duntaxat à civitate aſcenſum habet, eumque difficilem ubi equo uti non licet: in hujus ſummitate eſt arx Tyrbele quam Epiſcopi ſi metus aliquis peſtis exiſtat inhabitare ſolent, quod illic ſit aura ſalubrior & frigidior. In radice hujus verticis propiùs urbem alia eſt domus Epiſcopi, quam Majoriam nominant, olim arx nobilium quos Majores Sedunenſes nominarunt, ſed à Bartholomeo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

iſaco Majore, vendita eſt Epiſcopo
dunenſi, Carolo IV. imperante. Alte-
m montis verticem Valeriam nomi-
nt, in hoc eſt templum D. Catharinæ
ædes Canonicorum, qui intra annos
CC. (ut ferunt) propter aſſidua bel-
hunc locum exædificarunt & inha-
arunt. Veruntamen nomen ipſum
leriæ me movet, ut multo ante tem-
re hunc locum à Romanis munitum
dam, ſed bellis aut alio modo vaſta-
m, poſtea à canonicis opportunita-
n loci ſecutis denuo reſtitutum. Inter
s arces paſſim per montem ſacella
aque vetera ædificia ſpectantur, par-
n diruta, partim integra & renovata.
ter cætera prope ludum literarium
tuſta domus oſtenditur, palatiũ Theo-
ri primi Sedunorum Epiſcopi. Civitas
ſa quę monti adjacet, pro captu regio-
s ſatis eleganter extructa eſt, & illi
otidie plus decoris accedit: cives enim
ce diuturna opibus aucti, urbem no-
s ædificiis ſubinde ornant, quæ antea
llis ſæpe vaſtata, aliquoties incenſa &
ne deleta fuit, ut in hiſtoria Sedunorũ
dicabimus. Templa celebriora habet
.Virginis unũ, propè Gundeſianã por-
m, quod olim Epiſcopale templũ fuit,
collegium canonicorum habuit, qui
on, ut olim urbem ipſam, ſed Valeriam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

incolunt: alterum D. Petri, item S.T
nitatis, & ad mœnia D. Theodori te
plum à Matthæo Cardinale extructu
Sitta fluvius urbem perluens, ſalubr
rem & mundiorem ſecum avectis ſ
dibus eandem efficit. Vrbem eſſe ve
ſtiſſimam abſque dubio eſt, cum en
Iulii & Auguſti Imperatorum ætat
jam tum celebre fuerit nomen Sedur
rum, neceſſe eſt fuiſſe tum quoque
aliquod totius gentis maximum op
dum, quod non aliud fuiſſe præter h
& nomen, & ſitus ipſe loci confirm
Frequentibus autem vaſtationibus
incendiis vetera monumenta perieru
extat tamen adhuc in ſummo temp
D. Virginis, ad majorem templi p
tam, antiqui marmoris fragmentu
unicæ vetuſtatis Romanæ reliquiæ, h
inſcriptione.

P. CÆSARI DIVI I.
VGVSTO. COS. XI.
RIBVNICIA POTESTATE X
PATRI PATRIÆ
TIFICI MAXIMO
/ / / AS. SEDVNORVM
/ / / / / / PATRONO

E

Etſi autem ſingulorum verſuum ini-
& fines deſunt, hos tamen ex con-
ctura ita legendum putamus.

IP. CÆSARI DIVI IVLI F.
VGVSTO COS. XI. IMP. XIII.
TRIBVNICIA POTESTATE XVI.
PATRI PATRIÆ
ONTIFICI MAXIMO
VITAS SEDVNORVM
ATRONO.

Sedunum hodie ſedes eſt Epiſcopi, qui
gionis princeps eſt: Epiſcopatus vero
dunenſis unus eſt è vetuſtiſſimis to-
ıs Galliæ. Sigebertus in Chronicis re-
rt anno Domini D XI. Florentinum
iſcopum Sedunenſem pro Chriſto
ortem pertuliſſe. Rurſus in Agau-
nſis cœnobii quod à D. Mauritio
artyre nomen habet, conſecratione
entio fit Theodori Epiſcopi Sedunen-
, extructum autem fuit hoc cœno-
um à Sigiſmundo Burgundionum
ge circa annum Domini D. V. Sed
concilio Epaunenſi quod circa an-
um Domini D. X. celebratum fuit
b eodem Sigiſmundo rege, mentio
t Conſtantii Octodorenſis, id eſt, Va-
nſiæ Epiſcopi, & in Concilio Aurelia-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

nenſi quinto circa annum Domini
XLVI. ſub Childeberto Francorum re
Rufus Vallenſium Octodorenſium E
ſcopus adfuit. Et longe ante hæc te
pora Theodorus Octodorenſis Epiſ
pus concilio Aquileyenſi interfuit, ci
annum Chriſti 385. Nam id celebrat
fuit tempore Gratiani Imp. & Dam
PP. Siagrio & Eucherio Coſſ. Qu
nonnulli cenſent Valleſiam olim du
Epiſcopatus habuiſſe Sedunenſem
Octodorenſem, uti enim diſtincta ju
fuere Sedunorum & Veragrorum,
quoque Epiſcopatus diverſos fuiſſe
bitrantur: Sed alii contra cenſent id
gionis anguſtiam vix pati: etſi en
urbes pene conjunctæ in Italia propr
Epiſcopos habent, aliam tamen rat
nem ſervatam ajunt in provinciis, p
ſertim Tranſalpinis, in quibus lon
majores ſunt diœceſes Epiſcopor
quam in Italia. Præterea id indicit
unici Epiſcopatus eſſe volunt, quod
nius tantum Theodori Sedunenſis E
ſcopi mentio fiat in dedicatione cœn
bii D.Mauritii apud Agaunum, à q
non eſt credendum abfuturum fu
OctodorenſemEpiſcopum in cujus di
ceſi hæc agebantur, ſi alius à Sedune
fuiſſet. Exiſtimant autem Octodoru
quod caput aliquando Vallenſium fu
ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

x libello Provinciarum apparet, pri-
n fuiſſe Epiſcoporum ſedem, donec
s Burgundionum vaſtatum & di-
m fuit, deinde Epiſcopatum Sedu-
n tranſlatum eſſe: ac rurſus propter
uni excidia in veterem ſedem rediiſ-
lonec id reſtitueretur. Vel Florenti-
n & Theodorum Sedunenſes Epiſco-
non ab urbe, ſed à populo denomi-
os, quod Sedunorum vetuſtiſſimum
nen omnibus Vallenſibus, ut hodie
m ſolet, tribueretur. Nos rem in du-
relinquimus: nomina autem Sedu-
ſium Epiſcoporum & res geſtas alio
perſequemur, nunc regionis deſcri-
onem, ut cœpimus, contexere perge-
s. Supra Sedunum inter Ortum &
tentrionem eſt vicus Ajentum, &
ns Ravinius, per quem itur ad Sim-
m vallem Helvetiorum Bernatum.
nti & arcem & imperii aliquid Tur-
ni habuerunt, verum bello cuncta
periêre. Inde poſt fluvium Sittam
uitur S. Pangratii Eccleſia, & vicus
imſula, poſt hunc Savieſſa, S. Germani
us, & mons Sanetſchius: per hunc Sa-
vallis Grueriorum comitum aditur.
monte hoc oritur Morſa fluvius: ſed
er montem & Sedunũ ſupra fluvium
editiſſimis & pene inacceſſis rupi-
s duarum arcium rudera cernuntur,
una

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

una Seon nominatur, è qua Anto
Turrianus Guiſcardum Tavellium
ſcopum præcipitem dejecit: altera
gari lingua Montarſum, & in La
diplomatibus Mons Ordei nunc
tur. Ab altera autem Rhodani rip
regione Seduni Bornus fluvius Rh
no miſcetur: ortus hic è monte Sy
qui Salaſſos à Sedunis dividit, & ad
millia paſſuum per Vrenſiam vallen
bitur: juxta fluvium eſt ecclesia S. M
tini cum pago adjuncto, Maſſius pr
rea pagus, & Naxa cum templo D. M
ritii. Habet & alium fontem Bor
nam ex alpibus fere eiſdem, ad X
millia paſſuum à Rhodano fluvi
oritur, qui VIII. millibus paſſuum à
te ſuo priori miſcetur: vallis per q
defluit, Armenſia nominatur: æri
cturæ eximiæ bonitatis hoc loco ſ
& pagus ejuſdem cum valle nom
ac alter Voſchius nomine ſupra c
fluentes utriuſque fluvii. His locis
ſularum fons ante annos aliquot inv
tus eſt, è quo ſalem coquere cœper
ſed hodie negligitur partim quod ſa
hac aqua non admodum probetur:
tim propter ſumptus qui maximi fac
ſunt ut aqua dulcis unà profluens à
ſa ſeparetur: partim etiam, ſi vulgo
dendum eſt, eorum opera qui ſal m

n

n in Valleſiam vendunt. Supra
odani autem & Borni confluentes
nontis radice eſt Bremiſa pagus, &
pe hunc ex rupe exciſa ſine ullis ti-
; & trabibus ligneis formatum eſt
grum cœnobium, hoc eſt, templum,
icula, conclave, culina, cella vinaria:
nachi qui incoluere brevi omnes,
loci, ut creditur humiditatem, ad
um uſque periêre: itaque ab habita-
ibus nunc deſertum eſt & vacuum.

VERAGRI.

Oſt Sedunos Veragri imam vallem in-
habitant, à Morſia flumine ad fau-
uſque qua Rhodanus egreditur, in-
orem Valleſiam eorum regionem
die nuncupant. Meminere horum
ſar, Plinius, Strabo, Livius, qui ipſos
nigermanos facit, itinera enim quæ
Pennium ferant, cujus juga Vera-
os incolere ſcribit, gentibus ſemiger-
nis tempore Annibalis obſeſſa fuiſ-
radit. Sed noſtra ætate Veragri Gal-
a lingua ſive Sabaudica utuntur, quã
Romanam vocant, nam cum Roma-
rerum potirentur, veterem ſuam Cel-
am linguam (quæ non alia forte fuit
Germanica niſi dialecto differens, un-
etiam morum & linguæ ratione ſe-
germani à Livio dicti ſunt) dedidice-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

re,aut potius Latinam qualis in pro
ciis quibuſdam in uſu erat, cum
commiſcentes utranque corrupere.
rum in ſummis vallibus & quæ c
minibus alpium proximæ ſunt, in
Germanicæ linguæ uſum retinuer
non tantum apud Valleſios, ſed in
verſis quoque Salaſſorum & Lepon
rum vallibus, ut in Aiaza & Crem
& Seſſite, Oſcela, Antigoria, Madi
quibus omnibus cum Italica lingu
tantur, tamen vici aliqui ſunt & præ
tim cacuminibus alpium proxim
quibus Germanice loquuntur. E
mandum eſt hos veterum incola
reliquias eſſe,in variis enim migrati
bus gentium,ipſis ſuę ſedes perman
nemo enim alius in his locis habi
voluiſſet aut potuiſſet, præſertim c
ceret alibi cultiori loco ſedes quære
taque veteres incolę propter alpiũ
ſitum illic relicti ſunt, qui iter per a
ra loca munirent, & viæ duces pere
nis eſſent. Sic igitur ſuprema pars
leſiæ veteres incolas linguam quo
Germanicam retinuit: alibi linguæ
licæ ſeu Romanæ uſus introductus
cæterum an id debeamus Sedun
Octodoro, quibus in oppidis aliquis
tinæ linguæ uſus fuit, ut veteres in
ptiones teſtãtur,ac forte etiam Itali

m

nes mercaturę cauſa illic habitarunt:
in Valleſiã novi coloni, vel ex Allo-
bgibus vel aliunde immigrarint, affir-
re non poſſum. Mihi nõ diſſimile ve-
videtur, quũ diu Burgundiæ regno, &
tea Sabaudis principibus (utriq; autẽ
Allobrogib⁹ imperarũt) Valleſiani in-
ores ſubjecti fuerint, cõplures ex vi-
a Allobrogũ regione huc cõmigraſſe,
ta alienæ linguæ uſum introductum.
Parent Veragri noſtra ætate ſuperio-
us Valleſianis, & in Conventus ſex
diximus diſtributi ſunt, quorum pri-
s ad dextram Rhodani jacens Con-
ianus, à Cõtegio quod vulgo *Gundes*
cant, denominatur: Pagi hujus nomi-
ſunt duo; alter à Rhodano remo-
r, quondam oppidulum, Contegium
tellum nomine, alter flumini pro-
r quem Contegium planum nomi-
nt. Ab his non longe diſtat Vertru-
s vicus, qui eidẽ Conventui attribui-
, & à ſiniſtro latere Rhodani, mõs vi-
is & paſcuis amœnus Neinda, cum
ſdẽ nominis pago. Paruit aliquando
Conventus Turrianis, qui in Conte-
caſtello arcem habuerunt, ſed bonis
jus familiæ propter Epiſcopi cædem
blicatis, ipſorum ditio Epiſcopatui, &
ipublicę Sedunorum ceſſit, arx diruta
Eandẽ ab Amedæo Sabaudiæ comi-
te, qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

te, qui Veragrorum imperium ſibi v
dicaverat, reſtitutam, Valleſiani illo
cto denuo diruerunt. Paruerunt dei
Contegiani Bernatibus, bello enim
ragrico, quod anno 1475. geſtum
Bernates ſuppetias tulere Valleſiis,
illis in ſtipendium Contegium ded
ſed bello Allobrogico anno 1536. V
ſii data Bernatibus præfectura ad la
Lemanum, quæ Aelen vocatur, Co
gium, quamvis impari permutati
ejus loco receperunt, ne deinceps
quam exterorum ulli parti Valleſio
imperaret. Contegii celebris eſt Ser
tum vetus & nobilis familia.

Infra Contegium ex alpibus illis
Veragros à Bernatibus Helvetiis
rant, Liſſerna fluvius Rhodano m
tur, poſt hunc Ardonius alter Con
tus Veragrorum, & vicus eodem no
ne ſequitur. Ad hunc Conventum
tinet, & alter pagus Schamoſius ad
Andream, & cœnobium D. Petri
cum conjuncto pago.

Tertium Veragrorum Conven
Sallionium nominant, à Sallionio
pidulo; id in edito colle ſitũ, loco a
no, arcem quoque ſui nominis hab
ſedem Sallioniæ nobilis familiæ, V
nus Sallionius anno 1210. Sed
rum epiſcopus fuit. Familia hæc poſ

ti

ͨta eſt: arcem Seduni bello Veragrico
ecerunt. Inter Sallionium & Ardo-
m vicum eſt templum S. Martini, &
us Leitrona: ſed ſub Sallionio eſt Ful-
ia pagus, & eccleſia S. Sulpitii. Duo hi
nventus ſiti ſunt ad dexteram Rho-
ni, niſi quod unicus preterea vicus Ri-
na cũ eccleſia S. Laurentii, ab adverſa
minis ripa, Conventui Sallionio accẽ-
ur. Proximus conventus à ſitu nomẽ
bet, & Intramontius nominatur, nam
dique altiſſimis montibus cingitur.
llis prima, quæ magis ad Orientem
rgit, Baneas, credo à Balneis quę forte
m hic fuere, nomen habet, & nomini
ignia reſpondent: hanc fluvius à me-
lie defluens ſecat, qui prope Branſche-
m pagum alteri miſcetur, & ambo
anſæ nomen accipiunt: vicus hujus
ci à D. Mauritii templo & valle nomen
bet. Iuſtus Sillinius epiſcopus argenti
etalla primus hic invenit, quæ nunc
oque cum fruͨtu exercentur. Altera
llis Intremontiorum à Pennino mon-
Branſcheriam uſque porrigitur IV.
ucis Gallicis, quo loco alter fluvius
ranſæ priori miſcetur. Pagum qui
abus leucis à ſummo Pennini jugo di-
at, S. Petri Burgũ appellant, ab eo
allis nomen accipit. IV. mill. paſſ. poſt
unc Lida ſequitur, & pari poſt Lidam

ſpacio Orſiera vicus & D.Nicolai te
plum. Orſiera vero, & S.Petri arx at
Baneæ, ſinguli pagi propria diſtincta
jura & peculiaria inſignia habent,
Intremontiorum Conventu comp
henduntur.

Branſcheria præcipuus pagus hu
Conventus xx. millia paſſuum ſum
Pennino diſtat, celebre hic eſt D. Step
ni templum. Saxo etiam vicus Octo
ro propinquus Intremontiorum eſt,
na cum arce, quæ in prærupta r
quondam hoc loco habitabatur, ſed b
lo Veragrorum diruta eſt: & ex alt
Septentrionali Rhodani ripa Vulie
pagus, & templum ſancti Martini.

A Branſcheria vico per S.Petri vall
& Pennini jugum, quod nunc mont
S. Bernardi majorem vocant, iter eſt
Salaſſos. In ſummo Pennini cœnobi
extat, in quo hoſpitio excipiuntur,
per has alpes iter faciunt. Etenim mo
ipſe aſſiduis nivibus tectus, & omnia
te ab utraque parte ſqualida & ſter
ſunt: itaque jumentis ſarcinariis ex p
ximis celebrioribus vicis omnem a
nonam in jugum montis conveh
neceſſe eſt. Fratres hujus cœnobii
regrinos magna humanitate excipiu
& quotidie ab utroque montis lat
illis obviam progrediuntur, cibum

poti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

um delaſſatis adferentes, viam o-
dunt, & in monte ſuperando illis
ilio ſunt. Pauperibus gratis victum
it, opulentiores ſuo quiſque arbitra-
ſymboli loco munera dant. Si qui hic
riantur, cum nihil terræ hoc loco
in profundiſſimam foveam ruptæ
cici abiiciuntur, ea illorum ſepultura
Qui cœnobio præeſt, Eleemoſyna-
s vocatur, ac in Lauſanenſium Epi-
porũ annalibus traditur, Hartman-
m Eleemoſynarium hujus cœnobii
ra ſeptingentos & viginti abhinc
nos Lauſanenſem Epiſcopum factum
, anno 851. Quo tamen anno cœ-
bium hoc primum conditum ſit
oratur: mihi non eſt dubium lon-
ante ejus originem hoc loco hoſpi-
m aliquod in uſum peregrinorum
tructum fuiſſe: quod poſtea in cœ-
bium commutatum fuerit. Dome-
cis monumentis proditum eſt in hoc
onte idolum quoddam fuiſſe, quod
tentibus reſponſa dederit. Livius
iam ſcribit libro vigeſimo primo fuiſ-
in ſummo ſacratum vertice Pœni-
m, & ab eo montem nominatum:
idam Iovem hic ſacratum fuiſſe ar-
trantur, & ideo jugum hoc Alpium
Iontem Iovis nominarunt. Poſtea-
uam verò Salaſſi & Veragri ad agnitio-
F 2 nem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

nem Chriſti venere, Bernardus
cerdos ex Auguſta Prætoria, piæ
ſanctæ vitæ homo, idolum dejecit
cœnobium eo loco in uſum peregri
rum inſtituit, ab eo deinde mons
men accepit. Vulgus nugatur dæm
nem qui reſponſa dederit, ab eo in h
rendam ſpecum hujus montis quib
dam adjurationibus compulſum,
quaſi carcere quodam detineri.

Scio à nobis de Pœnino, quem S.B
nardi majorem montem arbitram
complures viros doctiſſimos diſſent
ſed nos noſtram ſententiam, quæ tam
non noſtra eſt, ſed clariſſimorum v
rum, Henrici Glareani, Aegidii Scu
Alberti Leandri, alibi confirmabim
ne abſque ratione hos ſecuti eſſe
deamur.

Martiniacenſis conventus proxi
ſequitur, & primũ vallis, mediocri ſpa
inter mõtes occaſum verſus ſeſe diff
dens quam Tridentinam nominant
qua ferrum è montibus effoditur :
hanc itur ad Bodiontios : mox vi
Martiniacus ad dexteram Danſæ flu
à cujus altera parte arx in præcipiti
ıra ſita eſt, quam aliquoties vaſtam
epiſcopi Sillinius & Matthęus Cardin
reſtituerunt. Hoc loco via per Alpe
in duas partes dividit, una per Sedu

Veragros ad Sempronias alpes & Fur-
m aliaque juga ducit: altera per Intre-
ontios & Penninas Alpes ad Salaſſos.
artiniacus vicus eſt Octodorum vete-
m, caput quondam Vallenſium: nam
i Octodorum inferiori loco oſten-
nt, & veſtigia ejus eluvione Dranſæ
Rhodani deleta volunt, nulla firma
tione nituntur. Nam primum, ut
æſar deſcribit, Octodorus vicus poſi-
s in valle, non magna adjecta plani-
e, altiſſimis montibus undique conti-
etur, & in duas partes flumine dividi-
ır: quæ deſcriptio Martiniaco optime
onvenit. Flumen autem non Rhoda-
um intelligi à Cæſare ſed Dranſam
utropius oſtendit, qui torrentem no-
inat: & Rhodani celeberrimi fluvii no-
en Cæſar haud reticuiſſet. Deinde An-
onius in ſuo Itinerario ſcribit Octodo-
um à ſummo Pœnino diſtare XXV.
illibus paſſuum, & à Tarnada XII. M.
. quæ diſtantia hodie quoque eadem
ere traditur: niſi quod quidam ad ſum-
num Pœnini plus III. millibus P. nu-
nerant: quo minus illi audiendi ſunt
qui longius à Pœnino Octodorum re-
novent: minime omnium qui Octodo-
um eſſe volunt S. Mauritii oppidum.
Poſtremo inſcriptiones Romanæ vetu-
tatem hujus loci teſtantur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

In angulo templi.

RI. AVGVSTI. F.
I. NEPOT.
PI. IVETVTI.
CI. COS. IA.

Columna è rudi lapide ſub poſteriore porticu ejuſdem templi.

IMP. CÆSARI VAL.
CONSTANTIO PIO
FEL. INVICTO AVG.
DIVI. CONSTANTII. PII. AVG.
FILIO. FOR. CL. VAL. BONO
REIPVBLICAE NATO.

Octodorum Iulii Cæſaris ætate vicus fuit, atque illic cum Veragris & Sedunis Galba Cæſaris legatus pugnavit, & victor omnia ejus vici ædificia incendit. Poſtea (forte tum poſtquam gentes illæ Alpinæ omnes à Cæſare Auguſto devictæ fuerunt) oppidum factum eſt, & incolæ Latio donati. Sequentibus deinde ſeculis Maximianus Herculeus cum exercitum adverſus Bagaudas duceret, Octodorum venit, & illic ſacrificiis peractis milites ſacramentum dicere juſſit: ac

Thebeam

…ebeam legionē id renuentem Agau-
…rucidavit, ut in Agauenſium mar-
…rum vita ſcribitur. Ab illo tempore
…diderim in his regionibus fidelium
…merum creviſſe, nam ſanguine pio-
…n rigatur Eccleſia Chriſti: numero au-
…n credentium aucto, uni epiſcopo Ec-
…ſiarum cura commiſſa fuit, qui Octo-
…ri ſedem ſuam aliquando habuit: ut in
…lunis oſtēdimus. Poſtea cum Burgun-
…e reges, ſub quorum imperio Veragri
…Seduni tum erant, aſſiduis bellis pete-
…ntur à Francis, cum univerſa vallis
…m Octodorum multa perpeſſum va-
…tumque fuit, & ab eo tempore nun-
…am priſtinam dignitatem recuperare
…tuit: epiſcopatus tamen apud Sedunos
…rmanſit: Octodori vero in locum op-
…di vicus ſucceſſit, frequentior & no-
…r propter mercatores, quibus hac fre-
…ens per alpes iter eſt.

Sub Octodoro ad ſiniſtram Rhodani
… viculi ſequuntur, Iuviana, Servantia,
…eroſa, mox Taruadæ oppidulum, juxta
…od montes in unum penè coëuntes,
…iguo ſpacio qua Rhodanus effluit re-
…to, vallem præruptis & altiſſimis rupi-
…s quaſi muro quodam claudunt. Rho-
…num incolæ eo loco ponte fornicato
…avere, cui caſtellum additū eſt, & por-
… ponti impoſita, qua tota vallis clau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ditur: montes enim hyeme plerique in-
pervii ſunt, ipſa etiam æſtate difficu-
tranſiri poſſunt, neque ulla via milit-
& convehendis curribus tormentor-
apta, per hos montes patet: præte-
ſinguli aditus & ſumma quoque m-
tium juga in Valleſiorũ poteſtate ſu-
quę illi exigua manu tueri facile poſſu-
Recte itaque incolę totam vallem un-
quoddam oppidum cenſent, monti-
quaſi mœniis munitum, cujus po-
Tarnadæ ſit. Tarnadę autem Antoni-
ſecuti oppidum hoc nominamus, ve-
rum plerique Agaunum nominaru-
nomine Germanico *Am Gandt* pau-
lum deflexo, nomen id locum rupib-
plenum ſonat: & certe talis eſt Agau-
ſitus. Locum hunc à Iulio Cæſare be-
Gallico mùnitum fuiſſe pleriq; credu-
ut ſic alpium tranſitum in poteſtate h-
beret: quo conſilio etiam Octodoren-
Latio donati ſunt. Extant hoc loco v-
tuſtiſſimæ inſcriptiones Romanæ, qu-
antiquitati Agauni teſtimonium pe-
hibent.

V F

IVLIA DECVM. FIL.

DECVMINA.

FLAMINICA.

D. PAN

. PANSIO M. F.
EVERO AN. XXXVI
. DECVMINA MATER
L. PIENTISSIMO
PANSIO. COR.
// FILIO. SEVERO
VIR. FLAMINI
VLIA. DECVMINA
MARITO.

D M

//M//// SER //// G ////
//////M//////////////
////SE /// P //// R ///////
////// AT ///////////////

EX ////F ////// L ////////
SEVERI //////////////////
//////////////////////////
//////////////////////////

MP. CÆSARI AVGVSTI F.
///////////// OTI PRINCIPI
///////////////// COS. DESIG.

 Multæ

Multæ præterea inſcriptiones in tem-
pli pavimento, parietibus & muro cœ-
miterii viſuntur, ſed vetuſtate exeſæ
attritæ ſunt, ita ut vix pauciſſimæ liter
agnoſci queant. In ſacello ejuſdem tem-
pli ſuperſunt tres columnæ marmore
antiqui operis, & penè ſummam aran
pavimentum teſſellatũ variegati colori

Hoc loco à Maximino Imperato
Legio Thebea, cujus dux erat Mauritiu
propter confeſſionem nominis Chri
cæſa eſt. Ab eorum martyrio annis ci
citer 220. cũ locus hic apud Burgundo
qui in his regionibus dominabantu
magnæ venerationi eſſet, Sigiſmundu
rex Burgundiorum Maximi Genevenſi
Theodori Sedunenſis & aliorum epiſco
porum oratione impulſus, eodẽ loco i
honorem martyrum cœnobium celebr
conſtruxit, S. Severinum abbatem ibid
conſtituens, oppidulum Tarnade juxt
poſitum mœnibus ampliatis cœnobi
conjunxit, & eidem (ut vulgo loquun
tur) incorporavit: ab eo tempore Tar
nadæ nomen obſolevit, & nunc vulg
ad S. Mauricium nuncupatur. Tabula
dotationis teſtantur Sigiſmundum re
gem amplos reditus huic cœnobio do
naſſe, & credendum eſt Clodoveum Ma
gnum, Francorum regem, non pauc
eidem dediſſe, ſi modo verum eſt, quod

ab

.imoino traditur, ipſum à Severino
no abbate febri liberatum eſſe. Fue-
bates poſt Severinum uſque ad Ca-
m Magnum Imp.31. in quorum ta-
numeroSeverinus in vetuſtis hujus
obii monumentis non ponitur. Ale-
abbate ſimul & epiſcopoSedunenſi
olus magnus reliquias martyrum
us loci inviſit, & abbati ac monachis
ta largitus eſt. Ejuſdem Imperatoris
s Carolus Leonem Papam Roma ad
olum Imp. proficiſcentem Agauni
pit, & ad patrem deduxit. His tem-
ibus fratres hujus cœnobii D. Bene-
i regulam profitebãtur: ſed aliquan-
poſt mortuo Adelongo Sedunenſi
copo & D. Mauritii abbate, qui A-
eo ſucceſſerat, Ludovico Pio Caroli
imperante, monachi hinc propter
e petulãtiam & improbitatem ejecti,
n eorum loco presbyteri & canonici
udovico ſubſtituti ſunt, & datus his
epoſitus qui ipſos regat. Vltimus in
line Præpoſitorum Reinoldus fuit
nedæi comitis frater: illo tempore o-
us cœnobii diſſipatis, quas Canonici
tim turpiter prodegerant, partim li-
ris ſuis largiti fuerant, ad tantam ege-
tem Collegium illud pervenit, ut ne-
amplius cœnobium inhabitaret, aut
ra perageret: donec tandem Ame-
dæus

dæus comes permotus precibus Hu
nis Gratianopolitani epiſcopi Ag
num venit, & abalienata bona Eccle
reſtituit, & in locum Canonicorum
terius familiæ Canonicos quos regu
res nominat delegit, impoſito his Pr
re Hermencrado, anno 1136. Ab his c
nobii opes rurſus auctæ ſunt, nam
Petrus Tarentaſienſis Epiſcopus fra
bus non pauca donavit: & Amedæ
Comes Præpoſituram Balnearum i
attribuit: aliorum quoque liberalita
& fratrum diligentia & parſimonia b
vi tempore opes illorum plurimum c
vere: his autem auctis Prioris nom
faſtidientes, ab Eugenio Papa impet
vere Abbatis nomen & dignitatem.
Hugo ſecundus cœnobii Prior, an
1146. abbas ab Eugenio Papa Lugdu
appellatus eſt: quo anno ab eodem Po
tifice templum D. Mauritii conſecr
tum tradunt. Eadem dignitas & vi
inſtitutum hodie manet. Non poſſu
hoc loco prętcrire quod à viris gravib
ac ab omni ſuperſtitione alienis, qui
ſe oculatos teſtes aſſerebant, audivi,
piſcina cœnobii Mauritiani piſces ſerv
ri pro fratrum numero, notis inſign
tos certis, quorum ſi quis moritur, br
vi fratrum aliquem conſequi, & omn
no certiſſimam mortem fratrum alic
portend

endi ſi piſcis mortuus in aquis ap-
at. Quidam tamen fidem huic nar-
oni derogant: atque nullos alios pi-
in vivariis cœnobii ſervari ajunt,
m truttas è Rhodano huc delatas.

Via extra Valleſiam.

fra Agaunum incipit Antuatum
gio, quos quidam cum Strabone
tuates appellare malunt, hi juxta
danum & lacum Lemanum ab
que parte ad ſummas Alpes inco-
t. Per hos iter à Pennino ad dex-
m Lemani ducit in Germaniam Ar-
toratũ & Moguntiacum; cujus An-
ius Itinerarii provinciarum auctor
minit: ac ponit Tarnadæ, quod
aunum & S. Mauricium nominari
ra diximus, & Penne locum hinc
antem M. P. M. XXI. id quidam pu-
t eſſe oppidulum ad caput fere Le-
ni noſtris Neuvenſtat, Villa nova
llis nominatum: inde Bibiſcum quod
go Vivis nuncupant, M. P. M. IX.
c ſequuntur Bramagum vicus, Bra-
ſans hodie, Minnidunum *Milden*,
enticum, Petineſca, Saloturum, Au-
ſta Rauracorum, &c. Porrò aliud iter
ſiniſtram lacus ducit ad viam Graja-
m alpium, Bautas oppidum, quod
die Bonam vocant, inde vel per E-
queſtres

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

queſtres in Helvetiam & Germa[illegible]
itur, quod iter ab Antonio deſcrib[illegible]
vel per Centrones Lugdunum: Ta[illegible]
taſia enim caput Centronum MPM[illegible]
à Bauta diſtat. Vtroque autem late[illegible]
mani ab Agauno Genevam & in A[illegible]
brogas iter eſt. Populos qui ad ſiniſt[illegible]
Lemani habitant, quidam omnes[illegible]
Equeſtrium nomine contineri cen[illegible]
hodie quoq; vulgo Gavoti, item ab e[illegible]
Caballicenſes nominantur, Pays de[illegible]
vot, & Pays de Chabaul ſeu Tſchab[illegible]
dicti. Supremam regionem Aga[illegible]
proximam Valleſii occuparunt, qua[illegible]
ſocietate cum Franciſco Gallorum [illegible]
& Bernatibus atque Friburgenſibu[illegible]
cta, bellum adverſus Carolum Saba[illegible]
ducem geſſerunt, anno D. 1536. No[illegible]
ætate maxima pars Antuatum illuſ[illegible]
ſimo principi Sabaudiæ paret.

Sabaudiæ principes.

Tradunt autem Sabaudiæ principe[illegible]
illuſtriſſima Saxonum ducum fa[illegible]
lia originem ducere. Beraldus enim [illegible]
gonis Saxoniæ ducis (qui Ottonis II. [illegible]
ſaris frater fuerat) filius, ſolum patri[illegible]
vertere coactus, in eam partem Burg[illegible]
diæ ſe recepit quæ inter Allobrogas [illegible]
mitatus Moriennæ vocatur. Eſt autē M[illegible]
rienna vallis Centronibus proxima, [illegible]

je

monti S.Dionyſii quo loco Medul-
eteres ponere videntur. In his igitur
beneficio Regis qui eo tempore
undiæ pręerat, comitatum Morien-
Beraldus inſtituit anno 998. à quo
udiæ principum & Marchionum
ſianorum ſtemma deſcendit. Hi pri-
n Moriennæ comites dicti ſunt, &
chiones Seguſiani, uſq; ad Amedęum
ndum ejus nominis, & quintum à
ldo, is primus omnium titulum co-
m Sabaudiæ uſurpaſſe fertur. Atta-
nomen ipſum Sabaudiæ multo eſt
quius, nam in libro qui Notitia
ntis & Occidentis nominatur, quẽ
lam ſcriptum volunt circa annum
tis 450. mentio fit Præfecti claſſis
cariorum Ebruduni Sabaudiæ. item
uni cohortis primæ Flaviæ Sabau-
Calaronæ. Scribitur autem illic
nen Sabaudiæ per P. literam: itaque
lam non ineruditus vir conjiciebat
nomen à Sapino deductum, quod
is regionibus ſit ſapini copia: fert
n proceras abietes & piceas, navali
eriæ aptas. Volaterranus, Sabau-
um nomen à Sabatiis deducit, quo-
Plinius & Strabo meminit, qui
s ad initium Alpium maritima-
n collocat. Multi ex Sebuſianis Sa-
dos factos volunt: meminit autem
Sebu-

Sebuſianorum Cæſar lib. 1. Comm
belli Gallici, & extra provinciam t
Rhodanum primos eſſe ſcribit: St
Seguſianos nominat, & intra Rh
num, & Dubim habitare tradit: h
regionis pars eſt Breſſia regio, q
Burgo oppido, Burgobreſſia qu
nominatur, ducis Sabaudię imperio
jecta. Patet autem late admodum
perium Sabaudi cis & ultra alpes, p
enim illi maxima pars Allobrog
Antuates, Sebuſiani, Centrones, &
dulli, atque ab altera parte alpium
rini & reliqui populi Subalpini,
uno nomine Pedemontanos nom
mus. Noſtra ætate Sabaudis imp
illuſtriſſimus princeps Philibertus, Er
Caroli F. Porrò hæc ſeries Sabau
familiæ à quibuſdam traditur, q
nos ſubjecimus, id non alienum a
ſtituto opere exiſtimantes, quoniam
quandiu Sabaudi Valleſianorum,
quibus ſcribimus, imperium obti
runt. Cum autem Sabaudica dom
plures familias aliquando diviſa fu
quorum aliqui Sabaudiæ, alii verò
nevæ Comites nuncupati ſunt: &
dam interiores & divites Comites à
ſtris, alii exteriores Helvetiis dicti
quibus magna pars Aventicorum in
vetia paruit, nos tantum rectam ſe

ſtirpem familiæ præcipuam uti ad
tra tempora propagata eſt, ſubjicie-
s.

ERALDVS Hugonis Saxoniæ du-
filius, Comitatum Moriennæ erexit,
no 998.

HVMBERTVS I. à candore ma-
um cognominatus, duxit uxorem
lheidam marchionis Seguſiani fi-
. Obiit anno 1084.

AMEDEVS I. huic Henricus IV.
ndam Burgundionum regionem de-
ut illi iter per alpes pateret.

HVMBERTVS II. hic dicitur in-
uiſſe bello ſacro quod primum Fran-
ontra Sarracenos geſſerunt. Obiit
o 1109.

AMEDEVS II. hic primus fertur
lum Comitum Sabaudiæ uſurpaſſe:
bello Sarracenico Rhodum conſer-
ſe dicitur, in cujus rei memoriam
o equitum Annuntiationis inſtitu-
eſt. Obiit in Cypro, anno 1148.

HVMBERTVS III. Hic obiit an-
1201.

THOMAS, huic filii ſeptem fuere,
uibus quatuor nobis commemoran-
unt.

AMEDEVS III. patriſucceſſit, ac obiit anno 1246.

BONIFACIVS, Sabaudiæ Comitatum obtinuit poſt patrem: captus autē ab Aſten ſibꝰ prę dolore obiit nulla relicta ſobole.

THOMAS hic qui dē principatum non obtinuit ab eo orti ſūt principes qui poſtea ſequuntur

PETRVS Bonifacio patrueli ſucceſſit, & Antuates ſubegit, obiit 1268

LI… po… tri… Sa… di… gu… na… Ob… an… 128…

AMEDEVS IV. cognomento … gnus patruo Philippo ſucceſſit. … anno 1323.

EDVARDVS unicam tantum filiam hæredem reliquit, ſed Sabaudi imperium regionis ab illa ad Amedeum patruum tranſtulerūt Obiit 1329.

AMEDEVS V. … quibuſdam vi… comes cognom… tur, bellum g… cum Sedunis. … biit 1329. ¶ …

AMEDEVS VI. hunc quidam … mitem viridem vocant non auter… duardi fratrem: alii hunc omittun…

¶ AMEDEVS VII. hunc qui… Aymonem nominant. Obiit 1397.

A…

AMEDEVS VIII. primus Dux Sa-
udiæ factus à Sigiſmundo Imp. idem
ſtea abdicata cura reipublicæ primũ
mita, & poſtea in Concilio Baſilienſi
pa factus eſt.

ovicus Dux Sabaudiæ uxorem uit Annam Cypriorum Regis m, ex qua ſuſcepit quinque fi- , è quibus	Philippus Comes Ge- nevenſis.

dovicus t Cypri ſtus eſt.	Amedeus IX. Dux Sanctæ vitæ prin- ceps, uxorem habuit Iſabellam Ca- roli Galliarum regis filiam.

arolus Phili- tiſucceſſor ex nca Vuilhel Montis Ferr. n. F. genuit.	Philibertus patri ſucceſsit: obiit celebs ad huc abſque li- beris.	Philippus fra- tris filio ſuc- ceſsit: uxorem habuit ex Bor- bonia familia.

nnem Carolum etiam Amedeus ninatur: hic pa- quidem ſucceſ- ſed adhuc ado- cens antequam eros ſuſciperet it.	† Philiber- tus II. ge- ner Maxi- miliani Im- peratoris obiit abſq; herede.	Carolus III. hunc Franciſcus Gallo- rum Rex & Ber- nates cum Fribur- giis & Valleſiis maxima parte ſui principatus ſpo- liarunt.

PHILIBERTVS EMANVEL paternum
perium recepit, & illud noſtra ætate
ce parta regit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

DESCRIPTIONIS VALLESIÆ,

LIBER II.

De rebus geſtis Valeſiancrum.

SEdunorum & Veragrorum p
ma mentio in Romana hi
ria facta eſt à Iulio Cæſare,
miſſo in illa loca Servio Ga
cum legione duodecima & parte eq
tatus, bellum illis intulit, quod nos C
ſaris verbis commemorabimus, in
poſitis nonnullis quæ ad hiſtoriæ ex
cationem facere videbuntur. Cauſa b
inferendi fuit, quod iter per Alpes (P
ninas, videlicet, montem, Bernardi M
tis Sempronium, Grieſſum, qua ſunt
quentiora itinera in Italiam) quo n
gno cum periculo, magniſque porto
mercatores ire conſueverant, patef
volebat. Galba, ſecundis aliquot præ
factis, caſtelliſque compluribus eor
expugnatis, miſſis ad eum undique le
tis, obſidibuſque datis, & pace facta, c
ſtituit cohortes duas in Antuatibus
delicet ad lacum Lemanum) colloca
& ipſe cum reliquis legionis ejus coh
tibus in vico Veragrorum, qui appe
tur Octodorus, hyemare. Qui vicus

ſi

...is in vallle, non magna adjecta plani-
...altiſſimis montibus undique conti-
...ur. Cùm hic in duas partes flumine
...ranſa, quem rectè torrentem vocat
...ſcellæ hiſtoriæ auctor) divideretur,
...eram partem ejus vici Gallis ad hye-
...ndum conceſſit, alteram vacuam ab
...relictam cohortibus attribuit. Eum
...um vallo, foſſaque munivit. Cum
...s hybernorum complures tranſiſ-
...t, frumentumque eo comportari
...iſſet, ſubito per exploratores certior
...tus eſt, ex ea parte vici quam Gallis
...ncesſerat, omnes noctu diſceſſiſſe,
...onteſque qui impenderent, à maxima
...ltitudine Veragrorum & Seduno-
...m teneri. Id aliquot de cauſis accide-
...t, ut ſubito Galli belli renovandi, le-
...oniſque opprimendæ conſilium ca-
...rent. Primùm, quod legionem, neque
...m pleniſſimam detractis cohortibus
...abus, & compluribus ſingulatim, qui
...mmeatus petendi cauſa miſſi erant,
...ſentibus, propter paucitatem deſpi-
...ebant. Tum etiam, quod propter ini-
...itatem loci, cum ipſi ex montibus in
...llem decurrerent, & tela conjicerent,
...primum quidem poſſe impetum ſu-
...nere exiſtimabant. Accedebat quod
...os ab ſe liberos abſtractos obſidum
...omine dolebant, & Romanos non
 ſolum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſolum itineris cauſa, ſed etiam perpe
poſſeſſionis, culmina Alpium occup
conari, & ea loca finitimæ provin
adjungere ſibi perſuaſum habeba
His nuntiis acceptis Galba, cum ne
opus hybernorum, munitioneſque
ne eſſent perfectæ, neque de frumen
reliquoque commeatu ſatis eſſet pro
ſum, quod deditione facta, obſidibuſ
acceptis nihil de bello timendum
ſtimaverat, concilio celeriter convo
to ſententias exquirere cœpit. Quo
concilio, cum tantum repentini peri
li præter opinionem accidiſſet, ac j
omnia fere ſuperiora loca multitud
armatorum completa conſpiceren
neque ſubſidio veniri, neque comm
tus ſupportari interclusis itineribus p
ſet: propè jam deſperata ſalute, n
nullæ hujuſmodi ſententiæ dicebant
ut impedimentis relictis, eruptione
cta, iiſdem itineribus quibus eo per
niſſent, ad ſalutem contenderent. M
jori tamen parti placuit, hoc reſerv
ad extremum conſilio, interim rei ev
tum experiri & caſtra defendere. Br
ſpacio interjecto, vix ut his rebus q
conſtituiſſent, collocandis atque adm
niſtrandis tempus daretur, hoſtes
omnibus partibus ſigno dato decur
re, lapides geſáque in vallum coniice

No

ſtri primo integris viribus fortiter
ugnare: neque ullum fruſtra telum
loco ſuperiore (ex vallo: nam alio-
i hoſtes ex ſuperiori loco, hoc eſt
onte in vallem decurrebant) mittere:
quæque pars caſtrorum nudata de-
ſoribus premi videbatur, eò occur-
e & auxilium ferre: ſed hoc ſuperari,
od diuturnitate pugnæ hoſtes defeſſi,
m prelio excedebant, alii integris vi-
us ſuccedebant: quarum rerum à
ſtris propter paucitatem fieri nihil
terat: ac non modo defeſſo ex pugna
cedendi, ſed ne ſaucio quidem ejus
ci ubi conſtiterat relinquendi, ac ſui
cipiendi facultas dabatur. Cum jam
nplius horis ſex continenter pugna-
tur, ac non ſolum vires, ſed etiam te-
noſtris deficerent, atque hoſtes acrius
ſtarent, languidioribus noſtris val-
m ſcindere & foſſas complere cœpiſ-
nt, reſque eſſet jam ad extremum per-
ucta caſum, P. Seſtius Baculus (hunc
acuvium vocat Miſcellæ hiſtoriæ au-
or) primi pili centurio, & item C. Vo-
ſenus trib. militum, vir & conſilii
agni & virtutis, ad Galbam accur-
int, atque unam eſſe ſpem ſalutis do-
ent, ſi eruptione facta extremum auxi-
um experirentur. Itaque convocatis
enturionibus celeriter milites certiores

 facit,

facit, paulisper intermitterent preli
ac tantummodo miſſa tela excipere,
ſeque ex labore reficerent, poſt sig
dato è caſtris erumperent, atque c
nem ſpem ſalutis in virtute ponere.
Quod juſſi ſunt faciunt: ac ſubito c
nibus portis eruptione facta, neque
gnoſcendi quid fieret, neque ſui co
gendi hoſtibus facultatem relinquu
Ita commutata fortuna eos, qui in ſp
potiendorum caſtrorum venerant, u
dique circumventos interficiunt: &
hominum millibus amplius trigi
quem numerum barbarorum ad ca
veniſſe conſtabat, plus tertia parte
terfecta, reliquos perterritos in fug
coniiciunt: ac ne in locis quidem ſu
rioribus conſiſtere patiuntur. (Roma
enim, ut Dion ſcribit, hoſtibus conſt
natis per eos in locum ſublimem e
ferunt.) Sic omnibus hoſtium copiis
ſis armiſque exutis, ſe in caſtra, mu
tioneſque ſuas recipiunt. Quo pre
facto, quod ſæpius fortunam tent
Galba nolebat, atque alio ſeſe in hiber
conſilio veniſſe meminerat, aliis occu
riſſe rebus videbat, maxime frume
commeatuſq; inopia permotus, poſte
die omnibus ejus vici ædificiis incen
in provinciam reverti contendit: ac nu
lo hoſte prohibente, aut iter demora
inc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

olumem legionem in Antuates,inde
Allobrogas perduxit: ibique hyema-
Eutropius hoc prelio ſupra XXX.
lia Barbarorum cæſa tradit: ſed hic
ra verum cæſorum numerum auget:
Cæſar ipſe haud ſane detrectator lau-
n ſuarum, & hîc & ſæpe aliàs in ho-
m numero augendo nimius fuiſſe
etur. Quis enim credat Veragros &
unos non magnæ vallis incolas, ac-
entibus etiam finitimorum auxiliis
. millia hominum armare potuiſſe.
on qui etiam bellum hoc deſcribit,
n ponit certum numerum militum,
um indicat,incolas,cum animadver-
ent multos milites ex caſtris Galbæ
ceſſiſſe, inopinatis inſidiis ipſum a-
ſſos eſſe: tum ipſum ex deſperatione
furorem verſum, repente hibernacu-
exiluiſſe,ac hoſtibus incredibili auda-
conſternatis, per eos in locum ſubli-
m evaſiſſe,ubi in tuto conſtitutus ul-
id facinus hoſtes in ſervitutem rede-
rit. Sed ut ego judico, falſo tradit eo
npore hoſce populos in ſervitutem
dactos, quando id poſtea factum eſt:
que Romani Galbæ ductu admodum
culentam victoriam adepti ſunt: ne-
e enim aliàs hyberna magno labore
unita & iter per alpes, cujus cauſa
llum ſuſceperant, hoſtium poteſtati

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

reliquiſſent. Attamen Seduni & V
gri,qui tum retinuere ſuam liberta
non multo poſt ab Octavio Au
cum cæteris Alpinis gentibus ſuba
domiti ſunt. Nam ipſe Cæſar Tauri
& Salaſſos, Liburnos Iapygeſque
defeciſſent, in poteſtatem redegit
per legatos bella plurima geſſit:
quos, P. Silius Nerva Alpinas gent
Pannonios: Meſſala Corvinus & Te
tius Varro Salaſſos vicere, pleraſqu
ro Alpinas gentes Tiberius Nero
tico & Vindelico bello ſubegit:
Auguſto Cæſari trophæum poſitum
quod apud Plinium legitur, & al
nobis expoſitum eſt.

Ab Auguſto itaque in poteſtatem
dacti Viberi, Seduni & Veragri, cum
teris Alpinis gentibus imperio
Rom. paruere, & ab eo tempore op
Sedunum, Octodorum, & Agaun
condita, & mœniis cincta eſſe cred
rim, cùm antè vici fuiſſent, inter
Octodorenſes Latio donatos Plinius
didit: idem de Seduno & Agauno
cor: nam veteres Inſcriptiones, quæ
ſtra ætate in illis locis cernuntur, fid
faciunt Romanos aut ſaltem Italos
mines, in his locis habitaſſe, idque h
dubie mercaturæ cauſa, & ad Alpi
itinera tuenda. In libello provinciar

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

liæ, quem poſt Gratiani & Theodoſii
tem ſcriptum eſſe manifeſtum eſt,
aliaris provincia Alpium Graiarum
enninarum enumeratur, cujus pars
fuerunt Veragri & Seduni. Parue-
t igitur hujus provinciæ præſidi, qui
ſub diſpoſitione viri ſpectabilis Vi-
ii Galliarum, Seduni & Veragri, qui
nomine Vallenſes dicti ſunt: item
tuates, & Centrones ſeu Tarentaſii,
orte etiam Salaſſi. Verum cùm hæc
vinciarum diviſio ſit recentior, con-
mus olim jure Latii donatos ſuis ma-
ratibus paruiſſe, vel Galliæ Narbo-
ſi hanc partem attributam fuiſſe,
præfectum quendam ex equeſtri or-
e illuc miſſum, ſicut ad montanos
ures in maritimis Alpibus. Sed &
etiam Vindeliciam & vallem Pœni-
m ab eodem Prolegato ſimul fuiſſe
miniſtratam vetus inſcriptio docet,
æ Veronæ extat apud D. Florianum,
c forma.

. CAECILIO CISIACO SEPTITIO PI-
I CAECILIANO PROCVR. AVGVSTOR
PROLEG. PROVINTIAI RAITIAI
T VINDELIC. ET VALLIS POENIN.
VGVRI FLAMINI DIVI AVG. ET RO-
AI C. LIGVRIVS L. F. VOL. ASPER
. CON. I. CR. IN GENVOR.

Etſi

Etſi autem vallis Pœnina plæriſ[illegible]
ea videatur, quam hodie veteri voca[illegible]
lo Valleſiam dicimus: tamen id [illegible]
ſatis liquet, nam & Salaſſorum pars [illegible]
die Pœnina vallis nominatur: & ali[illegible]
Pœnina vallis, ad Ænum amnem, de [illegible]
forte hæc Inſcriptio intelligenda [illegible]
quæ rectius Ænina diceretur: Ger[illegible]
nis *Intal* dicta: quamvis & à Pœ[illegible]
nis montibus nomen habere poſſit, [illegible]
ad ortum Lycí ſunt, & ad Iulias a[illegible]
in Rhetis porriguntur, atque inter [illegible]
cum & Ænum à ſiniſtra hujus vallis [illegible]
ſcendunt: etenim Ptolemeus hos m[illegible]
tes Pœnas alpes nominare videtur, [illegible]
tamen aliæ ſunt à veterum Penninis [illegible]
pibus.

Circa annum urbis conditæ 10[illegible]
cum in Gallia Amandus & Aelia[illegible]
collecta ruſticorum manu tumult[illegible]
concitaſſent, factioni ſuæ Bagaudar[illegible]
nomine impoſito, Maximianus Her[illegible]
lius à Diocletiano in conſortium im[illegible]
rii aſſumptus, & ad ſubigendos eos [illegible]
ſus, per Salaſſos & Pœninum mont[illegible]
cum exercitu Octodorum venit. A[illegible]
bellum inſidiis, ut veriſimile eſt, Im[illegible]
ratoris evocata eſt è Syria legio T[illegible]
bæa cognomento Felix, quæ unive[illegible]
hominibus Chriſtianis conſtabat. [illegible]
autem ex veteri hiſtoria notum, Ch[illegible]

ſtian[illegible]

os homines frequenter ſub Roma-
Cæſaribus, quorum imperio ſub-
erant, militaſſe. Hujus legionis
fuit Mauritius: ſigniferi Candidus,
ocentius, Exuperius, Victor, Cōſtan-
s. Legio Thebæa appellata eſt, vel
d Ægyptii eſſent è Thebaide nomo
cti, vel quòd in Ægypto eadem no-
militaſſent. Fuit autem ab ipſa Apo-
orum ætate ampliſſima Eccleſia fide-
Alexandriæ Ægypti, per quam in
baide & per univerſam Ægyptum
iſti religio propagata fuit. Baptiza-
os fuiſſe à Zabda Hieroſolymorum
copo Vincentius in hiſtoriis ſcri-
m reliquit. Hi cùm è Syria Romam
iſſent, à Marcello ejus urbis Epiſco-
n fide confirmati ſunt, dato jura-
nto ſe vitam potius ipſam hoſtibus
cturos, quam de fide accepta ceſſu-
eſſe. Ita inſtructi & animo confir-
ti per Alpes in caſtra Imperatoris,
Octodori erant, pervenere. Maxi-
nus Imperator in amœna planitie
urbe non longè à Rhodano conſe-
at, & exercitu luſtrato eos in ſua
ba ſacramentum dare poſtulabat,
ſacra araſque Deorum pugnare ſe
le & adverſus Bagaudas rebelles, &
riſtianos Diis Imperatorum inimicos
ſequi. Thebæa legio prætériens Octo-
dorum

dorum oppidum, ad locum (cui Aga
nomen eſt) celeriter properavit, ut
millium ſpatio ab Octodoro ſepa
neceſſitaté committendi ſacrilegii,
teriret. Agunum incolæ interpretat
Gallici nominis ſaxum dicunt. Qu
loco ita vaſtis rupibus Rhodani cu
arctatur, ut trãſeundi facultate ſub
cta conſtratis pontibus viam fieri i
ris neceſſitas imperaret. Vndique ta
imminentibus ſaxis, parvus qui
ſed amœnus irriguus fontibus cam
includitur, ubi feſſi milites legionis
bææ poſt laborem tanti itineris re
rant. Maximiano autem eos acce
ſacramenti militaris nomine & rel
ne, intrepido animo reſpondent, eo
extingui ſe, quàm aut diis ſacrifi
aut contra Chriſtianos arma ſu
malle. Ibi tum ille ira percitus integ
legionem decumari jubet : ejus ſu
cii hæc erat ratio, ut ſorte decimus
que ad ſupplicium lectus, virgis c
ſecuri percuteretur. Milites fide Ch
ardentes quiſque ſibi ſortem ſupp
optare, & certatim ingenti cum læ
cervices ſuas obiicere. Addidit
ipſum factum, magnum & animi
dei robur Mauritio, qui milites co
ſtim graviſſima concione ad conſ
tiam & fortitudinem exhortatus

Ita

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ue rurſus accerſiti, reſpondere, ſeſe
a pro reipublicæ defenſione ſuſce-
, non adverſus Chriſtianos. Quod
cra verò idolorum attineret, vitam
i ſibi potius commiſſuros, quàm
m ſuum pernegent, aut dæmonum
ficiis religionem ſuam polluant. Iu-
igitur Maximianus denuo legionem
imari: ſed cum ne ſic quidem de ſen-
ia ſua cederent Chriſtiani milites,
verſum exercitum in legionem im-
it, & ipſam undique armato milite
tam jugulari præcepit. Facile fuit
n repugnantes vincere, itaque maxi-
pars legionis eo loco cæſa eſt: qui-
n tamen manus militum effugere,
poſtea in Helvetiis, & Germania
aque perſequente eos Maximiano
plicio affecti ſunt. Atque ut Otto
ſingenſis ſcribit, novem ex hoc ſan-
rum militum numero, in oppido
nna ad Rhenum ab inſequentibus
manis cæſi ſunt: deinde Coloniæ
rippinæ in ſuburbio Gereon cum ſo-
s 330. & Victor cum 360. ſociis in op-
lo Troja quod nunc Xantis dicitur
terfecti ſunt. In Helvetiis Soloturi Vr-
s cum Coſma, Damiano, & Victore
em paſſus eſt. Ex eodem conſortio Fe-
x cum ſorore Regula per Sedunorum
pes effugiens, Chriſtum Vraniæ &
Glaro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Glaronæ & Tiguri prædicavit, atqu
juſſu Decii præfecti ambo propter v
fidei confeſſionem capite plexi ſ
Præterea Lambertus Schaffnaburge
in vita Henrici IV. ſcribit, Treviris a
S.Paulinum XIII. corpora ſanctor
Thebææ, ut putatur, legionis rep
eſſe, quorum hæc nomina in tab
plumbeis conſcripta ſimul reperta
Palmatus,Tyrſus,Maxentius, Conſ
tius,Creſcentius,Iuſtinus, Leander,
xander,Soter,Hormiſda,Papyrius,C
ſtans,Iovianus.De paſſionibus vero
rum hæc à Trevirenſibus prolata
Rictionarius Maximiani Imperat
præfectus, legionem Thebæam j
ipſius, circumquaque perſecutus Tr
rim, propter quos IV. Nonas Octo
eſt ingreſſus, & eadem die occidit
ducem ejuſdem legionis Tyrſum, c
omnibus comitatibus ſuis.Sequenti
tem die Palmatum, Treviricæ civit
conſulem & patricium, cum omni
ejuſdem principibus civitatis. Te
autem die cædem exercuit de p
ſexus utriuſque. Atq; hæc quidem La
bertus memoriæ prodidit.Cæterum
hic Tyrſum legionis ducem nomin
cum fere omnes alii Mauritium duc
aut tribunum hujus legionis facia
aliis excutiendum relinquo. Mea v

de tam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

anto numero Thebæorum marty- (nam non tantum hi quorum ſu- meminimus, ſed alii quoque plures ut puto oſtenduntur) hæc eſt con- tra. Primum non omnes unius & dem legionis quæ Agauni decumata milites fuiſſe: ſed aliarum quoque le- num. Neque enim una tantum The- legio fuit, verum in libro qui Noti- Orientis & Occidentis inſcribitur, nſentur tres Thebæorum legiones, ximiana I. Diocletiana III. & Flavia nſtantia II. Itaque arbitror in his nibus legionibus aliquos fuiſſe Chri- nos, atque etiam martyres. Deinde ui prædicatione Thebæorum mili- n ad Chriſtum converſi, ac poſtea a cum his propter fidem cæſi fuiſſent, quoque Thebæis adnumerabantur: probatur Trevirorum narratione am ex Lamberto adſcripſimus: nam matus ibi inter Thebæos numera- , qui tamen non ejus legionis miles t, ſed conſul & patricius Trevirorum: veriſimile eſt hunc vel à Tyrſo ad riſtum converſum fuiſſe, vel ſaltem illi conjunxiſſe in ejuſdem fidei pro- ſſione & propagatione. Poſtremo fie- poteſt, ut falſo inter Thebæos nume- ntur aliqui, qui non modo ex ea ſo- etate nunquam fuerint, ſed ne qui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

dem pro Chriſto paſſi ſint. Neque
men id quicquam gloriæ & honori b
torum martyrum detrahit, imo h
apparet celeberrimi nominis fuiſſe a
quitus, ideoque ſingulas regiones
aliquot ex his vendicare voluiſſe.

Narrat etiam Vincentius exercit
tyranni, cæſa legione & ſpoliis ejus
reptis, eo loco, ob rem videlicet b
geſtam, epulatum, feſtum diem egi
tum ſenem quendam Victorem no
ne, qui fortè illac iter faciebat, ad
ratum epulas inter acervos cadaveru
quæſiviſſe à militibus, à quibus ad co
mune epulum invitabatur, qui nam
cæſi eſſent, cumque audiviſſet Chri
nos eſſe, qui Deos patrios & ſacra Im
ratorum contempſerint, indoluiſſe
nem, ſeſe adeo provectæ ætatis n
etiam cum his occiſum eſſe, quod b
tiſſimum judicaret: his auditis mili
quæſiviſſe à ſene, num ſe quoque Ch
ſtianum eſſe profiteretur, qui cum a
nuiſſet, mox uti optaverat, ab illis c
ſum & cæterorum acervo additum e

Citatur ex Ambroſio, in cujus o
ribus tamen non reperitur, breviſſi
de his Martyribus narratio, in hunc m
dum: Caterva fidelium divino luſtra
lumine, ab extremis terræ finibus v
niens tibi domine fideliter ſupplicav

m corporeis bellatorum mucroni- ircunſepta legio, quam ſpirituali- tiam armis vallata, ad martyrium nti conſtantia properavit. Hos er tyrannus, ut eos metu perterre- d internecioné ſupplicii decimavit o: atque poſtmodum conſtanter erdurantes in fide univerſos pariter e plecti præcepit. Sed hi tanto cha- is ardore fervebant, ut ejectis armis, poplite paſſim gratulantes, ſpicu- rum tela hilari corde ſuſciperent. In- quos beatus Mauritius, tuæ fidei re ſuccenſus, decertando Martyrii oronam adeptus.

ortunatus quoque Pictavorum epi- us lib. II. de certaminibus piorum, r alia de ſanctis Agaunenſibus Mau- & ejus ſociis, hæc ſcribit.

urbine ſub mundi cum perſequebantur iniqui
Chriſticolaſque daret ſæva procella neci:
igore depulſo ſuccendens corda, peregit
Rupibus in gelidis fervida bella fide.
uô pie Maurici, ductor regionis opimæ,
Traxiſti fortes ſubdere colla viros,
uos poſitis gladiis, armarent dogmata Pauli
Nomine pro Chriſti dulcius eſſe mori.
ectore belligero poterant qui vincere ferro,
Invitant jugulis vulnera rara ſuis.
ortantes ſe clade ſua, ſic ire ſub aſtra:
Alter in alterius cæde natavit herus.
djuvit rapidas Rhodani fons ſanguinis undas,
Tinxit & Alpinas ira cruenta nives.
ali fine polos felix exercitus intrans,
Iunctus Apoſtolicis plaudit honore choris.
ingitur angelico ſuper aſtra beata ſenatu,
Mors fuit unde prius, lux fovet inde viros,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Qui faciunt ſacrum paradiſi creſcere ce
Hæredes domini luce perenne dati.
Sidereo chorus iſte throno cum carne lo
Cum veniet judex, arbiter orbis erit
Sic pia turba ſimul feſtinans cernere Chr
Vt cœlos peteret, de nece fecit iter.

Legione Thebæa cæſa Imperat Diocletianus Aug. & Maximianus culius Cæſar, omnes ubique terra Chriſtianos è medio tollere cupie omni ſuppliciorum & tormentor nere in eos ſævierunt. Interim cun univerſum terrarum orbem res tu eſſent, & Carauſius in Britanniis reb ret, Achilleus in Oriente, Africam Q quegentiani infeſtarēt, Narſeus Or bellum inferret, Diocletianus M mianum Herculium ex Cæſare feci guſtum: Conſtantium & Maximia Galerium Cæſares. Quorum Con tius in Galliam miſſus Alemannos eam depopulabantur apud Ling devicit, & LX. millibus Alemanno cæſis pacem Galliæ reddidit. Idem guſtus factus. cùm illi Italia cum Africa & Gallia atque Hiſpania ced Africæ & Italiæ adminiſtratione fata, Galliis & Hiſpaniis contentu diligentiſſimè præfuit, eoque regn nulli motus fuere, & hoſtes p Romani ab armis ceſſavere. Ecc etiam, quoniam illi religio Chriſti cordi erat, alibi graſſante perſecuti

[...]e in Galliis fruebantur: & cùm poſt [...]m Conſtantius F. & deinceps cæteri [...]eratores omnes uno excepto Iu[...]o Chriſtum coluerint, veriſimile eſt [...] multo tempore à paſſione Thebæę [...]onis Epiſcopatum Sedunéſem exor[...] ſuum habuiſſe. Etenim ſi vera ſunt [...] de Victore narrat Vincentius, etiam [...]e Thebæorum martyrum cędem ali[...] in his locis Chriſti fideles fuerunt: [...]qui ex illa laniena effugere, ſicut in [...]vetiis (ut ſuo loco ſcripſimus) Chri[...]m prędicarunt, ita proculdubio idem [...]d Valleſianos fecere: & inſignis tot [...]tiſſimorum hominum conſtantia in [...]renda fide ſua, & patientia in ſup[...]iis perferendis, multos commovit [...] Chriſtianam religionem amplecte[...]tur, atque ita ſanguine piorũ quaſi [...]gata Eccleſia ejus loci brevi ita au[...]eſt, ut proprium Epiſcopum habere [...]perit, idque ex hiſtoriis colligi poteſt. [...]m in concilio Aquileienſi interfuit [...]eodorus Epiſcopus Octodorenſis, & [...]lladium qui Chriſtum verum Deum [...]patri coæternum negabat, nec Chri[...]num nec ſacerdotem eſſe pronũcia[...]. Celebrata autem eſt hæc ſynodus [...]dẽ anno quo & Conſtantinopolitana [...]ima, Siagrio & Eucherio Coſſ. qui eſt [...]nus 93. poſt beatorum martyrum

 cædem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

cædem. Deinde Sigebertus Anno do
ni 411. Florentinum Sedunenſem e
ſcopum fuiſſe teſtatur, qui annus eſt
poſt Agaunenſium martyrum cæde
Etenim anno 291. à nato ſervatore
ximianus bellum contra Bagaudas g
cujus initio Thebæi ſupplicio affecti
Non autem veriſimile eſt Florenti
primum Sedunorum epiſcopum fu
alioqui Sigebertus non indiligens ſ
tor, aliquam fortè hujus rei mentio
feciſſet, & novi epiſcopatus exord
indicaſſet. Qui tamen Theodoro O
dorenſi, aut Florentino Sedunenſi
ceſſerint, nobis ex veteribus monum
tis non eſt compertum: nos ſupra m
tionem fecimus Theodori Sedune
qui vixit poſt annum domini 500. C
ſtantii item & Rufi Octodorenſi
quorum hic anno 546. alter antè h
anno 510. epiſcopatui præfuit.

Ea verò ætate, qua Florentinus E
ſiæ Sedunenſi præfuit, Honorio im
rante Burgundiones, Germanica g
Sequanos & Allobroges & Narbone
Galliæ partem atque Lugdunum o
parunt, tum itaque Veragri, Sedun
Viberi, & Helvetiæ pars non exigua
antè juris Sequanici fuerat, Burgu
ceſſit. In hac imperii mutatione no
dubium Valleſiam valde afflictam

omnes mutationes imperiorum non
que multorum ſanguine fiunt. Irru-
unt eo tempore Barbaræ gentes in
mani imperii limites, Burgũdi, Vuan-
, Franci, Hunni, Alemanni, à qui-
florentiſſimæ urbes per Germaniam
mam & ſecundam, per Gallias & alias
vincias vaſtatæ & funditus deſtru-
ſunt: inter has primi omnium Bur-
diones Chriſtum receperunt, & cæ-
is omnibus clementiores in conſer-
dis urbibus devictis fuerunt. Hono-
s aliis bellis occupatus Burgundos
llia pellere non potuit: Aetius à Va-
tiniano III. Galliæ præpoſitus Gun-
arium Burgundionum regem prelio
idem vicit, circa annum 434. ſed At-
cum infinita ferè barbarorum mul-
udine adventante, pacem cum eo
mpoſuit, & Burgundionum auxilis in
mpis Catalaunicis pugna adverſus
tilam uſus eſt. Eo prelio quidam Gun-
arium occubuiſſe tradunt: Alii longe
te ab Hunnis interemptum ſcribunt,
m eos ſuis finibus arcere conaretur,
ſtea cum Franci maximam partem
alliarum in hac fœdiſſima Romani Im-
rii dilaceratione occupaſſent, mox
ter ipſos & Burgundos bella exorta
nt. Gundebaldus tum occiſis Gunde-
aro & Chilperico fratribus, à quibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

bello petitus fuerat, ſolus Burgu
imperabat, at Clodoveo Magno Fra
rum Regi nupſerat Clotildis Chilpe
filia: hic ab Odeſillo ſive Godegi
Gundebaldi fratre, qui nullam r
partem à fratre impetrare potuerat,
pulſus ad ulciſcendam Chilperici &
trum necem, bellum Gundebaldo in
circa annum 501. eumque urbibus
araricæ Burgundiæ ſpoliat: Et mox G
ſillo quoque à fratre occiſo, bello re
vato Burgundia univerſa pellit, &
filio Sigiſmundo, cui Theodorici Oſ
gothi regis filia nupſerat, regnum Tr
araricæ Burgundiæ dat. Verum C
doveo mortuo ejus filius Clodami
qui Aureliis imperabat, Burgundo
lum intulit, jam enim dudum Fr
Burgundiæ regno inhiabant, & Aure
nus potiſſimùm, cujus regno contin
erat. Occaſio belli hæc fuit. Sigiſmun
populares coarguebant Sugerium fili
ex Oſtrogothi filia natum, ſuperindu
noverca non conferendę nobilitatis,
caviſſe. Sugerius enim non ut privig
modo novæ nuptę inviſus erat, ſed q
improvidè matrem defunctam laud
nimis, generoſioremque eam fuiſſe c
tenderet, quam cujus mundo ornam
tiſque illam excoli conveniret: his
monibus adeo ſtimulos novercale

pernici

iciem ſui acuit, ut ea illum appetiti
ni inſimulâte, pater uxori deditus, ad
ſcentem filium duos ſuorum intro-
erit, qui laqueo gulam frangerēt. Hic
s fuit liberæ nimis linguæ & incauti
natrē amoris. Clodamirus hoc parri-
o regem infamem bello eſt adortus,
na commiſſa deſertum à ſuis, ipſum
Agaunenſe monaſterium fugientem,
n uxore liberiſque cepit, & Aureliam
luctos in puteum conjecit. Ab hoc
iſmundo D. Mauritii cœnobium in
norem Agaunenſium martyrum de
nſilio Epiſcoporum, uti in ſuo diplo-
te rex teſtatur, extructū fuit. Rober-
Gaguinus Francicarū rerum ſcriptor,
nonem Sigiſmundi fratrem monaſte-
hujus authorem facit, ſed falsò, cum
n tantùm ex hiſtoriis, ſed etiam ex ar-
ivis & vetuſtiſſimis hujus cœnobii li-
is certum ſit, non alium à Sigiſmundo
jus cœnobii conditorem eſſe. Quo an-
extructum ſit, non ſatis certum eſt,
tabulis quas dotationis vocant, Bur-
ndio teſtatur ſe cœnobium hoc inſti-
iſſe ſciētē & approbante Clotario Clo-
vei F. ejuſq; fratribus regibus Franco-
m. At Aimonius ipſum Clodoveum
r Severinum Abbatem S. Mauritii à fe-
ri liberatum ſcribit: cujus tamen nomē
albo patrū cœnobii nō habetur. Sige-

H 5 bertus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

bertus ante Sugerii necem regem Si-
mundũ cœnobium hoc extruxiſſe li-
bit, antę annum ſalutis 515. alii p
id ad parricidii expiationem ab eo c
ditum volunt. Ego, ſi conjecturi
liceat, crediderim Burgundos longe
te regem Sigiſmundum martyrum
rum memoriam coluiſſe, atque eo
fratres aliquot habitaſſe, qui Eccl
non Agauni tantum, ſed per cæt
quoque vicos Veragrorum inſervir
è quorum numero fuerit Severinus:
ſtea hunc locum ædificiis & opibus
giſmundo auctum & exornatum, i
que hunc cœnobii auctorem perhib
Simile quiddam Tiguri accidiſſe in
vetica hiſtoria oſtendimus, cum e
illic ante Carolum Magnum fratres
quot habitarint, qui Eccleſiæ miniſt
bant, Carolus tamen qui templum
truxit, & opibus auxit, & fratrum n
merum duplicavit, vulgò ejus coll
author perhibetur. Gregorius Turon
ſis ſcribit Sigiſmundum patrato par
dio ad ſanctos Agaunenſes abiiſſe
per multos dies in fletu & jejuniis
raſſe, veniam precatum eſſe, & pſal
tium illic aſſiduum inſtituiſſe ordin
Idem tamen ante ſcripſit Monaſteri
Agaunenſe ab eo extructum. Avi
Abbas D. Mauritii ſecundus, (Irmen

enim hunc præceſſit) Sigiſmundo
to pro ejus vita & libertate Cloda-
ū multis precibus ſupplex fatigavit,
gorius Turom. Avitum abbatē Nu-
enſem apud Clodamirum regem pro
ſmūdo interceſſiſſe ſcribit, & illi prę-
ſſe ſimilem exitum, (ſi huic non par-
et,) eo nō impetrato corpus interem-
lli datū eſt quod ille ad D. Mauritium
ulturæ mandavit, quo loco inter di-
relatus vulgo colitur, & febri mede-
reditur. Ado ſcribit, id poſtea per re-
ationem abbati indicatum, & hono-
ce ab eo ſepultum virtutibus poſtmo-
m claruiſſe. Gundemarus deinde Si-
mundi frater in ejus locum à popula-
us rex ſalutatur, hic Clodamirum vi-
icibus armis in Burgundiam pene-
nté, fuga ſimulata, circumvenit, & in
nflictu occidit: verùm ipſe aliquanto
ſt Clotario Childebertoque necem
tris perſequentibus, regno ſpoliatus
Hiſpaniam ad Viſigothos, & cùm illic
rùm tutum exilium arbitraretur, in
ricam ad Vandalos confugit Ado ta-
en ipſum à Francis occiſum aſſerit.
Burgundia Franci victores potiti ſunt:
a anno 120. poſt Burgundionum ad-
ntum, imperium Sequanorum & Al-
brogum ad Francos tranſlatum eſt,
anſit tamen Burgundici regni nomen.

Bellis

Bellis Francicis antequam illi regno
tirentur, quid Valleſii egerint aut
ſint, etſi literarum monimentis
proditur, tamen nemo ita rerum in
ritus eſt, qui non videat eos publice
dis non potuiſſe expertes eſſe. Porro
nes quem Francorum regum initi
tulus Burgundici regni manſerit, in
tum eſt: ſatis conſtat Clotharium
Childebertum id inter ſe diviſiſſe
Procopio autem & Agathia collig
partem etiam aliquam datam Theo
rico Auſtraſianorum regi, cui & Th
deberto, & poſtea Theobaldo Burgu
militarunt, ac proximis Italiæ regi
bus hi imperarunt: quare veriſimil
penes hos Valleſię imperium fuiſſe. C
verò poſtea Clotharius monarcha Ga
factus fuiſſet, Guntrannus ejus fi
Burgundiam rexit annis 32. rex bo
& quietis amans. Sigebertus quoq,
jus frater Mediomatricum rex ſupe
rem Burgundiam alpiumque non c
temnendam partem obtinuit: ea h
dubie omnia quæ ante Auſtraſiano
gno attributa fuerant. Tradunt eti
ſub ejus mortem anno 579 Longob
dos ſuperatis alpibus Salaſſos, Valle
nos & Antuates vaſtaſſe. Eliodorus t
Sedunorum fuit Epiſcopus, qui Ma
conenſi concilio circa annum 584. cu

Ma

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

rio Lauſanenſi Epiſcopo interfuit. ntranno ſucceſſit Childebertus Sigeri filius, & Childeberto Theodoricus li reges graviſſima bella geſſere, qui opes Burgundorũ haud dubiè mul n attenuatæ ſunt. Aliquantò poſt a annum 616. Theodorico Rege vel enteria, vel, ut quidam putant, veo ſublato, Clotarius Chilperici F. ncorum rex Burgundia potitur, Siertum Corbumque Theodorici par liberos necat: tertium Meroveum od ſe patrem vocaret ſacra aqua ab imbutus, vita donavit. Hic univerſi ni potens, Burgundionibus magim equitum rerumq; adminiſtraton dedit Varnerium, magni apud eos minis virum: Tranſiuranis verò Hernem, ejus Herponis, qui Guntranni is dux fuerat, filium. Hunc vitia liatiâ temporũ nata emendare conan n, Tranſiurani feroces, & ſui propè ris ſuperiorũ principum negligentia ecti, interemere, Aletheo Burgũdione ut quidã tradunt, Leudemundo Sedurũ Epiſcopo auctoribus. Aletheus pœs metuens, audẽdumq; aliquid majo rei ratus, in Clotarii regis necẽ cõſpit, per Leudamundum leonem verius am Epiſc. Bertrudem reginam ſollicit, ut relicto Clotario rege marito, quẽ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

eo anno periturum mathematicis a
thoribus, ſortibuſque fatorum ſcir
diceret, ad ſe cum regia gaza tranſi
eam ſe in matrimonium habiturum.
ut par erat, ægrè tulit ſe à Leudemun
his moribus exiſtimari, ut tentata
pugnari poſſe videretur, ac rem omn
prudenter & magna fide viro dete
Rex epiſcopum ſanctitate templor
ſe tegentem, deprecantibus ſanctis vi
Luxovienſi abbate potiſſimum,
quem is confugerat, vita veniaque
navit, juſſum diœceſi ſua pedem non
ferre: hanc gratiam flagitioſo hom
Rex ob ſuam in Eccleſiaſticum ordin
pietatem præſtitit: Inde in Tranſiu
nos profectus, quæſtionem acriter h
buit, Aletheus procerum judicio co
demnatus, cum cæteris qui in no
erant, capite ſcelus luit. Seditioſis h
facto territis, Clotario deinde & ejus
lio Dagoberto, Burgundi dicto audie
tes fuere, is eorum forti ac fideli ope
bello Viſiogothico & Vaſconico u
eſt. Clodoveo deinde regnante, Bu
gundionibus datus eſt magiſter equitu
Flaucatus, qui etiam Tranſiuranis i
peraret, cujus cum illi imperium co
temnerent, horum dux Vilebardus
Vuilibaldus patricius ſive præfectus,
novum regem evocatus, cum ſuæ f
ctior

s non contemnenda manu ve-
, à Flaucato, qui ei in Eduorum
s occurrit, pugna commiſſa cæſus
a ætate Amatus è monacho D.
itii Epiſcopus, Sedunorum Eccle-
regebat. Hic aliquando cœnobio
o ſolitariam vitam egerat, cellula
torio in petra quadam vicini mõ-
ructo, quod nunc ſacellum D. Vir-
in rupe dicitur, eo loci magna ſan-
is opinione vitam degebat, Sedu-
Epiſcopo & univerſo populo cha-
ceptuſque, & quem illi ſæpe ſole-
nviſere. Vocatus deinde ex eremo
iſcopatum, magna fide & diligen-
i præfuit, ſed tandem à Theodo-
ege neſcio qua de cauſa in exilium
s eſt. Id factum crediderim ab E-
o magiſtro equitum, qui Leodega-
Eduorum Epiſcopum (hunc Idatii
inuator ſub Childerico palatio Re-
ræfuiſſe ſcribit, ſæpe autem ex pa-
viri clari ad Epiſcopatus vocati
in tetrum carcerem conjecit, quòd
rannidis auſus eſſet coarguere, eum-
ingua abſciſſa, oculis erutis, cervice
crudeliſſimè trucidavit: alii plures
oc in exilium miſſi, aut ſponte diſ-
ntes, exilio cruciatum necemque
ertebant. Theodoricus enim & qui
deinceps ſecuti ſunt reges, ad Pi-
pinum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

pinum uſque, nomine tantum r
extitere, poteſtas omnis penes m
ſtros equitum fuit, qui rebus om
bus regibuſque ipſis præerant, n
præter regis inane nomen relinqu
tes. Poſt Amatum, Guarinum Sedu
rum Epiſcopatum adminiſtraſſe cer
eſt, quo anno & quandiu, incertum
poſt obitum in cœnobio vallis Alp
apud Equeſtres ſepultus eſt: uterq
poſteris in divorum numerum rel
fuit. His temporibus diuturna pac
regiones uſæ ſunt, niſi quod Ca
Martello Francorum principe Burg
di & Allobroges à Viſigothis va
ſunt: quos tamen in Alpinas has v
penetraſſe non eſt veriſimile. Epiſco
rum & principũ hujus regionis nom
& res geſtæ cum à veteribus non
annotata, nos quoque eadẽ prodere
quimus. Theodini Trãſiurani prin
in Pipini hiſtoria mẽtio fit, qui Grip
nem fratrem Pipini ei bellum moli
in alpibus occidit: quæ tamen huju
des fuerit, incertum eſt. Lazius h
Theobertũ nominat, neſcio qua ra
ne aut auctoritate ductus. Vuiliha
verò Sedunorum Epiſcopus fuit, Car
magno regnante an. 771. hic cum
rado ſacerdote & cæteris Epiſcopi
principibus, legatus ad Carolum
fra

is Carolomanni obitum, eum re- totius Galliæ ſalutavit. Hic videtur Vilicarius cujus Ado meminit, antea næ Epiſcopus, qui cum Sarraceni ias vaſtarent, & Franci res ſacras ſiarum ad uſus ſuos retorquerent, to Epiſcopatu, Romam abiit, & ea Agaunenſium martyrum mo- erium ingreſſus eſt ejuſque curam pit, Pipino regnante. Succeſſit huic heus Sedunorum Epiſcopus: & D. ritii Abbas, cujus temporibus Ca- s M. in Veragros venit & oſſa Mar- um inſpexit, non abſque ſingulari atis & fratrum emolumẽto. Theo- umEpiſcopum, quem vulgo S. Theo- um nominant, Caroli ætate vixiſſe, b eo gladio & Valleſiæ præfecturâ atũ eſſe quidem tradũt, & Munſte- comitatũ & præfecturam Valleſiæ o 805. à Carolo M. Theodolo Epiſco- latam ſcribit. Sed nos ante oſtendi- s Theodorum Epiſcopum, quẽ etiam odulum vocant, ſub Sigiſmundo gundiæ rege vixiſſe, ſupra 200. & 50. minimũ annos ante Caroli imperiũ. quia Theodorus magnæ ſanctitatis d omnes habebatur, facile conceſſe- , regem Carolum ingentia munera e Epiſcopo dedit, Theodoro qui inter os cenſebatur donaſſe, ac inter cęte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ra fortè Valleſiæ præfecturam ei dec
Conſtat tamen imperatores qui ali
ſeculis Carolum ſecuti ſunt, præf
ram Epiſcopatus retinuiſſe, quam
dem Fridericus Ænobarbus pro r
Arelatenſis permutatione Bercht
Zeringio dedit. Burgundi quorum l
tibus Helvetiæ bona pars & Va
rum continebantur, Carolo ejuſq
liis paruere: ac Lothario Pii F.
Tranſiuranis imperabat Hugob
Abbas Theodebertæ reginæ frater
ſorore à rege Lothario repudiata,
dem (ut ferunt) juſſu à Conrado co
cæſus eſt, qui deinde Tranſiuranis
fuit. Conrado ſucceſſit Rodolphus,
alii Conradi, quidam Richardi & I
berti nepotem fuiſſe volunt, hic c
annum Do. 888. ſe Burgundorum
gem appellavit, & Agauni in Ver
procerum & Epiſcoporum conſ
unctus eſt. Arnulphus verò Lud
Germanici nepos, Caroli Craſſi Im
tutor, adverſus hunc gravia bella g
& ſuo ductu & Suentibaldi filii Tra
ranas regiones miſerè vaſtavit, Ro
phum tamen qui ſe in Valleſia & in
tura munitis Alpium rupibus con
bat, regno pellere non potuit, nam
Arnolphi obitum Rodolphus non
lùm univerſam Tranſiuranam pro

..n recepit. Sed regnum nepotibus & ..nepotibus reliquit, quod annis 142. ..jus familia duravit.

..tſi autem Rodolphus Burgundiæ ..nominatur, tamen tantum in Iura.. regnum obtinuit: nam tota Bur..ndia eo tempore in tres partes ſeu ..ncipatus diviſa fuit. Quicquid enim à ..a monte ad alpes uſque pertingebat, .. hodie Sabaudiæ ducatus, & in Hel..iis Ergovia Vchtlandia, & Antua.., ſive quicquid eſt Helvetiæ ab Ruſa ..vio uſque ad lacum Lemanum & ..odanum, item Valeſia, id omne re..um Iurenſis Burgundiæ à Rodolpho ..hoatum complectebatur. Alter dein.. principatus fuit Burgundiæ ſuperio.., quæ Iura & Vegeſo montibus inclu..ur: ubi hodie Veſontio, Tullumque Dola urbes ſub comitatu Burgundico ..ntinentur. Hujus dux fuit Richardus ..iſque filii, Rodolphus & Hugo Niger. .. his Rodolphus poſt patrem ducatui ..urgundico præfuit annis fere 16. & ..em regnũ Francorum obtinuit, hunc ..idam cum Rodolpho Iurenſi rege ..mere confundunt. Tertium princi..tum Burgundia inferior conſtitue..t, quæ provinciam Arelatenſem ..aſſilienſemque ad Rhodanum uſque ..ontinet. Ex hac parte Arelatenſem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

provinciam Rodolphus Iurenſium R
ab Hugone Italiæ rege ex fœdere acci
jurejurando promittens ſe deinceps
ercitum in Italiam non ducturum
Aliis quoque acceſſionibus regnum
Rodolpho inchoatum non parum
vit: nam Otho Friſingenſis ſcribi
protendi à Monte Biliardi, oppido
cino Baſileæ, uſque ad Iſaram fluvi
& ampliſſimos hujus regni termi
Guntherus in ſuo Ligurino deſcribit
de his nos copioſe in Helvetica hiſt
ſcripſimus: hoc loco ejus mentionem
ideo fecimus quod Valleſia olim hu
regni pars fuerit.

Porro ex his qui poſt Caroli M. t
pora eccleſiam Sedunenſem rexerin
nominatim recenſentur. Adelon
qui vixit ſub Ludovico pio: Annon
ſcopus & D. Mauritii præpoſitus v
Conrado Burgũdis imperante. Man
dus circa Othonis primi tempora, A
deus, VVilfinus, Hugo, Giliengus, G
liermus: nuda nomina, prout in albo
piſcoporum abſq; ulla temporum ad
tatione habẽtur: ita à me quoq; pon
tur. Henricus Imperator hujus no
nis IV. profecturus hyeme in Itali
ut à Romano Pontifice anathemate
veretur, per Pœninas alpes iter ab A
deo uxoris ſuæ fratre data quadam B
gund

...diæ parte redemit: reliqua enim iti-
...a à VVelſone Boio, Rodolpho Ale-
...nno, & Berchtoldo Zæringio duci-
...,obſeſſa erant: Henrico verò niſi cō-
...a die à Pontifice abſolutus fuiſſet,ex
...ncipum decreto imperio cedendum
...t. Lambertus rerum Germanicarum
...n indiligens ſcriptor, refert Ame-
...um in oppido Civis (quod Viviacum
...go Vivis eſſe putatur) Imperatori
...vium fuiſſe, & quinque Italiæ Epiſco-
...us poſſeſſionibus ſuis contiguos pro
...nſitu petiiſſe: quidā inter hos nume-
...ntSedunenſem, Lauſannenſem, Gene-
...nſem: ſed errant, nam hi non Italiæ,
...rum Galliæ Epiſcopatus ſunt omnium
...ſenſu. Amedeus cujus hic ſit mentio,
...us fuit Humberti Comitis Moriennæ,
...æ nunc Sabaudiæ dicitur, ex Adelheide
...archionis Seguſiani unica filia & hæ-
...de: cujus ſoror fuit Bertha Imperato-
... uxor, quę dicitur Ottonis Marchionis
...juſdam Italici filia, fortè quod alio pa-
... nata ſit, aut Othonem Seguſianum
...archionē patrē pro avo nominarunt.
...um autem à Vivis ad alpes proximum
...er ſit per Valleſiam, apparet hinc vel
...laſſorum regionē quæ eſt ex adverſa
...arte, aut ipſos Veragros Comitibus Sa-
...audię paruiſſe: Epiſcopatus tamē pręfe-
...ura penes illos non fuit, ſed in Romani

Imperatoris poteſtate, eaq́ue non mu-
tò pòſt à Friderico Ænobarbo, Berch-
toldo IV. Zæringiæ duci data eſt hac o-
caſione. Berchtoldus hic hæreditar-
jure, ſed abſque ullo uſu fructúque Ar-
latenſis regni jus titulumque poſſideba-
Et præterea Conradus Zæringius, Vu-
helmi Burgundiæ comitis avunculu-
illo mortuo eum comitatum peteba-
qui etiam illi à Lothario Imperato-
adjudicatus eſt: hunc tamen Reinald-
comes, quòd proximus hæres eſſet, ſi-
vendicabat: atque de eo armis inter e-
certatum eſt: non ſemel acie cruenta d-
micatum: adeo ut res inter eos eorum-
que poſteros ante Friderici primi Impe-
ratoris tempora non potuerit compo-
ni. Anno igitur poſt mortem Vuilhe-
mi 30. qui fuit annus ſalutis 1157. Fri-
dericus Imperator gener & hæres Reina-
di, Berchtoldo Zæringio Conradi fil-
dedit præfecturam trium Epiſcopatuum
Sedunenſis, Lauſannenſis, & Geneve-
ſis, cum ſuis juribus & limitibus, a-
tum litem hanc ſuſtulit, tum etiam ip-
ſius jura Romano imperio redemit. E-
hac redemptione poſtea, anno 1211. be-
lum exortum eſt. Berchtoldus enim
ſuperioris filius cognomento Dives
cum Valleſii imperium ejus recuſarent
exercitu valido ex Tranſiuranis & po-

tiſſimùm

nùm Helvetiis, Aventicis & Antua-
s collecto, per montem Grimſulam
'alleſiam irrupit. Sed quia nobili-
Tranſiuranis exoſus erat, Valleſii
his de principis conſiliis edocti, &
pus copiis quoque clàm adjuti, duci
enienti inſtructo exercitu obviam
greſſi, manus conſeruere, quo præ-
lux magna parte ſui exercitus cæſa,
è eodem quo venerat itinere domũ
it. In Valleſianorum annalibus ſcri-
ur, ducem ipſum hoc prælio occu-
ſſe, ſed ille ſeptimo demum anno
t hanc pugnam obiit, ut videre eſt in
Epitaphio, quod Friburgi Briſiga-
um in hæc verba monumento ejus
riptum eſt.

M BIS SEXCENTIS TER SE-
NVS IVNGITVR ANNVS,
FRIBVRG MORITVR BERCHTOL-
DVS DVX ALEMANNVS.

Tempore quo hæc geſta ſunt, Epiſco-
Sedunorum fuerunt Vualtherus Lo-
ario II. & Conrado III. Imperatori-
s. Ludovicus Friderico Ænobarbo
peratore. Huic ſucceſſit Vuilhelmus
Mauritii Abbas & Sedunorum Epi-
pus, etſi enim hic in catalogo omit-
tur, ejus tamen mentio fit in antiquis
plomatibus: hunc oſſa quædam mar-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

tyrum Collegio Canonicorum Emb
in pago Tigurino donaſſe, literę ejus
indices teſtantur. VVilhelmum ſe
ſunt quorum in Catalogo nomina
nuntur, Vdo anno D. 1194. Elias qu
Italia apud Inſubres mortuus & ſe
tus, à Sedunis inter divos relatus eſt.
rinus ex Sallionia familia in Veragris
1219. ipſo Sedunorum Eccleſiam ad
niſtrante bellum cum Berchtoldo Zę
gio geſtum fuit. Succeſſit huic Land
cus anno 1216. Eccleſiæ pręfuit annis
Invenio in quibuſdam Annalibus
ptum, Valleſios eorumque vicinos
pium populos, à Sabaudiæ Comite ci
hæc tempora perdomitos, an. 1235. B
ex Gradæcia familia poſt Verinum I
ſcopatui præfuit annis 21. Henricus
ronius annis 5. Hunc ſubſequuti ſ
Rodolphus: deinde Bonifacius Chal
ta, & Petrus Herens, quorum anni ign
rantur: ſed Petrum cũ Friderico Curie
in Rhętia Epiſcopo fœdus pepigiſſe an
D. 1282. in Valleſianorum annalibus ſc
bitur. Circa hæc tempora Valleſiani a
quot, à Vatienſibus dominis in Rheti
evocati, regioné Davoſianam, quæ tu
adhuc inculta & ſylveſtris erat, excol
& inhabitare cœperũt. Crediderim h
à Raroniis Baronibus illuc miſſos, p
tenti Ioanni Donato Vatienſi domin

oſtea anno 1289.ab eodem Vatienſi,
ræterea Hugone VVerdenbergenſi
nite,(qui ipſe quoque nonnihil Iuris
habebat, poſſeſſionem perpetuam
s loci fiduciario Iure acceperunt, ea
ditione ut quotannis domino fundi
pondo argenti, quæ 28 aureis Rhe-
nſibus æſtimantur,perſolverẽt. Quare
voſiani qui Principem locum in ter-
Rhetorum fœdere tenent, Valleſia-
rum coloni ſunt, atq; quum finitimi
nes patrũ memoria Rheticè loquuti
t, ſoli Davoſiani Germanica lingua
ſunt, qua ab illis accepta multi Rhu-
ntiorum ſeu Prettigoviorum nunc u-
ntur, qui Valleſianorum dialectum
gna ex parte ſervant, & craſſius ple-
que voces exprimunt, ideo à Curien-
us & aliis vicinis qui paulo elegan-
s loquuntur, lingua eorum Valleſia-
nominatur.

Aymo Caſtilioneus, Auguſta præto-
ortus anno 1315. Epiſcopus factus,
æfuit Eccleſiæ annis 12. Aymo II. è
rriana familia ei ſucceſſit, qui 11. an-
s hoc munus adminiſtravit. Condidit
c cœnobium Carthuſianorum apud
derianos, quod nunc Carmelitæ inco-
nt. Philippus Gaſtonius poſt hunc an-
s 23. Epiſcopatui præfuit. His Epiſcopis
llæ res memorabiles bello geſtæ do-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

meſticis annalibus produntur, aut ſ
ptorum negligentia, aut quòd pacis
dioſi populum quoque in officio r
nuerint. Attamen Munſterus tra
comitem Grueienſem auxilio quor
dam nobilium Valleſianorum (qui
te Turriani fuerunt) Bernatibus bell
intuliſſe, & anno 1346. ſignis coll
dimicaſſe. Præterea Stumpſius ſcri
anno 1373. Paterniacum à Valleſiis
dies 8. obſeſſum & oppugnatum :
quod hoc bellum fuerit non indicat.

Gaſconium ſecutus eſt Guiſcar
Gradecius è Tavellia familia, qui an
tredecim Epiſcopatui præfuit. Cum
inimicitias exercuit Antonius Tur
nus, cujus tum magnum nomen & a
pliſſimæ opes in Sedunis & Vera
erant. Cauſa inimicitiarum fuere p
dia quædam quæ uterque ſibi vendi-
bat, uter jure & injuria incertum : ſ
enim & Epiſcopi religionis titulo pr
cipum bona occuparunt, & viciſſim
biles & potentes homines, qui jus om
in armis habent, ſæpe quoque bona
cleſiarum nullo jure diripuere. Ani
itaque duorum qui plurimum in Se
nis poterant inter ſe alienatis, Tur
nus inimicitias hoſtiliter exercens, v
Epiſcopi inſidias ſtruit, itaque cum
propè Sedunum in arce Seona dege

nec

ne utpote in regione pacata ullum
idium militare ſecum haberet, Tur-
us qui hæc optimè noſſet, arcem de
oviſo occupat, & Epiſcopum atque
s ſacellanum, qui tum fortè ſimul
utinas preces recitabant, compræ-
lit, & de rupe, in qua arx ſita eſt, præ-
es dat. Factum hoc eſt anno ſalutis
ræ 1375. Epiſcopi tam crudeli indi-
que nece divulgata Seduni ad arma
currunt, & principis ſui necem vin-
re publico conſilio ſtatuunt. Tur-
us interea, qui jam antè populi mo-
n præviderat, undique ſuos clientes
ocat & armis inſtruit, à cæteris prin-
bus & nobilibus finitimis auxilium
t, è quibus Blandræ comes illi auxi-
venit, & Hartmannus Kiburgius co-
s magnam militum manum miſit:
ex inſidiis occiſo fratre Eberhardo,
Tranſiurana provincia latè domina-
ur: itaque Antonio moribus non ab-
ilis auxilium illi promptè ferebat.
junxere præterea ſeſe Turrianis mul-
homines nobiles, qui dolerent uni-
rſæ familiæ alioqui nobiliſſimæ à fu-
atis plebis impetu periculum immi-
re, & qui cognatione aut affinitate
qua illis juncti, aut etiam eorum be-
ficiarii eſſent. Exercitu igitur non
ntemnendo ſic collecto Antonius ſub

Ajento

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Ajento arce ſui imperii caſtra poni... Se-
duni verò his obviam progreſſi eo...
loco juxta D. Leonharti viculum p...
plus 3000. paſſuum ſupra Sedunũ, a...
inſtruunt, fit atrox prælium, vict...
tandem Sedunis ceſſit, non tame...
cruenta: cecidit hoc prelio Blandræ...
mes, & multi cum eo viri nobiles, ip...
quoque Antonium Turrianum ...
auctorem hac pugna cecidiſſe trad...
Prælio victores Seduni bellum ad ...
& oppida Turrianorum circumfer...
Turrianam, Gradecium, quod oppi...
tres arces habebat, Ajentum, & in ...
ragris Contegium, hæc omnia vi e...
gnant, aut obſidione ad deditio...
cogunt: Gradecii & Contegii oppid...
mœnia dejiciunt, arces omnes com...
runt & deſtruunt. Dum hæc illic ag...
tur, Turingus Brãdiſius exercitu è S...
mia valle in qua dominabatur coll...
per Ravinium montẽ in Valleſiam i...
pit, ut Turrianis opẽ ferat, verùm Sed...
prælio cum ipſo congreſſi exercitũ ...
fundunt & fugant, ipſúmq; Brandiſi...
obtrũcant: pugna hæc altero anno ...
cædem Epiſcopi facta eſt. Hoc bello T...
rianorum opes diſſipatæ, familia ext...
cta eſt. Guiſcardũ Epiſcopum ob indi...
necẽ ſacerdotes in martyrũ numer...
retulere, & inter divos ipſum colunt...

Suc...

ceſſit illi in Epiſcopatum Eduar-
x comitum Sabaudiæ familia, hic
o qua de cauſa tertio ſui Epiſcopa-
nno à Valleſiis expulſus & ejectus
mperabat eo tempore Sabaudis A-
eus Eduardi frater, Amedei illius fi-
qui Comes viridis à quibuſdam di-
eſt, hic per legationes re fruſtra ſępe
ata, armis fratrem in poſſeſſionem
copatus reſtituere cõſtituit, ac anno
384. bellum Valleſiis duobus locis
rt. Bernates enim Sabaudo confœ-
ti exercitum Gandecum ducunt, ac
Valleſiiis in montibus dubio Marte
narunt: interim Valleſiis bello eo
upatis, Sabaudus per Veragros exer-
m Sedunum ducit, & urbem occu-
, Epiſcopo ſuam ſedem reddit, è qua
né aliquantò poſt denuo pulſus fuit.
lunorum annales tradunt urbem à
natibus per inſidias captam & in-
ſam eſſe. Triennio pòſt Sabaudus
vum exercitum in Valleſiam ducit, in
o Bernenſiũ equites 100. pedites 1000.
jure fœderis militabant, cum his co-
is Veſpiam uſque progreſſus, cuncta in
am poteſtatem redegit, & illis ſuo ar-
tratu pacis conditiones præſcripſit.
d'cùm hę durę & intolerabiles omni-
s viderentur, mox atq; cum exercitu
omũ rediit, rurſus ab eo defecere, qua-
re

re ſequenti anno exercitum terti
Valleſiam ducit, vallem totam Veſp
uſque depopulatur. Cæterùm Valle
exercitu collecto mortem oppetere
libertate parati, Veſpiæ Sabaudum
lio excipiunt, & quatuor millibus ex
exercitu cæſis, in queis plurimi no
fuere, comitem cum reliquis in fu
conjecere, & ipſo Valleſia pulſo S
nos in libertatem aſſeruere: ab eo
tempore Eduardus Epiſcopatum
repetiit, ſive morte præventus, ſeu
pertæſus ſponte Epiſcopatu ceſſerit.

In ejus locum Epiſcopus factu
Humbertus Billienſius anno 1388,
fuit annos 14. Poſt hunc Epiſcopa
accepit Guilielmus II. Raronius, co
mento Bonus. Hic poſtquam ann
Epiſcopatum rexiſſet, ſucceſſorē ha
ejuſdem nominis & familiæ Guilie
III. Raronium, Guiſcardi, quem qui
ſuperioris fratrē fuiſſe tradunt, fil
Magnæ tùm erant opes Guiſcard
Sedunis, & eas multùm auxerat ac
ta à fratre præfectura Epiſcopatus,
res deinde magnum illi odium & i
diam cōparavit. Nam cùm omnes
quæ privatas ſuperant, in libero po
invidioſæ ſunt, tùm præſertim illæ
cum aliorum injuria partæ fuer
Poſtquam verò filius Guiſcardi Epi

pa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

m adeptus eſt, unà cum patris po-
a populi quoque odium crevit: ac
batur plęriſque nimia eſſe ipſius po-
a, & publicæ libertati periculoſa.
e anno 1414. pauci primùm in-
: conſpirant, ſe pœnas de his ſum-
os qui contra Rempublicam fece-
& in civitatem Valleſiorum injurii
nt, hi periculo Reipublicæ demon-
o, multos in ſuas partes adducunt,
ſpem prædæ oſtentant, qui aliquan-
æſi fuerant, eis indicant non aliud
pus expectandum eſſe, quo ſe ulciſci
int: & pro cujuſque ingenio in ſolli-
ndis hominibus agunt: qui conſpira-
i ſe jungere voluiſſet, clavum fer-
m, quo in ſoleis equorum affigendis
nur, ligneæ clavæ infigebat. Poſt-
m igitur ex clavorum numero ſe ju-
n manum colligere poſſe depræhen-
unt, omnes in unum collecti, clavam
m inſtar ſigni cujuſdam præferentes,
primùm aggrediuntur, qui ſub Ra-
iis plurimum poterant, & abuſi po-
tia ſua multos injuria affecerant, hos
lta contra Rempublicā feciſſe dicen-
, domos ipſorum occupant, cellas
auriunt, penu omne abſumūt, cuncta
ipiunt. Prima hęc congreſſio cum illis
ceſſiſſet (nemo enim illis adverſaba-
r, alii odio horum qui accuſabantur,
cæteri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

cæteri quòd conjuratorum ami
propinqui eſſent,) creſcente quo
ſuorum numero Raronios ipſos a
diuntur, & primum Epiſcopum n
quæ reipublicæ ſint iniquo jure po
re dicunt, & horum reſtitutione
illo poſtulant. Epiſcopus negare c
quam tale à ſe cõmiſſum, ſi quę à m
ribus & anteceſſoribus acceperit &
jure occupata ſint, ejus rei cogni
adSenatum aut ad concilium pleb
omnium ordinum Valleſiæ pertin
paratum eſſe, ut coram illis ratio
reddat, & ad ſingula eorum poſtu
reſpondeat. Sed illi hac reſponſione
contenti, Epiſcopum tergiverſari & i
norum reſtitutioné ſubterfugere
judicant, itaque majorem vim illi a
bendam rati, Leuciam & Siderianã
diripiunt, & deinde incendunt. Gui
dus autem Raronius vir prudens &
in republica verſatus, ut incendium
effugere poſſet præfectura ſe abdica
privatus Raroniam familiæ ſuæ ſed
ſe recepit: non tamen ideo furo
concitatæ plebis evadere potuit: &
tus odium quod diu vulgus aluerat,
tu antè cõpreſſum, tum demũ in ap
tum erupit, & majus id erat, quan
præfecturæ abdicatione ſopiri ru
poſſet. Quare anno ſequẽti cõjurati

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

em ipſius Perigardiam in Enfiſchia
le oppugnant, & captam deiiciunt.
que hactenusquidem magis ſeditione
ulari inter partes, quam juſto bello
ertatum fuerat, verùm cùm plebs
tidie magis ſæviret, Guiſcardus Ra-
ius Bernam, cujus oppidi civis erat,
fugit, & ab his auxilium petit, illis
em cunctantibus & ut in re maximi
nenti deliberantibus, à Comite Sa-
o impetrat, ut Epiſcopo & ſibi in-
nè patria pulſo opem ferat, Epiſco-
arces Majoriam Turbiliam & Mon-
ſum Sabaudo tradit, ipſe cum patre
milia in arcem Seonam ſe recipit.
verò Valleſii qui hactenus neutra-
partium fuerunt, poſteaquam ex-
m principem cum exercitu admiſ-
& arces munitiſſimas ejus pote-
creditas viderunt, ſeſe ultrò conju-
s adjunxerunt, & publicè bellum
patriæ libertate ſuſceperunt. Ber-
ſes interea & Friburgii de pace com-
enda ſedulò laborabant ſed fruſtra:
dem verò Sabaudus cum populi to-
conſenſionem cerneret, belli pertæ-
pacem cum Valleſiis fecit, & arces
egio canonicorum Sedunenſium,
pta ab illis in ſtipendium militum
a pecuniæ ſumma, reſtituit. Plebs
em cui plurimùm dolebat extero
 hoſti

hoſti loca tutiſſima totius regionis
verſum ſe tradita fuiſſe , arces illas
cendio delevit. Raronii deſtituti à
baudo tandem per Guiſcardum Bern
ſuis partibus adjungunt: viciſſim V
ſiani, cum Lucernatib⁹, Vraniis & Vn
vualdiis fœdus faciunt, Raronius
Conventus & Leucianus, in quibus
rimùm Guiſcardus poterat, fœderi
ſubſcripſere. Anno proximo, qui
1417. arx Seona in qua Epiſcopus age
à Valleſianis obſeſſa eſt, Helvetii ea r
gnita, legatos in caſtra & ad Epiſco
miſere qui de pace agerẽt: pace non
fecta id impetravere, ut Epiſcopus
Guiſcardi uxore ac liberis, famili
omnibus ſuis facultatibus liber ex
dimitteretur, arx nondum omnibu
latis à ſęviente populo incẽditur: Ep
pus cum ſuis Bernam ubi pater deg
ſeſe recepit. Bernæ etiam res ad be
ſpectabat, Lucernates enim & Vra
Vndervaldii confœderati indignab
à Bernatibus juvari ſuorum confœ
torũ hoſtes: viciſſim Bernates oſten
ſe ſuorum civium cauſam non poſſ
gligere, & ipſos potiùs accuſandos
qui fœdus cum iis iniiſſent, quos ſc
cives ſuos bello perſequi: res per H
tios cõpoſita eſt, ne ad arma perve
tur. Et quia Vuilhelmo Epiſcopo B
ag

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ite Eccleſia Valleſianorum in tanto
tu capite carebat, Andreas Collocen-
piſcopus à patribus concilii Conſtan-
ſis juſſus eſt Eccleſiam Sedunorũ ad-
iſtrare vicario munere, quouſq; Epi-
bus ſedi ſuę reſtituatur vel alius in ip-
locũ ſuccedat: hic ſingulari pruden-
humanitatę quantum potuit affli-
temporibus mederi conatus eſt, &
ea etiam pacis pręcipuus auctor fuit.
uc ea quidem hyeme pacem utrinq;
bant: ſed proxima æſtate montibus
perviis Raronii exercitu ex Simmia
e & Sanenſi ac Frutingia cęteriſq; vi-
s locis collecto, prædas ex Valleſia a-
ant, & tandem initio Octobris Sedu-
oppidũ ex improviſo cepere, & prius
opulati flammis tradidere, paſſim
m in vicos & villas ruſticorum incẽ-
ſævientes, præda onuſti Bernã redie-
x Helvetiis Tigurini, Suicii, Tugii, &
ronenſes pacem iterum componere
ati, cùm id nõ impetraſſent, inducias
re: & erat jam hyems inepta bello
ndo his locis: Tigurini etiam delecti
t, quorum arbitrio utraq; pars ſtaret.
quã verò nivibꝰ ſolutis mõtes patue-
Valleſiani, quibus pacis cõditiones di-
cerent, ex Bernatũ vicinis regionibus
écta abegere: viciſſim Bernates miſſo
ſubſidio, alia ex parte accepto à Fri-

burgiis & Solodoriis auxilio 200. vir
rum, per Letſchium montem pulſo ej
loci præſidio Valleſiam ingreſſi ſunt,
vall: Letſchia pecunia mulctata domu
rediere: Sed Simmiæ & vicinarum v
lium populi aliquoties hoc anno præ
ex Valleſiis abegerunt, minoris peco
magnam vim, & quod in populatio
bus fieri ſolet vicos plures combuſſe
nullum interim pugnæ locum dan
Valleſiis. Sub finem verò Septemb
ingenti exercitu collecto Bernates,
dem qui prius & præterea Suiciis qu
que eos juvantibus, copias omnes
Haſliam vallem duxere, & nive q
tum fortè ceciderat via oppleta, æ
ſuperato Grimſula monte Viberon
viculos ſtatim depopulari & igni tra
re cœpere. Gomeſanii interea & M
giani, ſeptingenti numero propè V
cam viculum in vicino monte ſub
nis inſtructi ſtabant, rei gerendæ oc
ſionem expectantes: itaque cum aliqu
cohortes à cæteris copiis ſejunctæ V
cam invaſiſſent, aggreſſi eas cædunt
in fugam conjiciunt, ac mox cum B
nates omnibus copiis ſuis auxilium f
rent, in montem ſe receperunt. Tu
verò Bernates cum vicis combuſtis h
me inſtante non haberent quò ſe re
perent, eodem quo venerant itinere
Grim-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

inſulam exercitum domum verſus
ere cœperunt: at Valleſiani qui co-
ſuas interea finitimorum concurſu
erant, extremum agmen Bernatum
riter aggreſſi magno detrimento
affecere. Vtriuſque gentis annales
ujus pugnæ mentione inter ſe diſ-
tiunt, dum ſuis utrique victoriam
ibunt: Valleſiani tamen trophæum
oco poſuere, & apud vulgus hodie
que plurimùm celebratur Thomas
tenius, qui fortiſſimè dimicans in
prelio occubuit. Cum igitur Ber-
es cladem aliquam accepiſſent, Val-
ani etiam perpetuis irruptionibus
tium multum damni acciperent,
inque belli eos tædere cœpit, itaque
lvetiorum primùm, deinde Andreæ
llocenſis Epiſcopi & Sedunorum vi-
ii opera pax quinto anno poſt bellum
hoatum facta eſt: & Sabaudiæ comes
Lauſannenſis Epiſcopus arbitri con-
uti, qui controverſiam Raroniorum
Valleſianorum deciderent: hi pacem
inque ſervandam ſtatuere, & ut Gui-
rdo Raronio damna illata Valleſiani
ta pecuniæ ſumma luerent. Bello fi-
o Guilielmus Epiſcopus priſtinæ ſedi
titutus eſt, ab hoc arces nonnullæ
æ ſuperiori bello conflagraverant re-
utæ ſunt, & Majoria potiſſimùm

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Epiſcoporum ſedes. Ac quia utrin
ſenſerant quantum mali bella civilia
rent, perpetuę pacis conditiones ab
ſcopo & populo Valleſiano initæ ſu
quæ tamen Epiſcopo jam ſeni nova
penè litium cauſa fuere. Etenim q
eccleſiaſtici ordinis homines exiſtim
tes per eum jura & immunitates e
ſiaſticorum imminutas eſſe pluſq;
quam oporteret pacis firmandæ c
conceſſum, Romæ apud ſummum p
tificem Epiſcopum hoc nomine de
runt: itaque Romā ad cauſam dicen
evocatus, eò profectus eſt: verùm
cauſa cognita domum rediret in iti
obiit: corpus ej⁹ familiares & propi
in patriam reportarunt, & in majo
ſepulchris condiderunt, an. ſalutis
In locum defuncti ſuffectus eſt He
cus Aſperlingius Raronia oriundus
annos ſeptē in hoc munere verſatu
& ſucceſſorem habuit Vualtherum
praſaxum, cujus tempora duab⁹ de
ſis memorabilia ſunt, Rhodani inu
tione, qui ſemper impetuoſus, tum fr
ultra ſolitū auctus pluviis & nivibu
montanis torrentibus, nullis coërcit
pis fertiliſſima loca arenis invectis fc
vit vaſtavitque, & vi aquarum inge
ſaxa arboreſque maximas volvens p
tes plæroſq; dejecit: & deinde bello V
g

[..]co ſeu Sabaudico. Veragros qui antea [..]unenſi Epiſcopo parebant, Sabaudi [..]porũ injuria occuparunt, Eduardo [..]audo (ut ego arbitror) Epiſcopo: nihil [..]m certi hic affirmare poſſum, & hãc [..]ionem ad hoc uſq; tempus magna cũ [..]lunorũ invidia & indignatione tene-[..]nt. Eodem tempore Helvetii bellũ ge-[..]ant cum Carolo Burgundo, & Antua-[..] qui Veragros contingunt quod duci [..]xilio fuiſſent, captos in ſua verba ſa-[..]mentũ dare coëgerant. Sed illi aliquã-[..] poſt cũ Burgundus ex Belgico rediiſſet [..] Helvetiis denuo defecerunt, eam oc-[..]ſioné nactus Ioann. Ludovicus Epiſc. [..]nevenſis, & frater ducis Allobrogum, [..]i adverſus Sedunenſem Epiſcopũ ini-[..]icitias exercebat, ingéti exercitu, (XVIII [..]illia in Sedunorũ annalibus numeran-[..]r) ex Antuatibus & cæteris Allobrogũ [..]pulis collecto, per Veragros in Sedu-[..]os copias omnes ducit, ut hos quoque [..]cuti Veragros ſuo imperio addat. Acce-[..]ebat huc quod VValtherus Epiſcop. de [..]alle Enfiſchia litem moverat Rodolpho [..]ſperlingio, qui Raroniç familiç jura ſibi [..]endicabat, is cũ Epiſcopo viribus impar [..]ſſet, Sabaudo ſe conjunxit, eumque in [..]Valleſiam evocavit. Valleſii collecto ex-[..]rcitu & adjunctis ſibi Rhetorum ſub-[..]idiis, nõ magno numero, quę per ſum-

mas alpes ipſis auxilio venerant, hoſti
periculum facere ſtatuerunt, ſed
prelio facto cum hoſti viribus impa
ſeſe eſſe animadverterent, copias
loco natura munito continuere. Fe
autem viribus Sabaudus Sedunum ex
citu ducto, oppidum ex itinere op
gnat, & quia primo impetu uti ſpe
bat capere non potuerat, illud obſid
ne cingit. Ea res cum plurimum do
ret Valleſianis, & tamen rurſus p
culo virium ſuarum facto hoſte infer
nes fuiſſent, anxii omnem occaſion
rei bene gerendæ expectabant: qu
illis brevi fortuna obtulit. Helv
enim Antuatum & Sabaudorum p
fidia ac defectione cognita, tria mi
peditum ex proximis Bernatum &
loturiorum regionibus conſcripta, V
leſianis auxilio per proximos mon
ſubmiſere: his copiis illi aucti preliu
cum Sabaudis commiſerunt, quo pr
ter ignobile vulgus trecentos nobiliu
occidere. Tam illuſtri victoria parta,
hoſtibus tota Valleſia expulſis, Ve
gros rurſus in ſuam poteſtatem redeg
re: idque eò facilius quòd in Allobro
bus, Burgundico bello Helvetiis jam
mel atque iterum victoribus, omnia tu
bata erant, & principe regionis in Bu
gundiam abducta, quæ paulò poſt

Gallia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

iam ad Regem fratrem effugit, ne-
erat qui Veragris ſuppetias ferre
et. Veragris ſubactis ne hoſtes ex-
deinceps munita loca occupare, &
us regioni negotium faceſſere poſ-
, oppidorum Contegii Sallionæ &
uni mœnia dejecere: arces munitas
ioniam, Contegianam, Saxoniam,
odorenſem, Burgenſem, Intremon-
n, Agaunenſem, & alias numero
. flammis vaſtarunt & diruerunt.
n Bernatibus præterea, quorum forti
deli opera hoc bello uſi ſunt, Vual-
us Epiſcopus & populus Valleſia-
fœdus perpetuum fecerunt. Præte-
eum militi auxiliario ſtipendium
ſenti pecunia numerare non poſſent,
loco & rei bene geſtæ præmium
ntegiani oppidi & conventus præfe-
ram Bernatibus dederunt. Facta hæc
t anno 1475. Sequenti anno cum pe-
m duo millia ex Inſubribus & Sa-
is ſuperatis montibus, clam per Val-
am erumpere, & Burgundo ſe con-
gere conarentur, à Valleſiis qui eo-
n adventu cognito arma ſumpſe-
t, 1500. ex his cæſi, reliquorum pars
xima in Alpibus fame, vel viarum
orantia præcipitio periit: qua in re
lvetiis, quorum auxiliis ſuperiori an-
feliciter uſi erant, viciſſim bonam

K 5 ope-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

operam navarũt hoſtibus eorum c
Pace patriæ reddita Vualtherus Ep
pus anno 24. ſuę adminiſtrationis m
tuus eſt, ſucceſſit illi Iuſtus ſive (ut q
malunt) Iodocus Sillinius: is prin
fuit præpoſitus collegii Beronenſi
agro Lucernate: poſtea etiam adm
ſtrator Gratianopolitani Epiſcop
vir eximię prudentiæ, & propterea
Ludovico Galliarum Regi, tum Si
mundo Auſtriæ principi charus &
ceptus. Hujus opera potiſſimum G
rum rex eſt uſus in reconciliandis
vetiis cum Sigiſmundo Auſtrio, &
dere inter illos faciendo, ad repell
vim Caroli Burgundi. Hic igitur a
1482. epiſcopatum Sedunorum adep
cum ædificandi ſtudioſus eſſet, ve
templa & ædificia publica paſſim
regione inſtauravit, arces Octodor
& Agaunenſem ſuperiori bello con
ſtas, novas de integro extruxit: &
mus in Balnea valle Intremontio
argenti metalla exædificavit, & e
cuit. Erat etiam Sillinius Gallicæ fa
ni addictus, itaque belli cauſam (
nam ea fuerit me latet) adverſus Lu
vicum Sfortiam Inſubrum ducem
ctus exercitum ex Valleſiis & Helv
Lucernatibus potiſſimùm, quorũ c
erat, conſcriptum, in vallem Lepo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

num Oſcelam, quam & Domuſſulam
minant adduxit anno 1487. Lepon-
i à Duce admoniti, ut, quacunque ra-
ne poſſent, hoſtem morarentur, cum
leſiis de pace agere incipiunt, & cùm
itiones illis propoſitæ fuiſſent, nunc
dam tolli petebant, de aliis diſceptã-
rem omnẽ ad ducis adventum cal-
protrahebant. Interea cum Valleſii
erſi eſſent, quod multi prædatũ aut
ulatũ è caſtris exiviſſent, Ludovicus
rtia triplici acie eos aggreſſus inopi-
tos, priuſquã convenire in unum, &
em ſtruere poſſent, oppreſſit: cęſi ſunt
Epiſcopi exercitu 800. quorum circi-
300. Lucernates fuiſſe dicuntur, cæ-
i ægrè per montes fuga evaſere. Pax
inde inter ducem & Epiſcopum facta
, & controverſia ipſorum per dele-
os arbitros compoſita. Pacem factam
mi nova ſeditio excepit, Georgius
praſaxus ſummæ authoritatis & po-
ntiæ apud Valleſios Gallicæ factioni
lverſus, Epiſcopum alterius factionis
incipem oderat, hic ex adverſo ejus
elio occaſionem nactus Epiſcopum
làm accuſare, qui hujus cladis author
opuli fuiſſet, enumerare incommoda
allicæ ſocietatis, commendare Sfor-
am, & oſtendere quanto ipſis uſui ſit
rincipẽ vicinum & tantum Alpium ju-
gis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

gis ab ipſis diviſum, amicum & ſoc
habere, quibus ſermonibus brevi
tum vulgi odium Epiſcopo concita
ut patria & Epiſcopatu ſeditione
pelleretur. Suffectus eſt in ipſius lo
Nicolaus Schinerus anno 1496. vir ſ
pacis & quietis amans: eo præſid
Valleſiis, bellum Suevicum ab Helv
geſtũ eſt, ad quod Valleſii Helvetiis
milites auxilio miſere. Hic ætate ſe
anno 1500. Epiſcopatu ſe abdicavi
in ſuum locum Georgio Supraſaxo
juvante fratris filium Matthæum S
nerum (hic poſt Cardinalis erit) ſu
tuit. Natus eſt hic Matthæus apud
meſanios humili genere in viculo M
bacho, ſed cùm parentes ejus à literis
abhorrerent ab illis Sedunum miſſu
deinde Tigurum, prima literarum ru
menta didicit. Seduni cum eſſet on
futuræ potentiæ accepit, cum enim
more pauperum ſcholaſticorum hy
nos ad victum comparandum in m
torum præſentia decantaret, ſenex q
dam vir venerandus vocatum ad ſe p
rum diligenter inſpexit, & cujus eſ
ac quod nomen haberet, ab ipſo qua
vit, cui cum puer promptè reſpondiſ
ad aſtantes converſus, Hic puer inq
aliquando Epiſcopus & princeps no
erit: quæ vox altiſſimè animo pueri
ſec

, ut deinceps & majori diligentia
s incubuerit, & jam tum bene ſpe-
cœperit. Itaque cum adoleviſſet
liam linguæ addiſcendæ cauſa pro-
s, Comi Theodoro Lucino nobili
ætatis grammatico operam dedit,
uo tantum profecit, ut præcepto-
bſentis aut ægri munus perſæpe
laude obiret. Sacris deinde initia-
primùm apud Valleſios curam ig-
lis vici nactus, ita ſe geſſit, ut apud
os quoque magnam ſibi & do-
æ & ſanctimoniæ opinionem
pararet. Nam in popularibus con-
ibus diſertus erat: in contro-
is verò civilibus dijudicandis &
ponendis induſtrius & prudens: do-
ſtudiis erat aſſiduus, in victu par-
à libidinis ſuſpicione alienus, & qui
i plærunque trabe capiti ſuppoſita
iret. Hæc autem neque ipſe jacta-
neque tamen ita clàm habebat, quò
us ad plurium notitiam perveni-
. Fortè accidit, ut Iuſtus Sillinius
copus eò loci iter faceret, hic cum
multis Matthæum laudari audiſſet,
videre voluit, ac ipſo ad ſe vocato,
num deinde ipſius, & bibliothecam
exit, quam cum optimè inſtructam
n aliis libris, tum maximè utriuſque
s voluminibus vidiſſet, & præterea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ex ipſius ſermone hominis erudit
& prudentiam depræhendiſſet: i
gnatus ſuis qui tam docti hominis
lam hactenus mentionem apud ſe f
ſent, memorē ipſius ſe fore teſtatu
quare cum non multo poſt quidam
collegio Canonicorum Seduni mor
obiiſſet, Matthæum in ejus locum
rogavit: Brevi deinde tempore poſt
nio mortuo, & Nicolao Matthęi pa
ipſius potiſſimùm opera illi ſucceder
cū ab ipſo omnibus actionibus adh
retur, aut potius præponeretur, ma
brevi nomen adeptus eſt, & eo ſe a
cante in ejus locum ſucceſſit. Fer
quendam alium à collegio & po
Valleſiano in Nicolai locum ſubſti
fuiſſe, verum Matthæum qui Ro
mittebatur ad confirmationem n
Epiſcopo impetrādam, facilè obtin
à Papa, ut ſeſe Sedunorum Epiſco
faceret, ac cum domum rediiſſet, ad
ſa factione multum indignante, au
ritate Georgii Supraſaxi in Epiſco
confirmatum eſſe. Erat eo tempore
vetia omnis in factiones duas di
Gallicam & Sfortianam. Superiori e
bello quod Helvetii adverſus Maxi
lianum Imperatorem, & fœdus Su
cum geſſerunt, Ludovicus XII. Gal
rex fœdus cum Helvetiis in decenn
fece

at, ita ut hujus ratione univerſa
etia publice eſſet Gallicarũ partiũ.
quia multis militibus vetera ſtipen-
Galli ſæpius appellati non perſolve-
complurium animi ab illis alienati
. Adhæc Sfortiæ, quem nuper Me-
ano Gallus ejecerat multi favebant,
ob veterem amicitiam Helvetiorũ
ducibus Mediolani, tũ etiam quod
pulenta ſtipendia ab eo acceperant
mmunitate donati ab ipſo, magna
moda ex mercatura quam in Italia
bant, quotidie percipiebant. Præte-
Sfortiarũ cauſam tuebatur Maximi-
us Imperator, cum quo aliquot Hel-
orum pagi fœdus perpetuum nuper
rant: is nomen & majeſtatem Cæ-
am magnumq; pondus auctoritatis
anc cauſam afferebat. In hoc rerum
Matthæus Epiſcopatũ adeptus ope-
ſuam Gallorum regi primum obtu-
dicitur, verum cum nimis ampla
édia peteret, Lodovicus Rex alioqui
rgiendo parcior, reſpondit, ſe unius
operã tanti redimere nolle; id cum
ſcopo relatum fuiſſet, indignatus ſe
Gallis contemni, reipſa ſe declaratu-
n dixit, quid unius viri opera effici
ſit. Itaq; mox ſe totum Cæſari dedit,
Sfortianas partes tuẽdas ſuſcepit Gal-
ũ perpetuus & infeſtiſſimus hoſtis,
quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

quod Iovius & Guicciardinus It
ſcriptores etiam tradunt, cauſas ta
& initia tanti odii ſilentio prætere
Primum igitur omnium aſſiduis
cionibus quas in publicis Helvetio
Conventibus habebat, effecit ut lege
interdiceretur, ne quiſquam annua
ſiones ab ullo principũ acciperet: D
bat enim exteros principes his pe
nibus evertere libertaté Helvetiæ, &
Helvetios inter ſe cõmittere, dum u
Gallico, alter Italico auro corruptus
tus ab exteri principis voluntate p
& illi potius quam publicæ utilitati
ſervit. Et hęc quidem vera erant & u
ſi vel tum temporis vel hodie quoq:
ctum hoc conſtanter ab omnibus
vatum fuiſſet: ſed longe aliò ejus co
lia ſpectabant: ut Gallo excluſo Hel
novis fœderibus obſtringerentur: q
non potuiſſet tam facile confici, ſi G
non fuiſſet aditus præcluſus ad corr
pendos potentiores. Poſtea cum (
grave bellum Neapoli gererent, iiſ
artibus & conſiliis effecit, ne illis p
ce à pagis Helvetiorum milites da
tur, neque enim ex fœdere ad hoc t
bantur: attamen nihilominus co
magiſtratuum edicta multi Galloru
ſtra ſecuti ſunt, qui bello, fame, p
majore parte abſumpti, contempta
leg

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

m pœnas dederunt. Eodem tem-
e Iulius II. pontificatum adeptus eſt,
cum armorum flagrantiſſimo ſtudio
retur, Matthæum mox ſibi d. legit,
uo ſingularis vis bellica inerat, per
m Helvetios Rhetos & Sedunos ſibi
jungeret, ac ejus potiſſimùm opera-
o 1510 Helvetii fœdere ſe pontifi-
ſtrinxerunt; id eò facilius impetra-
quod ſuperiori anno Ludovicus rex,
o tempore, in quod fœdus cum Hel-
is pepigerat, illis ſtipendia deinceps
intiarat. Eodem anno Matthæus ſex
ibus Helvetiorum collectis eo exer-
Gallos inuadere, & apud Inſubres
ovare ſtatuerat, quamvis Helvetiis,
te hoc ad tuendas Eccleſiæ terras
tificé uſurum dixiſſet. Conſilio ejus
facto magiſtratus ſingulorũ pago-
n milites ſuos, qui jam Alpes ſupera-
nt, domum revocarunt, & ſe per li-
s pontifici excuſarũt, Se milites ſuos
caſſe, quod audirent Gallo cum quo
ri amicitia conjuncti ſint, bellum in-
i, idque ſe abſque gravi ſuo incom-
do facere non poſſe, & ab hoc fœde-
on teneri, neque hujus rei ab Epiſco-
mentionem ullam factam eſſe. Dein-
nilitibus ſuis neque annonam neque
endia, uti oportuerat, numerata eſſe.
uia Chriſtianiſſimus Galliarum Rex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

polliceatur ſe Eccleſię nihil damni d
rum, orare ſe pontificem, ut qui p
ceps pacis ſit, cum Chriſtianæ profeo
nis hominibus pacificè abſq; ullis
diis agat, in ea re ſe libenter ope
daturos, ut pax coëat, & humano
guini parcatur. Sibi omnino certum
ſervare fœdus initum, ſed tamen n
Imperatori, neq; Regi Gallorum qui
conjunctus ſit arma illaturos, quãc
hac re, fœdere etiam cautum ſit. Ac
literas Helvetiorum Iulius Pontifex
biſſimè reſpõdit: ſe non ſui tuendi
Helvetiorum operam conduxiſſe, ſ
jus ſuum perſequi poſſit contra Alp
ſum Eſtenſem & ejus defenſores, ſi
ſit Galliarũ rex, ſeu quicunque alius:
enim illum Chriſtianiſſimi titulo r
dere, cum apertum Eccleſiæ hoſte
fendat. Quòd ſe hortentur ut pacifi
abſque inſidiis agat, facere eos imp
contra Chriſtianam fidem, Roma
enim ſedem ſemper abſq; vitio fide
& ſanctè egiſſe. Quòd polliceantur
operam in pace concilianda, eos ſ
ſorum oblitos arrogãter facere, m
enim principes eſſe qui de pace int
dant ſi modo audiantur, debuiſſe
duces à ſe miſſos ſequi neq; militem
mum revocare, ſe bene adhuc de H
tiis ſperare ipſos nihil cum Gallo ac

:Romanam ſedẽ molituros eſſe: quòd
illi conjungantur, ſibi quoque locum
atiæ apud Gallum patere, neq; difficile
i eſſe, & Gallum & univerſum impe-
ım adverſus Helvetios concitare, &
s diris devovere, ut hoſtes Eccleſiæ, qui
ctis & conventis non ſteterint. Hoc
ſponſo accepto etſi pleriq; Helvetiorũ
fendebantur, tamen Iulii iracundię id
ndonandũ cenſebant, & denuo miſ-
legatis ſtipendia ſuperioris expeditio-
s à Papa exigebant: nihil tamen impe-
avere: nam Antonius de Monte S. Sa-
ni archiepiſcopus Sipontinus, & A-
ılles de Craſſis Epiſcopus Caſtelli, Car-
nales ambo, judices hujus cauſæ à
lio delecti, pronuntiarunt, Helvetiis
ım non ex voluntate Iulii militarint,
ipendia nulla deberi. Interea Sedunen-
s Epiſcopus ſedulò agebat, ut Helvetii
reta Galli amicitia totos ſe Pontifici
arent, & eum ubicunque eorum opera
pus haberet, ſequerentur: id ſi face-
ent ampliſſimam gloriam eos manere,
c uberrima ſtipendia à liberaliſſimo
ontifice vetera & nova expectanda
ſſe docebat: id ut facilius impetraret
ommodè accidit, quod Gallorum ma-
iſtratus apud Inſubres Suiciorum
ublicum tabellarium Lugani captum
quis ſubmerſerant, & Reipublicæ in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſignia quæ ille geſtabat, ſumma c
contumelia in publica auctione ven
dederant. Helvetii enim inſigni
contumelia affecti cùm milite coll
eam ulciſci ſtatuiſſent, & hyeme in
diti non potuiſſent propoſitum exe
totos ſe à Galli amicitia averterunt.
lius quoque Ravennæ ingenti præ
Gallis victus omnem ſpem cladis h
vindicandæ in Helvetico peditatu r
ſuerat, & obnixè per Sedunenſem
bat, ut quàm maximis copiis in Ital
proficiſcerentur. Et quò major S
nenſis auctoritas eſſet, Ravennæ a
milleſimo quingenteſimo undecim
ſum purpura donavit, & Presbyte
Cardinalem S. Pudentianæ in titul
ſtoris fecit. Sedunenſis interea, ut
ſilia cum Pontifice conferret, & de
nu ipſius galerum acciperet, ob
omnibus itineribus, à Gallis ſumm
ligentia & attentione ipſius tranſi
obſervantibus, leproſi habitu per
rum cuſtodias in Italiam penetravi
rebus cōfectis mutato habitu in He
tiam brevi rediit. Ibi ex Helvetiis,
tis & Sedunis inſtructiſſimum ex
tum per Alpes Rheticas & Tridenti
jugum Veronam adduxit, ubi V
reconciliato ſibi pontifice, ſuas c
Helveticis conjunxerunt, ac brevi r

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Cremona, Ticino, Aſta, Alexandria,
pſo Mediolano, Gallos quod maxi-
in votis Iulii fuerat, Italia univerſa
ulerunt: & Maximilianum Sfortiam
lovici filium in paterni imperii poſ-
ionem reſtituerunt. Tam præclara
toria parta Iulius Helvetios novis in-
nibus, & titulo Defenſorũ Eccleſiaſti-
libertatis donavit. Interea cum Gal-
legatis miſſis amicitiam & fœdus Hel-
iorum ſtudiosè expeteret, & magnis
ineribus principes pagorum ſibi clàm
nciliare conaretur, Sedunenſis qui in
nibus Helvetiorum comitiis præſens
erat, acriter ſe illi oppoſuit, ac tandem
ecit, ut legatis Gallorum non amplius
itus daretur, & qui convicti eſſent
ri Gallici crimine, ſenatu moveren-
r, aliis quoque mulctis additis. Ludo-
cus Helvetiorum auxilio deſtitutus
ercitum ingentem Gallorum & Ger-
anorum in Inſubriam miſit, Trivultio
Tramulio veteranis ducibus, qui de-
de ad Novariam ab longè impari nu-
ero Helvetiorum victi fugatique, per
lpes Cotias in Galliam ſe recepere. Mor-
o autem brevi poſt hanc cladem Lu-
ovico, Franciſcus rex omnino ſibi In-
bres recuperandos eſſe exiſtimans, in-
ructiſſimum exercitum ipſe in Italiam
dduxit: adverſus hunc Sedunenſis Hel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

vetios denuo concivit, qui Cardin
pręſente ingenti pręlio à rege victi, fa
pace domum rediere: jam antè inter
diſſentientes, cum quidam pace fa
ante pugnam è caſtris exceſſiſſent.
belloFrãciſcusInſubres in ſuam pote
tem redegit. Ab hac infelici pugna, q
anno 1515. commiſſa fuit, Cardinalis
ctoritas cũ apudHelvetios, tùm pot
mùm apudValleſiosplurimũ immin
fuit: Itaque Georgio Supraſaxo mut
voluntate Gallicas partes amplexo, C
dinalis qui conſtanter adverſam pa
tuebatur, à Valleſiis ſuis patria ejec
eſt, Supraſaxi potiſſimum opera. Qu
ut ſibi reditũ pararet à Pontifice Le
facilè impetravit, Valleſios ut ſacro
nathemate feriret: illi ſpreto Papæ a
themate, ut viciſſim Cardinali malef
rent, arcem Octodoréſem ſemeſtri te
pore oppugnatam, & demum ſub c
ditionibus deditam in odium Cardin
combuſſere, Cardinalis interea frequ
ter Tiguri in Helvetiis, aut in aula
ſaris agebat, & eo tempore quo Car
delectus fuit, bonam illi operã nava
& ejus coronationi interfuit. Cona
etiam eſt anno 1518. patriam repet
nam illi ſua factio in Valleſiis nõ dee
verùm cum adGomeſanios perveni
animadverſa adverſariorum pote

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

vulgi odio, converſo itinere Tigurum
iit. Anno deinde 1521 auſpiciis Leo-
X. Papæ rurſus Helvetiorum magnã
num in Italiam adduxit, & quoniam
giſtratus pagorum ſuis interdixerãt,
adverſus Gallorum regem, qui & ipſe
n exiguum Helvetiorum numerum
caſtris habebat, militarẽt, multi cum
erent, quò Cardinalis tenderet, è ca-
s domum rediere: ſed ille partim elo-
entia qua plurimum valuit, partim
neribus, quibus militares animi plus
a oratione moventur, plæriſque per-
ſit, ut ſe quocunq; duceret, ſequeren-
, nam pollicebatur ſe ampliſſima prę-
a parta victoria ſingulis daturũ, & ſa-
e ipſos in gratiã apud ſuos magiſtra-
domi repoſiturum. Cum hoc exerci-
Iulio Medici, Proſpero Columnæ, &
cario ſummis ducibus ſe conjungens
æcipua cauſa fuit, ut Galli denuo Inſu-
um imperio ſpoliarentur, quod ab eo
mpore nunquã hactenus recuperarũt.
ac victoria parta, ſicut apud Pontificẽ
Imp. Carolum ſummam ſibi gratiam
mparavit, ita maximæ partis Helve-
orum animos à ſe prorſus alienavit,
are ut odia adverſariorum evitaret, &
ndé etiam Senatorio munere funge-
tur, Romæ deinceps aſſiduus fuit, &
ennio pòſt primis diebus comitialibꝰ,

quibus Hadrianus VI. Pontifex crea fuit, in conclavi non abſque ſuſpici veneni mortuus eſt. Nam eum in m Pontificis electione à quibuſdam no natum fuiſſe, quoſdam ſummæ auctu tatis Cardinales ita ęgrè tuliſſe credi eſt, ut ipſum polline adamantis pan ſerto è medio tollendum curarint. in re incerta & ſuſpicione plena, lect hujus rei judicium relinquimus.

In Matthæi locum publicis Valle rum ſuffragiis ſuffectus eſt Philippu Platea, hic cum cerneret à Pont confirmationem non impetrari p niſi maxima cum difficultate, & pr rea podagrę morbo aſſiduè affligere Epiſcopatu ſe ſponte abdicavit ſexto no poſtquam creatus fuerat. Dum miniſtraret Epiſcopatum, fœdus & a citiam cum Allobrogum principe C lo renovavit. Adrianus à Riedma anno 1529. Epiſcopatum adeptus eſt ejuſdem anni initio Altoſaxus po ſeditione patria pulſus eſt, & Vibiſc lacum Lemanum obiit. Hic tertio mum anno ab electione ſua, confirm tione à Pontifice impetrata, Lauſan à Sebaſtiano ejus urbis Epiſcopo prę Valleſianorum nobilitate conſecra eſt. Fœdus cum ſeptem Helvetior pagis ſancivit. Arcem quoq; Majori

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

: fortuito incendio conflagraverat
brevi tempore, multò, quàm antè
ſſet, elegantiorem extruxit, ut hoc
ndium penè utile fuiſſe plerique cre-
ent. Rempublicam Valleſianam ma-
prudentia & moderatione rexit, in
maq; pace & tranquillitate conſer-
it, abſque ulla populi ſeditione. Obiit
10 1547. & in ejus locum ſucceſſit Io-
nes Iordanus, qui tranquillitatem
publicæ quam à ſuo anteceſſore qua-
per manus acceperat, non tantum
ſervavit, ſed auxit, Matza quaſi claſ-
quodam ſeditionum, Helvetiorum
atis juvantibus, publico conſenſu
nium ordinum ſepulta. Hic ante-
am ſacris ordinibus initiaretur, uxo-
m duxerat à qua liberos aliquot ſuſce-
, ac ejus è filio nepotes egregiæ ſpei
venes Seduni agunt: cæterum uxore
ortua ſacros ordines quos vocant ſuſ-
pit. & ita ad Epiſcopatum conſcendit.
um annis 17. Epiſcopatui præfuiſſet
biit, & in ejus locum publicis ſuffragiis
electus eſt Hildebrandus à Riedmat-
n, hic in juventa bonis literis operam
edit, & aliquandiu in celeberrima Pa-
ſiorum Academia vixit. Domi deinde
natura ætate ſummos honores adeptus
ui aliis diu ambientibus vix ſenecta æ-
ate contingunt, ita ſe erga cives & im-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

perio ſuo ſubjectos hactenus geſſit
ab omnibus celebretur tanquam
clementiſſimus princeps, & pater
triæ. Nam cum regiones quamplur
bellis, aliæ diuturna & inaudita ca
te annonæ laborent, Valleſia Dei b
ficio,& optimi principis totiuſque ſ
tus ſingulari cura & providentia
ſumma pace & tranquillitate degit
quamvis malum inopiæ & cari
etiam cum aliis ſenſerit, tamen ic
ctenus apud eos tolerabilius fuit, q
in pleriſque vicinis regionibus. No
terea Deum precemur, ut & aliis
gionibus pacem diu deſideratam r
tuat, & eandem his qui nunc ea fru
tur conſervet, ac ut ea ad ſui nom
gloriam, & noſtram ſalutem om
utamur & fruamur, per ſpiritum ſu
ſanctum efficiat. Amen.

E ALPIBVS
COMMENTARIVS

IOSIA SIMLERO Auctore.

DVM æque in univerſis terrarum tractibus, campi & montes occurrant, neſcio tamen quo pacto horum ſtupenda altitudo magis animos no- percellit & in admirationem ſui raquam illorum latiſsime diffuſa plani- Itaque priſci mortales excelſa loca no cultui aptiſsima exiſtimarunt, d hominibus inde admiratio non vul- s incuteretur: exiſtimabant etiam go loca tam eximia præſens numen ere. Neque tantum falſo idolorum ui dediti, ſed populi Dei progenitores, rahamus ipſe, Iſaacus & Iacobus, alii- veteres patres in montibus Deo vero ra fecerunt. Qui mos tam diu valuit, ad Deus lege lata præcepit, ut uno tan- in loco ſibi ſacra fierent. Inter gentes o Poëtæ qui naturæ contemplationem ularum involucris tectam poſteris tra- erunt, multos monticolas Deos finxere, unos, Satyros, Pana, Oreades aliaque mpharum genera complurima: neque tum hos quaſi minorum gentium Deos,

ſed

ſed illos quoque majores montes in
prodiderunt, Iupiter enim Olympiu
gnominatur, & omnium altiſſim
montium vertices illi ſacri ſunt: B
Parnaſſus, & Helicon, & Cytheron, P
Niſa, aliique montes Apollini &
Bacchoque ab iiſdem conſecrati
Mercurius Atlantis proles eſt. Volu
antem his fabulis haud dubie natura
ra & vires, quæ eximiæ in montibu
nuntur, adumbrare. Nobis interim
hæc illorum ænigmata explicare no
ſumus, neque etiam magnopere la
mus, nihilominus fatendum eſt, m
contemplatione montes excelſos digni
eſſe. Quocunque enim te vertas, mu
omnes ſenſus occurrunt, quæ animum
ſtrum excitent & delectent. Ipſa pri
immenſa moles in tantam altitud
accumulata, quæ tot ſeculis durat, n
unquam ſubſidit aut abſconditur?
enim non miretur, quibus fundam
tanta moles nitatur, aut in quem u
altiſſima hæc cacumina natura extu
Si partes ſingulas inſpicias, alibi der
præcipitia, aut rupes immenſæ, ſc
pendentes, & per ſecula quotidie ru
minantes, profundi & impenetra
hiatus, ſpeluncæ vaſtæ & horridæ, m
rum ſeculorum indurata glacies, ſt
rem aſpicientibus incutiunt. Si te

v

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

u ad ea quæ ortum habent,& vel na-
tur vel ſaltem aluntur illic, fontes,
,torrentes, & ingentia flumina plan-
m infinitas ſpecies, varia genera ani-
um, multa eximia & ſingularia in-
es. Atque hæc in omnibus montibus,
ime tamen in Alpibus qui omnium
Europæ montium altiſsimi ſunt, plu-
 hujus generis ab eo, qui mediocrem
entiam afferat, obſervari poſſunt.
itaque ſæpius cogitans, & ſæpe ocu-
cunda montium contemplatione pa-
, è quibus quotidie certiſsima tempe-
um & ſerenitatis ſigna petimus, exi-
avi me operæ precium facturum, ſi
ndo in univerſum hæc pertractare
oris eſt operæ, ea ſaltem in Commen-
um redigerem, quæ de Alpibus me-
atu digna, vel ex bonorum auctorum
one collegi, vel ab hominibus fidē di-
 accepi, aut etiam ipſe vidi. Non ex-
rens ſingulorum cauſas & rationes,
in natura rerum abdita latent, ſed
tū hiſtorico more res ipſas ordine com-
norans: adhibita nonnunquam inter-
atione eorum, quæ ab aliis, de iiſdem
s obſcurius, aut etiam perperam me-
riæ prodita ſunt. Id autem eo libentius
, quod ſcribenti mihi Commentarios
um Helveticarum, multa ſæpe hujus
ris occurrunt, quæ ſi uno loco ſemel
hic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

hic à nobis expoſita fuerint, non
erit eadem poſtea in ſingularum
aut Alpinarum regionum deſcrip
cum faſtidio repetere.

ALPIVM NOMEN V
DEDVCTVM SIT, ET QV
montibus proprie tribuatur.

POrrò Alpium nomen
mis montibus qui Ital
Gallia & Germania divi
à candore impoſitum e
perpetuis ferè nivibus albeſcunt.
enim, ut Feſtus Pompejus annota
pum dixere, quod poſtea Latini A
unde Alpium nomen. Græci tam
ter quos Stephanus, annotant v
nontantum ἄλπεια ὄρη dixiſſe δι
ſed etiam ἄλβια διὰ τοῦ β. Idem
mat Strabo qui ſcribit, Alpes olim
minatas ἄλβια & ἀλπιόνια, at
pud Iapodes montem qui Alpiu
tremus eſt, vocari Albium, quod
que Alpes extendantur. Ligurum
que urbes Albium Intemeliorum,
bingaunum ſeu Albium Ingaun
dictas quaſi Alpium Intemelium
pium Ingaunum. Cæterum Iſidor
pium nomen vult eſſe Gallicum:
i

it, propriè montes ſunt Galliæ, de
us Virgilius, Aërias Alpes, & dicen-
ërias verbum expreſſit à verbo, nam
orum lingua Alpes montes alti vo-
ur: hæ ſunt enim quæ Italiæ muro-
vicem exhibent. Noſtra ætate Al-
n nomen quaſi vernaculum vulgo
patur, non tamen altum ſignificat,
lp, & *alpen* plurali numero vocan-
nontes paſcui, in quib⁹ fœnum non
ur & in hybernos uſus colligitur,
antum boves aliaque armenta illuc
ſcua mittuntur, unde *Zu alp faren*,
rmenta in paſcua montana ducere,
ibus plerunque ad ſummum ter-
nenſibus æſtivis agunt.

orro Alpium nomen veteres ple-
; tribuerunt ſolummodo his mon-
s qui Italiam finiunt, ac illam à Gal-
Germania dividunt. Herodianus,
s, inquit, ſunt altiſſimi montes, qua-
his regionibus nulli, porrecti ad
formam circundatique Italiæ qua-
reliquam ejus felicitatem hunc
n quaſi cumulum natura addiderit,
nunitionem haberet inexpugnabi-
pertingentem ſcilicet à Septentrio-
ad id mare quod ad Meridiem ſpe-
Idem libro octavo, Alpes, ait, ſunt
iſſimi quidam montes, vice muro-
Italiæ circumdati, adeo in altum
editi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

editi, ut etiam ſuperare nubes vi-
tur, itaque in longum porrecti, u
verſam Italiam comprehendant
ad Tyrrhenum pelagus, dextra a
nium uſque pertingentes: denſis u
nemoribus inſeſſi, atque anguſti
callibus, & rupium prærupta alt
ne, ſcopulorumque aſperitate vix p
nonnullis tamen quaſi ſemitis ve
Italorum labore manu factis. Rec
de Alpibus, niſi quod perperam
tribuit quod itinera per Alpes fec
cum ea aliorum & præcipue Gall
opera facta ſint, ut poſtea oſtend
Præterea longe Herodiano anti
res, C. Sempronius, Polybius, S
Plinius, Ptolemæus, Alpium n
his tantum montibus tribuunt, q
liam claudunt: Sed Mela Alpes in
ciam uſque extendit: Alpes ipſ
quit) ab iis littoribus (Liguſticis)
latéque diffuſæ, primo ad Septen
nem magno gradu excurrunt, c
ubi Germaniam attigerunt, verſ
petu in Orientem abeunt, direpti
pulis immanibus, uſque in Thra
penetrant. Meminerunt etiam
citus & Sextus Rufus Pannonic
Alpium: atque hi videntur
mos Pannoniarum & Thraciæ
tes Alpes nominare, propterea

Alpibus naſci quodammodo videan-
& his continuatis jugis connecti.
à mari Liguſtico inter Salaſſos at-
Allobrogas per Helvetios, Rhetos,
Helicos, Noricos, Carnos, Illyrios,
Macedoniam uſque ultimam conti-
montes ſine ulla intermiſſione per-
nt. Quidam etiam quoſvis altiſſi-
montes Alpes nominant, atque
modo Pyrenæi montes qui Hiſpa-
n à Gallia dividunt, Alpes nomi-
tur à Procopio libro primo. Contra
ingenſis Otto Alpes nominat Pyre-
m, Italiam ſcribens à Septentrione
ere Pyreneas Alpes. Guntherus in
rino: Pyreneum, inquit, complecti
es & Apenninum, atque has eſſe Py-
i partes. Sed nos ſequemur vete-
ſententiam qui montes Italiam
ninantes Alpes propriæ nominant.
is autem nomine, ut hoc quoque
neam, quidam ſingulari numero uſi
, ut Lucanus.

Agmine nubiferam rapto ſupervolat
Alpem.

& Dionyſius Afer,

τοῦ ἤτοι πρὸς αὐτολίην ἀναφαίνεται ἄλ-
πιος ἀρχή.

Verum magis uſitatum eſt in multi-
inis numero Alpium nomen, non

tantum quia Alpis maximus eſt m
ut Dionyſii interpres ſcribit, ſed
multi ſunt montes, ſeu juga mon
longa ſerie connexa. Attamen non
tum continuata illa juga Alpium n
men habent, ſed alii quoque m
qui ab his quaſi rami quidam aut
chia in utrunque latus excurrunt
ampliſſimas valles efficiunt.

Ipſi autem Alpium montes varii
minibus nuncupantur: quidam e
Diis quibus conſecrati fuere nome
ceperunt, ut mons Iovis, mons M
& Penninus à Pennino deo dictus
perhibet Livius: & noſtra ætate Al
montes à divis denominantur, ut S
nardi major & minor mons: S. Be
dini mons: item S. Dionyſii, Goth
S. Barnabę: S. Braulii, &c. Nam uti i
diximus, gentes ſicut nemora & l
ita etiam montes diis ſuis conſecra
at Chriſti religione late propagata
homines ut memoriam gentilis ſ
ſtitionis abolerent. memorias au
cella ſanctis hominibus, & qui fo
per hæc loca Chriſtum prædicand
feciſſent, dedicarunt, & ab his m
bus nova nomina impoſuerunt:
ſilio bono, cæterum quam id ſacris
matibus conveniens & Eccleſiæ u
fuerit, aliorum eſto judicium. Non

m c

ntes à ducibus & claris viris, qui for-
xercitum per hęc loca duxerunt, no-
n acceperunt. Sic à Iulio Cæſare, uti
tramur, apud Venetos, Iuliæ Alpes
æ ſunt, & in Rhetis Iulius mons: à
no Annibale plerique Penninas aut
nas Alpes nomen habere cenſent:
umonis mons, à Lucumone quo-
n Tuſco nomen ſuum accepiſſe cre-
ur: ſicut Rhetico mons, à Rheto, à
etiam Rhetorum populi nomen
ent: & apud Valleſianos mons Sem-
nius, qui & Scipionis dicitur, &
ns Sylvius: à Romanis ducibus hæc
nina accepiſſe creduntur: & Grajæ
es ab Herculis Græci tranſitu nomi-
æ dicuntur. Cottiæ dictæ ſunt à Cot-
qui in his regnum obtinuit, & vias
nivit. Aliæ rurſus Alpes à populis qui
nas incolunt nominantur: ut Lepon-
Alpes, & Rheticæ, Noricæ, Tridenti-
Vindelicæ, Venetæ, Carnicæ Panno-
æ. A ſitu ſuo & vicinia maris mariti-
Alpes nuncupatæ ſunt: Summas ab
tudine dictas volunt. Furca à bifur-
o & in duos vertices diviſo ſummo
o nomen habet. Atque ſimilibus de
ſis vicini populi proximis Alpium
is vernacula ſua lingua nomina im-
ierunt, quæ commemorare ſingula,
magni & inutilis laboris eſſet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ALPIVM LONGITVD
ET LATITVDO ATQV
ALTITVDO.

DE longitudine & latitudine Alp
diverſæ ſunt auctorum opini
quarum aliquot à Plinio commemo
tur lib.3. cap.19. ſed quantum ego
care poſſum is locus mendoſus eſt
nam tamen verba ejus ut in vulgati
dicibus leguntur. Alpes XM. paſſ. p
à ſupero mari ad inferum, Cælius tr
Timagenes XXIIM. paſſ. deductis: i
titudinem, Cornelius Nepos C M
Livius tria M. ſtadiorum: uterqu
verſis in locis. Nam & centum m
excedunt aliquando, ubi Germania
Italia ſubmovent, nec LXXM. exp
reliqua ſui parte graciles, veluti na
providentia. Latitudo Italiæ, ſubte
dices earum à Varo, per vada Sab
Taurinos, Comum, Brixiam, Veron
Vicentiam, Opitergium, Aquile
Tergeſte, Polam Arſiam, DCCXLII.
lia paſſuum colligit. Hæc Plinius.
mum hic numerus XM. paſſuum l
minor eſt Alpium longitudine, aut
liæ latitudine, itaque mihi vix pe
dere poſſum hanc à Cælio traditam
à Plinio abſque reprehenſione ejus c

men

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

:morandam fuiſſe. Quare vel pro
ı. ponenda ſunt 410. millia paſſuum,
æ latitudo Italiæ à Plinio poſita eſt
into cap.3. libri, inter duo maria, In-
um & Superum ac Varum & Arſiam
mina, ubi etiam alpium initium & fi-
ponitur, ut par ſit harum longitu-
: vel XM. ſunt decies centena millia.
que ita alibi ponit ambitum Italiæ à
ro ad Arſiam XXXM. paſſuum, LVIII.
c eſt tricies centena & quinquaginta
to millia paſſuum. Hæc autem non
cipienda ſunt de recta diſtantia à Varo
Arſiam, qua ratione alibi Italiæ lati-
dinem metiri videtur, ſed de longitu-
ne montium qua curvato ambitu Ita-
m claudunt. Iam quod latitudini inæ-
ali à Nepote & Livio proditæ ſubjicit,
quando Alpes C. millia excedere, recte
latitudinem à Nepote traditam refer-
r: quod autem ſubjicit nec LXXM. im-
ere, non reſpondet latitudini trium M.
diorum quam Livius tradit: nam ſicut
ajorem latitudinem alicubi eſſe aſſerit
am Nepos prodiderat, ita hic videtur
inorem latitudinem voluiſſe indicare
am quæ à Livio tradita eſſet: at tria
illia ſtadiorum faciunt XXIV. millia
aſſuum, quem numerum longe ſupe-
nt LXXM. paſſ. itaque forte pro LXX.
onenda eſſent XXM. paſſuum: ſed ego

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

antiquorũ codicum auctoritate deſti
tus nihil hic mutare auſim, tantũ i
care volui, mihi Plinii locum men
ſum videri. Polybius lib.2. ſcribit. A
quæ Italiam à Septentrione clauc
ad duo millia & ducenta ſtadia pro
di: quæ faciunt CCLXXV millia paſſu
Polybium Strabo ſequitur. Atta
cum diverſa initia & fines Alpium
tuantur, non mirum eſt diverſas
que eſſe de Alpium longitudine opi
nes. Italiam enim quam finiunt & t
tur Alpes, quidam Carnis & Tergeſt
dido circumſcribunt, alii Pola &
mione amne, quidam vero ad Ar
uſque eandem producunt, & Iſtria
Italia comprehendunt, ut Pliniu
Strabo, in hac circumſcriptione Au
Imp. auctoritatem ſecuti. Atque P
bius Alpes inquit à Maſſilia inciper
uſq; ad intimum maris Adriatici ſi
protendi. At Strabo à vadis Sabatiis
nius à Varo flumine eaſdem inch
Videntur etiam quidam de recta di
tia loqui, alii de ambitu lunato, &
menſione itineris juxta alpes. Si
ratio latitudinis eſt, nam neque ean
ubique latitudinem Alpes ipſæ hab
ſed alicubi continua Alpium juga l
excurrunt in latus: deinde itinera
ſcribentes, latitudinem Alpium n

j

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

a montium aſcenſum dimetiuntur,
ndoque ab ipſis vallium initiis iter
merare incipiunt, atque ita Polybius
it Alpes vix quinto die aſcendi poſ-
quod certe de recto aſcenſu à pede
tis ad verticem nequaquam intel-
poteſt.

e altitudine vero alpium æque va-
opiniones ſunt atque de longitudi-
c latitudine earum. Plerique affir-
nt alpium montes omnium totius
opæ maximos atque altiſſimos eſſe,
mvis enim id de Pyreneis montibus
pianus affirmet in Hiſpanico, conſtat
men alpes his neque altitudine neque
gnitudine inferiores eſſe. Strabo Po-
i de hac re ſententiam his verbis
onit. Hic idem vir cum de alpium
gnitudine & ſublimitate diſſereret,
ximos Græciæ montes comparat
ygetum, Lycæum, Parnaſſum, O-
pum, Pelion, Oſſam: Thraciæ vero
num Rhodopen, Dunacem, quorum
gulos inquit unius diei itinere expe-
is facile viatoribus aſcendi poſſe, &
o die circumiri, Alpes autem ne die
idem quinto aſcendi poſſe. Neq; tamē
r ubique eſt Alpium altitudo, ſed qua
ipiunt ad mare Tyrrhenum minor
rum eſt altitudo, & qua finiuntur mi-
ra juga habent: unde etiam Plinius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſcribit, miteſcentia alpium juga per q
dium Illyricum à Septentrione ad m
diem verſa, in Pannoniis molli in de
ac leva devexitate conſidere. Inter
diæ Alpes pleriſque in locis altiores ſ
ac Solinus Veſulo monti è quo P.
oritur maximam altitudinem trib
videtur, quem ſuperantiſſimum i
alpium juga nominat, alii Lepontia
pes ſummas omnium eſſe volũt, ho
gumento ducti quod ex his maxima
mina ad omnes orbis partes fluant, R
nus, Rhodanus, Ticinus, Athiſo, V
Arola. Quin & Rheti & Seduni con
dunt ſuas alpes omnium altiſſimas
In ſingulis tamẽ alpibus humiliora q
dam juga inveniuntur & depreſſiora
ca per quæ antiquitus itinera facta ſ
ſed hæc ipſa adeo alta ſunt, ut iter
montem vix uno die confici poſſit ab
pedito pedite, nam equorum in ſum
jugis plerunque nullus eſt uſus, niſi fe
in ſarcinis geſtandis: ab imis autem
libus ad ſummos montes plurium di
iter eſt, atque hæc itinera Strabo reſp
ſcribens, Alpes vix quinto die aſcẽdi p
ſe. Noſtri cum de aſcẽſu alpium loqu
tur, plerunque de ſummis jugis tant
loquuntur, ubi incipit acclivis aſcen
& loca omnia ſterilia & frigida ſunt,
huc perveniunt tum demũ dicunt ſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

monté aſcendere, *den berg angon*. m ubi quis in ſummum montem er eſt pervenerit, novas adhuc al- uodammodo invenit, altiſſima ca- na perpetua nive & glacie rigentia lerunq; mitiori jugo per quod via rinque imminent. Ac videntur ex- æc juga nubes ipſas penetrare, ut mmerito poëtæ alpes aërias & nu- s appellarint: ita ut ſi quis ea loca édit, nubes ſeipſo inferiores videre arbitretur: atque id ſpectaculum ontigiſſe quidã gloriantur: vere ne lſo ipſi viderint. Græci multa de m montium altitudine fabulati De Olympo Solinus refert, aram s cacumine Iovi dicatam eſſe, cujus ibus ſi qua de extis inferantur, nec ri ventoſis ſpiritibus, nec pluviis di- ed volvente altero anno cujuſmodi a fuerint, ejuſmodi reperiri. Et ibus tẽpeſtatibus à corruptelis au- m vindicari quicquid ibi ſemel Deo ecratum fuerit. Literas in cinere tas uſque ad alteram anni ceremo- n permanere. Ideoq; Lucanus eum es excedere ſcripſit: & idem Claudia- pluribus exponit in conſulatu Man- imilia de monte Atho Mela retulit. os inquit, mons eſt adeo elatus, ut atur altius quã unde imbres cadunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſurgere. Capit opinio fidem quia d
quas in vertice ſuſtinet, non ab
cinis, ſed quo relinquitur aggere
net. Verum neque Athon neque O
pum, neq; quemvis alium Græcię m
tem alpibus altitudine & magnit
comparandum eſſe Polybius aſſer
que tamen talia quiſque de illis aff
re poteſt, cum vertices perpetui
bus tecti oſtendant montes hos n
quam nubibus unde nives & imbr
dunt altiores: Verum quod nubib
perti nonnunquam cernuntur ſu
eorum vertices, & quod aliqui nub
fra ſe poſitas viderunt, cum in cac
na alpium aſcendiſſent, id adeo in
ctũ crediderim, quod nubes non ſe
in media aëris regione, ſed aliqu
propius terram & quidam magno
fragore moventur, ut Phyſici trac
Sæpe etiam denſiſſimæ nebulæ m
tegunt, quæ eminus nubes omnin
videntur: & tales offuſas fuiſſe A
quando hunc Philippus Macedoni
aſcẽdit, Livius innuit, his verbis: Vt
jugis appropinquabant, quod raru
aliis locis eſſet, adeo omnia contect
bula, ut haud ſecus quam nocturn
nere impedirentur. Quod ſi nubes
proprium locum habent, qui (ut A
mades quidam demonſtrat apud V

em) à terra diſtat fere 52 millib. paſ-
m, poſito ambitu terræ 24000. mil-
orum hujuſmodi: non veriſimile eſt
s montes eouſque pertingere. Neque
en propterea Græcis in definienda
ntium altitudine aſſentiri poſſumus,
ibus Dicearchus vir imprimis erudi-
regum cura permenſus montes, al-
mum ex his prodidit Pelion M CC L
. ratione perpendiculi: uti de illo re-
t Plinius. Pręterea Plutarchus in vita
li Aemilii ſcribit, Geometras dicere
altitudinem montis, neq; profundi-
em maris protendi ultra decem ſta-
, quæ paſſivum numerum à Dicear-
proditum conficiunt. Verum & Plu-
chus refert Xenagoram certis inſtru-
ntis depræhendiſſe majorem eſſe al-
udinem Olympi montis: & opinio-
m hanc manifeſte cõvellit alpium al-
udo, in quibus cũ multis locis aſcen-
s & quidem ſatis acclivis XXX M paſſ.
beat, facile hinc colligere poſſunt, qui
menſionum non prorſus rudes ſunt,
nge majorẽ eſſe earum altitudinem ad
rpendiculũ quam M CC L paſſus. Nam
od non majorem ajunt montium al-
udinẽ eſſe quam ſit maris profundi-
s, idipſum rident gravi Philoſophi, ac
ęſar Scaliger ſummus noſtra ętate phi-
oſophus, terræ altitudinẽ quanta abſi-
ſtit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſtit ab aquæ ſuperficie,ad aquæ pr
ditatem vigecupla majorem arbit
Cum autem ponat aquę maxima
profunditatem centenorum paſſ
erit montis excelſi altitudo duor
millium paſſuum: quantum ad pe
diculum attolli multa alpium jug
forte etiam aliquanto amplius no
bitamus. Quod ſi altitudinis exim
dicium eſt, quod de Caſio mont
Ida veteres memoriæ prodiderur
illorum vertice ſolem ante ejus
tum per tenebras videri: certe hoc
que indicio conſtabit alpium n
rum altitudo,in quibus circa ſolſti
nox breviſſima & pene nulla eſt,
niam & poſt occaſum ſolis diu eju
fruuntur montani homines, &
luce ante initium diei fruuntur, e
jucundiſſimum ſpectaculum ex
monte contemplari ſolem paulat
orientem. Poſtremo Alpes ex plur
locis Italiæ, Galliæ, Germaniæ cer
tur, ac rurſus ex ſummis Alpium
longe lateque proſpectus patet, it
Annibal militibus ſuis ex promont
alpium Italiam & circumpadanos c
pos oſtentabat ad confirmandos
rum animos, quibus facile etiam li
ſet ex iiſdem alpibus Galliam & Rh
num contemplari.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

II ITALICI DESCRI-
IO ALPIVM, EIVSQVE
BREVIS EXPLICATIO.

tquam quædam de alpium magni-
dine expoſui, viſum eſt hic alpium
ntiſſimam deſcriptionem ex Silio
o ſubjicere: nam quum ejus car-
à pleriſque noſtræ ætatis ſcripto-
, qui de Alpibus tractant adducan-
xiſtimavi ea à me abſque piaculo
am omitti non poſſe. Carmina
hæc ſunt:

cta gelu, canaque æternum grandine tecta,
ævi glaciem cohibent: riget ardua montis
erij facies, ſurgentique obvia Phœbo
atas neſcit flammis mollire pruinas.
ntum tartareus regni pallentis hiatus
manes imos, atque atræ ſtagna paludis
pera tellure patet: tam longa per auras
itur tellus, & cœlum intercipit umbra.
um ver nuſquam, nullique æſtatis honores.
jugis habitat diris, ſedeſque tuetur
petuas deformis hyems: illa undique nubes
atras agit, & mixtos cũ grandine nimbos.
cuncti flatus, ventique furentia regna
ina poſuere domo, caligat in altis
rutus ſaxis, abeuntque in nubila montes.
ctus Athos Tauro, Rhodopeque adjuncta
Mimanti,
aque cum Pelio, cumque Hemo ceſſerit
Othrys.

uæ hic à Silio ſcribuntur, partim de
s montibus, partim de certa illa-
parte accipienda ſunt. Dividunt
n Græci montes in tres partes, qua-
rum

rum prima dicitur: ἀκρώρεια καὶ κ
& τὰ ἄκρα. Latini juga & vertic
minant: ſecundo loco ſunt ὑπώρ
πλευρὰ τοῦ ὄρους latera montis: p
mo τέρμα, τὸ τελευταῖον τοῦ ὄρους
etiam vocant πόδας ἢ περίποδας
vis Strabo alicubi duas poſteriore
tes nõ diſtinguat, & τὰ ὑπώρεια
nominet: Latini vocant radices m
Quæ igitur de Alpium magnitudi
altitudine ſcribit, ea de integris m
intelligenda ſunt, reliqua de ętern
& glacie, & perpetua hyeme ad ſu
vertices montium pertinent. Na
lybius ſcribit, Summa Alpium juga
propter locorum aſperitatem, tum
altæ nives premunt terram, gelu &
petuo pene rigore conſtrictæ: tan
que abeſt ut ab hominibus colant
nullum quidem veſtigium extet h
num. Noſtra ætate in omnium fe
pium verticibus qua frequens iter e
verſoria extructa ſunt in uſum per
norum, ſed ad ea omnem annon
imo ligna quoque ad foci uſum ſar
riis jumentis per multa millia paſſ
ſubvehere oportet: vere itaque jug
inhabitabilia ſunt. At nihilominu
Alpibus latera montoſa habitantu

alles: unde idem Polybius, Nuda (inquit) montium juga herbis atq; ribus, quod continuis rigeant ni- s hyberno æſtivoque tempore. Me- vero convalles ab utroque Alpium e læta paſcua, atque apricas arbo- habent, & humano cultu digniora . Item Livius. Nuda ferè cacumina , & ſi quid eſt pabuli obruunt ni- inferiores valles apricos quoſdam s habent, rivoſque prope ſilvas, et- humana cultu digniora loca. Sum- igitur Alpium loca horrida & ſteri- unt, nive & gelu rigent, media vero ua & cultui apta ſunt, at radices ntium & campi Alpibus ſubjecti, præ- im verſus Italiam omnium rerum iliſſimi ſunt: indicio eſt ſubalpina o quam hodie Pedemontanam vo- t, & Inſubres, totaque circa alpes lia Ciſalpina cujus fertilitatem mul- modis etiam Polybius celebrat. Et træ quoque alpium valles copioſe nia proferunt, quæ ad victum cul- nque neceſſaria ſunt.

De ſummis igitur Alpibus ſcribit Si- ,eas æternum tectas gelu & glacie,& ibus quas canam grandinem vocat, n enim eadem ratio ſit grandinis & ium, maluit nomine graviore uti, n tantum ſoni gratia,ſed quia alpinæ

regio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

regiones grandini obnoxiæ ſun
cum illic cadunt, plerunque nive
gnis floccis grandini ſimiliores
Non ſolvuntur autem nives &
glacies calore ſolis, non quidem
prorſus non liqueſcant, ſed quia
quam conſumuntur. Cum enim
media æſtate in ſummis montib
ves cadant, quando pluit in va
contingit plerunque novas nives
mulari veteribus prius quam illę co
mantur. Sunt quidem montes al
undique ſuis verticibus Soli exp
unde à poëta dicuntur obvii ſu
Phœbo: attamen cum propter exi
altitudiné viciniores ſint mediæ
gidæ aëris regioni, aër illic frigidu
tantum incenditur ut nives tant
ſolvere poſſit. Vulgi quidem opin
montes altiſſimos, quorum verti
terna nive obſeſſi ſunt, ſoli vicin
eſſe, ideoque quo propiores illi ſu
calidiores eſſe debere. Sed recte
errorem confutat Seneca, lib. 4.
ralium quæſtionum: ac docet nu
eſſe analogiam altitudinis montiu
totum terræ ambitum, alioqu
conſtaret terræ rotunditas: ideo
non eſſe eam altitudinem montiu
viciniam ſolis prę alia terra ſentire
ſint. At longe alia eſt ejus rati
me

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

liam regionem aëris quæ minimo
io à terra abeſt, ſi cum Solis loco &
one conferatur. Idem præterea ad-
aërem quo editior eſt, ſinceriorem
oremque eſſe, itaque Solem non re-
re ſed velut per inane tranſmittere,
que minus calefieri. Adhæc altiora
magis perflantur : depreſſa minus
ntis verberantur : itaque hac quoq;
cauſa altiſſimi montes frigidiores
; & magis glacie & nivibus rigent.
orro inveteratas illas nives noſtri
ines *Firn* vocant, nomen enim hoc
nti opponitur: ſic enim vina vetera,
alterius ſaltem anni vocamus *Fir-*
vvijn. Eſt autem nix hæc dura qui-
n & aliqua ex parte congelata, ſed
dum nivis naturam exuit : quæ ve-
oluta & congelata neque jam nix
glacies eſt, ea *glettſcher* à noſtris vo-
ur, nomine forte à glacie deducto,
amtamen non ab omnibus hoc di-
men obſervatur, ſed utrunque no-
n glaciei tribuitur. Hujuſmodi gla-
vetus & multorum ſeculorum in
ibus reperitur, & quia ſubinde nova
ies veteri accumulatur, in immen-
n excreſcit, ita ut alicubi horrendæ
es glaciei videantur. Apud Sedunos
ns eſt quem quidam Silvium nuncu-
at, Salaſſi Roſæ nomen ei impoſuere:

in hoc monte ingens eſt glaciei per[illegible]
tuæ cumulus, per quem tranſitur ad
laſſos ferè quatuor millium paſſu[illegible]
ſpatio, & tamen illi adhuc altiora
magis rigida juga imminent: Valleſi[illegible]
hunc à glacie *den glettſchert* denomi[illegible]
runt. Purgatur autem longi temp[illegible]
ſpacio hujuſmodi glacies ab arenis, t[illegible]
ra, lapidibus aliiſque ſordibus, ita ut [illegible]
cryſtalli modo ſplendeat, unde eti[illegible]
cryſtallum ex glacie inveterata n[illegible]
quidam exiſtimant. Sæpe autem in ſu[illegible]
mis montibus rimas agit & rumpi[illegible]
tanto quidem cum ſonitu & impet[illegible]
terra tremere & montes ipſi ruere[illegible]
deantur. Hiatus illi plerunque prof[illegible]
diſſimi ſunt, neque tamen quicqu[illegible]
aliud præter glaciem multis ſeculis [illegible]
cervatam apparet, ideoque recte S[illegible]
ævi glaciem nominat. Nam & à mu[illegible]
ſeculis in montibus coacervata eſt, [illegible]
iiſdem perpetuo durat, neque unqu[illegible]
à ſole emolliri poteſt. Quod ſi aliqu[illegible]
do ut fit fruſtum glaciei è monte in [illegible]
lem aliquam deciderit, non ſtatim [illegible]
vitur ſed paulatim pluribus diebus [illegible]
liqueſcit: ac delicati homines han[illegible]
cellis ſervant, & ea ad refrigeranda [illegible]
utuntur.

Poëtica ſunt & videntur quæ de [illegible]
menſa Alpium altitudine Silius ſcr[illegible]

um eas attolli in altum, quantum
rofundum tartarus patet: hac enim
lificatione voluit incredibilem alti-
nem indicare : interim arbitror
m ad Græcorum opinionem ſupra
bis expoſitam reſpexiſſe, qui volue-
: parem eſſe rationem altitudinis
tium & profunditatis in mari. Ita-
tartari nomine profundiſſimas a-
rum voragines, & maris quaſi abyſ-
ſignificari ab illo exiſtimo, nuſquã
m tam profundum eſt mare, ut
alpes tantum in cœlum attollan-
Similiter quod addit. Et cœlum
rcipit umbra. Ex Græcorum do-
na depromptum videtur, hi nanque
r miracula notaverunt montem A-
n è Macedonia in Myrinam Lemni
idum umbram jacere, cum tamen
os à Lemno ſex & octoginta milli-
paſſuum ſeparetur. Noſter igitur ut
nderet Alpes longe altiores eſſe mõ-
Atho quem Græci tantopere cele-
nt, non metitur earum umbram,
ue quouſque porrigatur definit, ſed
it cœlum intercipere : quemadmo-
ſcilicet in eclipſi umbra terræ lu-
n intercipit & condit. Exprimit etiã
tudinem Alpium ſcribens, aſpectum
trum caligare obtuendo altiſſima
a, & in nubila montes abire , ſive ad

N 2 nubes

nubes uſque pertingere: quæ ex hon
num opinione & ſenſuum judicio
cuntur. Illa autem comparatio qua
pes majores facit altiſſimis montibus
ter ſe conjunctis, omnino ex Polybii
co quem Strabo etiã adducit deſum
eſt, hic tamen poëtico more amplifica

Poſtremo Alpes domum quoda
modo hyemis tempeſtatum & vent
conſtituit. Ac de hyeme quidem n
obſcurũ eſt id dici propterea quod p
petua hyems eſt in ſummis montib
qui ſemper nivibus tecti ſunt, & gla
rigent. Ventorum quoq; domus dic
tur, nam & venti ſuperiora loca petu
depreſſa vero minus ventis verberãt
deinde ſicut maxima & frigidiſſima f
mina ex Alpibus defluunt, ita ob ſi
lem cauſam frigidiſſimi & validiſſi
venti ex his locis ſpirant: qui frigidit
ſua ſæpe grandinem aut pruinam ge
rant. Ratio horum à Phyſicis tradit
vulgo tamen certiſſima tempeſtat
ſigna ex altiſſimorum montium ve
cibus petuntur: de quibus ita ſcribit
nius. Cum in cacuminibus monti
nubes conſident, hyemabit. Si cacum
pura fient, diſſerenabit. Nube grav
candicante, quod vocant tempeſtat
album, grando imminebit. Cœlo qua
vis ſereno, nubecula quamvis parva,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

m procelloſum dabit. Nebulæ è mon-
bus deſcendentes, aut cœlo cadentes,
in vallib⁹ ſedentes, ſerenitatem pro-
ttunt. Atque hæc prognoſtica certiſ-
ſima ſunt, itaque ſæpe apud nos agricolę
tium cacumina obſervantes, & præ-
e verticem ejus montis qui clariſſi-
Lucernatium urbi imminet, & Fra-
atque Pilati mons vulgo nuncupa-
certiſſima indicia tempeſtatum illic
ent : ut non male tempeſtatum ſe-
in Alpibus à Silio poſita ſit. Prin-
quoque poëtarum Alpinos Boreas
t, vehementiſſimos ventos quales
ſemper in Alpibus perflare ſolent:
quia Boreas & ſeptentrionales venti
Alpibus flant in Italia, quæ his mon-
us à ſeptentrione clauditur. Quidam
men à Gręcis Poſidonio & Protarcho
ptum retulerunt, Riphæos & Alpes
dem dici montes qui ab Hyperboreis
lantur : & ideo Boream qui à Ri-
eis montibus flat Alpinum à poëta
minatum.

VI NAM PRIMVM ALPES TRANSIERINT.

Oſteaquam de Alpium magnitudine
lixi, deinceps de tranſitu illarum a-
n, ac primum, quoniam diverſæ de
re ſententiæ exiſtunt, quando iter

Alpinum patefactum ſit, & quis prim
cum exercitu hos montes ſuperare
ſus fuerit, quæremus. Quidam igi
tradunt Herculem Thebanum quan
Gerionem & Tauriſcum devicit pri
omnium viam per Alpes feciſſe: at
in ejus rei memoriam Graiis Alpi
nomen impoſitum: ac Monœci arc
& portum ad perennem hujus rei m
moriam ab ipſo conſecratum: alter
qui poſt Herculem iter aliud per Al
fecerit Annibalem. Ac hanc quid
vulgo receptam opinionem fuiſſe d
cet Livius: idem de Hercule & Annib
le affirmant Æmilius Probus, & A
mianus Marcellinus: quibus Silius
ſentitur: his verbis.

Primus inexpertas adiit Tirynthius arces
Scindentem nubes, frangentemque ardua mon
Spectarunt ſuperi, longiſque ab origine ſecli
Intemerata gradu magna vi ſaxa domantem.

De Annibale autem inquit,

Nec mora, commotum promiſsis ditibus agm
Erigit in collem, & veſtigia linquere nota
Herculis edicit magni, crudiſque locorum
Ferre pedem, ac proprio turmas evadere cal

Nos ea quæ de Hercule prodita ſu
in medio relinquimus: Livius quid
ea ut fabuloſa reiicit: illud vero qu
de Annibâle traditur prorſus reiicim
Polybium ſecuti qui hanc opinion
graviter his verbis confutat.

Hoc loco (inquit) ſcriptores quid
d

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

magnitudine rei perterrefacere le-
ium animos ſtudent, non animad-
unt labi ſe in duo ab hiſtoriæ lege
iſſima. Siquidem & falſa ſcribere,
lane inter ſe repugnantia coguntur:
l enim Annibalem, quem & ſcien-
ei militaris, & animi magnitudine
nino inimitabilem volunt, omnis
ſus conſilii atque rationis expertem
ndunt. Simul nullum exitum men-
o reperientes, ad Deos & deorum
s ad pragmaticam hiſtoricam con-
unt. Nam cum iter Alpium adeo
menſum atque aſperum faciant, ut
ſolum equitibus, impedimentis, at-
elephantis, verum etiam ipſis levis
aturæ peditibus invium, inacceſ-
que ſit: præterea etiam tantam in
ſolitudinem, ut niſi quis Deus aut
os ducem ſe itineris Annibali præ-
ſſet, procul dubio omnes copiæ per
a prærupta iſſent perditum: apertiſſi-
in utrunque labuntur errorem. Pri-
m enim quis ducum Annibale im-
dentior erit, ſi ille tot copiis talique
rcitui præfectus, in quo ſpem omnem
e gerendarum rerum repoſuerat, ne-
e vias, neque loca, ut ipſi aſſerunt,
c qua iter omnino, nec ad quos ten-
ret, ſciebat? Nam quod cæteri poſt
aximos conflictus, etiam in ſumma

deſperatione rerum non faciunt, id
feciſſe Annibalem in tanta ſpe, ita
rente exercitu volunt, ut cum copiis
ca incognita acceſſerit, quo quid ine
dici poteſt. At quod de ſolitudine at
aſperitate locorum dicunt, apertius
mendacium indicat : neque enim r
runt, ut Galli Rheni accolæ, non ſe
neque bis ante id tempus in Italiam
nerint, neque ut olim cum magno e
citu ſuperatis Alpibus in ſubſidium
alpinorum contra populum Roma
vires advocarint : neque ut ipſis eti
in Alpibus multorum hominum g
habitet: hæc omnia ignorantes he
quendam, inquiunt, apparuiſſe Anni
iterque monſtraſſe. Quo fit ut tragœ
potius quàm hiſtoricis ſimiles vide
tur. Apud Livium etiam Annibal
lites adhortans: Alpes, inquit, monti
altitudines eſſe, ſed nullas terras cœl
contingere nec inexuperabiles huma
generi eſſe. Alpes quidem habitari, c
gignere atque alere animantes, perv
paucis eſſe, exercitibus invias? eos ipſ
quos cernant, legatos nō pennis ſubli
elatos Alpes tranſgreſſos : ne majo
quidem eorum indigenas, ſed adve
Italiæ cultores, has ipſas Alpes ingen
bus ſæpe agminibus cū liberis ac conj
gibus, migrantiū modo, tuto tranſii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

is itaque auctoribus conſtat, Alpes
ita prorſus invias atque inſupera-
eſſe, ut quidam tradiderunt, ac lon-
te Hannibalem Gallos cum exerci-
lpes tranſiviſſe. De horum autem
itu Livius ita tradit: Priſco Tarqui-
Romæ regnante, Celtas Belloveſo
, Alpes nulla dum via, qua de qui-
continens ulla memoria ſit, ſupe-
, Taurino ſaltu tranſcendiſſe, fuſiſ-
cie Tuſcis, haud procul Ticino flu-
, agrum in quo conſederant occu-
, ibique Mediolanum urbem condi-
poſt hos Cœnomanos Elitovio du-
ſtigia priorum ſecutos, eodem ſal-
vente Belloveſo tranſcendiſſe Al-
x in illis locis conſediſſe, quos an-
ebui tenuere, ubi nunc Brixia ac
na urbes ſunt: poſt hos Salvios Li-
s citra Ticinum amnem incolen-
xpuliſſe. Deinde Bojos Lingoneſque
nino tranſgreſſos, Pado ratibus tra-
, nō Etruſcos modo, ſed etiam Vm-
agro puliſſe, intra Apenninum ta-
ſe tenuiſſe. Poſtremos omnium Se-
es ab Vſente flumine uſque ad Æ-
fines habuiſſe. Atque hæc quidem
us de Gallorum in Italiam tranſitu
noriæ prodidit. Quod autem Tar-
nii Priſci tempore primū Alpes tran-
nt, nō ab eo ſimpliciter affirmatur,

ſed nullius alterius tranſitus memor[...]
certam extare tradit. Etenim Gallo[...]
res olim prorſus incognitæ Rom[...]
fuerunt, etſi paucorum dierum n[...]
gatione Roma in Galliam perveniri [...]
terat, attamen cum nulla eſſent mu[...]
harum gentium commercia, lin[...]
quoque & moribus plurimum diſ[...]
parent, eorum res utrinque incog[...]
fuerunt. Neque hoc mirum cuiqu[...]
videri debet, quando Hetruſcorum [...]
in ipſa Italia, diu pene ignotæ Roma[...]
fuerunt, & ſylva Ciminia magis o[...]
invia & horrenda viſa eſt, quàm i[...]
poſtea Alpes & Germanici ſaltus. Ca[...]
rum vero ſimile eſt, longe ante Tar[...]
nii Priſci tempora Alpium itinera [...]
tuiſſe. Etſi enim Livius quæ de Her[...]
Græci ſcripſere, inter fabulas refert, [...]
tamen non prorſus vana & inanis [...]
ratio videtur, quando ejus tranſi[...]
multa veſtigia indicantur, Herculis M[...]
nœci portus & Grajarum Alpium [...]
men: & Lepontii ita dicti credunt[...]
quod ab Hercule eo loco relicti fuer[...]
Vix etiam credibile eſt, Gallos ſi Al[...]
ante prorſus inviæ & inſuperabiles [...]
runt, cum exercitu auſos fuiſſe iter il[...]
ingredi, præſertim cum non difficul[...]
ex Narbonenſi Gallia navibus in It[...]
pervenire poſſent, neq; tum maris u[...]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

detur incognitus fuiſſe, & eodem
ore Maſſilienſes navibus à Phocæa
lliam profecti, ab his adjuti ſunt,
m primum in terram egreſſi oc-
erant locum, patentibus ſylvis
unirent. Præterea cum nonnullæ
depreſſiores ſint, in quibus adulta
nullæ nives apparent, adeoque
les ut æſtivo die uno ſuperari poſ-
ta ut à culta valle & frugum vini-
race, in alteram ſimilem eodem
peratis Alpibus tranſiri poſſit, ve-
Veragris ad Salaſſos, & è Tumilia-
hetorum valle ad Clavennam aut
nis caſtrum, credibile eſt inter vi-
qui utrinque habitabant aliqua
commercia, neque tam ſtupidos
ut aditus montium, quorum forte
mam partem pecoribus ſuis depa-
nt, nunquam tentarent. Ac Plinius
idetur indicare ante Gallorũ tran-
in Italiam Alpes fuiſſe pervias.
unt (inquit) Alpibus coërcitas &
inexuperabili munimento Gallias,
primum habuiſſe cauſam ſuper-
endi ſe Italiæ, quod Elico ex Helve-
ivis eorum, fabrilem ob artem Ro-
commoratus, ficum ſiccã, & uvam,
ue ac vini pręmiſſa remeans ſecum
et. Livius tamen hæc ad poſtre-
a Gallorum Senonum, à quibus
urbs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

urbs Roma capta eſt, tranſitum re
videtur : nam de his ita ſcribit.
gentem traditur fama dulcedine
gum maximeque vini nova tum
ptate captam, Alpes tranſiſſe, agr
ab Hetruſcis ante cultos poſſediſſe,
vexiſſe in Galliã vinum, illiciendæ
tis cauſa, Aruntem Cluſinum, ira c
ptæ uxoris à Lucumone, cui tut
fuerat ipſe, præpotente juvene, & à
expeti pœnæ, niſi externa vis quæſi
ſet, nequirent hunc tranſeuntibus A
ducem auctoremque Cluſium o
gnandi fuiſſe. Etſi vero Plinius Eli
Helvetium, Livius Aruntem Cluſi
nominat, tamen eadem de re loq
dentur, ac fieri potuit ut Eliconis c
Aruns uſus fuerit in evocandis G
Verum utut ſe hæc habeant, ipſa lo
utrinque cultorum vicinia, & hum
curioſitas, haud dubie ante Tarq
tempora Alpes pervias fecerunt, niſi
ſtimare voluerimus alpinas multis
ſeculis cultiſſimas valles tum deſert
inhabitatas fuiſſe, ut nullum deſider
conſcendendi hos mõtes homines
ge remotos inceſſerit. Quare eg
cenſeo, ab antiquiſſimis temporibu
quo tota Gallia atque Italia cultæ h
tatæque fuerunt, Alpes pervias fu
attamen veteres illos juſtos & a

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ppetentes, non videri cum exer-
ranſiviſſe: ſed primum omnium
ulem (niſi hæc quæ de illo ſcribun-
ter fabulas referre libeat) & poſt
Gallos Tarquinii primum ætate
ſtea ſæpe alias, ante Annibalis ad-
um, cum exercitu per Alpes in Ita-
deſcendiſſe.

ITINERE ANNIBALIS PER ALPES.

oniam verò de tranſitu Gallorum
ualis is fuerit nihil eſt memoriæ
itum, Annibalis tranſitum conſi-
nus, de quo multa Græci pariter
Latini ſcripſere. Ex hac enim nar-
ne Alpinorum locorum habitus &
tas, atque itineris ardui, quod in
nto prope veteres habuere, ratio
oſcetur. Illud autem initio obſer-
um eſt, Annibalem exercitum du-
non per loca prorſus invia & nulli
tentata, ut quidam veterum pu-
nt, quos Polybius, cujus verba ſupra
ipſimus, merito reprehendit. Recte
n dici per invia pleraque exerci-
duxiſſe, non quod Alpes etiam eo
perviæ non eſſent, ſed quod à re-
itinere ſæpius aberrarit (ut Li-
ſcribit) aut ducentium fraude,
ubi iis fides non eſſet, temere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

initis vallibus à conjectantibus iter
terum etiam tenendum eſt, ma
pericula ipſum ſuſtinuiſſe, Gallis e
tum invadentibus, hos plurimum
rûm natura adjuvit: nam propte
guſtias itinerum & præcipitia, pau
mines locorum periti, etiam ing
copias aditu arcere poſſunt: loca
ipſa non ita inſuperabilia ſunt, ſi
vis hoſtium ſe opponat. Quare h
miſſis, iter Annibalis quale fuerit,
jam & profligatis hoſtibus conſi
mus: id vero Livius his verbis deſc
Procedere inde agmen cœpit: jam
ne hoſtibus quidem, præter parva
per occaſionem, tentantibus: cæt
iter multo, quam in aſcenſu fuera
pleraque Alpium ab Italia ſicut br
ra, ita arrectiora ſunt, difficilius
Omnis enim fermè via præceps,
ſta, lubrica erat, ut neque ſuſtine
lapſu poſſent: nec ſi qui paululum
baſſent, hærere afflicti veſtigio ſuo
que ſuper alios & jumenta & hom
occiderent. Ventum deinde ad r
anguſtiorem rupem, atq; ita rectis
ut ægre expeditus miles tentabu
manibuſque retinens virgulta ac
circa eminentes, demittere ſeſe p
Natura locus jam ante præceps, re
terræ lapſu impeditus, in miram a

altitudinem abruptꝰ erat. Ibi cum
t ad finem viæ equites conſtitiſſent,
nti Annibali quæ res moraretur
ten, nunciatur rupem inviam eſſe.
eſſus deinde ipſe ad locum viſen-
: haud dubia res viſa, quin per invia
nec trita antea, quamvis longo
itu circumduceret agmen. Ea vero
inſuperabilis fuit. Nam cum ſuper
rem nivem intactam nova modicæ
udinis eſſet: molli nec præaltæ nivi
e pedes ingredientium inſiſtebant.
ero tot hominum jumentorumque
ſſu dilapſa eſt, per nudam infra gla-
, fluentemque labem liqueſcentis
s ingrediebantur, tetra ibi luctatio
, ut à lubrica glacie non recipiente
gium, & in prono citius pede ſe fal-
e: & ſeu manibus in aſſurgendo, ſeu
a ſe adjuviſſent, ipſis adminiculis
apſi ſi iterum corruiſſent, nec ſtir-
circa radiceſve, ad quas pede, aut
nu quiſquam eniti poſſet, erant, ita
evi tantum glacie tabidaque nive
tabantur jumenta: necabantur in-
lum etiam, dum infimam ingre-
tia nivem, & prolapſa, jactandis
vius in continendo ungulis penitus
fringebant, ut pleraque velut pedica
ta, hærerent in durata & alte con-
ta glacie. Tandem, nequicquam ju-

men-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

mentis atque hominib⁹ fatigatis, ca
in jugo poſita, ægerrime ad id ipſum
co purgato, tantum nivis fodiend
atque egerendum fuit: inde ad ru
minuendam, per quam via una eſſe
terat, milites ducti: cum cædendum
ſet ſaxum, arboribus circa imman
dejectis detruncatiſque, ſtruem in
tem lignorum faciunt, eamque, cum
vis venti apta faciendo igni coorta e
ſuccendunt, ardentiaque ſaxa in
aceto putrefaciunt, ita torridam in
dio rupem ferro pandunt, molliunt
anfractibus medicis clivos, ut non
menta ſolum, ſed elephanti etiam d
ci poſſent. Quatriduum circa rup
conſumptum, jumenta prope fame
ſumebantur, nuda enim ferè cacum
ſunt: & ſiquid eſt pabuli, obruunt
ves: inferiores valles apricos quoſ
colles habent, rivoſque prope ſyl
etiam humano cultu digniora loca,
jumenta in pabulum miſſa, & q
muniendo feſſis hominibus data
duo, inde ad planum deſcenſum
etiam locis mollioribus, & accolar
ingeniis.

Primum hic Livius deſcenſum
pium longe difficiliorem fuiſſe Anni
li ſcribit, ipſo aſcenſu, quod quidem
iter attinet: nam in aſcenſu præter

cor

m anguſtias & præcipitia, Galli Al-
i incolæ multum damni intulere
bali: in deſcenſu hoſtibus nihil ferè
ntibus, cum ipſa locorum natura,
æter ea cum nivibus illi luctandum
itaque, ut Polybius etiam aſſerit,
pauciores ferè in deſcenſu, quàm in
ſu amiſit. Ac in genere cauſam af-
ifficilioris itineris, quod Alpes qua
Italiam ſpectant, breviorem aſcen-
habentes, longe ſint arrectiores ma-
e præcipites. Etenim qua Galliam
ant aſcenſus montium leniter ac-
eſt, longius etiam iter, ideoque
ri tempore opus eſt ad cõſcenden-
lpes quam ſi ex Italia in Galliam
eas: ideo forte quia pars altera
ntrionib⁹ magis expoſita eſt, ideo-
rigidior & incultior, majorque ejus
nivibus tecta eſt: quæ tota Alpibus
meratur: altera vero pars Soli
s appoſita, citius cultiora loca of-
uę non amplius Alpina habentur.
ſcenſu igitur propter loca præci-
, & anguſta ac lubrica, ob nivem
t ac glaciem difficile erat iter face-
quod Polybius etiam aſſerit. Nam
(inquit) natura locus anguſtus &
ps foret, tum vero recenti nive
a uſq; adeo obruta, ut nullũ pror-
ſtigium callis appareret, neque ſu-

ſtinere ſe à lapſu poterant:& qui pa[illegible]
titubaſſent, continuo in præceps [illegible]
bantur. Atque hoc quidem comm[illegible]
periculum eſt in præcipiti deſcenſ[illegible]
torum montium,prçſertim quand[illegible]
nives iter faciendum eſt. Cæterum [illegible]
peculiare obtigit Annibali,quod ite[illegible]
deſcendendum erat, rupe oppoſi[illegible]
recenti lapſu terræ clauſum offend[illegible]
quum fruſtra alio itinere exercitum[illegible]
cere conaretur, tandem clauſum[illegible]
aperire ſumma vi, coactus eſt. Im[illegible]
mentum hoc itineris non eodem [illegible]
deſcribunt Polybius & Livius: r[illegible]
enim impedimento fuiſſe ne eleph[illegible]
& jumenta pertranſire poſſent L[illegible]
affirmat, deinde iter juxta rupem [illegible]
ra alioqui jam ante præceps,recent[illegible]
ræ lapſu impeditum & in miram a[illegible]
dinem abruptum fuiſſe. Ac in qu[illegible]
dam Livianis exemplaribus ex [illegible]
emendatione legitur, Natura locu[illegible]
ante præceps, recenti terræ lapſu i[illegible]
dum mille admodum altitudinem[illegible]
ruptus erat: Sigonius tamen ex fic[illegible]
terum librorum locum hunc ita e[illegible]
davit, ſicuti ante citavimus. Pol[illegible]
autem non rupis, non altitudini[illegible]
præcipitii meminit, ſed anguſtiæ: [illegible]
recens terræ lapſus viam occluſeri[illegible]
ba ejus Græce apponam, quonia[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

s interpres etiam rupis meminit, Livium imitatur potius quam Po- verba bona fide reddit, ac quo- n quæ ſupra appoſui Græce paulo ora ſunt, locum integrum repetam. γὰρ ςενῆς καὶ κατωφερῦς τῆς κα- ὰσεως, τῆς δὲ χιόνος ἄδηλον σης ἑκάστοις τὴν ἐπίβασιν, πᾶν ὲκπεσὸν τῆς ὁδοῦ καὶ σφαλὲν, ἐφέ- κατὰ τῶν κρημνῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ τὴν μὲν ὑπέφερον τὴν ταλαιπω- , ἅτε συνήθεις ὄντες ἤδη τοῖς τοιού- κακοῖς. ἅμα δὲ τῷ παραγενέσθαι τοιοῦτον τόπον, ὃν οὔτε τοῖς θηρίοις τοῖς ὑποζυγίοις δυνατὸν ἦν παρελ- διὰ τὴν ςενότητα, σχεδὸν ἐπὶ τρία άδια τῆς γῆς ἀπερρωγυίας, καὶ πρὸ τοῦ ης, τότε δὲ καὶ μᾶλλον, ὅτι προσφάτως ρωγυίας, ἐνταῦθα πάλιν ἀθυμῆ- ὲ διατραπῆναι συνέβη τὸ πλῆθος. enſum Alpium inquit, anguſtum ræcipitem eſſe, acceſſiſſe aliud in- modum, quod nix (ſupra enim di- t, nivem omnia loca oppleviſſe, dente vergiliarum ſidere) incertos reddebat, neque enim poterant ter nivem videre, quod nam eſſet

 verum

verum & tutum iter, quod ſi quiſq
aberraſſethominum,aut elephanto
aut jumentorum,in pręceps ferebar
attamen hoc incommodum milite
quo animo tolerabant, hujuſmodi
lis jam aſſueti, verum ubi denuo pe
nere ad locum quem neque eleph
neque jumenta tranſire poterant,
pter anguſtias, quia ad tria ferè ſem
dia terra abrupta & lapſa erat, i
quamvis ante arcta fuiſſet, tamen
pter recentem lapſum longe arctio
ſet, ibi rurſus animo deficere & re
cœperunt. Accidit autem ſæpe in
tanis itineribus, ubi propter præcip
declivitatem recta deſcendere non
ut viæ admodum anguſtæ montiu
teribus quaſi inciſæ ſint, quod ſi
ſuperior montis labatur, via præ
tur, vel ſi pars ea montis qua iter
vallem ſubſidat, jam propter præc
nullus eſt locus itineri, niſi novũ
dam iter in montem excidatur.
Polybio videtur tale quid accidiſſ
nibali, qua iter illi faciendum era
alioqui arcta,ibi terra ſeſquiſtadii l
tudine abrupta itineris uſum ad
etſi enim forte aliquid itineris ſ
rat, tamen non tam latum erat,
menta multo min⁹ elephanti illic
ſire poſſent, ſimul tantum erat ac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

cipitium ut ea parte via muniri non
et, neque vero videbatur nova via
monte incidi poſſe propter ingentem
um quæ obſtabat : itaque hærebant
ne poterant progredi. Atque ſi hoc
do Annibalis iter accipiamus, Livia-
narratio cum Polyb. non pugnabit.
nnibal cum videret exercitum ſub-
ere, ipſe digreſſus eſt ad rupem viden-
, ibi haud dubia res viſa quin per
a nec trita antea quãvis longo am-
circumduceret agmen: hoc eſt, cum
ato itinere videret ſe non poſſe pro-
li, quod terræ lapſu illud iter adem-
m eſſet, conſtituit alia via, quæ poti⁹
a dici debet, quod nemo illac iter
ſſet, exercitum ducere: etiamſi enim
giore ambitu circumducendus eſſet,
nen id facilius putabat quam per hoc
cipitium deſcendere. Sigonius tamẽ
doctiſſimus aliter Livii verba inter-
tatur, nempe Annibalem cum ad vi-
dam rupem digreſſus fuiſſet, ſenſiſſe
er invia loca nec trita ante agmen
ere, neque ea re quicquam profeciſſe,
od longo ambitu exercitum circum-
xiſſet, quo facilius & expeditius iter
eret. Sed noſtræ ſententiæ Polybius
pulatur, his verbis: τὸ μὲν οὖν πρῶ-
ἐπεβάλετο περιελθεῖν τὰς δυσχωρίας
 ὁ τῶν

ὁ τῶν καρχηδονίων στρατηγὸς, ἐπι
μένης δὲ χιόνος, καὶ ταύτης ἀδύν
ποιούσης τὴν πορείαν, ἀπέστη τῆς ἐπιβ
Annibal initio conſtituit locum
difficilem circumire, hoc eſt, ut Li
inquit, per invia circa nec trita a
quamvis longo ambitu agmen cir
ducere, ſed propter nives iter hoc i
dientes coactus eſt à cœpto itinere
ſtere. Quomodo vero propter niv
potuerit novum iter inſiſtere, copi
Livio & Polybio exponitur, ac ſu
deinde Polybius, ὅθεν ἀποστὰς τῆς τ
της ἐλπίδος, ἐστρατοπέδευσε π
ράχιν διαμησάμενος τὴν ἐπὶ αὐτῇ
να, καὶ μετὰ ταῦτα παραστήσας τὰ
θη, τὸν κρημνὸν ἐξῳκοδόμει μετὰ πολ
ταλαιπωρίας. Annibal ſpe ſua dej
cum non poſſet alio loco exerc
ducere, redit eo unde digreſſus f
& multis hominibus adhibitis, l
præcipitem exædificat, ſeu viam
multo cum labore munit. Neq; ve
quam Livius aut Polybius dicunt
illam qua Annibal exercitum duxi
viam fuiſſe & antea nō tritam, ſed
terræ impeditam & quaſi clauſam

Cur autem novo itinere profici
potuerit, ut cœperat, hę cauſæ expo

Primum nix nova, quæ nuper ceci-
at, initio facilem viam præbere vide-
ur, primi enim facile in ea veſtigia
nabãt, cum adhuc mollis nec admo-
n profunda eſſet, ſed tot hominibus
ue jumentis eodem itinere inceden-
ıs, recens illa nix, ut aſſolet, facile di-
ſa & ſoluta eſt, porro quæ ſuberat ve-
nix, non nix ſed glacies erat, in qua
n propter ipſius glaciei lubricitatem
tigia firmari non poterant, tum etiã,
od labes illa nivis dilapſæ, aqua è ſo-
a nive mixta alia molli & liqueſcente
e, omne iter adhuc magis lubricum
ciebat: quod ſi homines manibus ſeu
u in aſſurgendo ſe adjuviſſent, ipſis
niniculis prolabebantur, neque enim
nus aut genua minus labebantur,
àm ipſi pedes, nullæ etiam ſtirpes aut
minentes radices erant, quas vel ma-
us apprehendere aut pedibus ad illas
ti poſſent: ad hunc modum in levi
cie & tabida nive, partim diſſoluta,
tim molli & fluente homines jumẽ-
que volutabantur. Interdum etiam ſe-
bantur (ſeu necabantur, ut Sigonius
endat) infimam ingredientia nivem,
terem inquam nivem, quæ infima no-
natur, reſpectu novæ nivis jam dila-
e, vel ut quædam exemplaria habent
firma, quod ſcilicet durata quidem

erat in glacié, unde & lubricam glac
eandem Livius nominat, ſed tamen
cubi infirma erat, quæ homines &
menta non poterat ferre, ſed ſi jume
ungulas jactarent fortius ut ſe conti
rent, quando conabantur ſe retiner
cohibere ne in loco lubrico & decliv
berentur: aut ſi prolapſa reſurgere
tarent, infirma glacies, & impar ta
ponderi ſuſtinendo frangebatur, ac a
malium crura vulnerabantur, ſæpe
in his foraminibus perfractæ glac
quaſi in pedicis quibuſdam capta ha
bant. Sigonius hoc loco pro ſecaban
legit necabantur, tamen ego libente
Glareano veterem lectionem retin
non enim ſtatim homines aut jume
perfracta glacie necabantur, ſed deve
ta per ingentia præcipitia: at fracta
cies hominum jumentorumque me
bra ſæpe numero vulnerat & ſecat,
de ille ſuæ Lycoridi metuens apud p
tam conqueritur.

Alpinas ah dura nives & frigora Rheni
Me ſine ſola vides, ah te ne frigora lædant,
Ah tibi ne teneras glacies ſecet aſpera plan

Silius quoque iter Annibalis deſcribe
hoc malum his verſibus deſcribit:

Dumque premit ſonipes duro veſtigia corn
Vngula perfoſsis hæſit compreſſa ruinis.
Nec peſtis lapſus ſimplex: abſciſſa relinqu
Membra gelu: fractoſque aſper rigor amp
artus.

T

urnebus vir longe doctiſſimus legit: bant interdum etiam, dum in fir- n ingredientia nivem, &c. Confir- autem ſuam lectionem ex Polybio, & firmam illam nivem dicit: ſed & nam: & ſecabant apud illum eſt πτον: alii tamen exiſtimant id Li- reddere, Penitus perfringebant. Polybii verba hic ſubjiciemus, quo m collatione lector de Liviana le- e judicare poſſit. τὰ δ' ὑποζύγια πτον ὅτε πέσοι, τὴν κάτω χιόνα κατὰ ἐξανάστασιν. διακόψαντα ἔμ- μετὰ τῶν φορτίων οἷον καταπεπηγότα, τε τὸ βάρος (alii βάθος) καὶ τὸ πῆγμα τῆς προϋπαρχούσης ος.

orro labor omnis hic ſuſceptus eſt, in ſuperanda rupe, ut Sigonius ju- t, ſed in novo itinere, per quod lon- circumducere copias, & ita circum- c evitare rupem hanc ſtatuerat: ſed hac ſpe dejectus fuiſſet Annibal, ra fatigatis hominibus atque ju- tis, coactus eſt eo loco caſtra po- , & nova conſilia inire de ſuperan- upe, & via munienda. Hunc ejus atum paucis Polybius exponit, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

μετὰ ταῦτα παραστήσας τὰ πλήθη,
κρημνὸν ἐξῳκοδόμει μετὰ πολλῆς τα
λαιπωρίας. Livius ſcribit, milites
ctos ad rupem minuendam, ubi Tur
bus muniendam legit: & interpreta
per rupem viam reperire, viamque i
munire & tanquam ſtruere: eam
dere & in ea opere laboreque mili
complanare & æquare iter, aut de
ſum deprimere & declive reddere q
dam anfractu molli. Ita autem leg
dum eſſe ex eo apparet, quod non lo
hinc ſcribitur. Et quies muniendo
ſis hominibus triduo data. Polybius
iam ſcribit τὸν κρημνὸν ἐξῳκοδόμει. M
nit autem viam rupe perfracta, pri
incendio, ingenti ſtrue lignorum inc
ſa ad torrendam rupem, deinde ac
perfuſis ardentibus ſaxis, & tum
mum ferro per rupem via facta. V
Iuvenalis:

Oppoſuit natura alpemque nivemque,
Diduxit ſcopulos & montem rupit aceto.

Silius hæc copioſe & luculenter
verſibus deſcribit:

Dum pandit ſeriem venturi Iupiter ævi:
Ductor Agenoreus tumulis delatus iniquis
Lapſantem dubio devexa per invia nixu
Firmabat greſſum: atque humentia ſaxa
mebat.
Non acies hoſtisve tenet: ſed prona mina
Prærupto turbant, & cautibus obvia rupe
Stant clauſi mœrentq; moras, & dura via
Nec refovere datur torpentia membra qu
Noctem operi jungunt, & robora ferre co

Ap

properāt humeris: & raptas collibus ornos.
nq; ubi nudarunt ſylva denſiſsima montis:
geſſere trabes, rapidiſq; accenſus in orbem
oquitur flāmis ſcopulus; mox proruta ferro
gemitum patiens reſoluto pondere moles,
que aperit feſ is antiqua regna Latini.

idem ſi quis Livii narrationem verſibus Silii conferat, nihil fere n gravitati & amplificationi poë- cedere animadvertet. Neq; tamen quam à veritate recedere videtur; noſtra ætate metallici eodem ferè o duriſſimas venas metallorum ndas, ſed impatientes ferri igni gunt, is enim duriſſima ſaxa ita it ut maxime fiant fragilia: itaque nibal in frangenda rupe Hiſpania- metallicos imitatus eſſe videtur.

eſtat nunc ut de Hannibale dica- , ubi nam Alpes tranſierit: vulgo itum ſcribit Livius Pennino tranſ- ūm, atque inde nomen jugo Al- n inditum: Cælium tamen ſcribere Cremonis jugum tranſiſſe. Penni- nos poſtea oſtendemus eum mon- eſſe qui S. Bernardi nominatur: nonis nomen emendat Glareanus, Centronis vel Ceutronis ſubſtituit, abſque veterum codicum auctorita- reditur id jugum eſſe cui Romana Alpium nomen tribuit Meſſala vinus in libello de progenie Augu- Sed utranque opinionem rejicit

Livius,

Livius, eo quod conſtet Annibalem
Alpibus in Taurinos degreſſum, at
bo alia itinera non in Taurinos, ſe
Lebuos Gallos deduxiſſent. ubi hod
Vercellenſis Epiſcopatus. Polybius
merito fides tribuenda eſt, quonia
& ab his didicit qui rebus gerendi
terfuerunt, & ea loca ipſe vidit, ob
ſolummodo cauſam profectus ut
contemplaretur: is igitur ſcribit, A
balem ad inſulam perveniſſe quan
ciunt Rhodanus & Araris (qui σκω
nominatur à Polybio forte librari
pa, nomine hoc pro ἄραρ poſito) a
ducente Regulo ejus loci per Allobr
die decimo à Rhodano ad Alpes p
niſſe, confecto itinere octingentorũ
diorum, ſeu CMP. At Alpes Penni
Cremonis quæ ad Vercellenſes duc
non diſtant à Rhodano ſupra XXX
Præterea idem refert, & Livius quo
Annibalem in ſumma Alpe ut an
militibus adderet, oſtẽdiſſe illis Ita
& ſubjectos Alpibus circũpadanos
pos: ſed ex jugis Pennini & Cr
nis hęc non poterant cerni: poſſu
tẽ hęc demonſtrari ex jugis Genebr
Dionyſii, quę ambo per proximas
recta Taurinum deducunt, quo An
Alpibus degreſſus primum perv

are omnino illis aſſentior qui alter-
o jugo Annibalem tranſcendiſſe Al-
tradunt. Neque me movet Penni-
nomen, nam id non eſſe monti à
norum tranſitu impoſitum, ſed à
nino deo, Livius aſſerit: atque ut à
nis monti nomen ſit impoſitum, fie-
oteſt ut non eodem jugo univerſum
rcitum ſimul deduxerit, ſed pluribus
eribus, ne in Alpibus annonæ pe-
ia laboraret. Sic etiam Fridericus
perator cognomento Ænobarbus,
entes copias ex Germania in Italiam
it, exercitu in quatuor partes diviſo,
Forum Iulii, per montem Iovis, per
etos & Clavennam, per Tridentum.
tremo non tantum Pœnus Annibal
rcitum per Alpes duxit, ſed etiam
ter illius Aſdrubal: à quo etiam po-
t nomen Alpibus imponi: etſi Livius
icare videtur ipſum eodem quo An-
alem itinere profectum eſſe.
Quindecim autem diebus Annibal
pes ſuperavit, non quod iter tam lon-
m ſit quod non poſſit breviori tem-
re confici, ſed illi propter hoſtium
urſiones & inſidias, propter loco-
m aſperitatem, propter impedimenta
rcitus & præcipue Elephantos, ne-
ſe fuit lente admodum progredi: At-
e cum iter non tam aſperum per Al-
lobro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

lobroges centum millium paſſuum, ... bus decem confecerit, ſingulis die... tantum xm.p.progrediendo, quæ f... ſeſquimilliare Germanicum effici... non mirum eſt ſi quindecim dies in... pibus ſuperandis conſumpſit: præ... tim cum quatriduum circa unam... pem conſumpſerit.

ALPIVM CELEBRIO... Itinera: ac primum per Mari... timas Alpes.

Polybius, ut Strabo refert, narra... Alpes in Italiam vias fuiſſe quat... unam per Ligures proxime mare ... rhenum, alteram per Taurinos ... uſus ſit Annibal, tertiam per Sala... quartam per Rhetos. Cajus vero ... pronius in commentariis rerum ... earum, Alpes in tres partes dividit... rum prima Ligurum à Nicæa ad P... num ſe porrigit: altera à Pennin... Ocram montem: tertia eſt Taur... uſque ad Iſtriam. Præterea mult... pium nomina in veterum monum... occurrunt, quæ indicant multas ... que Alpium partes fuiſſe, per qu... nera patuere: nam Maritimæ, C... Graiæ, Penninæ, Summæ, Lepo... Rheticæ, Tridentinæ, Iuliæ, Ve... Carnicæ & Noricæ alpes comm...

. De his igitur ordine ſcribemus,
o à Maritimis ſumpto.
lpes Maritimæ proximæ ſunt mari
ſtico, atque inhabitantur à Liguri-
omatis, ut Dion ſcribit, ideoque
rum aut Liguſticę Alpes etiam no-
antur: meminere harum Dion, Ta-
, Ptolemæus & alii. Ab his Alpium
um ſumunt veteres ferè omnes, re-
iorum aliqui ab Iſtria ubi veteres
n fecerunt, Alpes inchoare malunt.
nduntur juxta mare à Genua, ſive
traboni placet à Vadis Sabatiis, quæ
& LX ſtadiis à Genua diſtant, uſque
ſiliam: inde ad mediterraneas regio-
uſque ad Alpes Cottias pertinent.
r Maſſiliam & Vada Sabatia jacent
œci portus, Albingaunum, & Al-
n Intemelium Ligurum Ingauno-
& Intemeliorum oppida, ab Alpi-
cognominata, & Nicea, & Varus
ius Italiæ limes. Cum autem omnia
in Alpibus ſupra mare poſita ſint,
res prout viſum fuit, varia Alpium
ia ſtatuerunt, ab aliquo horum lo-
um dimenſionem Alpium inchoan-
non quidem ſecus mare & in lati-
inem, ſed qua continui montes lu-
o circuitu à mari Tyrrheno uſque
Adriaticum extenduntur. Pertine-
t autem Ligures Tranſalpini Stra-

bonis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

bonis ætate ad Narbonenſem pro
ciam: qui autem inter Varum &
nuam maritima loca incolebant, in
licorum numero erant: ſed ad mo
nos Præfectus ex Equeſtri ordine
tebatur.

Poſtea vero peculiaris provinc
cta fuit Alpium maritimarum
iſtæ urbes commemorantur in
provinciarum Galliæ libello. M
polis hujus provinciæ Eburodun
civitas Caturigum, hodie Ambru
dicta. Civitas Dignenſium ſeu
nienſium. Plinio Dinia Ebro
tiorum, Ptolemæo Sontiorum
dum, Digne. Civitas Rig
genſium. Civitas Sollinienſium.
vitas Sanicienſium. Ptolemæo
cium Vendiotiorum, Sanciſio qu
dam: hodie Soenza ad Varum fluv
Civitas Glanatica, fortè Glanum
Plinio Saliorum oppidum, Glan
na etiam dictum & nunc Gland
Civitas Celemenſium, vel Cemen
ſium, Ptolemæo Cemenelium Ve
tiorum: hodie Camellione: Cemen
enim montem è quo Varus ori
quo oppidum nomen accepit hod
melionum vocant. Civitas Ven
ſium: Vintium Neruſiorum Ptole
vocat, nunc Venza. Ex hac co

n

ratione civitatum quæ pertinent ad vinciam Alpium maritimarum, ap- t quam late extendantur. Fieri ta- n poteſt ut aliquando quædam loca commemorata aliis provinciis at- ta fuerint: nam Glanum Livii & ia in Narbonenſi provincia à Plinio erantur: ſæpe namque pro Impe- rum arbitrio provinciarum limi- mutati ſunt.

n Itinerario Antonii Auguſti deſcri- r iter per viam Aureliam, à Roma Tuſciam & Alpes maritimas Are- m uſque: in eo iter per Alpes hoc or- e refertur.

Vadis Sabbatis Lollupice	M P M. XII.
bingauno	M P M. VIII.
co Bormanni	M P M. XV.
bintimilium	M P M. XVI.
ſta Balene	M P M. XVI.
mone	M P M. X.
pe ſumma	M P M. VI.

Hucuſque Italia.

Abhinc Gallia.

menelo	M P M. VIIII.
ro flumine	M P M. VI.
tipoli	M P M. X.
l horrea	M P M. XII.
rum Iulii	M P M. XVIII.
rum Voconii	M P M. XII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Mantauonio MPM. XI
Ad turrem MPM. X
Tecolata MPM. XV

Omnia quæ hic commemorar oppida & loca ad Alpes maritimas tinent, & pleraque ex his noſtra æ antiquorum nominum veſtigia ſer Lollupice tamen ſeu Pollupice (u que enim modo legitur) hodie Fi nominant. & Tecolata à S. Maxim nunc nomen habet. Porro Alpis ſ ma non ita accipitur Antonio, uti rique ſummas Alpes apud Cæſarem terpretantur, nempe proprium, & culiare nomen jugi ita dicti quod ſ mum ſit inter Alpes: uti Rhenanu iſtimaſſe videtur: ſed ſummum A eſt cacumen ejus montis, per quem deſcribit. Sunt autem in omnibus pibus per quas frequentius iter fit, ſpitia & xenodochia quædam pro toribus extructa, quæ tamen quia i bilia ſunt, nullo proprio nomine ar tari poterant, ideoque Antonius S mum Alpis pro vertice & manſion vertice extructa ponit: Sic etiam S mum Pœnini vocat, quo loco nun cœnobiolum quoddam in vertice m tis majoris qui à D. Bernardo no habet.

Non prętereunda mihi eſt hic Al

ſea

entia,qui Maritimas & GraiasAlpes
em eſſe exiſtimat: movit autẽ illum
mianiMarcellini auctoritas,qui ſcri-
Herculem Thebanum viam per Al-
nas compoſuiſſe, atque illis nomen
diſſe. Similiter Monœci arcem &
um ad perennem ſui memoriam
ſecraſſe. Cæterum ne doctiſſimo vi-
ſſentiamur, movent nos multa ve-
m teſtimonia,quibus mox oſtende-
longe alia parte Grajas alpes ſitas
Veriſimile quidem eſt Alpes mariti-
primum pervias fuiſſe, quia etiam
itima loca prius habitata ſunt, &
minus arduæ & aſperæ ſunt interio-
s Alpium jugis. Verum an Hercules
tranſierit incertũ eſt,quoniam alibi
q; Herculei tranſitus veſtigia oſten-
tur: Lepontios enim & Euganeos à
is Herculis ortos tradunt, quos in
locis reliquerit, ideoque prioribus
nen impoſitum quod hoc ſignificet.
m autem plures hujus nominis He-
s fuiſſe antiqui tradant, quid obſtat
minus credamus non à Thebano,
ab aliquo alio Hercule, aut ab aliis
ecis nomen Grajæ Alpi impoſitum.
in etiam Ptolemæus Græas Alpes
cat, quo nomine neſcio an uſi ſint
us temporis ſcriptores quoties Græ-
ſignificare volebant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

DE ALPIBVS COTTIIS

POſt Maritimas ſequuntur Cottiæ
pes, nominatæ à Cottio rege, qui
Marcellinus ſcribit, perdomitis à Iu
Cæſare Galliis, ſolus in anguſtiis late
inviaque locorum aſperitate confiſ
lenito tandem timore in amicitiar
Octavii principis receptus, molibus
gnis extruxit ad vicem memoral
muneris compẽdiarias & viantibus
portunas, medias inter alias Alpes
cuſtas. Illo mortuo Nero regnum eju
provinciam redegit, ut Suetonius,
tropius, Aurelius Victor teſtãtur: Mi
autem cum tot auctores Cottiani re
meminerint, auſos fuiſſe viros doc
Alpes has Gothicas à Gothis nomina
hujus erroris cauſam illis præbuer
librarii, quorum aliqui Coctias alii
thias Alpes ſcripſere. Regni Cottiani
bes fuiſſe duodecim Plinius refert:
non ſunt extructæ à Cottio rege, ut
bertus Leander credidit: nam cum
pes Cottias ab eo extructas ſcribit M
cellinus, non de oppidis loquitur ſed
viis, ideoque vocat compendiarias
pes & viantibus opportunas. Sitę aut
fuerunt urbes Cottiani regni cis Al
& in libello provinciarum inter Ita
provincias numerantur Alpes Cot

...onem illam hodie Pedemontanam ...ant: atque regnum Cottianum ob... : Illuſtriſſimus princeps Philibertus ...nuel dux Sabaudiæ, hujus imperio ... tantum Gottianum regnum, ſed ...na pars Maritimarum Alpium, Sa-... & tota ferme provincia Grajarum ...enninarum Alpium, atque Allobro-... maxima pars ſubjecta eſt.

...ottias autem Alpes prope Taurinos ... eſſe inter Maritimas & Grajas ...tis teſtimoniis oſtendi poteſt. Is ...bit Medulos ſive Medualos habitare ...a confluentes Rhodani & Iſaræ ad ...ma uſque juga Alpium qua deſcen-...r in Italiam: ab ea autem parte Tau-...os jacere gentem Liguſticam quorũ ...ger quem Ideonni & Cottii dicunt: ... iſtos & Padum Salaſſos eſſe: ſupra ... in cacumine Centrones, Caturiges, ...agros, Nantuates & lacum Lemanũ ... quem Rhodanus fertur, ipſiuſque ...odani fontes. Taurini noſtra ætate ...men ſervant, & Auguſta Taurinorum ...n tãtum vetuſta nobilitate clara eſt, ... longè celebrior quod Illuſtriſſimorũ ...ncipum Sabaudiæ ſedes ſit, & Aca-...miam habeat in qua viri doctiſſimi ...pliſſimis ſalariis à principe dona-... omne genus bonarum artium & lite-...um publicè docent. Ceutrones eſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Tarentaſios hodie dictos conſtat. turiges nomen vetus aliqua inflecti facta ſervant: Charges Galli nomin oppidum Caturigum Eburoduno pr mum. Supra Rhodani & Iſarę conflu tes ſunt Gratianopolitani & poſt i vallis Moriennæ. Similiter Plinius, pium inquit incolæ Octodorenſes, & nitimi Ceutrones, Coctianæ urbes, turiges, & Caturigibus orti Vageni, Ligures qui montani vocantur, L donati ſunt. Recenſet hic Plinius ord vicinos populos, unde liquide app Coctianas urbes inter Ceutrones qu Alpes Grajas habitant, & Caturiges Ligures Montanos qui ad Mariti Alpes pertinent, poni.

Cum his conſentit Ammianus qu mnium diligentiſſime Alpes Cottia deſcribit his verbis: In his Alpibus C tiis, quarum initium à Seguſione pido eſt, pręcelſum erigitur jugum, n ferè ſine diſcrimine penetrabile. enim è Galliis venientibus prona hu litate devexum, pendentium ſaxorũ trinſecus viſu terribile, præſertim ver tempore: quum liquente gelu nivibu ſolutis flatu calidiore ventorum, per ruptas utrinq; anguſtias, & lacunas pr narum cõgerie latebroſas, deſcenden cunctantibus plantis homines & jum

pr

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ridunt & carpenta:idque remedium
rcendum exitium repertum ſolum,
qd plæraque vehicula vaſtis funibus
ata: pone cohibente virorum vel
m niſu valido, vix greſſu reptante
o tutius devolvuntur. Et hæc (ut
mus) anni verno contingunt. Hye-
verò humus cruſtata frigoribus &
quâ lævigata, ideoq; labilis inceſſum
cipitantem impellit,& patulæ valles
ſpatia plana glacie perfidæ vorant
nunquam tranſeuntes, ob quæ lo-
um callidi, eminentes ligneos ſtylos
cautiora loca defigunt,ut eorum ſe-
viatorem ducat innoxium:qui ſi ni-
us operti latuerint, montanis de-
ntibus rivis everſi,agreſtibus præviis
icile pervaduntur. A ſummitate au-
hujus Italici clivi planicies aduſque
ionem nomine Martis, per ſeptem
nditur millia: & hinc alia celſitudo
ctior, ægreque ſuperabilis ad Matro-
porrigitur verticem, cujus vocabu-
n caſus fœminæ nobilis dedit. Vnde
live quidem iter,ſed expeditius aduſ-
caſtellum Virgantiam patet. Hujus
ulchrum reguli,quem itinera ſtruxiſ-
retulimus, Seguſione eſt mœnibus
ximum: maneſque ejus ratione ge-
na religione coluntur: quod juſto
oderamine rexerat ſuos: & aſcitus in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſocietatem rei Romanæ, quietem g
præſtitit ſempiternam.

Antonius Itinerarii Provinciar
ſcriptor, iter deſcribens à Mediol
Arelatem per Alpes Cottias (quæ
quibuſdam ejus exemplaribus Por
nominantur) hæc loca inter reli
commemorat.

A Taurino ad Fines	M P M. XVI
Seguſione	M P M. XXI
Ad Martis	M P M. XVI
Brigantione	M P M. XVI
Rama	M P M. XVI
Eburoduno	M P M. XVII

Quam Seguſionem Antonius no
nat (velReguſionem ut quædam exe
plaria habent) Ptolemæus Seguſi
vocat, hodie Suſa nominatur, ab A
guſta Taurinorum ſtadiis CLX. diſta
Brigantionem Galli Brianſon voca
Alpis intermedia per quam tranſit
mons Genebræ, aut Genevæ nomi
tur. Atque ut Iovius ſcribit, complu
bus diverſiſque itineribus, per tot c
valles ac varios anfractus occurrenti
montium, omnibus in unum Genebr
dorſum pari labore evadendum eſt.

Vnde autem jugum hocGenebrę n
men acceperit ignoro, Acciaolus in v
Annibalis montem Genuæ vocat,

An

..ibalem hac tranſiviſſe putat. Cum
..m Sempronius dicat omnes Alpium
..las præter Ligures à Thuſcis ortos,
..poteſt ut nomen hoc ſit antiquius
..n vulgo creditur, & fortè à Tu-
..deſumptum, ac in fragmentis Ca-
..s Cort Enebra in Hetruria com-
..moratur.
..eque tamen hoc jugum duntaxat
..ias Alpes putamus, ſed alia quoque
..us inter maritimas & Grajas Alpes
..lliã tranſitur. A Suſa enim per No-
..ſiam & Ferrerã aſcenditur mõs Dio-
..i, cujus ſummum La poſta vocant,
.. in vallem Moriennam deſcenditur,
..eburgum, ubi D. Dionyſiii ſtatua in
.. columnæ impoſita cernitur, & à
..is colitur, indeq; monti nomen in-
..m creditur. Quidam Ciniſium, alii
..erum montem vocant. Per hoc jugũ
..lam ſcribunt Carolum Francorũ re-
.. cognomento magnum exercitum
..iſſe adverſus Deſiderium Longobar-
..um regem. Errant autem qui hunc
..nt eſſe Veſulũ, ut Spiegelius in com-
..tariis in Ligurinum, Veſulus enim
..iquum nomen ſervat: Itẽ qui volunt
.. Penninum, quorum ſententiam po-
.. confutabimus. Sunt & alia itinera
..r montem Genebræ & alpes Mariti-
..s, veluti per vallem Peroſæ, item Lu-
P 5 ſernam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſernam vallem, & Angroniam, & c
lem Crucis, quarum vallium inc
vulgo Chriſtiani nominantur: cre
quod neglectaRomaniPontificis auc
ritate, & contemtis monachorum
cietatibus,ſe Chriſto uni & ſoli in qu
baptizati eſſent addictos dicerent, &
eo nuncupari vellent. De his quid
multa portentoſa memoriæ prodi
runt, atque ipſos impura & libidin
ſacra & promiſcuos in his concubi
exercere ſcripſerunt, quæ tamen fa
& conficta eſſe cum ipſi arguunt, tı
etiam omnes qui cum illis comm
cium exercent, qui viros probos & m
deratos eſſe teſtantur. Veſulus eti
mons è quo Padus oritur, & ab alt
parte paulo altiori jugo Druentias n
nor, ad Alpes Cottianas pertinet,
que vetus nomen adhuc retinet: i
perpetuo ſpecu perfoſſi montis in
laſſos penetrari Iovius ſcribit, arbitr
autem Salaſſos ab eo nominari M
chionatum Salutiarum, qui alii fu
à veterum Salaſſis. Scribit autem
vius Coctias Alpes hodie montem C
nebræ nominari, cujus excelſum ca
men duorum amnium fontibus Du
atque Iſaræ clarum ſit: ubi memo
lapſus videtur, nam ambo hi fluvii
mõte Bernardi ſeuGraiisAlpibus oriu
ti

ſed DruentiaDurias minor in mõte
[...]bræ ſuos fontes habent. Alciatus
[...]ias Alpes exiſtimat qua è Seguſio
[...]Centronas itur: ſed ſi Ceutrones
[...]Tarentaſiii, à Seguſio Ceutrones
[...]adeuntur niſi longo circuitu. Ve-
[...]cum dicat eaſdem eſſe Iulias Alpes
[...]ottias, quod in eas per Tricaſtinos
[...]s ipſe Tricaſpinos vocat) eatur, ap-
[...]: eum de monte Genebra loqui.
[...] à Seguſio per montem Genebræ
[...]n Tricaſtinos, ubi eſt AuguſtaTri-
[...]oorum, Trieves nunc dicta. Lean-
[...]Albertus, Coctias Alpes interpre-
[...] montem Cineſium, aſſerit autem
[...]ias à Graiis Alpibus uſque ad Bo-
[...] pertinere, (Civitas hæc in Apen-
[...] jugo ſita eſt inter Placentiam &
[...]iam) Genuamque complecti. Exi-
[...]t autem Apennini juga Alpibus
[...]ima partem eſſe Cottiarũ Alpium.
[...]illius opinionem probare non poſ-
[...], cum videam hac ratione Mariti-
[...] Alpes Cottiis adnumerari, cum
[...]en duæ provinciæ fuerint, Alpium
[...]itimarum una, & Cottiarum alte-
[...] Aventinus lib. 4. Annalium Bo-
[...]m ſcribit, Cottias Alpes nunc D.
[...]ardi nominari: verum cum duo
[...] montes hujus nominis, neutri ta-
[...] Cottiarum Alpium nomen con-
venit:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

venit: nam ambo Auguſtam Prætori
& Eporediam ex Gallia venientes
cunt, non autem Seguſium & Au
ſtam Taurinorum, quod Cottiarum
Alpium iter eſt.

DE GRAIIS ALPIBVS.

ALpes Graiæ Cottias ſequuntur, po
inter Ceutrones & Salaſſos. Plini
Salaſſorũ inquit Auguſta Prætoria, ju
geminas Alpium fauces, Graias atq; P
ninas. His Pœnos, Graiis Herculẽ tra
iſſe memorant. Similiter Strabo iter
Alpes apud Salaſſos in duas vias di
ſcribit: quarum una per Penninũ du
per Alpium ſummitates: altera occid
talior per Ceutrones plauſtro perm
bilis. Non nominat hoc loco Grajas
pes, ſed cum ex Polybii ſententia ſecu
dum iter per Taurinos, & tertium
Salaſſos conſtituerit, hic oſtendit dup
iter eſſe per Salaſſos, per Pennin
montem, & per Ceutrones, ubi Plin
Graias Alpes collocat. Antonius iter
Alpes Grajas hoc ordine deſcribit.

Vercellis Eporediam	M P M, XXXI
Vitricium	M P M. XXI.
Auguſta Prætoria	M P M. XXV.
Arebrigium	M P M. XXV.
Bergintrum	M P M. XXIII
Darantaſia	M P M. XVII

Pr

…eterea inter Provincias Galliæ nu-
…tur Provincia Alpium Grajarum
…ut quędam exemplaria habent Gra-
…n)& Penninarum: hujus metropo-
…itur civitas Ceutronum, hoc eſt,
…antaſia: item civitas Vallenſium,
…ſt, Octodorum. In eadem Provin-
…onitur ab Ammiano Aventicum
… quondam Helvetiorum.
…ninit etiam Tacitus alpium Graja-
…his verbis: Et quia præſidio alæ u-
…atiſſima pars Italiæ defendi nequi-
…ræmiſſis Gallorum, Luſitanorum,
…nnorumque cohortibus, & Germa-
…m vexillis, in Alpe Grajæ ipſe pau-
… cunctatus, num Rhæticis jugis in
…um flecterat, adverſus Petronium
… procuratorem, Pœnino ſubſi-
…um militem itinere & grave le-
…um agmen, hibernis adhuc nivi-
…raduxit. Videtur Cecinna de quo
…ribuntur, in Alpe Graja fuiſſe,
… i hæſitaſſe utrum ſcilicet in Ita-
…pergeret, an per Rhetiam exer-
… in Noricum duceret, ac tandem
…ituiſſe in Italiam ire, atque
…œninas Alpes exercitum illuc du-
… Sed hoc aliquam abſurditatem
…, quod poſitus in Graiis Alpibus
…m facilior eſt tranſitus retro ad
…Penninas abierit: ego mendum eſſe
opinor.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

opinor, & punctum poſt Alpem
jam ponendum: ut hæc ſit Taciti
tentia, Cecinnam cohortes Gallor
Luſitanorum, Britannorumque,
Germanorum vexilla, in Italiam
miſiſſe per Grajas Alpes. ipſum dei
poſtquam viſum illi eſt Noricum
tempore omittere, cum legionibu
ſubſignano milite Pennino itinere
ſecutum eſſe.

Grajis Alpibus Iulium Cæſarem b
civili exercitum in Italiam duxiſſe
tronius Arbiter aſſerit: aliquot i
verſus hic ponam ut à Gaudentio
rula referuntur.

Exuit omn
Quippe moras Cæſar, vindictæque actus a
Gallica projecit, Civilia ſuſtulit arma.
Alpibus aeriis: ubi Grajo nomine pulſæ
Deſcendunt rupes, & ſe patiuntur adiri.
Eſt locus Herculeis ſacer aris, hunc nive
Claudit hyems, canoque ad ſydera v
ſurgit:
Cœlum illinc cecidiſſe putes, non ſolis
Manſueſcunt radii: non verni temporis
Sed glacie concreta rigens, hyemiſque p
Totum ferre poteſt humeris minitan
orbem.

Exiſtimat autem Merula hæc de
nino ſcribi à Petronio, in cujus ve
Herculem Penninum montani c
rint: ſed hoc loco à doctiſſimi viri
tentia (cujus diligentiam alioqui ad
ror, & judicium in pleriſque ſec
ſum) diſſentire cogor: Video qui
Liv

m Pennini Dei meminiſſe, ſed
nuſquam invenio Herculem Pen-
im nominari : id ſi probatis aucto-
oſtenderit, libenter illi aſſentiar,
nium hæc de Pennino ſcripſiſſe,
men ut ſimul hinc conficiatur eaſ-
eſſe Grajas & Penninas, quando-
m hic diſerte Herculi ſacratas
s nominat: quod tamen ipſe non
it, & veterum ſententiæ repugnat.
olemæus in Grajis Alpibus Cen-
s numerat, & eorum oppida Fo-
Claudii & Aximam, item Catur-
um oppidum Eburodunum, &
ſianorum, Seguſium & Brigan-
Ac quantum ad Centrones ni-
s expoſitio à Plinio & Strabone
pat. Caturiges autem & Seguſia-
Cottianis Alpibus proximos eſſe
oſtendimus : at Ptolemæus Cot-
Alpes (quas Scutias vocat) ponit
pontiis, & unicum duntaxat op-
n commemorat Oſcelam. Sunt
n Lepontii longe à Cottiis diſſiti,
minum ſimilitudo illi impoſuiſſe
ur, Ocelum enim Gottianum op-
n eſt ſupra Seguſium, cujus Cæſar
init, hodie Iſilles : Oſcela autem
ntiorum eſt, ab Oſcis denomina-
Catoni videtur. Quare cum Cot-
Alpes fere totas Ptolemæus omit-
tat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

tat, & Grajis Alpibus attribuat,
Cottianis proxima ſunt, illi in h
aſſentiri non poſſumus. Ab eodem
Alpes ponuntur in Rhetia, ad latus
Meridionale: & his proximas facit
nas Alpes, ſed iſtæ prorſus aliæ ſu
noſtris Alpibus Grajis. Erravit autē
quis ille fuit, qui in Ptolemęo adno
à Tacito harum Alpium mentio
fieri. Nominat quidem Tacitus G
Alpes, ſed de his loquitur quæ ſun
ter Ceutrones & Salaſſos. Nam C
na, qui militem per Grajas Alpes n
aut ipſe Graja Alpe ſubſtitit: cum ex
tu Aventicum Helvetiorum ante
venerat, quod oppidum in prov
Grajarum & Penninarum Alpium M
cellinus numerat: hinc proximum
eſt ad Ceutrones & Veragros, &
jas atque Penninas Alpes per quas
fiit, iter autem per Rhetiam ab h
verſum longeque remotum eſt.

Salaſſi penes quos ſunt Grajæ &
ninæ Alpes, noſtra ætate nomen
bent ab Auguſta Prætoria, à qua to
gio vallis Auguſta, tam Italis, quàm
manis in ſua lingua nuncupatur. D
fluvius Salaſſorum vetus nomen
net: ſicut & Barduni ad fauces
lis inter Auguſtam & Eporediam.
trones nominantur Tarentaſii, à

tro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

oli quæ Tarentaſia & Darantaſia
ntonii itinerario & libro Provincia-
nominatur: oppidum ipſum vulgo
nplo nomen habet *Munſter in Ta-
aſen* noſtris dictum, Gallis Motier.
fluvius ex Grajis Alpibus per Ceu-
es in Rhodanum fluit. Arebrigium
dum ſupra Auguſtam Salaſſorum
am Ereburicum vocant, & veteri
ica lingua *Eerenburg* dictum putant,
e forte Tuile. Bergnitrum vero ho-
eſt cœnobium exiguum in ſummo
ice Grajarum Alpium, D. Bernardo
m ſicut & alterum in Pennino. Ab
mons S. Bernardi nominatur, mi-
s nomine ad differentiam addito:
Iovis columna, ut Iovius perhibet.
æ igitur Alpes erunt mons S. Ber-
i minor, quod item affirmant Æ-
s Scudus, Ioannes Stumpſius, &
nder Albertus. Verum prope hoc ju-
, aliæ ſunt Alpes, quas Montem Ca-
Ciniſium majorem nominant, per
ſque ad Ceutrones itur, à Taurinis
itinere, juxta Sturam fluvium: de
ubito Grajis ne an Cottiis Alpibus
merari debeant.

aulus Iovius, quem honoris cauſa
nino, de Grajis Alpibus paulo ali-
cribit, verba ejus apponam, & pau-
ubi diſſentiam indicabo. Has ſe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

quuntur S. Bernardi Alpes, quas C
ſummas appellat, quondam à tran
Græcorum, atque Herculis Grajæ n
cupatæ, quæ ab Eporedia per Auguſt
Prætoriam, atque Octodurum V
grorum, id hodie S. Mauritii oppid
dicitur, in Ceutrones Gallos & l
Allobrogum, Lemano lacu proxi
perducunt: ſuperanturque jugis d
bus, quorum alterum à dextris
Ocello vetere oppido, montem Io
alterum à leva Iovettum recenti v
bulo appellant. Has rupes ignibus
roque Hannibalem perfregiſſe m
opinantur: uti apud Barrum ejus it
ris pagum perpetuo tanti ducis gl
monumento literæ ipſis cotibus in
ptæ ſignificant: quanquam Livius
viſſimus hiſtoriarum ſcriptor, de t
ſitu Annibalis ambigens non Gr
ſed Pœninis eum trajeciſſe, mem
prodat. In hac Iovii deſcriptione
primum deſidero, cum duo ſint m
tes Bernardi nomine, major qua O
durum & inde lacus Lemanus adi
minor qua per Ceutrones via Lug
num ducit, quod hos non diſtinguit
eandem viam facit, quæ & Octodor
& in Ceutrones ducit, quę tamen di
ſæ ſunt, & à Plinio atque Strabone
ſpicuè diſtinguuntur. Deinde Octo

or non eſt Mauritii oppidum, ſed ho-
Martinacum nominatur, & ab alte-
duodecim millibus paſſuum diſtat.
Hannibalis tranſitu ſupra noſtram
entiam expoſuimus: neque recte ab
affirmatur, Livium prodere Pœnis
bus Hannibalem trajeciſſe: refert
dem Livius hanc vulgi opinionem
, quam tamen ipſe refellit. Iovis
tem plerique nominant, quem ho-
S. Bernardi majoris nominamus,
Otto Friſingenſis, Guntherus in ſuo
rino, multique alii hoc nomine uſi
: Iovettum noſtri Iubet vocant. Vi-
à quibuſdam Graias Alpes prope
c in tabulis depingi, & montem
m Germanice *alp grauvv* nominari,
iſdem tamen, monti Iovis Pennini
men tribuitur, & aliæ Grajæ Alpes
pe Centrones ponuntur: quo au-
auctore duas Alpes Grajas faciant,
n horum medio Penninum, ignoro.
Alciati opinione ſupra noſtram ſen-
tiam expoſuimus, & quàm ea cum
erum deſcriptione conveniat, ex his
e ex Plinio, Strabone & aliis attuli-
s, judicium fieri poteſt.
Poſtremo Reimundi Marliani ſen-
tiam præterire non debeo, qui in
criptione locorum Galliæ ita ſcri-
, Alpes erant, quibus initio Gallici

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

belli Cæſar ex Italia in Galliam quin
legiones traduxit, per fines Centron
qui hodie Tarentaſii nominantur.
Grajæ dicuntur, quibus vulgo mons
neſius, ſeu Cinerum nomen eſt, qu
Penninæ (ut quidam volunt) dicun
quod Hannibal Pœnus his in Ital
penetraverit. Marlianum ſecuti
Ioannes Cuſpinianus, & Ioannes Sa
nius in Livianis annotationibus. C
autem duo ſint juga montis Cin
equidē ſi de altiore loquantur, quod
laſſis propius eſt & ad Centrones du
ferri utcunq; poteſt eorum opinio, c
hoc jugum videri poſſit pars quæd
Grajarum Alpium: ſed ſi Cineſium
norem intelligunt, qui Italice Strata
mana dicitur, minus probari poteſt
rum ſententia, cum iter hoc recta à
guſio incipiens, potius Cottiis Alpi
adnumerari debeat. In eo autem g
vius errat, quod Grajas & Pœnas A
confundit, contra veterum auctor
tem: quem errorem Cuſpinianus aug
aſſerens eaſdem eſſe Alpes Grajas, P
ninas, Cottias.

Libet hic ſubjicere quod de Pomp
ſcribit Appianus lib. i. de Bellis civilib
Per Alpes iter aggreſſus magno anim
ad æmulationem Annibalis alias fau
aperuit, medio inter Padi Rhodanic

fon

s ſpacio,qua uterque amnis modi-
gis origines diſpeſcentibus in di-
curſus concitat. Meminit hujus
ris Pompejus in Epiſtola ad Sena-
quæ inter fragmenta hiſtoriarum
ſtii legitur,his verbis:Hoſtes in cer-
us jam Italiæ agentes ab Alpibus in
aniam ſummovi: per eas iter aliud,
: Hannibal nobis opportunius pa-
i. Quod nam verò hoc iter ſit, lo-
m peritis conjiciendum relinquo:
nen non incommode nos hæc de
ſio monte aut aliquo propinquo
interpretari poſſe arbitror : illud
iter multo opportunius eſt Penni-
lpibus , per quas Hannibal tranſi-
creditur: ac hodie propterea quod
ium uſitatiſſimũ ſit ex Hiſpania,&
a, & Britannia Romam euntibus,
a Romana ab Italis nominatur.

E PENNINIS ALPIBVS.

inceps poſtGrajas dePenninis Alpi-
us agendum, ambarum enim ini-
eſt apud Salaſſos. Exiſtimant au-
plerique veterum Penninas Alpes
nſitu Annibalis nomen accepiſſe
eninas dici : idque ſcribunt Cajus
pronius, Plinius, Ammianus Mar-
nus, Servius. Sed Livius à Penni-
Deo, quem in ſummo ejus vertice

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſacratum Veragri colant, montem na-
men habere mavult. Quidam Penn[illegible]
dictas putant quaſi Pinninas, à celſ[illegible]
cuminis eminentia quo cæteras A[illegible]
ſuperant: quoniam pinna maxim[illegible]
quid elatum ſignificat. Penninas au[illegible]
Alpes apud Salaſſos oſtendunt Str[illegible]
& Plinius graviſſimi auctores: & c[illegible]
ſupra Auguſtam Prætoriam duæ [illegible]
viæ per Alpes, huic quæ ad Orien[illegible]
eſt & ad Veragros ducit Pennini [illegible]
men tribuunt. Hanc breviorem e[illegible]
altera via quæ per Centrones Lug[illegible]
num ducit, Strabo ſcribit: quod [illegible]
de longitudine totius itineris ab A[illegible]
ſta Prætoria Lugdunum uſque int[illegible]
go, ſed tantum de via per Alpes. N[illegible]
ad Centrones eunti longe adhuc [illegible]
vallem aſcendendum eſt, antequam [illegible]
verticem Grajarum Alpium perven[illegible]
atque juxta Antonii demenſiones [illegible]
gintrum in ſumma Alpe locus, XL[illegible]
MP. ab Auguſta Prętoria diſtat, ad ſ[illegible]
mum autem Pennini iter eſt vig[illegible]
quinque millia paſſuum. Præterea [illegible]
ſit Penninus Livius aperte oſten[illegible]
Veragros incolas ejus jugi nomin[illegible]
ubi autem ſint Veragri ex Iulio Cæ[illegible]
non obſcurum eſt. Antonius in i-
nerario viam per Alpes Penninas ſic
ſcribit.

I[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

oredia Vitricium	M P M. XXI.
ugusta Prætoria	M P M. XXV.
mmo Pennino	M P M. XXV.
ctudoro	M P M. XXV.
arnade	M P M. XII.

Penninum montem multi ſuperioris noſtræ ætatis ſcriptores montem Io- nominant: vulgo mons S. Bernardi minatur, non à Clarevallenſi Abba- cujus plurima ſcripta hodie publice ant, ſed ab alio quodam Bernardo erdote apud Auguſtam Prætoriam: namq; idolum quod in ſummo Pen- no erat dejecit, ac dæmonem qui iter c infeſtum reddebat, precibus ſuis de- lit: atq; in uſum iter facientium cœ- bium in ſummo Pennino extruxit. ſtigium tamen antiqui nominis apud laſſos manſit, vallis enim quæ ab Au- ſta Prætoria ad Penninum ducit, val- Pelinna ab ipſis nominatur. Beatus henanus ſummi judicii & ſingularis ligentię ſcriptor, in explicandis pręſer- m Germanorum rebus, Valleſiam Val- m Penninam nominat: ſed abſq; vete- s auctoris teſtimonio: nam inſcriptio- em Veronenſem quæ Penninæ vallis eminit, ipſe quoque fatetur huc non ertinere. Fateor tamẽ hanc à Pennino ŏte, cui proxima eſt, ita nominari poſ- :, ſed an veteres ſic appellarint dubito.

Quæ ſit noſtra ſententia de Pennin
Alpibus , paucis expoſuimus , quæ t
men non noſtra eſt , ſed Ægidii Scu
quem in plerique ſequimur, item Stu
pfii, Leandri, Merulæ. Diſſentiunt a
tem à nobis duo ſummi viri , Iovius
Alciatus, quorum prior contendit Pe
ninas Alpes eſſe, quarum altiſſimum c
cumen hodie montem Cineſium appe
lamus: alter , Alpes Pœnas, inquit, e
eſſe opinor, per quas ex Druéntia flumi
recta in Italiam tenditur Brigentic
nem verſus & Fereitam, quæ via noſtr
quoque tempore eſt frequens. Quibu
paucis reſpondeo, ſi exiſtimant Hann
balem per eas Alpes tranſiviſſe, & ide
Pœnas nominandas putant , equider
nolim adverſus illos contendere: ſed
PenninasAlpes intelligant, quæ hoc nc
mine plerunque à veteribus nuncupat
ſunt, opponam illis Strabonem, Liviun
Plinium, Antonium Auguſtum, qui nc
bis alibi Penninas Alpes oſtendunt. No
deſunt tamen qui juxta vulgi opinic
nem aſſerant, Annibalem per hunc qu
nos oſtendimus Penninum copias du
xiſſe , itaque Liutprandus Ticinenſi
ſcribit Arnulfum imperatorem ex Itali
domum reverſum eſſe per Annibali
viam , quam Bardum dicant & mon
tem Iovis : ac Iovius ſcribit apud Bar
rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

literas cotibus inſcriptas oſtendi,
umentum Hannibalis qui hac Al-
ajecerit. Eſt autem Bardum vicus
Eporediam & Auguſtam Salaſſorũ,
allis arctiſſime coit, & fere claudi-
Germani vocant *im Bart.* Sunt ta-
qui Cæſarẽ monumentum ſui iti-
rupibus inſcripſiſſe velint. Interea
graviſſimi authores tradant Anni-
n in Taurinos ab Alpibus tran-
iſſe, & tamen ejus monumenta
etiam ut apud Salaſſos oſtendan-
onfirmatur noſtra opinio, univer-
ejus exercitum Alpes non uno jugo
aſſe: ſed in plura agmina diviſum
bus locis trajeciſſe.

olemæus Pœnas Alpes diverſas à
ino deſcribit, hæ juxta illum Rhe-
ab Italia ſeparant, & poſitæ ſunt
Rheticas Alpes & Ocram montem,
ntes Lyci fluminis. Aventinus de-
inatas ait à Pennone Noricorum
ipſe Alpes Bojas nominat: ab eo-
etiam denominatum Penninum
tem, unde oriuntur Atheſis & Rhe-
quem vulgo Venuſticum nominãt.
ribit autem Alpes iſtas his verbis;
elicia quam nunc Bojariam nomi-
us, clauditur ab Auſtro perpetuis
tium jugis, & hoc dorſum à Lyco
enum pertinet. Quod amplius, ſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

anfractus ſequeris, centum & vig
millia paſſuum percurrit. Quod ſi h
quincuncem dempſeris, reliquum
recti itineris intervallum. Alpes à P
lemæo Penninæ nuncupantur, ſicut
ſiſſimæ undique præruptæ, & abſc
rupes. Cacumina perpetua nive a
cant, longè, latè ad quadrageſim
& amplius lapidem à peritis diſcern
tur. Alpium quas Aventinus de
bit, ſumma juga à noſtris nomin
tur, *der Arliberg, oder Albelen*, i
Venuſtus mons, *Vinſtermüntz*, at
inter Lycum & Oenum montes
longe procurrunt, & vallem effici
quæ *Intal* à noſtris nominatur. H
nos arbitramur eſſe Penninam vall
quæ regebatur à Prolegato Rhetiæ
Vindeliciæ, ut vetus quædam inſcrip
Veronæ in templo Floriani docet.

DE SVMMIS ALPIBVS.

Svmmarum Alpium meminit Cæ
ſcribens, Antuates, Veragros, Se
noſque, à finibus Allobrogum, & l
Lemano, & flumine Rhodano ad ſu
mas Alpes pertinere. Heinricus Gla
nus, qui primus literarum lucem re
Helveticis attulit, Cæſaris verba h
modo interpretatur. Cæſar, inqu
hoc loco Sedunorum, Veragrorum a
Ant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſituatum longitudinem exprimere
ens, ait eos à finibus Allobrogum &
u Lemano, & flumine Rhodano ad
mmas Alpes pertinere, qua deſcri-
one nihil luculentius dici poteſt. Cæ-
um ubi potius ſummas Alpes dixeri-
s, quam ubi in omnes mundi plagas
mina eximia fluunt, ac originem ha-
at: Sunt autẽ hac Alpium parte ſeptẽ
c, Ticinus qui ad Meridiem, Toſa ac
dia ad eundem, Rhodanus ad Occa-
n, Arola & Vrſa ad Septentrionem,
enus ad Ortum duobus fontibus.
areano aſſentiuntur Scudius, Stump-
s, Leander. Cacumen harum Alpium
die mons Gothardi nominatur, cujus
mi ſunt, Furca ubi Rhodanus oritur,
iſpaltus ubi ſunt fontes Rheni, &
ldotius qui Athiſonem fundit. E con-
Rhenanus, Penninas Alpes à Cæſare
mmas vocari ſcribit: hoc eſt, partem
arum hoc nomine donari. Alciatus
mmas Alpes ait à Cæſare nominari,
æ ſunt inter Sedunos & Veragros,
i & Octodorus eſt pagus. Idem affir-
ant Reimundus Marlianus, Iovius,
uſpinianus, & alii plures. Ego quod
ce tantorum virorum dixerim, arbi-
or nomen Summi non hic poni, ut
liquæ Alpes iſto quaſi proprio titulo
iſcernantur ab reliquis Alpibus, ſed
eſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

eſſe nomen appellativum, ut Gramma
tici vocant, & idem eſſe atque τὰ ἄκρα
τῶν ἄλπεων, quæ paulo poſt Cæſar vo
cat culmina: itaque pertingere ad ſum
mas Alpes, id eſt, quod Strabo vocat
μέχρι τῶν ἄκρων ὑπερβολῶν τοῦ ὄρους.
Apud Dionem qui eadem de Veragri
refert, ſcribitur eos uſque ad Alpes in
colere: hi ſimpliciter dicuntur juxta
Allobrogas ad Alpes incolere, quod Cæ
ſar clarius expreſſit, Vſque ad Summa
Alpes, hoc eſt, ſummitates & cacumina
Alpium. Quod ſi Cæſar voluiſſet hori
populorum longitudinem exprimere
non opus erat Rhodani, & Lemani la
cus meminiſſe, ſed ſatis fuiſſet Allobro
gum mentionem facere: cum autem a
lacu & Rhodano ad Alpes ſummas ipſo
pertinere dicat, & longitudinem non
hinc metiamur, apparet eum non de ea
loqui, alioqui tot terminis conſtituti
rem de induſtria obſcuraſſet Cæſar.

Argumentum autem quo probant
ex fluminum decurſu has Alpes ſumma
eſſe, infirmum plane eſt. Primum enim
cum ſummi nomē reſpectu alicujus re
minus altæ dicatur, hic non ad alias Al-
pes refertur, neque enim Cæſar huc ſpe-
ctavit, ut oſtenderet, quæ nam Alpes
omnium altiſſimæ eſſent, ſed Alpes ſum-
ma

ub eo dicuntur reſpectu vallium.
ni enim & Veragri atque Antuates
os & imas valles circa Lemanum
hodanum habitabant, & ab his lo-
oxima uſque ad culmina Alpium.
re etiamſi ſint ſummæ, non tamen
de eſt, ut Cæſaris verba de his inter-
emur. Deinde non protinus illi
es ſunt altiſſimi ex quibus magna
na oriuntur, & in diverſas orbis
is defluunt: nam ex Pinifero mon-
atuor flumina ad quatuor mundi
nes fluunt, Egra, Mœnus, Nabus,
la: è Rhetorum etiam monte qui
quila nomen habet *Arliberg*, qua-
flumina defluunt. Rurſus Danu-
primi nominis Europæ fluvius in
o loco, aut ſaltem non alto monte
r: ut jam prætercam Moſcorum
artarorum flumina, quorum mul-
latis campis fontes ſuos habent.
eterum aliqui crediderunt Veſulum
Alpes excelſiſſimum eſſe. Et adhuc
ſe certant Rheti, Helvetii & Valle-
, penes quos ſint altiſſimæ Alpes: eſt
r hæc res dubia & incerti judicii, ut
redendum ſit Cæſarem de ea pro-
iare vel ipſum voluiſſe, vel ex vulgi
ntia definire quę ſint ſummę Alpes.
eruntamen ſi aliqua certa pars Al-
hoc nomine Cæſaris ſentētia ab aliis

Alpium

Alpibus ſeparatur, non poſſum eo
opinionem improbare, qui exiſtim
Cæſarem loquutum de Alpibus Se
norum & Veragrorum, per quas
patefieri volebat: idqúe ex verbis eju
detur quodammodo confici poſſe.
mum enim inquit, has gentes ad A
ſummas pertinere & quaſi perting
& ad has à ſe miſſum eſſe Servium
bam, propterea quod iter per Alpes
tefieri volebat: haud dubie per illas
pes ad quas pertingebant, & quæ
proximæ erant. Si enim ſummæ A
ſunt mons Gothardi, & iter per
Alpes prope Veragros Cæſar pate
volebat, debebat vel verbulo aliqu
illarum quoque Alpium mentio
facere. Porro Alpes Sedunorum &
ragrorum à Marliano in duas pa
dividuntur, in montem Bernard
montem Brigam: trajiciuntur au
non tantum duobus locis, ſed mu
aliis, ut in Valleſiæ deſcriptione an
tavimus: recte tamen in duas parte
vidi videntur: omnia enim itinera,
bus per has Alpes itur in Italiam, vel
cunt ad Salaſſos, inter quæ frequen
ſimum eſt iter per montem S. Ber
di ſive Penninum: vel ducunt ad v
Lepontiorum Ciſalpinorum, quibu
Lebuos deſcenditur. Etenim Ciſal

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ita à quibuſdam dividuntur, ut Sa-
ab ortu Duriæ pertineant ad Seſſi-
fluvium, reliqua montium juga &
es à Seſſite uſque ad Rhetos, & ini-
n Verbani lacus ſint Lepontiorum.
r montes vero Sedunorum, quo
Grajas Alpes à quibuſdam poni di-
us, per juga montis Sylvii, quem
tri *Gletſcher* vocant, duo ſunt iti-
a, unum ad Salaſſos, alterum in val-
Seſſitis fluvii ad Varallum oppidum
it, à quo deinde Novariam deſcen-
ur: hujus itineris Iovius meminit &
rula, atque hic quidem à Seſſite in-
re ait Alpes ſummas, quarum finis
d Verbanum.
Alterum iter celebrius eſt quo à Bri-
vico Valleſianorum, per juga mon-
Sempronii Domuſſulam itur: hunc
ntem Brigam à proximo vico Mar-
us nominat: à Valleſianis *Simpeler*,
Italis Sempiano vel Sempronio vo-
ur, Latinè Sempronii, aut ut alii ma-
t Scipionis mons dicitur. Per hunc
tur montem juxta fontes Doveriæ
nis qui ad Crevolam in Athiſonem
lvitur, deſcenditur in Vechiam, hoc
, Veterem vallem, & hinc in Oſcelam
llem & urbem ejuſdem nominis per-
nitur, quam hodie vocant Domuſſu-
n vel Domodoſcellam à templo &
Collegio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Collegio Canonicorum. quod Itali
mum, Germani *Thum* vocant, cog
mine accepto. Meminit hujus itin
Iovius: Patent, inquit, eædem A
ſupra Verbanum lacum ad Domu
lam oppidum, quod ipſis in faucibu
perfluentis Ogoniæ ripis ędificatum
dovicus Sfortia patrum noſtrorum
moria, & cæde Sedunorum & maxi
operibus nobilitavit. Adeunturqu
itinere Valleſii, atque Seduni, qui ſ
inter Helvetios & Allobrogas ten
Porro Domuſſulam, Blondus, Mac
neus Tſcudus, & Leander Oſcellam
volunt, quam Ptolemæus in Alp
Cottiis (quæ Scutiæ ab ipſo nomin
tur) juxta Lepontios nominat. Au
res Oſcellæ Cato tradit Oſcos, unde q
que nomen ortum ſit.

Nonnulli (ut Leander refert) trad
Iulium Cęſaré hac in Helvetios profe
celſi montis ſupra Crevolam jugo ca
qua ſarcinarium duci jumentũ poſ
ejuſque rei memoriam ipſis cotibus
ſcripſiſſe, nec jam literas ob antiqu
tem apparere, quanquam ſigna quęd
& veſtigia pauca maneant. Sed hor
ſententiæ ipſa Cæſaris verba repugn
videntur, Ipſe (inquit) in Italiam mag
itineribus contendit: duaſque ibi leg
nes conſcribit: & tres quę circum Aq
leia

in hyemabant, ex hybernis educit,
qua proximum erat iter per Alpes in
[illegible]riorem Galliam cum his quinque
[illegible]onibus ire contendit: ibi Centrones
[illegible]arocelli, & Caturiges, locis ſuperio-
[illegible]s occupatis, itinere exercitum pro-
[illegible]re conantur. Compluribus his præ-
[illegible]pulſis, ab Ocello quod eſt citerioris
[illegible]vinciæ extremum, in fines Vocon-
[illegible]um ulterioris provinciæ die ſeptimo
[illegible]venit: inde in Allobrogum fines, ab
[illegible]obrogibus in Sebuſianos exercitum
[illegible]it, hi ſunt extra provinciam trans
[illegible]odanum primi. Si Cæſar per Alpes
[illegible]unorũ exercitum duxiſſet: iter ejus
[illegible]trones & Garocelli ac Caturiges, qui
[illegible]allia circa Alpes Bernardi minoris,
[illegible]nyſii & Genebræ habitant, prohibe-
[illegible]on potuiſſent, ſed Seduni & Veragri
[illegible]Antuates. Deinde ſuperatis his Alpi-
[illegible] non perveniſſet in fines Vocontio-
[illegible]n, ſed quemadmodũ poſtea fecit Gal-
[illegible]ex Veragris in Antuates & deinde in
[illegible]lobrogas exercitũ duxiſſet. Vocontii
[illegible]m longe ab hoc itinere abſunt ad
[illegible]gam fluvium, & juxta hos ad Druen-
[illegible]n, Caturiges, quorum caput Eburo-
[illegible]num, ad hos per Taurinos ex Italia
[illegible]r: Seguſionem primum, & inde per
[illegible]es Cottias Brigantionem. Ocellũ ve-
[illegible]cit erioris provinciæ, non eſt Oſcella

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ad Toſam ſeu Athiſonem fluvium, longe aliud oppidum propè Alpes C tias, non longe à Seguſione in radici Alpium Cottiarum, quod Itali, Iſi Galli Eſſiles hodie vocant. Itaque ſim tudo nominis (ut ſupra diximus) Pto mæo impoſuiſſe videtur, qui Oſcel vocat oppidum Lepontiorum in C tiis Alpibus: nam ſi Lepontiorum non eſt in Alpibus Cottiis, cum ab Lepontii plurimum diſtent.

DE LEPONTIIS ALPIB

LEpontiorum ex veteribus memin Cæſar, Strabo, Plinius, Ptolemæ Ex his Strabo eos Rhetis attribuit, id que videtur nullam eorum peculiar mentionem feciſſe in commemoran itineribus Alpinis. Cæſar Rhenum o ri ſcribit ex Lepontiis qui Alpes in lunt: Plinius Lepontiorum qui Vib vocantur, fontem Rhodani accol tradit. Quare non eſt dubium om Alpes à fonte Rheni ad Rhodani uſq fontem, Lepontiorum eſſe. Atq; in locis manet adhuc veſtigium anti nominis, vallis enim per quam Ticin delabitur Levãtina ab Italis, quaſi di Lepontina, nominatur, noſtri voca *Livinen.* Mons altiſſimus per quem Vraniis Helvetiis in Italiam trajicit

thardi mōs noſtra ætate nominatur.
que has eſſe Lepontias Alpes doctiſ-
i noſtræ ætatis ſcriptores conſen-
nt. Iovius has minores Lepontias
cat, ad differentiam Alpium quibus
ario lacu per Clavennam Curiam
etorũ itur, quas Lepontias majores
minat. Minores, inquit, Lepōtię ſunt,
bus à Bellizona, quæ oppidũ Villitio-
, ut quibuſdam videtur, antiquitus
t, per Ticini amnis vallem Torfanum
mum Helvetiorum oppidum aditur:
itate viarũ ac montium cæteris Al-
us leniores, niſi æditiſſimum divi
thardi jugũ, & profundiſſima vallis,
m cum tremulo ponte infernam
ant, uno tantum vel altero in loco
ximã cum ſummo timore tranſeun-
us difficultatem præberent. Torfanũ
ius nominat pręcipuum Vraniorum
um, quem ipſi Altorfum vocãt. Loca
o maxime periculoſa quorũ memi-
, duo ſunt. Primum enim ab ea parte
æ Italiam ſpectat, ſupra pagum Ayro-
n quem *Orientz* Germani vocant, in
dio ferè montis aſcenſu pons eſt quẽ
emulum hic vocat: is Ticinum jun-
atque hyeme ſæpe accidit ut Ticino
cie & nivibus tecto, per glaciem qua-
ontem homines tranſeant, quando
pontem glacie tectum ignorant, vel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

compendia viarum ſectantur: accid
autem aliquando ut glacie non ampli
firma multi periclitentur, & tam h
mines quam jumenta in Ticino ſu
mergantur. Vbi vero ſupra pontem
cenderis, ibi nullæ amplius ſylvę occu
runt, ſed præruptæ rupes, & accliv
montis latera nivibus tecta, vallis p
quam aſcenditur anguſta admodum e
atque hoc loco quando nives molleſc
re & decidere ſolẽt periculoſum eſt it
facere: ſæpe enim conglomeratæ niv
è ſummis montibus decidunt, atq
tranſeuntes opprimunt. Ac levi occ
ſione nives tum commoventur, ita
altior vox & clamor pręstereuntium, e
repercuſſione ſua movere dicatur. Vi
tur itaque hic Ticini pons tremulus
ctus non quia ipſe tremat, ſed qu
montem aſcendentes ubi huc perven
rint, tremere & ſibi metuere incipiãt
itaque viſo præſenti periculo, & ip
quoque montis præcipitis & horri
aſpectu perculſi, taciti & trementes q
citiſſime fieri poteſt locum hũc præt
eunt. Nives etiam primum treme
deinde labi videntur: & accumula
tanto impetu ruunt, ut mons totus t
mat & concutiatur. Deinde ab alte
montis parte alter locus periculi plen
occurrit, quem vallem infernam voc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſt ſupra Sillinium pagum Vraniorum, xta Vrſam fluvium, & prope Vrſa- m vicum, quo loco pons eſt quem anæ aut inferni pontem nominant. cenditur huc à dextera fluvii, via adeo guſta ut nonnullis locis petram ex- dere oportuerit, quo ſatis ſpatii trãſ- ntibus relinqueretur: altera parte ons in altum præceps abit. Vrſa au- n fluvius vehementi ſonitu per ſaxa volvitur, ac ſupra põtem de altiſſima ra decidens, vicina loca late aſpergit, ſuis undis quodammodo compluit: m vero via anguſta & præceps ſit qua pontem deſcenditur, iter alioquĩ ficile lõge periculoſius redditur hye- e quando omnia glacie lubrica ſunt, ut ſæpe illac tranſeuntes, cum pedes mare & nuſquã tuto conſiſtere poſ- t, veſtibus ſuis, aut aliis rebus inſidẽ- s, inſtar puerorũ paulatim ſe demittãt. Alciatus, Lepontias alpes inquit in itenſibus eſſe, qua Claronam ex Bi- ionis caſtro recta tendimus: Errat tem in nomine Claronæ, nam recta raniam ducunt, inde per alios montes aronam tenditur: ſed illud iter mer- toribus non eſt uſitatum, verum ab rania merces lacu deportãtur Lucernã aram Helvetiorum urbem, & inde r Vrſam fluvium in Rhenum de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

vehuntur. Illorum opinionem qui I
pontias Alpes ſive Gothardi, ſumma
Cæſare nominari volunt, ſupra exp
ſuimus. Cæterum ſi Lepontiorum ſu
omnes Cisalpinæ valles à Seſſite fluv
ad initium Verbani lacus, & uſque
Adulam montem, quo loco Miſauc
rum vallis eſt,haud dubie etiam Alpiu
juga & latera, altera ſaltem ex parte L
pontiorum erunt. Quare Semproni
mons, & Furca, & omnia intermec
horum juga, non minus Lepontioru
quàm Valleſianorum Alpes dici po
runt, cum ad utroſque ex æquo diver
tamen lateribus pertineant. Quapr
pter ſi ad has Alpes reſpiciamus,non n
gandum erit etiam Lepontias Alpes
Cæſare ſummas nominari.

Eſt etiam aliud iter per Lepontios,
Bellinzona per vallem Pleniam & Lu
cumonis montem, quem quidam Ba
nabæ vocant, ad Rhetos, & caput ec
rum Curiam. Montis Lucumonis pa
occidua ad Lepontios pertinet, alter
ad Rhetos: illic ex ſummo jugo Lepon
tiorum, quod Cadelinum vocant, flu
vius Froda nomine adLucumonis mon
tem defluit, ac mox mutato nomine
Rhenus medius vocatur, fluvius hic v
cum Rhetorum Medullinum (mædels
præterfluit, & prope cœnobium Diſer
tinum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

[..]um Rhenum anterioré à dextera in-
[..]ditur. Rhenus auté anterior oritur
[..]nte Criſpalto, qui Gotthardum mon-
[..]n & Vrſarios Lepontios attingit, ac
[..] Ætuatios primum fluit, ubi vicus
[..]vetſch vetus nomen paululum infle-
[..]m ſervat. Tertius fons Rheni à Rhæ-
[..]oſtenditur in monte quem Culmen
[..]Olcello Rhęti nominant, alii S. Bern-
[..]dini montem, qui Rhætos à Miſau-
[..]dividit. Cæterum montes iſti in qui-
[..] fontes Rheni oſtenduntur ſunt ferè
[..]ntinui: & uno nomine Adulæ ſeu
[..]yæ montis à veteribus comprehen-
[..]ntur. Cum igitur Cæſar & Ammia-
[..]s ſcribunt Rhenum apud Lepontios
[..]ri, Tacitus verò in Alpibus Rhæti-
[..] Strabo & Ptolemęus in Adula mon-
[..] nequaquam exiſtimandũ eſt eos in-
[..] ſe pugnare: nam primum Lepontii
[..]ætorum nomine continentur: dein-
[..] Adulæ montis juga, ex quibus Rhe-
[..]s oritur, ad Rhætos pariter atq; Le-
[..]ntios pertinent. Etenim non eſt du-
[..]m Vrſarios, Levantinæ & Brenniæ
[..]llis (quam Palenſem noſtri vocant) in-
[..]as, Lepontios eſſe, ad quos Criſpaltus
[..]Lucumonis mons altera parte perti-
[..]nt. Miſauci vero ad Montem Bernhar-
[..]ni habitantes, Rheti hodie ſunt, ſed ſi
[..]pontiorũ limes fuit initium Verbani

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

lacus, extremi Lepontiorum erunt.
tamen Rheti qui fontes ipſos incol
& *Rhinvvalder* vulgo vocantur, à
pontiis non Rhetis orti videntur, n
Germanica lingua utuntur, qua Lep
tii veteres qui Tauriſci fuerunt, uſi ſ
& quam hodie Vrſarii & Viberi Lep
tii retinent: Rhetis autem alia & pe
liaris lingua in uſu eſt. Poſtremo me
Rheni fons in jugo Alpis oſtendi
quæ tota Lepontiorum eſt.

DE RHÆTICIS ALPIBV

STrabo ex Polybii auctoritate qu
tam viam per Alpes Rhætis trib
de qua nobis deinceps agendum
Etſi enim plures vias, & Alpium pa
hactenus enumeraverimus, comm
tamen omnes ad quatuor has part
Strabone propoſitas referri poſſu
Primum enim de Maritimis Alpibus
ter nos convenit: alterum poſtea
per Taurinos ſtatuit, qua nos Cottia
Alpes patere diximus: tertium illi
per Salaſſos, id Grajas & Penninas
pes complectitur. Omnes autem Va
ſianorum Alpes, partim ad Pennin
partim ad Lepontias pertinent. Qu
tum iter eſt per Rhætos, ſed hoc eti
Lepontiarum Alpium itinera Strab
compræhendere mihi non eſt dubiu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

n Lepontios ad Rhætos pertinere di-
. Nos autem perſpicuitatis cauſa hęc
rticulatim & diſtinctius explicare ſin-
a voluimus, & cum alioquiRheticæ
pes late pateant, maluimus ſeparatim
his & Lepontiis agere.
Eundem igitur Strabonem ſi ſequa-
ır, ad Rhetiam pertinent Alpes à Co-
Veronam uſque: Rheti enim in-
t, ad Italiam ſpectant ſupra Comum
Veronam. Plurima ſunt juga harum
pium, & varia illarum nomina, di-
rſa quoque itinera: nos tantum cele-
iora commemorabimus, quæ ex Italia
Helvetiam vel Germaniam tendunt.
dulas mons primus eſt inter Rheticas
pes occaſu. Strabo ex hoc monte Rhe-
ım oriri ſcribit, & ex diverſo Abduam,
i in Larium influat: verum multo-
m judicio aberrare videtur: nã à fon-
ous Rheni ad Abduæ fontes multi
ontes ſunt, neq; rectis jugis continua-
ut uno nomine cenſeri debeãt: ac an-
riorRheni fons ab origine Abduę cir-
ter quatridui itinere diſtat: ex adverſa
heni poſterioris parte (qui locus aliis
ntibusRheni Abduæ propior eſt) non
bdua ſed Mueſa & Lyra oriuntur, quo-
ım hic Mairam influit, alter Ticinum
ui in Verbanum ſe exonerat. Atta-
ıen ſi quis tam longe Adulæ nomen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

cum Strabone extendere maluerit, … me licebit, nos interim in explicat… itinerum nomina uſitata retinebi… quibus celebriora juga hodie nu… pantur, quarum pleraque Latinæ c… nis, ſeu veteris Thuſcorum linguæ… ſtigia aliqua ſervare videntur.

Primum igitur iter eſt, quod à L… lacu per Clavennam munitiſſimum… pidum Curiam Rhetorum perducit… que duobus tramitibus, ut Iovius e… teſtatur, Septa ſcilicet & Speluga… columna Iulij Cęſaris oſtenditur. Vt… que iter Antonius in Itinerario de… bit. Prius quidem per Septam mon… ſic.

Curia Tinnetionem	M P M. XX.
Murum	M P M. XV.
Summum laci	M P M. XX.
Comum	M P M. XX…

Tinnetio vetus nomen retinet, R… ti enim Tinnezono vocant, Germ… *Tintzen*, vicus eſt à Curia tribus mi… ribus Germanicis diſtans, ab eo itu… alium vicum quem Germani Stalla… vocant, Rheti Bevio, quod illic via… Alpes in duas partes dividatur, una… Septam, aut Septimum montem C… vennam ad Larium: altera ad Enga… nos tendit per Iulium montem, ubi … lumna Iulii Cæſaris oſtenditur. Mur…

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

o vicus eſt Prægaliæ vallis, per quam
ptimo ad Larium deſcenditur, pro-
uem ruinę apparent arcis à qua no-
; & clara Caſtromurorum familia
nen habet. A Muro initium Larii,
d ſummum laçi vocat Antonius,
at 20 milliaribus: ut idem recte ſcri-
ſed longe major eſt diſtantia Muri
innetione quam quæ ab ipſo poni-
, etenim iter hoc per Septimum
ntem Murum uſque dicitur eſſe
VIII M paſſuum.

terum vero iter per Spelugam mon-
hoc modo Antonius exponit,

ria Tarveſede	M P M. LX.
avena	M P M. XV.
l lacum	M P M X.
r lacum Comum	M P M. XXXV.

An adhuc extet Tarveſede vicus du-
mus: ſed in hoc itinere celebris vi-
eſt Speluga à quo mons nomen ac-
it, diſtat autem à Curia Rhetorum
M. XXXVI. à Clavena autem M P M.
VII. Si igitur Speluga eſt Tarveſede
erum, ut quibuſdam videtur, quo-
m non alius opportunior vicus hac
facientibus occurrit, tum vel in di-
nſione Antonius aberravit, vel nu-
ri vitiati ſunt, quod ſæpe in hoc
tore contigit. Montem Spelugam
Rheti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Rheti vocant Colmen delOrſo, Ge[illegible]
ni *den Vrſchler und den Spluger* [illegible]
Huic proximus eſt Adulas mons, [illegible]
Rheti Colmen de Olcello, Ger[illegible]
den Vogel, & S. Bernardini monte[illegible]
cant, per quem à Rhetis Belliz[illegible]
itur.

Secundum iter per Alpes Rheti[illegible]
Lario lacu per Volturenam valle[illegible]
pra Abduæ fontes per Rhetica ju[illegible]
Germaniam deducit. Has Alpes A[illegible]
tus deſcribit his verbis: Sunt Rh[illegible]
Alpes quibus in Rhetos vadimus,[illegible]
vulgò Chriſones vocant, incipiu[illegible]
Adya monte (Straboni corruptè[illegible]
tur nunc Adula nunc Aduella) [illegible]
inacceſſò, vernacula ſimplicitas n[illegible]
Bralium nuncupat, in Volturena,[illegible]
imperiti in valle Telina, & in Ven[illegible]
protenduntur donec Ocræ ſubean[illegible]
vius vero, His inquit aliæ Rhetica[illegible]
cedunt, quæ ab Lario lacu per V[illegible]
renam vallem ſupra Abduæ fon[illegible]
Burmias aquas, celſiſſimum Aduę [illegible]
tis culmen habent, quod hodie [illegible]
grajum vocant. Subjiciuntur ad[illegible]
ſtatim dorſo ab Germaniæ parte [illegible]
Petri vicus, & à dextris Maranu[illegible]
que Bolzanum, oppida nundina[illegible]
convẽtu nobilia. Culmẽ Aduæ ſeu A[illegible]
montis, cujus hic fit mentio (qu[illegible]

en, ut diximus, negant Aduæ par-
eſſe) Germani vocant *das Burmſer*
Burmiana juga, nam in ſumma
ad montem jacet Bormium opu-
um & populoſum caſtrũ, & prope
aquæ calidæ ſunt, & ſupra illas fons
uæ. Itali Montem Braulium nuncu-
Monbrajo, vel ut Iovius mavult
grajo. Alii juga Rhetica vocarunt.
t autem Alpes iſtæ non tam altæ &
idæ, atque reliqui Rhetorum &
ontiorum montes. Sancti Petri vi-
à Germanis *Veldkirch* appellatur,
lamVelcuriam nominant, ſubjicitur
em his Alpibus à Germaniæ parte,
breviori & rectiori itinere à Lario
illuc itur per Curiam Rhetorum.
anum etiam & Bolzanum oppida,
ſunt in eo itinere, quo à Burmianis
Oenipontem itur, ſed in altero
d à Tridento illuc tendit. Per hæc
creditur Stilico exercitum duxiſ-
quod ejus iter Claudianus ſic de-
bit.

rotinus umbroſa veſtit qua littus oliva
arius, & dulci mentitur Nerea fluctu,
arva puppe lacum prætervolat ocyus, inde
candit inacceſſos brumali ſydere montes,
il hyemis, cœlive memor.

Ac paulo poſt.

ed latus Heſperiæ quà Rhetia jungitur oræ,
ræruptis ferit aſtra jugis, panditq; tremendã
ix æſtate viam, multi ceu Gorgone viſa
briguere gelu, multos hauſere profundæ

Vaſta

Vaſta mole nives, cumque ipſis ſæpe juv
Naufraga candentimerguntur plauſtra ba
Interdum ſubitam glacie labente ruinam
Mons dedit, & tepidis fundamina ſu
aſtris,
Pendenti malefida ſolo. per talia tendit
Frigoribus mediis Stilico loca.

Cum enim duo ſint itinera à L lacu, & iter per Curiam ducat ad N ca rura, quo ſuum Stiliconem poëta Alpes deducit, hæc de illo non viden intelligenda. At in Panegyri in IV. C ſulatum Honorii ducit eum ad R num, quod priori itineri melius c venit.

Tertium iter Alpium Rheticar ducit per Tridentinum, de quo ſic vius: Secundum eas inquit ſunt Rh cæ, quibus à Tridento per montis C meris clementia juga, in Vindelicia & ad loca ad Ænum amnem Hiſp cho oppido proxima penetratur. S à quibuſdam ſeparatim numerari T dentinas Alpes, malui tamen hic vium ſequi, qui ex Strabonis & Pli auctoritate Tridentinos Rhetis att buit. Oeniponte duo hæc Alpina i nera conveniunt, atque ibi duabus v in Germaniam itur. Nam ſecundo fl mine Aeno in Noricum, quæ hodie Bavaria, deſcenditur: ad lævam per m dias Alpes itur ad Vindelicos, quo lo ad exitum Alpium arx eſt Erebergun

editiſ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſimo loco poſita, & Fieſſa oppi-
quod à faucibus Alpium nomen
l. Iter hoc per Tridentinas Alpes
uguſta Vindelicorum Veronam
ſic ab Antonio deſcribitur.

uzaco	M P M. XXXVI.
hano	M P M. XXX.
lidana	M P M. XXX.
teno	M P M. XXXVI.
avione	M P M. XXXII.
ide	M P M. XXIIII.
ento	M P M. XXIIII.
Palatium	M P M. XXIIII.
ona	M P M. XXXVI.

uzacum conjectura eſt eſſe Fieſ-
Parthanum vocatur *Partenkirch*
yſam fluvium, Veldidena *Wilten*
Oenipontem quod oppidum Io-
Hiſpurchum, Germani *Inſſprugg*
nant. Vipitenum *am Lug*, vicus
rennum montem den *Brenner*,
quidam Pyreneum vocant: Sub-
Brixen, Epiſcopi Brixentinorum

hoc itinere ſuper Veronam ſunt
am anguſtiæ & cluſuriæ quas Fri-
us I. Cæſar magno labore expu-
it: Otho Friſingenſis illas deſcri-
& Guntherus 4. lib. ſui Ligurini
erſibus eaſdem non adeo inele-
er depingit.

Ventum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Ventum erat ad fauces anguſtaque cla
viarum,
Qua ſe nubiferis horrendæ rupibus Alpe
Exiguo tantum penetrandas limite præb
Vniuſque capax ſcopuloſo ſemita calle,
Arcta laboranti pandit veſtigia turbæ.
Hinc fractis prærupta jugis, tenebroſa v
Pandit inane chaos, barathrique ſimil
horror
Exanimes feciſſe poteſt, Atheſamque
goſis
Sub pedibus rauco certantem murmure
Accipit attonita, quam non videt
viator.
Hinc ſe nubifero ſuper æthera vertice r
Tollit, & ingenti late loca protegit umb
Aeque ſupercilio ſcopuloſi verticis unus
Conatu facili, lapſuraque ſaxa movend
Mille poteſt arcere viros aditusque viar
Claudere, vel miſſis ibi cautos pe
ſaxis,

Præter itinera à me expoſita, pl
adhuc viæ ſunt, quibus Rheticæ
pes ſuperantur, ſed hæc præcipua
nera ſunt, & ſi qua ſunt alia, div
tramitibus ad eadem loca Curiam
aut Tridentum, aut Oenipontem
cunt, & ita cum aliis conjungun
Sunt etiam itinera multa, quibus
medias Alpes Rhetiæ in Noricu
itur: & de hujuſmodi itinere Tac
loquitur, cum Cecinnam inducit
liberantem, num per Rhetica j
in Noricum exercitum ducat: ne
enim hic probare poſſum illorum
nionem, qui per Rhetica juga a
Tacitum, Braulium montem, ſeu
miana juga intelligunt: erat Cecin

quo Tacitus loquitur, cum exerci-
n Helvetia, ut igitur in Noricum
ias duceret, Alpes quidem aliquæ
erandæ erant, non tamen ad fontes
luæ veniendum & ad ipſos Italiæ
tes.

DE ALPIBVS IVLIIS ET CARNICIS.

Lpes Iulias triplices invenio. Nam
primus omnium Livius Iulias Alpes
pè Taurinos ponit, de Gallis enim
bit: (ſi modo locus non eſt mendo-
ipſi per Taurinos ſaltus, Iuliaſque
es tranſcenderũt. Alciatus exiſtimat
tias Alpes à Livio Iulias appellari, in
enim per Tricaſtinos iri, Belloveſum
em per Tricaſtinos in Iulias Alpes
iſſe. Idem aſſerit Sabellicus, & anxiè
utat, num per Iulias Alpes apud Tri-
inos & Taurinos Galli in Italiam ve-
int, an vero per Venetorum Alpes
e etiam Iuliæ nominantur: ita ut
rici hoc loco Taurini nuncupati fue-
t à Livio, propterea quod Tauriſcæ
ginis fuerunt: Verum cum Livius
los per Tricaſtinos veniſſe ſcribat,
ſunt Galliæ populi ſupra Iſaram flu-
m, quorum civitas maxima Auguſta
caſtinorum, hodie Trieves vocatur,
præterea per Taurinos ad Ticinum,

 fluvium,

fluvium, non licet alios Taurinos hi
intelligere quàm Ciſalpinos Gallos, ub
hodie Auguſta Taurinorum nomen ve
tus totius gentis retinet. Merula hi
diſtinguit inter Iulias Alpes, & Iuli
Alpis ſaltum: idque ex impreſſorum co
dicum auctoritate, in quibus legitur
Per Taurinos, ſaltuſque Iulię Alpis tran
ſcenderunt: atque ſaltum Iuliæ Alpi
incipere ait à Tricaſtinis, & in Trico
rios deſcendere, ac viatorem ſiſtere in
Cottiis. Huic doctiſſimi viri ſententiæ
libenter aſſentiremur, ſi alicujus vete
ris auctoris teſtimonio ab ipſo compro
baretur. Sed cum Livius primum in
Tricaſtinos Belloveſum veniſſe ſcribat
deinde ad Alpes, quas per Taurino
ſaltus tranſcenderit, non videntur mih
ex Livii ſententia ſaltus Iulii neſcio qu
in Tricaſtinis poni poſſe. Malo igitu
cum Rhenano, Glareano, Sigonio vi
ris doctiſſimis, pro Iuliis Alpibus, invia
Alpes apud Livium legere: Iuliæ enim
Alpes per ea tempora non fuerũt: quod
ſi multis poſt ſæculis nomen hoc acce
perunt, mirum eſt à nullo uſquam au
ctore ejus mentionem fieri.

Aliæ deinde ſunt Alpes Iuliæ in Rhe
tia, juxta Septimum montem, admo
dum excelſæ & præruptæ ut hyeme fer
ſint impermeabiles: ex his Aenus flu
viu

oritur. Atque totus montium tra-
à Septimo uſq; ad Braulium mon-
, quorundam judicio ad Iulias Alpes
tinet, & harum apud Tacitum men-
em fieri exiſtimāt: is enim libro 19.
it à Veſpaſiani ducibus Veronam &
entiam poſſeſſas, & interceptum
citum per Rhetiam Iuliaſque Alpes,
e pervium illac Germanicis exer-
us foret, obſeptum. Sed pace alio-
, videtur Tacitus non de Iulio mon-
hetorum loqui, ſed de Iuliis Alpibus
d Venetos: diſtinguit enim Rhetiam
lias Alpes.

ertiæ igitur Alpes Iuliæ, & quibus
riè hoc nomen conveniat, ſunt
d Venetos, atque de his Tacitum lo-
lciatus rectè aſſerit. Meminit etiam
m Ammianus lib. 31. qui Venetas
ntiquis dictas ait. Meminere quoq;
m D. Hieronymus & Sextus Rufus,
cribit ſub Iulio & Octaviano Cæſa-
; per Alpes Iulias iter factum eſſe.
tæ ſunt hæ Alpes inter Carnicas &
entinas, atq; ut Iovius ſcribit, à Tar-
juxta Anaxum flumen, per Bellu-
ac Feltrium in Noricum Auſtriam-
perducunt. In Antonii Itinerario
tur iter ab Opitergio Tridentum,
l per Alpes Iulias (ni me judicium
) tranſit, id tale eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Ab Opitergio Cepaſias	M P M. XXVI
Feltra	M P M. XXVI
Auſugum	M P M. XXX.
Tridentum	M P M. XXIV

Nomen his Alpibus videtur impo-
tum à Iulio Cæſare, nam ut Rufus ſc-
bit Iulio & Octaviano Impp per has A-
pes iter factum eſt. Deinde ut Sabellic-
refert, nō procul à Iulio Carnico mo-
arduus & aſcenſu difficilis eſt, eum c-
cis vocant, ubi medio fermè aſcen-
præerupta rupes occurrit, cum calle a-
guſtiſſimo militari opere illius juſſu m-
nito, ut ex vetuſtiſſimo Epigramm-
præcipiti ſaxo inſculpto, ſed magna
parte ob vetuſtatem abolito datur
telligi: ejus principium hujuſmodi
C. IVLIVS CÆSAR: reliqua tu
loci aſperitate, tum vetuſtate legi-
queunt. Exiſtimat autem Sabellicus, C-
ſarem quinq; legiones initio belli Gal-
per has Alpes in ulteriorem Galliam
xiſſe, eas enim proximas Aquileiæ
circa quam tres legiones hyemabāt.
errat: nam hoc itinere in Noricos p
venitur qui longe à Galliis abſunt. C
autem exercitum duxit, qua proxim
erat iter in ulteriorem Galliam, non
ad Alpes iter proximum erat, uti Ca
ris verba Sabellicus interpretatur.
hæc tota itineris ratio à Cæſare expoſ

qua ſupra ſcripſimus, ſententiam Sa-
bici redarguit.

Carnicæ alpes Italiæ ſimul & Alpium
s ſunt, aut potius initium, ſi quis
ortu & Arſia flumine eas incipere
luerit, ut Iovius fecit. Sunt autem
es Carnicæ cæteris minus arduæ, &
facile ſuperari poſſint. Etenim ut
ibo perhibet ab Aquileia per Ocram
ntem qui Carnicarum alpium pars
Pamportum onera plauſtris deve-
ntur, non ultra cccc ſtadiorum ſeu
paſſuum itinere. Itinera aliquot per
es has Antonius deſcribit, quæ ab
ileia ad diverſas urbes Norici du-
t, quæ ex illo peti poſſunt.

Porro tam Iuliæ quam Carnicæ al-
etiam Noricæ nominantur, nam ab
ra parte Alpium Noricũ eſt. Antiqui
nen omnes fere Alpes ab his populis
verſus Italiam illas incolunt deno-
narunt. Dividuntur autẽ his Alpibus
rici provinciæ ab Italia, idq; D. Hie-
ym. videtur obſervaſſe in Epitaphio
otiani. Horret inquit animus tem-
um noſtrorum ruinas proſequi. Vi-
ti & eo amplius anni ſunt, quod inter
nſtantinopolim, & alpes Iulias, quo-
e Romanus ſanguis effunditur, Scy-
am, Thraciam, Macedoniam, Dar-
iam, Daciam, Theſſalonicam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Achaiam, Epiros, Dalmaciam, cunct[...] que Pannonias, Gothus, Sarmata, Q[...] dus, Alanus, Hunni, Vuandali, M[...] comanni vaſtant, trahunt, rapiunt. P[...] vinciæ omnes quæ ab eo nominan[...] ad Illyricum & Thraciam pertine[...] Quare non debuit mirum videri Me[...] læ, non adjeciſſe ipſum Ciſalpinam G[...] liam, quam Marcomanni vaſtarunt: h[...] enim non continetur inter hos limi[...] intra Iulias Alpes & Conſtantino[...] lim. Quod ſi omnes provincias à B[...] baris vaſtatas enumerare voluiſſet, l[...] gior illi catalogus fuiſſet contexend[...] ſed illarum provinciarum potiſſim[...] meminit, quæ frequentius irruptio[...] barbarorum paſſi ſunt. Atq; cum in[...] Iulias Alpes & Conſtantinopolim m[...] tum ſanguinis Romani fuſum ſcrib[...] forte reſpicit ad bella, quę contra Ma[...] mum & Eugenium, Theodoſius in [...] locis geſſit. Nam Maximum prope Aq[...] leiam in Carnis ſuperavit. Cum Euge[...] vero & Arbogaſte pugnavit in Alpib[...] Iuliis (ut Nicephorus ſcribit) ad Frig[...] fluvium. Fluvii hujus meminit An[...] nius in Itinerario, & eum ponit in[...] Aquileiam & Longaticum, quæ man[...] ab Aemona M P M. XVIII. diſtat, at[...] Vipao hodie nuncupari dicitur. Qu[...] ubi à Claudiano ſcribitur.

Alpi[...]

Alpinæ rubuere nives & Frigidus amnis
Mutatis fumavit aquis, turbaque cadentum
Staret ni rapidus juviſſet flumina ſanguis.

luvium proprio nomine vocat Frigidum, non autem ut quidam exiſtimaunt hoc epithetõ fluvii eſt. In his igitur ellis plurimum Romani ſanguinis fuum eſt, fuerunt enim Civilia bella, & Maximus atque Eugenius tyranni Romanas legiones quoque in aciem adverus Theodoſium produxerunt.

Atque hęc quidam hactenus de itineibus Alpinis commẽtati ſumus, noſtras ationes & conjecturas in medium afferentes, ſi forte veterum ſcriptis, & reus ipſis lucem aliquam afferre, & homines doctos locorumque peritos ad æc illuſtranda noſtro exemplo excitae poſſemus. Interea nobis non improatur Cuſpiniani ſentẽtia, ita ſcribentis: go Alpium nomina & itinera tam ex erræmotibus, quàm ex arbitrio principum & accolarum, crediderim ſæpiſſime variata, & opinionibus ſcribentium, omenclaturam crebro pro uniuſcuuſque conſtanti æſtimatione inverſam, t integre de ſingulis nihil aſſerere poſmus. Nam & urbium nomina plerunq; obiſcum & intereunt & renaſcuntur, edum montium & collium, quibus rebro paſtores ruſtica ſimplicitate no-

mina imponunt. Atque hæc quid illius eſt ſententia. Interea non eſt bium, etſi non tota antiquorum iti rum ratio nobis conſtare poteſt, p nihilominus nos ſummariam & ge ralem eorum cognitionem conſeq quandoquidem de fluminum, oppi ſumq; plurimis nominibus nobis ce conſtat: atq; huc potiſſimum ſpecta mus in noſtra tractatione, quod ſi cubi à via aberravimus, id in longo perplexo itinere non eſt mirum, eoru autem qui rectius iter norunt mu fuerit, ſi modo humanitatis commu officium nobis præſtare volent, ut rantem moneant & in viam reduca

DE ITINERVM ALPINO rum difficultatibus & periculis, & quomodo hæc ſuperari poſſint.

QVæ ſint frequentia itinera per pes hactenus expoſui, deinceps q difficultates & pericula eos manea qui per Alpes iter faciunt, & quomo ſuperari poſſint ordine exponam. Su autem itinera alpina difficilia & pe culoſa, vel propter viarum anguſti ac præcipitia, vel propter glaciem, propter nives, aut denique ob frigo & ventos tempeſtateſque ſævas. P mum enim in altiſſimis montibus it

mei

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

omnibus ferè in locis natura aſpe- anguſta, nonnunquam etiam in bus hominum labore & opera ex- ſunt, adeo tamen anguſta ut vix nariis jumentis pateant, ac non- is locis duos pedes latitudine parũ rent: ſæpe etiam ubi via deeſt, ruptæ s injecta trabe quaſi ponte jungun- aut nudarum rupium latera ſuppo- tibicinibus interjectiſque longuriis iuntur, & ceſpitibus ac virgultorũ bus penſiles viæ ſternuntur. Sæpe n ubi nullæ rupes iter coarctant, lominus anguſtæ ſunt viæ in pro- liſſimis nivibus, in quibus hominũ re ſemita facta tutum inceſſum prę- ſed à latere nives molles & profun- non patiuntur viatores ex illa egre- lerunq; autem proſpectus ex his lo- in profundiſſimas valles ſubjectas, num horrorẽ tranſeuntibus incu- ideò ut multi vertiginis metu ab in- s, qui itineribus hujuſmodi aſſueti ,manu ducantur, quandoq; etiam is illorũ, qui tutiſſime aſpera hæc & uſta loca ſuperare poſſunt, ſe depor- curent. Atq; hæ viarũ anguſtiæ effi- t, ut quamvis nullæ Alpes inſupera- s ſint, non tamẽ omnibus itineribus citus duci poſſit propter impedimẽ- , & tormentorũ difficilẽ vecturam.

Et quia ſæpe in montibus ubi alioq
quiora itinera ſunt, viarum perlo
anguſtiæ occurrunt, diligenter ca
ne iter facientes ſe in his anguſtiis
dant, præſertim ne illis damnum d
qui boum armenta aut equorum gr
agunt, ſolent enim quotannis ex tr
alpinis regionibus, & prȩſertim Helv
& Germania multi boves & equi in
liam abduci. Neq; leve periculum e
terrore aliquo incuſſo turbati greg
præceps ruant & pereant. Itaque qui
Alpes iter faciunt, & præſertim qui
cinaria jumenta, aut armenta agun
trinq; conſtituta habent tẽpora, qu
iter ingrediuntur, ut ſibi invicẽ in ſ
mis verticibus ubi aliqua planicies
occurrant: quod ſi forte aliter acci
certas leges habent, quos nã in via ſu
ſtere, aut alteri de via decedere oport

Augent autem viarum difficulta
præcipitia & derupta loca, præſerti
glacie tecta ſint itinera, quare variis
tionibus ſibi conſulunt viatores, &
ſtores, ac venatores qui frequenter
altiſſimos montes vagantur. Nam
verſus lubricitatem glaciei ſoleas i
reas, equorum ſoleis ſimiles, tribus a
tis cuſpidibus præditas, firmiter p
bus alligare ſolent, ut veſtigia in g
cie firmare poſſint: alii corrigas, quil

...a aſtringuntur ſub imo pede ſi-
...r præacuto ferro muniunt, alia-
...hibent, quæ lubricitati obſiſtere
...ſſum firmare poſſunt. Nonnullis
...is baculis utuntur mucrone fer-
...æpilatis, quibus nixi per arduos
... aſcendere & deſcendere ſolent,
...lpinos baculos vocant, & paſto-
...præcipuè in uſu ſunt: Aliquando
... paſtores & venatores per loca de-
...& penè præcipitia, quæ nulla alio-
...a eſt, cæſis ramis arborum, & prę-
...abietum, inſidentes, & quaſi ine-
...ntes ſe demittunt. Vbi autem cur-
...nuſti per loca hujuſmodi ardua
...tendi ſunt, nonnunquam ingen-
... funibus ergatarum & trochlea-
...rtificio eos demittunt. Atque an-
... hoc in uſu fuiſſe Ammianus Mar-
...ndicat, cujus verba ſuperius in Al-
... Cottiarum deſcriptione appoſui-
... Simile quiddam refert Schaffna-
...enſis, qui commemorans, quanto
...e Henricus IV. Alpes hyeme
...aſſe ſcribit, Reginam & mulieres
...us gynecæo boum coriis impoſitas
..., quas itineris duces deorſum
...bant, equos quoque per machinas
...miſſos, aut colligatis pedibus tra-
... ex quibus multi mortui aut debi-
... perierint.

Acclivia

Acclivia autem loca plurima in- dem monte ſe off. rũt, etſi enim em continuus aſcenſus videtur, ita u perato jugo, per quod iter eſt, te ad ſ mum montem perventurum judi tamen eo ſuperato planus aliquis l ſe offert, & ſupra hũc alius novus m ſuperandus occurrit, quæ res magn moleſtiam horum locorum impe affert. Plerunque enim ſibi perſuad montes non tam altos atq; arduos nam ex propinquo eos contéplante dicant longe humiliores, quàm re ſint: ubi igitur ad rem perventum fu vident, ſe opinione ſua deceptos eſſe ſibi laboré creſcere dolent. Obſerva hoc Silius atq; eleganter affectum h aſcendentium Alpes carmine expre

Quoque magis ſubire jugo atque evadere
Erexere gradum, creſcit labor, ardua ſup
Seſe aperit feſſis, & naſcitur altera moles
Vnde nec edomitos exudatoſque labores
Reſpexiſſe libet, tanta formidine plena
Exterrent repetita oculis, atque una prui
Canentis, quacunque datur permittere vi
Ingeritur facies, medio ſic navita ponto
Cum dulces liquit terras, & inania nullo
Inveniunt ventos, ſecuro carbaſa malo
Immenſas proſpectat aquas, ac victa profu
Aequoribus, feſſus renovat ſua lumina co

Glacies autem in Alpibus non ta tum lubricitate ſua vias difficilio reddit, ſed alia quoque majora peric affert. Imminent nonnullis locis imm ſæ rupes, quæ nonnunquam ita viis i

pende

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

dent, ut ruinam minari videantur, is qui his non aſſueti ſunt magnum orem incutiant: ſed raro ab his pe- lũ cuiquam creatur, ſæpius à glacie, ex altis rupibus in vias ſubjectas nunquam cadit, eaſque tegit & in- ipit, magno cũ vitæ diſcrimine eo- qui tum per illa loca iter faciunt. minit huius rei Strabo, his verbis: ciales cruſtæ ſupernę & quidẽ lubri- llabentes univerſam occupant ſemi- ,& in ſubjacentes extrudunt valles. quens enim ſuper glaciem glacies in- ubit, ingruentibus maximè nivibus, equam in ſuperficie omnino ſolibus olvantur. Præterea illa vetus glacies quam nonnunquam iter faciendum profundos hiatus trium aut qua- r pedum latitudine, & ſæpe etiam pliores habet, in quos ſi quis decidat, bitato illi pereundum eſt. Accidit em ut nivibus recentibus, aut vento nglomeratis illi hiatus tegantur, itaq; i tum per Alpes iter faciunt, peritos orum qui ipſis præeant conducere ent: hoſce fune cingunt, cui etiam quot ex his qui ſequuntur ſe aſtrin- nt, qui verò præit longa pertica viam plorat, & diligenter in nivibus hiatus s ſcrutatur, quod ſi forte impru- ns in aliquem deciderit, à ſociis qui

eodem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

eodem fune cincti ſunt, ſuſtinetu
extrahitur. Vbi nullæ nives fovea
gunt, minus eſt periculi, ſaltu tam
los ſuperare oportet, nulli enim hic
pontes: niſi quod nonnunquam h
ſarcinaria jumenta per hæc loca a
(id autem rarius fit,) aſſeres ligneo
cum ferunt, quibus jumentis pon
lum ſternunt qua tranſeant.

Nives verò in Alpibus multis l
tam ſunt altæ, ut hominibus & jum
tis pereundum ſit, ſi in illis ſubmerg
tur, atque non levius periculum
quam ſi in aquis mergantur. Ideo
Claudianus ſcribit:

> Multos hauſere profundæ
> Vaſta mole nives, cumque ipſis ſæpe juven
> Naufraga candenti merguntur plauſtra
> rathro.

Quapropter ut iter facientes ſibi cav
poſſint, incolæ prælongos ſtipites, q
ſtilos ligneos vocat Marcellinus, erig
ſolent, ut hos ſequantur viatores.
hoc negligentius plerunque ab illis
quo imperiti viarum ipſorum oper
conducere cogantur. Cæterum ut a
quis tranſitus pateat, proximi mo
tium accolæ magiſtratuum edicto via
per montes munire coguntur, mag
labore neque abſque periculo. Igit
ſingulis ferè diebus ex proximis vi
utrinque ad montem, aliqui vias e

plora

…t, & ſi quid periculoſum depre-
…int, iter facientes monent, viaſ-
…niunt. Ac multis in locis cum
…n novæ nives aliquæ ceciderint,
…aliquot qua iter erat, per novas
…gunt, hi non tantum pedibus,
…ribus & toto pectore nives fran-
…einde etiam trabem aliquam ad
…nandam viam trahunt, & cre-
… vias melius noſſe, & his com-
…dis atque parandis longè aptio-
…equis. Quod ſi hac ratione via
…ne patefacta fuerit, plures ad hoc
…onducti palis & batillis aliiſque
…entis nives amovere & viam
… ſolent. Atque mercatores cum
…modæ tempeſtates inciderint, ſæ-
…gno pretio pluribus operis con-
… vias purgant, quo merces ſuas
…ittere poſſint. Porro qui pro-
… nives perambulare volunt, illis
…i nullæ viæ ſunt, hac ratione
… ſubmerſione cavent: aſſeres li-
… parvos & tenues, vel circulos
… cujuſmodi in doliis vinariis vin-
… adhibentur, pedalis diametri fu-
…ancellatim undique contextos,
…s alligant. Atque hac ratione
…ajus veſtigium faciant, non ſub-
…ntur, atque non alte in nives
…nt. Apud Xenophontem legimus
quid-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

quiddam ſimile, cum enim Græc
Armeniorum montes nivoſa via
facerent, ab incolis edocti ſacculis e
rum & jumentorum pedes obligar
quod alioqui nudis pedibus ingred
tes uſque ad ventrem in ipſas nive
ſcenderent.

Maximum omnium periculum
decidentibus conglomeratis niv
quas noſtri *Lòuvvinen*, Rheti Lal
vocant, haud dubiè à labendo, un
Germanicum nomen alterius voci
pravatione factum eſt. Hæ commo
tur levi de cauſa, ſi enim in monte
mo arboribus nudo & acclivi nix c
mota fuerit, vel à prætervolante av
la, vel ab aliquo animali alio, aut e
à vento vehementiore, aut præter
tium hominum clamore, quando
cet ipſa repercuſſione vocis, quam
vocant, aër impulſus nives etiam
vet. His inquam vel leviſſimis com
tionibus nix impulſa in globum i
cõvolvitur, is ubi multis provoluti
bus excreverit, & jam propter magn
dinem & inæqualitatem volvi am
non poteſt, vehementiore tum im
delabitur, & cõtinuo progreſſu au
vires majoremque molem acquire
ſaxa, arbores, ibices & alia quævis
malia, homines, tuguria, & quic

obv

ovium fuerit, involvit, & ſecum abri-
ens, ad imos montium pedes defert.
ujuſmodi nivium moles ſæpe com-
ura jugera occupat, tantoq; cum fra-
re è montibus decidit, ut terra ipſa
ncuti videatur,& procul inde diſtan-
s atque hujus rei ignari,tonitru ſe au-
re exiſtiment. Cadunt autem hujuſ-
odi Labinæ non omnibus in locis &
mporibus,ſed tantũ in declivi monte,
a ſolum arboribus nudum eſt,& ple-
nq; eò potiſſimum tempore, quo vel
rno calore nives liqueſcunt & emol-
ntur,vel ubi autumno & hyeme ma-
æ nives ſuper veterẽ conglaciatam &
bricam nivem repente decidunt, cœ-
q; ſereno frigus ſævit.Duo autem tra-
nt genera eſſe Labinarum,unum ubi
ovę & molles duntaxat nives conglo-
ntur & labuntur: alterum quod in-
teratam nivem quoq; trahit,& mul-
m terræ ſecum abripit: hoc priori &
ajus eſt & plus damni dat. Atque ſu-
riorib⁹ annis inRhetis apud *Rinvval-
os*,qui fontẽ Rheni accolunt, nivium
mõte ruentium moles ſylvam & pro-
ras abietes deiecit & involvit. Accidit
iam Helvetio milite per Alpes iter fa-
ente, ut LX. homines & etiam plu-
s eadem nivis conglobatione oppri-
erẽtur. Nonnunquã tamen homines

T nivę

nive conglobata involuti, ſub ipſis ni
bus vivunt, & opera incolarum eruu
tur, & quaſi ab inferis revocantur.
autem accidit ferè tum ubi tantum
centes nives conglobatę fuerunt, & p
pe valles qua impetum ſiſtunt aliqu
involverint: etenim ſi is qui nive c
rutus eſt, manus ſub nive non pror
indurata movere, & aliquid ſpacii ci
faciem excavare poſſit, aliquam ſub
vibus reſpirandi facultatem nanciſcit
atque in alterum & tertium etiam di
ſub nivibus vivere poteſt. Montium
rò accolæ ſi quando hujuſmodi mo
decidant, mox obſervant an aliqui
die iter ingreſſi ſint, & temporis rat
ne ſubducta an nivibus involuti ſ
coniiciunt, atque confeſtim harum
rum periti nives fodiunt, & ſcrutan
num aliquis lateat, cui adhuc opem f
re & vitam conſervare poſſint. Co
dunt autem atque ſubſiſtunt laben
nivium moles in locis planis & valli
atque illic aliquando viam monta
torrentibus in eos incidentes præc
dunt, quę ſi hominum opera non fue
rurſus aperta, illi in ſe collecti & au
nonnunquam non parvo incolaru
damno erumpunt. Quo autem loco
ſus nivium ex alto monte metuend
eſt, illic nullæ ſunt domus, nulla tug

aut boum ſtabula in ſubjecta valle, incolæ proximo aliquo loco, ubi llis forte interpoſitus nivium caſum ërcet, ædificare & habitare ſolent. que apud Vrſarios in montis Gothar-radicibus, ingens ſylva proceriſſima-m abietum, ab ipſa natura molibus vium oppoſita videtur, cum alioqui llæ aliæ arbores aut ſylvæ illic in ea rte montis creverint: triangulari tem forma conſita eſt, ut quamvis ves arbores dejicere ſoleant, hic ta-en non ſit periculum ne ſubvertatur, m angulo oppoſito quaſi perfringere netur incidentem molem, & ſua ma-itudine, qua ſubinde latior & denſior , ſe defendat. Itinera autem propter llium anguſtiam nonnunquam, quo-am aliter fieri non poteſt, per loca ic periculo obnoxia tranſeunt. qua-ut diſcrimen evitare poſſint, qui illac r faciunt, plerunque ſummo mane, ando minus periculi eſt, viam ingre-untur, & taciti quam celerrime poſ-nt periculoſa loca prætereunt. Ac-læ etiam qui optime naturam loco-m tenent, & quando periculum im-ineat certis ſignis conjicere poſſunt, regrinos quid faciendum illis ſit ad-onent. Cum autem in ipſum iter in-ns aliquis globus nivis deciderit, vix

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

multo tempore ſolvitur: & per illu
iter faciendum eſt, quaſi per novu
quendam monticulum, aut collem nu
per in via ortum. De his autem Labin
ſeu nivium cadentium mole, Silius ſcr
bere videtur, his verſibus.

Tum qua durati concreto frigore collis
Lubrica fruſtratur canenti ſemita clivo,
Luctantem ferro glaciem premit, haurit hia
Nix reſoluta viros, altoque à culmine præce
Viventes turmas operit delapſa ruina.

Apte autem & proprie inducit Ann
balem per loca acclivia & conglaciat
iter facientem, ubi multa nix fuerit, &
ea quidem mollis & liqueſcens, in qua
ingreſſi milites mergebantur, & hiat
quodam hauriebantur, & illic caden
tem ex alto nivem integras turmas ope
ruiſſe ſua ruina. Nam tantum in ſum
mis & acclivibus montibus, & præſer
tim cum ſuper glaciem magnę nives ce
ciderint, & molles fuerint, & liqueſcer
cœperint, conglomeratę nives decidun
Ac forte etiam Claudiani verſus huc re
ferri poſſunt, in quibus tamen non ni
ves, ſed glaciem nominat.

Interdum ſubitam glacie labente ruinam
Mons dedit: & trepidis fundamina ſubruit aſtris

Præterea inter alia mala frigus in
gens his, qui per Alpes iter faciunt, mo
leſtum eſt præſertim flante Borea, quar
ſæpe multorum artus vi frigoris am
burun

runtur, atque aliis aures aut nares, nnullis manuum aut pedum digiti, ue etiam ipſi pedes vi frigoris obſtu- ſcunt & pereunt: multi oculos ex petuo nivium uſu amittunt. Adver- hæc mala varia præſidia ſunt: oculis dem ut vel aliquid nigri prætenda- , vel vitrea conſpicilia quæ vocant: quis membris, ut pellibus craſſiſque timentis bene contra frigus munian- : ac charta ſcriptoria & membrana tus optime à ventis frigidis defen- nt: quod ſi pedes obſtupuerint, noctu itis calceis gelidæ aquæ immergun- , & paulatim tepida affunditur, ita m reſtitui creduntur. Maxime tamé nium motus aſſiduus prodeſt: accidit m nonnunquam ut in aſcendendo nte, homines ob laboré incaleſcant, ullũ frigus ſe ſentire exiſtimẽt, quod uieſcendi gratia in nivibus ſederint, x illis ſomnus obrepit, atq; tum abſq; o fere ſenſu doloris dormiẽtes obſtu- cũt & moriuntur: unde Claudianus Alpium Rheticarum deſcriptione.

Multi ceu Gorgone viſa
Obriguere gelu.

Cur autem motus unicum adverſus iferum frigus præſidium exiſtat, Xe- phon eleganter exponit, cujus ver- ſubjiciam: Quin ſi torpentem

aliquem & deſidentem offendiſſem, quique ſe ultro hoſtibus præ inertia dediturus videretur, illum ego pulſabam, ſeque erigere & progredi jubebam. Ex me ipſo enim intelligebam, in magna hyemis acerbitate deſidendo tantò inertiora & pigriora corpora reddi: qui ſi forte paululum commoratus eſſem, ut fit, eos qui ſarcinas colligerent, expectans, ſentiebam crura præ frigore obtorpeſcere. Meo itaque periculo doctus, ubi ſe quem pigritię dedentem, ac quaſi frigore ſtupentem vidiſſem, illum ego commovebam, quod intelligerem motu, ac virili quadam corporis exercitatione recaleſcere membra, & humorem evocari: contra vero efficere quietem & tarditatem, ut ſanguis quaſi gelu concretus intabeſcat, atque ex eo, quod multis accidiſſe ſcitis, pedum digiti obrigeſcant. Noſtri igitur eodem modo ſibi à frigore cavent, non à Xenophonte, ſed longo uſu edocti.

Poſtremo vero omnia hæc pericula tempeſtatibus augentur, non enim in mari tantum, ſed in altiſſimis quoque montibus magnæ & periculoſæ tempeſtates exiſtunt. Nam in Alpibus venti quidem ſemper & frigidi & vehementes ſunt, nonnunquam tamen præter ſolitum ſæviunt, & prorſus violenti

ſunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

actum nivibus cadentibus,aut plu- aut grandine non licet iter facere, niam nō tantum hæc moleſta ſunt fficilia ad perferendum, ſed ſimul pectum & uſum viarum adimunt, aque accidit ſi veteres nives à vento glomerentur, nam ſicut arenæ in ca à ventis accumulantur, & quan- ue homines ſuffocant, ita in Alpi- nives ab iiſdem gravi hominum pe- lo accumulantur. Quin etiam per præcipites & anguſtas,nequaquam eſt vento vehementius perflante, facere, ne quis violentia venti in cipitium aliquod impellatur. Itaque nnunquam ſi ſubito tempeſtas gra- incidat, in ſumma Alpe viatores ad uum aut triduum ſubſiſtere cogun- , donec tempeſtate ceſſante, itinera ſus ab his qui vallem incolunt pate- nt,& muniantur. Sunt autem in ſin- is ferè Alpibus, per quas mercatores quenter tranſeunt hoſpitia aliqua, talia, qualia loci natura patitur, & fieri poſſunt, ubi omnem materiam cinariis jumentis ſubvehere oportet. rro tempeſtates montanæ non igno- fuerunt Silio, à quo his verſibus de- ibuntur:

Interdum adverſo glomeratus turbine Corus
In media ora nives fuſcis agit horridus alis.
Aut rurſum immani ſtridens avulſa procella

Audacis rapit arma viri volvenſque per orb
Contorto rotat in nubes ſublimia flatu.

Cæterum non abſque ratione Coru inter ventos potiſſimum nominat, q Græci Argeſtem vocant, hic enim un eſt ex frigidiſſimis ventis, & grandin importat: atque idem eſſe videtur, q in Narbonenſi provincia Circius nom natur, nulli ventorum violentia inf rior, ut Plinius refert, ita ut tecta aufera Cato quoque de Alpinis Hiſpanis ſcr bens, verba hæc poſuit: Ventus Cerci cum loquare, buccam implet: Armatu hominem, plauſtrum oneratum perce lit. Ventorum violẽtiæ in ſummis mon tibus, exemplum apud Xenophonte extat, qui lib. 5. Rerum Græcarum d Cleombroto ſcribit. Digredienti quo vehementiſſimus incidit ventus, que aliqui futura augurari ſuſpicabant, mu ta enim damna exercitui intulit: na ex Craſio per montem mari imminen tem ducenti, jumenta quam plura im pedimentis onuſta in mare præcipita ſunt, arma quoque militibus erepta, a vi venti in mare dejecta ſunt. Mul quoque cum arma ferre amplius no poſſent, in montium ſummitatibus la pidibus degravata relinquere coact ſunt.

D

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

DE GENTIBVS ALPINIS.

colæ Alpium multi populi à Plinio
aliis commemorantur, pręcipui ta-
n ex his commemorantur in Tro-
ro Alpium, quod populus Romanus
ſari Auguſto erexit, ejus inſcriptio-
n nos ex Plinio ſubiiciemus, quæ ta-
ſt.

PERATORI CÆSARI DI-
L. AVG. PONTIFICI MA-
MO, IMPERATORI XIV.
IBVNITIÆ POTESTA-
S S.P.Q.R. QVOD EIVS DV-
V AVSPICIISQVE GEN-
S ALPINÆ OMNES QVÆ
MARI SVPERO AD INFE-
M PERTINEBANT, SVB
PERIVM PO. ROM. SVNT
DACTÆ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

GENTES ALPINÆ DEVICTAE.

TRIVMPILINI. CAMVI VENNOTES. VENNONETE HISARCI, BREVNI. NAVN FOCVNATES, VINDELIC RVM GENTES IIII. CO SVANETES. VIRVCIN TES, LICATES, CATTEN TES, ABISONTES, RVGVS SVANETES, COLLVCON BRIXENTES, LEPONTII, V BERI, NANTVATES, SED NI, VARAGRI, SALASSI, CITAVONES, MEDVLLI, CENNI, CATVRIGES, BI GIANI, SONTIONTII, EBR DVNTII, NEMALONI, EDE NATES, ESVBIANI, VEAM NI, GALLICAE, TRIVLATT ECTINI, VERGVNNI, EGV TVRI, NEMENTVRI, OR TELLI, VERVSI. VELNAN SVETRI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

on ſunt hic adjectæ, ut Plinius aſſerit, ottianæ civitates XII. quæ non fue- at hoſtiles, ſed item attributæ muni- iis lege Pompeia. Gentes hic com- emorantur, quæ ab Auguſto imperio puli Romani ſubjectæ ſunt. Iulius idem Cæſar bellum in Gallia geſſit nis decem, ſed Alpinos populos non egit, verum tam ipſe quam alii impe- tores qui ante ipſum in Gallia bellum ſſerunt, haſce gentes vel contempſe- nt vel neglexerunt, ac tantum de nſitu Alpium cogitantes, ad provin- as ſuas feſtinabant, ut Appianus ſcri- t in Illyrico. Cæſar etiam à bello Gal- o Pompeianis armis avocatus, has re- iquias perſequi non potuit. Auguſtus ro Imperator, aliis gentibus quæ ab perio defecerant, vel ſub propriis le- bus degebant, bello ſuperatis, poſtre- o reliquas omnes quæ ſummitates Al- um incolunt, barbaras bellicoſaſque ationes per vim ſubjecit: Veruntamen nte Auguſtum Imperatorem Romani ella in Alpibus geſſerunt, & præſertim dverſus Ligures qui magnam Alpium artem incolunt. Cæterum per quos ngulæ gentes Alpinæ devictæ ſint, uoque jure & fœdere fuerint, diligen- ſſimè à Sigonio Romanarum antiqui- atum peritiſſimo homine, annotatum
eſt,

eſt, ſub finem libri tertii. De antiq
jure Italiæ. Nos hic pauca tantum
inſcriptionem Trophæi explicandam
nonnullis Alpinis gentibus afferemu

Trivmpilini. Hos Ægid
Tſcudus in Rhetia ſua ſcripſit ad lacu
Larium habitare, ac illos eſſe qui ho
Tripleven nominantur, quorum ſu
Domaſium, Muſſum, Gravedona: id
tamen poſtea viſus eſt aliter ſentire,
que Triumpilinos exiſtimavit illos e
qui vallem Trupiam vel Triumpi
incolunt, atque hæc ſententia ver
videtur. Cum enim Euganei fuerin
quos intimum ſinum Adriatici ma
uſque ad Alpes Plinius incoluiſſe ſcrib
rectius videntur ad Benacum quam
Larium collocari. Iacet autem hæc v
lis inter Benacum, & vallem Sarcæ fl
minis, & præterea Camunicam v
lem. Sunt in hac valle Cliſius & Caſt
fluvioli & Ludro oppidum à quo com
tes Lodronii nomen habent, qui exiſ
mantur à Plinio Alutraenſes nomina
lib.3.cap.19.

Camvni. Nomen horum retin
vallis Camunica, quæ ſupra Triump
linos, inter vallem Solis, & alteram
Serra, (qui forte ſunt Aſſeriates Plini
atque vallem Volturenam poſita eſt. C
lius fluvius ex hac valle in Sebinum l

cu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

m influit. Parent autem Triumpilini Camuni noſtra ætate Brixienſibus:& ius ſcribit Triumpilinos , Camunos pluresque ſimiles finitimis munici- attributos fuiſſe.

VENNONES. Meminit horum bo , & eos inter Vindelicorum fe- iſſimos numerat , quique cum Rhe- d Orientem verſi ſint. Plinius quo- Caput (inquit) Euganeorum Sto- Rhetorum Sarunetes Vennoneſque us Rheni amnis accolunt. Quo loco nomen pro Rheno quibuſdam ſup- endum videtur. Erunt igitur Venno- incolæ vallis Venuſtæ , quam Ger- ni *Vinſtgovv* nominant, & ſupra hos roxima valle ad ortum Æni Sarune- acent.

VENNONETES. Hi exiſtimantur in- e eſſe vallis Volturenæ, quam Valte- m vulgò vocant , in cujus ſummi- : Abdua fluvius ex jugis Bormianis ur , & in Larium per vallem hanc iſſimam defluit. Hæc ab ortu habet unetes atque Vennones : à meridie nunos , atque ut Dion libro 54. ſcri- , tàm Camuni quàm Vennonetes à lio Silio auſpiciis Auguſti Cæſaris in itutem redacti ſunt, anno urbis con- e 737. Lucio Domitio & Publio Sci- ne Coſſ.

HI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

HISARCI. Tſcudus, quem hon
cauſa nomino, exiſtimat, legendum
ſauci. Sunt autem Miſauci Lepontio
populus ſupra Verbanum lacum
Mueſam fluvium, qui ex Adula mo
prope Bellinzonam in Ticinum def
Alii tamen exiſtimarunt Hiſarcos p
los eſſe Vindeliciæ ad ortum Iſaræ
minis.

BREVNI. Ad Ænum fluvium
puli habitant Germanis dicti *Brun*
vver. Hos Aventinus Brennos no
nat. Leander Albertus Breunos p
ad Bellinzonam ex Bonaventuræ
ſtilionæi ſententia, qui etiam Beri
nam vel Breunizonam id oppidu
appellari perhibet, quod ſit Breu
rum caſtrum & tanquam Breuni
zona. Fluvium etiam qui ex Lu
mone monte profluit, Breunium
minant, qui octo millibus paſſuu
Bellinzona Ticino miſcetur: agrum q
que circa fluvium vallem Breuniam
minat Leander. Horatius inter Vi
licorum populos quos Druſus dev
Breunos numerat. In quibuſdam
men manuſcriptis codicibus Brenni
minantur: in aliis Breuci, Strabo B
cos nominat, ac Porphyrio ſcribit Br
nos Ciſalpinos populos eſſe: veru
Horatii ſententiæ repugnare vide

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

...i eos Vindelicis annumerat. Sunt qui
...iſtiment Bernenſes nominari à Plinio
... cap.3. libri. Quo loco inter Ciſalpi-
...s Feltrini & Tridentini & Bernenſes
...aetica oppida numerantur. Brune-
...m oppidum in Alpibus hujus nomi-
...s veſtigia ſervat: & de ejus loci popu-
... Horatianum verſum non incommo-
... interpretari poſſumus. Quos vero
...em poëta Gelonos vocat, in quibuſ-
...m exemplaribus Genauni, & Gerauni
... Genauvi nominantur, quæ poſtrema
...ctio videtur magis ad Germanicum
...ioma accedere, in qua *auva* vel *ouvv*
...uod & inſulam, & agrum ſignificat
...ultis nominibus adjicitur, an autem
...nt populi ad Glanum fluvium, an hi
...uos Plinius Naunes vocat, & Ptole-
...æus Benlaunos, Vindeliciæ populi an
...ii montani Ciſalpini, aliis conjicien-
...um relinquo.

NAVNES videntur eſſe quos Ger-
...ani vocant *Nanſer oder Nanſperger*,
...ntini montem Neanis: vallis hæc eſt
...dmodum culta in Tridentino Epiſco-
...atu, cujus initium tribus miliaribus à
...ridento abeſt, præcipuus vicus hujus
...allis *Nauns* vocatur, per quem octo iti-
...era tranſeunt, in quibus celebriora
...nt à Tridento, à lacu Benaco, Bolzano,
...erano, valle Camunica, Bormio.

FOCV-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

FOCVNATES. Hos ex conjectu
quidam exiſtimant referendos ad
lem quæ ab oppido Suls (quod nunc
Bartholomæi nomen habet) vallis
lis nominatur,& partim Venetis par
Tridentino Epiſcopo paret , atque
vallem Camunicam & Volturenoru
montes pertingit. Per hanc vallem
vius Nuſſius defluit, qui ex monti
Camunicos ab hac valle dividentib
ex adverſo Ollii oritur.

VINDELICORVM GENTES I
Ita quidem in exemplaribus Plinii
preſſis, quæ ego vidi, legitur. Ver
mendum mihi eſſe videtur in nu
rorum notis, omiſſa librariorum in
ria nota quinarii numeri. Itaque leg
dum arbitror Vindelicorum gen
VIIII. Nam quatuor gentes q
proximè præcedunt non pertinent
Vindelicos, mihique magis proba
eorum ſententia, qui illas cis Alpes
ſtendunt. Atque ut maxime illæ gen
Vindelicæ ſint, tamen non eſt dubi
gentes, quæ proximè ſequuntur, novo
numero ad Vindelicos pertinere & R
tos: itaque quum ſubjicitur, Gallicæ
pertinet ad gentes quæ has novem
quuntur: quod ſi quatuor tantum ſ
Vindelicorum gentes, oportebit Abiſe
tes Ruguſcos & alias Rhetorum gen

Ga

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

allis adnumerare, cum tamen Rhetia nunquam ad Galliam pertinuerit.

CONSVANETES. Hos Ptolemæus Conſuatas nominat Vindeliciæ populũ inter Leunos & Belaunos. Iacet autem ad Saram Vindelicorum fluvium regio quam Germani vocant *Schvvindovv*, hanc quidam Conſuatum regionem eſſe exiſtimant.

VIRVCINATES. Populi Vindelicorum ad Ambram & Iſaram fluvios, qui ad Ænum uſque porriguntur, noſtris dicti *Friſinger* & in vetuſtis diplomatibus *Briſinger*.

LICATES. Ptolemæo & Straboni Licatii dicti, nomen habent à Lico flumine juxta quod habitarunt, Germanice nominari poſſunt *Lechthaler*, *Lechfelder*, & *Lechremer*.

CATTENATES. Hos Strabo Clautinacios vocat. Hos quidam exiſtimant extremos Vindelicorum eſſe, qui utrinque ad Ænum habitent, ſupra eum locum ubi Danubium ingreditur.

ABISONTES. Hos exiſtimo à Ptolemæo Ambiſontios nominari, quos extremos ponit inter occidentales Norici populos.

RVGVSCI. Ptolemæus magis infra Auſtralia Rhetiæ Suanitæ & Ruguſci habitant. Creduntur accolæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Rheni eſſe ſupra Acromum lacum uſq
ad eum locum in quo fontes Rheni c
fluunt, vallis horum Acromo lacu pr
xima *Rynthal* nominatur.

SVANETAE à Ptolemęo juxta R
guſcos collocantur & inter hos CA
LVCONES. Quare ſi Reguſci ſup
Brigantinum lacum ad Rhenum jacer
hi forte erunt Algovii & Suevi qui in
riores campos à lacu habitant.

BRIXENTES ab utroque Alpiu
latere habitant, finitimi Tridentino
Curienſi Epiſcopatui, eorum nom
hodie aſſumpſit Brixina Epiſcopalis
vitas, quam veteres Sublavionem voc
runt. Ptolemæus horum meminit
Brixantas vocat: magis Septentriona
Rhetiæ habitare ſcribit.

LEPONTII. Gentes XVII. q
hic deinceps ordine enumerantur, o
nes ſunt Gallicæ. Nos complurium
his ſuperius mentionem fecimus in
poſitione Alpinorum itinerum, ac p
tiſſimum Lepontiorum, Viberorun
Nantuatum, quos nos Cæſarem ſequu
Antuates nominavimus, item Sedun
rum, Veragrorum, Salaſſorum.

ACITAVONES. Qui nam ſi
ignorare me fateor. Ægidius Tſcud
nomen corruptum eſſe arbitratur, p
illo Centrones ſubſtituit.

M

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

MEDVLLI: Straboni Medualli, ſu-
a Allobroges & Vocontios, Centro-
nus proximi, quo loco hodie eſt vallis
brienna.

VCENNI forte ſunt Vocontii, aut
onii, quos Strabo ponit inter Vo-
ntios, Tricorios & Medullos.

CATVRIGES una cum Soncion-
& Ebroduntiis in provincia Alpium
ritimarum numerantur.

BRIGIANI. Hi forte ſunt qui Bri-
ntione ſupra Caturiges habitarunt in
ibus Cottiis. De reliquis nominibus
hi quidem hoc tempore non liquet:
bito tamen an Edennates ſint Decie-
Straboni, & Eſubiani ab illo Oxibii
antur.

DE ALPINIS aquis.

Einceps de his rebus agendum nobis
erit, quæ ex Alpibus oriuntur, aut
illis degunt, in his omnibus ea tan-
m perſequemur, quæ maximè memo-
u digna videbuntur, & peculiaria &
aſi propria ſunt Alpibus. Igitur pri-
omnium de aquis agemus, quoniam
ontes à Deo facti ſunt, ut ſint aqua-
m receptiones, quas bona fide per

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

terram tranſmiſſas priſtinæ redda[illegible] origini. Nobis enim præ omnibus Phi[illegible]loſophorum opinionibus Solomon[illegible] ſapientiſſimi ſententia placet, qui è ma[illegible]ri flumina dixit generari: Etſi enim aqua multa ex aëre generatur, tam[illegible] tanta moles, quæ maxima flumina e[illegible]pleat, ſub terra non invenitur, cum d[illegible]cuplum, ut aiunt Phyſici, ampliore[illegible] oporteat eſſe aërem ad certam aqu[illegible] magnitudinem conficiendam. Qu[illegible] verò terræ concavitates tantum aë[illegible] capient, aut per quæ tandem foramin[illegible] tantum ſuperni aëris in ſubterraneas c[illegible]vernas deſcendet, ut ex eodem pene Gothardi montis vertice ſeptem flum[illegible]na defluant? Itaq; Dei opificis admira[illegible]dum opus eſt, quod marinæ aquæ com[illegible]preſſæ ab extrinſecus incumbente ma[illegible] latebroſos receſſus montium petunt, a[illegible]que illic in altis jugis exiliunt, longoq[illegible] interim hoc circuitu percolatæ omne[illegible] ſalſedinem amittunt. Ex his igitur nat[illegible]ræ principiis fontes, flumina & lacus altiſſimis montibus generantur: auge[illegible]tur autem & ſupra ſolitum modum e[illegible]creſcunt ſolutis nivibus & imbrium a[illegible]ceſſione: ac multi montani torrent[illegible] ex his ſolis generantur, ideoque ſæpe d[illegible]ficiunt & fluere ceſſant.

Eſt autem maximè admirandum n[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

tæ opus , in ſummis montibus lacus
: , qui non ex nivibus aut pluviis
liguntur , ſed perennibus ſcatebris
nficiuntur ,& cum non ad curſum
pdeant , ſed intus cohibeantur incor-
pti ſine ullo motu , attamen neque
iciunt aut minuuntur , neque rurſus
s exundationibus labra ſuperant. Sic
ſumma montis Ceniſii planicie lacus
è vivis purus ſcatebris , at ei campo
nmo , celſiſſimo, planiſſimo nihil im-
net : duos alios tales lacus Iulius Cæ-
Scaliger commemorat, alterum
agro cui Deſeſſo nomen eſt in mon-
ſummi vertice quo nullus ibi cir-
mque altior locus aſſurgit : & non
ge ab hoc alium quem Cravam vo-
. Ex his lacubus ut ait pecora atque
menta quotitie potant , aquæ tamen
nquã deficiunt, quod mirum eſt,quã-
quidem nives eò liquantur nullæ,
viæ non largiores aut crebriores,quã
s in locis , & in ſupremo loco tan-
am in ſinu ex devexis locis colligi ne-
eunt. Tales lacus complures habent
pes Helvetiorum , Abbazellani tres
illos lacus truttas ferentes in cacu-
nibus ſuarum Alpium oſtendunt.
nilis eſt in ſummo Gemmio mon-
, & in aliis montibus alii, tantæ pro-
ditatis nonnunquam ut montem
totum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

totum penetrare credantur, & fonte
ad radices montium efficere. Sed ho
minum ſuperſtitione maximè celebr
eſt ſupra Lucernam urbem in mont
Fracto lacus, à Pilato cognomẽ haben
vulgo enim perſuaſum eſt Pilatum olim
illic in eminenti rupe conſediſſe, & d
ras tempeſtates concitaſſe, quem dein
de incantator quidam ſuis conjuratio
nibus depulſum in proximum lacum
deturbarit. Vulgo autem perſuaſum
eſt, ſi quicquam ab homine de induſtri
injiciatur, toti regioni ex tempeſtat
bus & inundatione periculum eſſe.
Veruntamen lacus hic non eſt in ſum
mo jugo, ſed undique collibus cing
tur, à quibus liqueſcentes nives de
fluunt. Simile quiddam Pauſanias re
fert de fonte montis Lycæi. Ab Hag
none inquit nomen accepit fons in Ly
cæo monte, qui eodem modo quo Da
nubius, aquam ſolet exhibere, in hye
me ſimiliter & vere. Si quando autem
diuturna eos ſiccitas premat, ita u
ſemina in terra & arbores jam exa
reſcant, Iovis Lycæi ſacerdos perſo
lutis ad aquam precibus, & ſacris per
actis, quæ ex ritu ſolent peragi
quernum ramum non in imum fun
dum, ſed extremitatem tantum aqu
demittit. Commota deinde aqua, ne

bul

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

t aſcendit vapori conſimilis. Hæc
nulum intercedat temporis, in nu-
n convertitur, cum qua conjunctæ
nubes pluviam Arcadibus efficiunt.
um ut maximè hujuſmodi aliquid
quam factum ſit aut fiat, ſæpenu-
o enim ad ſuperſtitiones & ad fal-
perſuaſiones eventus & miracula
untur, non alia certè ratione fiunt,
m malorum geniorum opera, qui-
Dominus Deus permittit, ut impio-
n aut ſuperſtitioſorum fides ita de-
ta confirmataque, ſuæ impietatis aut
erſtitionis pœnas luat, ut recte de
: miraculo lacus Pilati Geſnerus no-
 cenſuit.

Lacus verò majores qui in proximis
pis Alpibus ſubjecti ſunt, quid atti-
 commemorare cum ſint notiſſi-
? ut Benacus, Larius, Verbanus,
gantinus, Tigurinus, Lucernas, Le-
nus, ac alii penè innumeri. Hos flu-
na in cavum amplumque locum de-
entia conficere creduntur, ſed ple-
nque falsò: quoniam ex ſingulis ferè
ubus majora flumina effluunt, quam
ſint quæ ingrediuntur, itaque niſi
btus terram pullulantibus aquis,
arum venas Vrinatores ſæpe ſen-
nt, augerentur, brevi exhauriren-
: continuo defluxu. Atque tàm abeſt

ut omnes lacus à fluviis creentur, tanto impetu plures fluvii lacus ing diantur, facillimè ut eorum aqua ab qua lacuum dignoſci poſſit, atque rapiditatem & violentiam montan rum fluminum, natura parens la hujuſmodi fabricata eſſe videtur, eorum impetum mitigent, pleruṇque enim poſtquam lacus egreſſi fuerin miteſcunt ac leniter defluunt, qui a tea propter violentiam navigari n poterant. Ad Rheni Cataractas mu obſtupeſcunt, cum vident ingentem fl vium immani fragore ex alto ſcopu præcipitari, ita ut vicina loca late aſpe gat, & nebulam quodammodo ri offundat: ſed in Alpibus ſummis ſæ flumina non exigua, & Alpini torre tes non minori fragore ex editiſſimis r pibus decidunt. Sed minus celebres ſu hujuſmodi Cataractæ quod in mon bus declivibus fiant, ubi non mirum talia accidere, & quod flumina quib hæc accidunt, vulgo non ita nota ſu & magni nominis, quæque Rheno co ferri poſſint.

Alpibus autem originem ſuam d bent quatuor nobiliſſima Europæ fl mina, quæ innumeros penè amnes cum in diverſa maria deferunt. Padu per Italiam in mare Adriaticum deflue

Rh

nodanus per Gallias in mare Lyguſti-
m, Rhenus inter Germaniam & Gal-
m limes in Oceanum, ac poſtremò
nubius longiſſimo curſu, Illyrici pro-
ncias emenſus Euxinum pontũ intrat.
: de reliquis quidem tribus nõ eſt du-
am eos in Alpibus ſuos fontes habere,
Danubio ſolum dubitatur, nam ip-
m ex Alpibus oriri quidam negant.
d hic animadvertendum eſt, Alpium
omen non tantum tribui excelſis jugis
ntinuatarum Alpium, quæ unius
iaſi montis faciem exhibent, ſed decli-
oribus quoque jugis quę in plures par-
s diviſa ad latera extenduntur, inter
ec primum numeratur à Strabone
lpium jugum inter Rhenum & lacum
igantinum mediocriter ſublime, in
uo inquit eſſe Hiſtri fontes inter Sue-
os & Herciniam ſylvam. Regio ubi
anubius oritur (ſive in pago *Don Eſ-
ingen*, juxta vulgi opinionem fontes
us ſtatuamus, ſive ut Glareanus vult
proximis montibus regionis quã *Baar*
ocant, quã Arbonã Tacitus nominare
detur) omnis uno nomine *Alb* Albia
ermanis vocatur, atq; ultra fontes Da-
ubii in Orientẽ porrigitur, in hac non
int alti montes, ſed jugum mediocriter
lanum, unde etiã Strabo vocat ῥάχιν

 μετρίως

μετρίως ὑψηλήν. Cæterum etiam ...
plana eſt hæc regio, maxima tamen
parte nivalis, aſpera, ſaxoſa & frig
eſt, ac in multis locis incommodæ h
bitationis. Quare Albia nominari
detur, non tam quod continuum b
chium ſit Alpium, quam quod Alpi
propinqua & ejuſdem ferè naturæ
quod ad frigus & locorum aſperitate
Atque hoc videtur Ptolemæus ob
vaſſe, qui ſcribit, montes qui ſu
caput Danubii ſunt idem cum Alpi
nomen habere. Quare totum illum t
ctum quidam noſtra ætate Alpes G
manicas nominarunt, atque ubi in
nio legitur, Danubium oriri in Abn
ba monte, & apud Tacitum in Arb
na monte, malunt ſubſtituere Albiu
aut Albonam montem, tùm quia h
die regio *Alb* dicitur, tùm etiam q
Strabo Alpium partem dicit, & Pto
mæus montes hos idem nomen cum
Alpibus habere ſcribat: Alpes autem
Albias quoque dictas ſupra oſtendim
Eſt igitur Danubius quoque ex Alpi
fluviis, quia idem nomen regioni un
oritur, & illis ſaltem proxima eſt, ſi n
cum Strabone partem earum reputa
voluerimus.

Fontibus etiam Alpina regio abu
bat frigidis pariter & calidis: ſingula
ce

tè naturæ miraculo, quod ex illis
ontibus quorum vertices ferè perpe-
is nivibus tecti ſunt, calidæ aquæ ho-
inibus ſalutares ex ipſis rupibus pro-
unt, veluti apud Leucios & Brigianos
Sedunis, in Rhetis Burmianæ aquæ
citer mille paſſibus ab Abduæ fonti-
s, & in Fabarianis rupibus, atque aliis
is quàm pluribus. Præter calidas
uas vero multi ſalutares frigidi fon-
in Helveticis & proximis Alpibus
balneorum uſum calefiunt, quorum
qui acidulæ ſunt, ut Fideriani fon-
apud Rhetos. Alii alumine, alii
phure, alii ferri aut æris aut alte-
is metallicæ rei vena imbuti. Sunt
tem apud nos in frequenti uſu, pro-
erea quod noſtra gens balneis pluri-
um delectatur, & ea inter præcipua
nnium ferè morborum remedia nu-
erat. Ex his autem fontibus quidam
tate duntaxat fluunt, menſe autem
ptembri aut Octobri deficiunt, ut
lidæ Fabarianæ & Marianus fons a-
d Leucianos: aliqui verò etiam æſta-
certis duntaxat horis fluunt, ut fons
valle Haſcla, in monte quem *Engſt-
m* vocant. Sed hæc ſingula ſuis locis
lente Deo aliàs à nobis commemo-
buntur.

Verum noſtros fontes aliquis dam-
nare

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

nare poſſit, quod aquam ferant è
ſoluta nive & glacie collectam, qu
peſſimam eſſe medicorum princ
pronunciant, quoniam exactum ſi
de quod tenuiſſimum fuerit. Poſſe
his ex Plinio lib. 31. ca. 3. objicere a
rum ſententiam, qui imbrium aqu
maximè probant ut leviſſimam, &
ves præferunt imbribus, nivibuſque
iam glacies, velut in infinitũ coacta
tilitate: & præterea ea afferre quæ c
tra Hippocratem Athenęus de hac q
ſtione diſputat. Verum ingenuè f
mur multos potu nivalis & glaci
aquæ, & præſertim uſu veteris g
ciei lædi, quam tamen nihilomi
propter eximiam frigiditatem nonn
li avidè expetunt. Sed interea ad
mus fontes Alpinos non tantum c
fluxu nivalis aquæ confici, ſed plerun
vivas ſcaturigines habere: ideoque ſa
bres & innoxios eſſe. Deinde experi
tia rerum magiſtra, montanos hom
nes non tantum remedia adverſus no
nivalium aquarum edocuit, verum
iam ſalubrem eorum uſum in gravil
morbis, ſi aptè intra & extra corp
uſurpentur. Apud Glaronenſes in mo
te Vuepchio fons eſt frigidiſſimus, quo
aquæ ſolutarum nivium & glaciei in
num quendam collectæ conficiunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

c incolæ ſeſe contra varios morbos
mergunt, idque tertio, præ frigore
nque diutius in aqua ſubſiſtere non
ſſunt. Exiſtimant autem hujus balnei
a aciem oculorum juvari, & auditum
ſenibus recuperari: Quidam vero in
lidiſſimis febribus, & nonnunquam
dyſenteria aquam frigidiſſimam, eam-
e potiſſimum quæ ex glacie veteri
uta defluit, abunde ad vomitum
que bibunt, & ita ſæpenumero li-
rantur.

DE CRYSTALLO: ET ITEM DE metallis.

NE quis autem hæc inveteratæ ni-
vis medicamenta prorſus exemplo
tere exiſtimet, ſciat medicos trade-
cryſtallum in tenuiſſimum pulverem
itam, & in vino auſtero potam auxi-
ri dyſentericis, cryſtallus autem quid
ud eſt, quam glacies ad lapidis duri-
em evecta ſeu in lapidis formam com-
utata. Atque hoc nomen ipſum do-
t, & Græci elegantiſſimo epigram-
ate duplici idipſum teſtati ſunt, quæ
t teſtimonii gratia appoſui.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

χειονέη κρύσταλλος ὑπὸ ἀνέρος ἀσ-
θεῖσα
δεῖξεν ἀκηρασίοιο πανναίολον εἰ-
κόσμου
οὐρανὸν ἀγκοῖς ἔχοντα, βαρύκτυπο
δοδι πόντον.

Alterum:

Εἴπὲ ἀγέ μοι κρύσταλλε, λίθῳ πεπυ-
κασμένον ὕδωρ,
τίς πῆξεν, Βορέης ἤ, τίς ἔλυσε, νότ

Similiter Claudianus, cui & Græ
epigramma tribuitur, in cryſtallum
cujus medio aqua incluſa erat, ele
ter luſit his Latinis verſibus:

Poſſedit glacies naturæ ſigna prioris,
Quæ fit parte lapis, frigora parte negat
Solers luſit hyems, imperfectoque rigore
Nobilior, mitis gemma tumeſcit aquis.

Item alio Epigrammate:

Solibus indomitum glacies Alpina rigore
Sumebat, nimio jam preciosa gelu.
Nec potuit toto mentiri corpore gemma
Sed medio manſit proditus orbe latex,

Quod ſi vera eſt hæc veterum op
quam quidam convellere conan
nemini mirum videri debet in Alp
quæ perpetuo glacie rigent, plurim
& pulcherrimas cryſtallos repe
quando illic vetus glacies plurima
quæ vel ipſa, vel ex ea defluens a

ut alii cenſent ſuccus quidam pecu-
ris, intra terram frigore condenſatur
lapideſcit. Sæpe tamen ingentes cry-
lli à rupibus dependentes avellun-
,quandoque etiam ab hominibus fu-
demiſſis, ſæpe quoque in ſummis
ntibus nulla humo tectæ inveniun-
. Atque quod ab amico accepi, hic
eram. Accidit ad Verbanum lacum,
n procul à Locarno veteri oppido
od Helvetiis paret, uti forte ruſtico
etereunte rupes non parva de proxi-
monte in ſubjectam viam decide-
, ille qui vix fuga vitam conſervarat,
onitus locum in quo periclitatus fue-
, ut fieri ſolet, metu jam depoſito,
a & accurate contemplatur, tandem
ſcio quid ſplendens in rupe cernit,
magno labore illuc aſcendens quam-
ares parvi precii cryſtallos reperit. Ve-
imile autem eſt ſicut fortuitus caſus
ſce ſub terris enatas cryſtallos de-
xit, ita etiam pleraſque quæ è rupibus
pendent, ſub terra primum enatas,
ſtea eluvione aquarum aut alio ca-
nudata rupe detectas eſſe. Non au-
m unius generis cryſtallos inveniri, ſed
ias candidas & pellucentes, alias ve-
purpuraſcentes, quas pro Amethy-
gemma quidam vendunt, ſupra in
alleſiæ, in qua præſtantiſſima cry-

ſtallus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſtallus invenitur, deſcriptione dixim

De metallis Alpium nolo hic ag
hoc tantum adnotabo, Alpes met
rum feraces eſſe duobus argumenti
ſtare, primum quidem quod in his
in quibus exercentur , huic rei ope
dantes uberrimum fructum inde p
piunt, ut ad Oenum & Atheſim am
in Noricis & Rheticis Alpibus; D
de in his locis in quibus nullæ ſun
dinæ , flumina ramenta auri depor
tia , ut Rhenus , Vrſa , Emma , o
dunt montes è quibus oriuntur non
rere venis metalli. Cæterum in He
tia nullæ ferè præter ferri ſecturas ſ
gens enim militiæ dedita, at & dom
boum armentis & paſtione ingens
crum percipiens rem metallicam , c
ignara eſt, negligit : neque patitur p
grinos fodinas facere , quoniam jud
eas exerceri non poſſe abſque public
commodo , quod ſylvæ ceduæ inte
in carbonum uſum cædantur , pa
quæ in montibus optima habent, m
ma parte pereant, aquæ vitientur , r
taque incommoda ſequantur : ad
gens alioqui populoſa & arctis fin
incluſa, neque vult, neque abſque g
detrimento poteſt peregrinorum m
rem numerum intra ſuos fines recip

E ARBORIBVS ALPINIS.

N magnis montibus, ut Theophra-
tus memorię prodidit, omnis ferè ge-
ris plantas naſci certum eſt, ſcilicet
ione varietatis locorū. Habent enim
gnantia, madentia, ſicca, craſſa, ſaxo-
, prataque media pene omnia tellu-
diſcrimina. Adhæc alia concava at-
e tranquilla: alia ſublimia & ventis
poſita, ita ut permulta & varia gigne-
poſſint, quęque planis proveniunt iſti
oque præſtare poſſunt. Non tamen
ontes omnia æque ferunt, ſed alia ali-
felicius proveniunt. Atque inter ar-
res, ſi Theophraſto credimus, monti-
s proprię ſunt neq; in planis naſcun-
r, abies, pinaſter, picea, aqui folia, tilia,
prinus, buxus, portulaca, taxus, juni-
rus, terebinthus, caprificus, philyca,
harca, nux juglans, caſtanea, ilex. Ex
s autem quæ montibus cum planis
mmunia habētur, campeſtris materia
ollior & tenerior plerunq; eſt, monta-
a autem proprium adepta locum me-
or pulchriorque provenit, nam mon-
um ſiccior & aridior habitus lignum
agis durat & aſtringit, & ventis ibi
l ſoliditatem & firmitatem tundun-
r arbores, itaque apud poëtas, ut do-
iſſimus Turnebus adnotavit, monta-

na materia ut haſtilibus aptior cõm
datur,unde etiam Homerus cæſam f
ſe ait haſtam Achillis è vertice Pelii m
tis bonitatem materiæ demonſtran
ἔγχος ἀνεμοτρεφὲς nominat: Cri
durum & rigidum haſtile interpret
tibus. Apud Latinum quoque poët
Itali milites,

> Duo quiſque Alpina corruſcant Geſa man

Alpina enim dicuntur non ſol
quod Alpini populi geſis uterentur,
rum etiam quod ex Alpina mat
facta eſſent.

Inter montanas autem arbores,
à Theophraſto enumerantur, abie
pinaſtri & piceę fœliciſſimè proveni
in noſtris Alpibus. Atque abietes n
nunquam pedum cxxx. inveniun
quæ non ſolum à proceritate comm
dantur, verùm etiam à firmitate ma
riæ, quo nomine præferunt abieti
Herciniæ ſylvæ æque alioqui proce
quod firmiores & ſicciores ſint, inde
ut nonnunquam architecti è navali
Venetis & Genuenſibus, abietes Rh
cas & Helveticas, vel Abdua flum
in Padum & mare Adriaticum,
Arola in Rhenum & Oceanum dep
tari curẽt, ad fabricãdos malos navi
Tanta autem eſt ſylvarum magnit
& harum arborum copia, ut multi
mi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

mines præſertim ex Galanca valle Rhe-
torum, per Alpinas ſylvas oberrantes
pice colligenda ſe familiamque alant.
Nec minor commendatio eſt taxo, cu-
ius ſæpe magna copia ex Helvetia in
Angliam uſque deportatur, ad arcus
quibus adhuc ea gens frequenter uti-
tur, conficiendos. Caſtanearum apud
Rhetos ſylvæ ſunt non exiguæ, ac ſupe-
rioribus annis nuces Caſtaneas ſiccatas
adverſus futuram famem, magno pau-
perum commodo recõdere didicerunt.
Nam ſi rectè & ex arte ſiccatæ fuerint,
ſiccæ pariter & elixæ eſui aptæ ſunt,
& panis quoque ex illis in uſum plebis
coquitur.

Reliquas à Theophraſto commemo-
ratas montanas arbores ſilentio præte-
reo, quoniam etſi pleriſque his Alpes
quoq; abundant, cæteris tamen monti-
bus nõ minus proprię ſed etiam frequẽ-
tes ſunt. Laricen tamen præterire non
poſſum, Theophraſto & Græciæ igno-
tam, propriam noſtris Alpibus. Arbor
hæc abieti, pino & piceæ affinis eſt cor-
tice quam picea aſperiore, frondibus
pinguioribus, molliorib⁹ & magis den-
ſis, quas tamẽ autumno amittit, contra
quam Plinius aſſerit, qui πευκὴν Theo-
phraſti, Laricen tranſtuliſſe videtur,
proceritate cognatas arbores æquat, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſæpe etiam ſuperat. Faciendo autem o
peri nulli eorum poſtponenda eſt, ete
nim ſtructurarum pondera firmiſſim
& diutiſſime ſuſtentat idq; Baptiſta Al
bertus ſe cum alibi, tum apud Venetia
ex vetuſtis fori operibus adnotaſſe ſcr
bit, atque addit, quod etiam Alpini ho
mines affirmant, nervoſam eſſe, viriun
tenacem, firmiſſimam in tempeſtatibu
& adverſus cariem illæſam. In ſecand
ferramenta facile patitur, ideoque a
fabre dolatur & levigatur. Vetus eſt o
pinio à Plinio quoque literis prodit
eam non ardere, nec carbonem facer
neq; alio modo ignis vi conſumi quan
lapides: ideoq; objiciendos ex Larice a
ſeres eò verſus jubent, unde ignium ad
venticium malum extimeſcas. Sed fa
ſam fuiſſe hanc perſuaſionem inde con
ſtat, quod apud Valleſianos quibuſdam
in locis non alia ligna in uſum foci ad
hibentur, alicubi etiam in Alpibus a
ferrarias fodinas carbones ex ea fiun
Inter omnes auté Alpinas arbores præ
cipuus ejus in medicina uſus eſt, etenim
adeo efficax contra lepram judicatu
ut inhabitãtes triclinia & zetas Larign
ligno contectas, tuti ab hoc malo cre
dantur. Recentes deinde arboris ſur
culos in balneis adverſus eundem mo
bum decoquunt: aqua etiam ex his chy

mic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ica arte elicita, miram vim habere
editur. Præcipua tamen laus eſt lari-
iæ reſinæ quæ vulnerata arbore mel-
o colore effluit, hac noſtrates terebin-
inæ loco non infeliciter utuntur, ac
algus illa ut domeſtico remedio, non
ntum ad vulnera & exteriora corpo-
s vitia curanda utitur, ſed adverſus in-
rnos quoque morbos eandem deglu-
unt: ac certum eſt renes & veſicam
oc remedio purgari, namque in ipſa
ina odor ejus facile apparet, ſi vel tri-
uo quis ea uſus fuerit. Fungus poſtre-
o qui in Larice naſcitur, frequentiſſi-
i uſus eſt in purgando corpore, Aga-
cum medici nominant.

De Alpinis fruticibus & herbis.

Nter Alpinas herbas nihil habeo prius
commemorandum uberrimis paſcuis
uæ omni armentorum & pecorum
eneri montes noſtri ſuppeditant, ita
t infinita pecoris vis, longeque major
uam pro regionis amplitudine in
Ielveticis & Rheticis Alpibus alatur,
Iovi ego vallem, quæ paulo plus vi-
inti millib. paſſuum in longum patet.
Iultis autem in locis adeo arcta eſt, ut
ideare tibi facile ſclopeto ab una mon-
is parte oppoſitum latus tangere poſ-
e, & tamen fide digni homines aſſere-

bant, quotannis ali in ea valle quind
cim millia capitum majoris pecori
cumque ego mirarer qui id fieri poſſe
oſtendebant vallem longe ampliore
eſſe, quã primo obtutu videatur, mon
bus ſupernè maximè diſtantibus, in qu
bus altiſſima & uberrima ſint paſcu
Eſt autem hoc peculiare & propriu
Alpinis paſcuis, quod herbæ ſub ip
nivibus creſcunt, itaq; ſæpe accidit æſt
te, ut quo loco heri nives erant ibi alt
ro die lætiſſima paſcua cernas, ac ta
tum abeſt ut nivium copia paſcuis o
ſit, ut potius ea agros fertiliores facia
Nives enim non parũ terræ admixtu
habent, aëris multum, aquæ plurimun
accedente igitur Solis calore lætame
conficitur excellentiſſimũ: & quia tar
nives in montibus ſolvuntur, terrę ęſt
te incaleſcente atq; calorem ſuum exp
rante, nives prope terram liqueſcun
neque amplius herbis incubant, ſed e
ſimul & lætificant, & una quoque ſp
cium præbent quo creſcere poſſint, at
ita fit, ut mox atq; ſolutæ nives fuerin
animalia in paſcua duci poſſint.

Sed non tantum paſcuas herbas A
pes pecoribus ſuppeditant, verum mult
plantarum genera, rara & non faci
alibi obvia, in Alpibus inveniuntur, par
tim à veteribus deſcripta, partim adhu
antiqu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

antiquo nomine & certa deſcriptione reſtituta. Quare ne hanc partem prorſus intactam prætereamus, ſubjiciemus nomina aliquot Alpinarum herbarum & fruticum, quæ à doctiſſimis viris & ſummis amicis noſtris, nunc in Domino quieſcẽtibus, Conrado Geſnero, Ioanne Fabricio, & Benedicto Aretio adnotata ſunt. Optamus autem brevi in publicũ edi picturas & deſcriptiones, non tantum Alpinarum ſed omnis generis plantarum, quas clariſſimus medicus Caſparus VVolphius ex Geſneri & propriis obſervationibus quotidie cõficit. Commemorabo autem eas, tumultuario ordine ſicut ab illis adnotatas inveni.

Lunaria arthritica cognominata, hãc paſtores altiorum montium *flu blumle* oſculos rupium nominant, radicem habet in fine præmorſam: alia tamen eſt ab herba vulgari, quam pleriq; morſum diaboli appellant, deſcriptio ejus copioſior extat in libello Geſneri de Lunariis herbis. Lunaria Græca quam quidam *ſitteren* vocant floribus admodum odoratis. Tria præterea vel quatuor Lunariarum genera, quæ à Geſnero in eodem libello deſcribuntur.

Sylibus quam vulgo Carlinam vocãt, Germani radicem apri *Aebervuurtz*. cujus capitula carnoſa calice, floribus, ac

ſemine reſectis, ſuave edulium præbe
ex aqua cum ſale & pipere adjecto, c
lis hujus interdum ferè cubitum æqu
& ex uno ſinu prodeũt infinita capi

Conizæ Alpinæ genus ſeſqui cub
aut amplius proceritate corymbis f
rum luteis, fibris radicum albis, plu
mis & confectis, ſubamaris, à pec
non attingitur, paſtorum aliqui *B*
vocant, aliqui *Goldkrut*.

Herba cervi ut quidam appellant,
alia quam Elaphobyoſcon, foliis cham
drios, lignoſa repit, ſubaſtringit, inſipi
ferè, ſemine lanuginoſo, ut vitis ſylv
ſtris, cauſtica ferè. Gentianæ ſpecies pl
rimę: magna primũ floribus luteis cu
veteres meminerunt: altera deinde
nior floribus puniceis, radice lutea, am
riore quàm gentiana magna: omniu
minima fibris radicularũ amariſſim
Bittervvurtz: alia ejuſdem ſpecies fol
ferè hirundinariæ, floribus cærulei
Groſſe Bittervvurtz. Vtuntur ea paſto
ad ubera vaccarũ ſi à muribus, arane
aut aliis beſtiis venenatis lædantur.

Anemone Alpina radice nigra, flo
albo quo cædente calix lanugine & c
nicie horreſcit.

Roſa Alpina, *Alproſen*, non magn
ſed roſeis odoratis floribꝰ, frutex etia
totus ſuaviter odoratus eſt foliis f

ole

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

eæ, quidam *Bærenbluſt*, nonnulli *unerlonb* vocant.

Allium Alpinũ, *Sigvvurtz*, *Siben ham-ren* ab involucris, quibus tanquam re-culo radix involvitur. Victorialis lõga.

Vrſi radix, Meum quorundam, *Bæ-nvvurtz*.

Imperatoria ſive Aſtrancia Laſerpi-um Gallicum quorundam.

Muttelina vulgo dicta, qua recoctam ondiunt, hujus radix minimi digiti raſſitiem quandoque æquat, ut pluri-num tamen minor umbellã gerit, qua-s eſt in pimpinella rubeſcente.

Aconiti varia genera, *Wolffvvurtzen* iteo, cæruleo, purpureo flore.

Polygonati genus erectum. Item her-a quam aliqui vocant, noli me tange-, flore pallido aconiti lycoctoni non ne veneno, ut Geſnerus conjicit.

Herba foliis Aſpleno perſimilis, cau-culis ab una radice quinq; vel ſex, duos rè palmos longis & ſpicam florum ſu-tinentibus, ut Orchis ferè.

Trollius flos, ut noſtrum vulgus ap-ellat, & in hortos transfert, coronarius ſt, nec alius ex ea uſus, neque enim ad lla remedia utilis, neque venenata eſt, t quidam ſuſpicati ſunt, tanquam coniti genus ex foliorum cum napello imilitudine decepti. Flores ſunt lutei,

ampli & veluti in globum collecti: nu
calyce, inodoriferi.

Sedum montanum majus, folio ſ
rato, oblongo caule, erecto, gracili: f
ribus albis. Sedi minimi variæ ſpeci
Luteum, Igneum, Maculatum.

VVülblümen, flos odoratus eſt, fo
Piloſellæ, circa ſupernum cauliculu
folia multa imparia, candicantia, la
ginoſa, medio orbe quinque vel ſex f
res: inter quos medius plerunque a
dus, ex ſingulis lutei apices emicant,
dix arida, parva, ſummo ceſpite hære
Tomenti ſpeciem arbitror.

Himmelſtengel, puſilla herbula
flores habet cœruleos, radiculas an-
ras, ut Gentiana minima.

Relberſchis, palmum altitudine æqu
flores cærulei ſunt, pallidiores tam
quam in ſuperiori uno caule, plurim
fert flores, denos interdum, eoque p
res: herba tota amara eſt, ſuperi
congener.

Iegerkraut, herba cauſtica, flore al
puſilla. Ranunculus montanus.

Balmenſtritten, frutex eſt ἄκαρπ
nec enim florere nec fructum ferre
citur, inter ſaxa ſerpit, ſemper vi
ſcens: etiam hyeme folia retinet,
mos intortos, fractu contumaces, fo
buxi.

F

Flüblümen, alterius generis à Luna-
, variis coloribus: flore luteo, pallido,
rpuraſcente, rubeſcente, ſanguinis
odo cinereo, nec deſunt qui atro co-
re reperire dicant. Cum his emergit
a ſpecies Arthriticæ, quæ plurimos
ores ex una radice profert, quemlibet
tem ſuo proprio pediculo.
Baſchartklee, quaſi adulterinum tri-
lium dicas.
Hirtzvvurtz vveyſz und ſchvvartz.
t ſub eodem nomine alia herbula pu-
lla, folio Chamædryn referens, flos ei
bus eſt, qui evaneſcit in lanuginem,
perne folium viret, ſubtus autem al-
icat, Chamædrys alpina.
Keyſerlin, herba puſilla, albicans
ellidis minimæ forma, oblongioribus
liis. Cauliculus tenuis, in ſummo plu-
mos confertos flores purpureos ha-
et, tota herba candicat & attrita ma-
u pulverem exuit, aſpectu elegans.
æſar inter herbas aut regulus.
Anckenballen, cubitum ferme æ-
uat, folio Plantaginis aut Ellebori albi,
erna aut quaterna per caulem folia ha-
et, ex quibus erumpit ut in perforata,
n ſummo unus flos, raro duo: is luteus
ſt, oblongus, luteum ovi exprimens,
oncavus: quem ambiunt apices, ſeu
olia potius, ignita rutilantia morionũ
habitus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

habitus procul contuentibus, refert,
dæmonum larvas, cadente flore ſem
in ſpica (ſiliqua) continetur. Dama
nii aliqua ſpecies.

Bergmuntz, Calamintha monta
& vera.

Waldſchiben, herba tota folio & flo
bus Saxifragam exprimit, radice ta
tum ab ea differt, quæ in hac nigra
& piloſa.

Flubirlin, arbuſtum eſt, primo ve
floret, folio Piri per orbem tenuiter i
ciſo, fructus nigros fert, plures conf
tim parvos, quale eſt Sorbum tormin
le. Piraſter:

Garlobsſtuden, folio Buxi parum
roſa montana frutice (hoc eſt *Berg*
ſen,) differens.

Edeldiſtel, Carduus, inter cardu
ſpeciociſſimus, folia habet mollia,
una radice, per caulem rara: quæ refer
folia herbæ, quam *Mosblumen* nomin
mus: altitudine cubiti in altum aſſu
git caulis. Capita in ſummo ſunt ſi
gula, interdum bina, cærulea, qua
doque alba, interdum purpurea, col
collucet mixtus viridi, tum in capi
bus, tum in ſupremis foliolis. Mollis
tota, & etiam ſpinis, quas æmulatu
nam non pungunt. Radix nigra ſu
eſt, longa & bifida.

Hutrei

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Hutreiff, Croci ſylveſtris ſeu montani
ecies eſt, flores quidem cærulei, alii
ndidi, nonnulli utroque mixti, tenuis
dix, bulbacea ſubdulcis, grata ſuibus,
beſcente lana involuta. Herbaceum
pillamentum quod foliorum loco
bet, in Iura monte præſertim ſupremo
go Geſnero *Leifrat* nominatur.

Wilderſenff, herba ejus nominis dua-
m ſpecierum reperitur. Prior uno pe-
culo ſeptena habet folia, ſupremo
ule multi flores purpurei, & partim
bi: poſt quos cornicula ſubnaſcuntur
men continentia minutum, compreſ-
m, radix ſubeſt alba, alabaſtri modo
lendens ſquamea. Altera quinq; folia
abet uno pediculo, aliàs ſuperiori non
iſſimilis, tota ſubſtantia utriuſque acris
t ſinapi æmulans, aut Raphanum. Ad
ubiti altitudinem creſcunt: umbroſa
ca amant, & latices primo vere ſtatim
mergunt. Aliqui Pulmonariam hanc
ocant.

Ranunculus quidam parvus, flore
lbo. *Iegerkrut*.

Mutterwurts, à quibuſdam dicta:
eluti plantago quædam Alpina: foliis
lantaginis, leniter hirſutis: flore Doro-
ici, radice aromatica.

Centaurium majus, Rhaponticũ vul-
o dictum, non procul à jam dicto loco.

Lilium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Lilium purpureum radice lutea : ...
pro Aſphodelo quidam abutuntur. ...

Chriſtophoriana, quæ quò in lo...
naſcitur editiore, tanto eſt exilio...
preſſior : ut & reliquæ pleræque om...
herbæ. *Chriſtoffelskraut* , aliis *VV*...
vvurtzel.

Nardus Celtica ſeu ſaliunca quæ ...
ſtibus apponitur ut illas jucundo od...
commender.

Chamæceraſus montana *Bergkri*...

Chamæme ſpilus alicubi *Malpi* ...
minatur.

Chamænerion ſive Buccinaria *Sch*...
kraut.

Conyzoides cerulea, *Schartenkra*...
Dentelaria quibuſdam. Quatuor ...
plantas Geſnerus peculiari libello deſ...
pſit, ad Caſparum Collinum Phar...
copœum Sedunenſem.

Tora herba venenata copioſe à G...
nero deſcripta, in hiſtoria lupi, & li...
de lunariis.

Elleborus albus quem noſtri *Germ*...
nominant. Ejuſdem alia ſpecies not...
ſuperiori per omnia reſpondens, ...
quod foliis minoribus ſit prædita ac...
plantagini ſimilibus: & quod flores ...
tei caulem circundant, ſinguli prop...
inſidentes pediculis avium inſtar.

Phyllitis , Lonchitis ſcolopen...

ſim...

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

nilis, Pimpinella purpurea, Sanicula
pina guttata, Tuſſilago, item viola-
m. item Ranunculi varia genera ſpe-
diverſa vulgaribus & quæ depreſſio-
bus locis naſcuntur: foliis minoribus
ſolidioribus, paſſim in ſingulis Alpi-
s obvia ſunt. Doronicum & ſeſeli
od pharmacopœi Siler montanum
gnominant, in ſummis jugis reperi-
r. Vitis Idæa nigris acinis: item alia
bris acinis acidior & minus grata.

Rubus Idæus fructu rubi fere abſque
is ſpinis: humilis planta lignoſa radi-
, foliis rubi vel fragi, acinis binis, ter-
s, aut ſingulis in uno fructu, acido
pore.

Præterea varia fruticum & herbarum
nera hactenus incognita, ab his qui
rum cognitioni operam dant, in Al-
bus inveniuntur.

DE ANIMALIBVS Alpinis.

QVod de arboribus ſupra ex Theo-
phraſti ſententia ſcripſimus, in ma-
is montibus omnia ferè arborum
nera naſci, idem de animalibus quo-
e dici poteſt: etenim in Alpinis re-
onibus omnia ferè animalia degunt,
æ quidem Europæ nota ſunt, Leones
im, & Tigrides, & Africanas atque
Indicas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Indicas feras nemo in frigidiſſimis na
tibus quærit. Verum ſylveſtria anim
lia, majora & minora varii generis
Alpibus inveniuntur: nam his quę aq
gaudent non deſunt lacus & flumi
quæ campos amant, degunt in vallib
Cæterum ſicut quædam ſunt monta
arbores, quæ naſci in planis nequeu
ita etiam quædam animalia monti
propria ſunt, quæ non facile in aliis
gionibus invenias: quorum aliqua co
memorabo. Strabo ex Polybio tra
Alpes habere equos agreſtes & bo
& peculiaris formæ (inquit) bellu
gignunt, habitu quidem ad cervi ſta
ram, collo duntaxat excepto, & villis
quibus capro perquam ſimilis eſt, ge
que ſub mento carnis globu[m], ad p
mę magnitudinem capilloſum, craſſi
diné inſtar equini pulli caudæ haben
πωλικῆς κέρκον τὸ πάχος: Mer
ipſi animali equini pulli caudã aſcrib

Ibex quem etiam capricornum qu
vocant, *Steinbock* animal eſt Alpib
proprium, quorum ſummos verti
incolit, ubi glacies nunquam ſolvit
natura enim frigus requirit hoc anim
cæcum aliter futurum. Ibex fœmi
Germanis *Ibſchgeiſs* dicitur.

Rupicapra quam feram capram Gr
ci, noſtri *Gemſs* vel *Gamſs* nomina

Alpi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

pina capra eſt & nominari poteſt, ru-
es enim montium incolit, non tamen
mmas ut Ibex, neque tam alte & lon-
: ſalire ſolet. Amat petras arenoſas
las lingit ſalis vice, ad inertem pitui-
m linguæ defricandam, & appetitum
citandum: atque ad hæc loca quę no-
ri *ſultzen* vocant frequentes conve-
iunt, & à venatoribus in propinquo
titantibus feriuntur.
Mus Alpinus Plinio dictus, Italis Mur-
ont, Gallis Marmote, noſtris *Mur-
elthier, Murmentle*, ipſo cognomine
dicat, quæ ſibi propria ſit ſedes: apud
ɔs in altis tantum & nivoſis monti-
ıs degit, & ſub terra ſuas cavernas ha-
:t, in quibus tota hyeme convolutus
litefcit & dormit.
Præterea nuſquam fere niſi in Alpibus
ıt altis montibus inveniuntur Vro-
lli, quorum majores creduntur eſſe
ɛtraones Plinii, à noſtris *Orhan* vel
rhan, & *groſſer Bergfaſan*, montani
haſiani nominantur: minores in Hel-
tia nominantur *Laubhan*, alibi *Brom-
an*, & *kleyner Bergfaſan*. Eſt præterea
uplex genus gallinarum ſylveſtrium,
ɔtum candidum: majus vocant *ein
rügelhan*, minus *ein Spilhan*, ambo
ı Alpibus potiſſimum degunt.
Lagopus pedes leporino villo inſignes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

habet columbarum more, ipſa tota ca
dida: adeo montes amat ut nive liqu
ſcēte in inferioribus locis, ſubinde alti
ra in quibus nix perennat perſequatu
Candore vel ipſas nives ſuperat, ac h
mine conſpecto ſe in illas abdit, ac ſe
motu prodere cavet, ut nivis ſimilit
dine fallat. Germani vocant *Schneeh*
& *Steinhün.*

Cæterum tam quadrupedum qua
avium multa alia genera in Alpibus,
dixi reperiuntur, eodem genere cum h
quæ in plano degunt, & prorſus ſim
lia, niſi quod plerunque firmiori co
pore & fortiora ſunt montana anim
lia. Atq; qui hæc obſervant facilè diſc
men animadvertũt: exempli gratia ce
vus in Helveticis montibus & corpo
magnitudine atque cornibus differt
cervis quos trans Rhenum nobis pro
ma ſilva Hercinia alit, illi enim collu
magis hirſutum habēt, nec tam excel
ſunt cornibus & corpore tam bene c
pacto. Sic equi Alpini Germanicis qu
Friſia mittit, toto corpore & præſerti
cruribus minores ſunt: ſed magis lab
rioſi præſertim ſi per montes, aut lo
ſaxoſa iter faciendum fuerit. Aves qu
bus ad aucupium utimur, ut accipitre
Falcones, in Alpibus natæ aliis lon
præſtare creduntur, & ad remota lo

expo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

exportantur. Quædam etiam animalia colorem in Alpibus mutant, & prorſus alba fiunt, ac frequenter lepores albos, & muſtelas albas vidimus: capræ quoque ſylveſtres totæ albæ interdum ſed rariſſime conſpiciuntur. Et in Allobrogum Alpibus, ſe perdices albas comediſſe Cæſar Scaliger ſcribit: Cur autem colorem mutent rationes duas idem affert. Prima cauſa eſt alimentum ex quo colores contrahuntur. Vulgo apud nos dicunt leporibus albis nivem pro cibatu eſſe hybernis menſibus. Deinde præter alimentum nivium aſpectus affert matricum phantaſię ſpeciem coloris hujus: ut vel parturiendo vel incubando fœtus edant aut excludant concolores.

Quoniam vero,quicquid tam de quadrupedibus quam de avibus Alpinis, & piſcibus quoque Alpinorum fluminum & lacuum dici poteſt, V. Cl. Conradus Geſnerus diligentiſſime collegit, & copioſe ac docte expoſuit, in laborioſo opere hiſtoriæ animalium, ab eo hæc peti debent, etenim ſi diligenter ejus ſcripta evolvantur, ab harum rerum cupido lectore, nihil aut parum erit quod præterea deſideret.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

APPENDIX DESCRIPTIONI VALLESIANÆ.

Martyrium beati Mauritii & ſociorum ejus, ex V.C. deſcriptum.

Elogium Matthæi Cardinalis Sedunenſis, ex Paulo Iovio.

De thermis & fontibus medicatis Valleſianorum liber, Gaſpare Collino Pharmacopœo Sedunenſi auctore.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Reverendo Patri & Domino

D. MARTINO ABBATI COENOBII D. MAVRITII apud Valleſianos, IOSIAS Simlerus Tigurinus, Gratiam & pacem à Deo patre, & Domino noſtro Ieſu Chriſto precatur.

SVperioribus diebus, cum typographo Valleſiæ deſcriptionem publicandam dediſſem, caſu accidit ut in perveteri bibliotheca eccleſiæ noſtræ quoſdam manuſcriptos libros evolvens, inciderem in hiſtoriam beatorum martyrum Thebeæ legionis, brevem quidem, ſed ut mihi videtur pervetuſtam, eam continuo deſcribendam curavi, & meo libello quaſi quandam appendicem adjeci. Quamvis enim non indiligenter, ut exiſtimo, hanc partem hiſtoriæ ex variis auctoribus collectam expoſuerim, volui nihilominus hoc teſtimonio meam illam narrationem confirmare, cui antiquitas auctoritatem non parvam affert. Velim autem hiſtoriam S. S. martyrum The-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

bea legionis, quam notiſsimam omnib
eſſe. Propterea quod paſsim in Helveti
tantorum virorum veſtigia quaſi oſten
duntur. Prodeſt autem indicia virorum
memoria dignorum obſervare, non tan
tum ut ſciamus, id enim curioſorum eſt
ſed ut ad eorum virtutem, fidem, pieta
tem imitandam excitemur. Addidi de
inde huic narrationi, Elogium Mattha
Cardinalis Sedunenſis, ex Paulo Iovi
etenim quia freqμens ejus mentio fit i
Valleſianorum hiſtoria, volui celeberr
mi hiſtorici de illo judicium apponer
Poſtremo Gaſpari Collini Pharmacopa
quondam Sedunenſis, libellum de therm
& fontibus medicatis Valleſianorum ad
didi, quem mihi ex bibliotheca ſua lib
raliter communicavit, Clariſs. medicu
& ſummus meus amicus D. Gaſpar
Wolphius. Scripſerat hunc auctor, i
gratiam Cl. medici Conradi Geſneri, q
ſtudioſè deſcriptionem omnium fontiu
medicatorum per Helvetiam collegit
quoniam vero uterque in Domino obdor
mivit, priusquam hic libellus in publi
cum ederetur, ne perpetuo deliteſcere
meis commentariolis hunc adjunxi, ſpe
rans id gratum fore harum rerum ſtu
dioſis, quamvis enim genus orationis no
ſit expolitum, rerum tamen ipſarum tra
ctatio diligens eſt & accurata Hac auter
ti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

tibi Reverende Domine offero, & una cum noſtra Valleſiæ deſcriptione ad te mitto, ſimulque rogo, ut non dedigneris hæc quamvis exilia per otium inſpicere, & tuam de his ſententiam pronuntiare. Facile namque video, & ingenue profiteor, multa mea huic deſcriptioni deeſſe, inter eos autem qui eam augere & perficere poſſint, te R. D. ex præcipuis unum eſſe exiſtimo: etenim tibi non tantum locorum ſitus & res domeſticæ notiſſimæ ſunt, ſed præterea multa antiquitatis monumenta vetuſtiſſimi cœnobii tui bibliotheca ſuppeditare poterit. Cæterum ut hoc ipſum R. Domine quod potes, etiam facere velis, ego quidem mea cauſa petere non auſim, (quam enim auctoritatem & gratiam ad hoc impetrandum homo peregrinus & ignotus afferre poſſem?) Sed id ipſum patria poſtulat, idem expetunt hiſtoriarum & veteris antiquitatis ſtudioſi. Apud me quidem, quicunque me alicujus erroris admonuerit, aut quicquam notatu dignum commentariolis meis addiderit, magnam inibit gratiam, meque illi multum debere profitebor. Neque vero exiſtimes Reverende Domine operam hanc ſeram & inutilem fore, libro jam in publicum edito: nam ſi mihi Deus vitam conceſſerit, ſpero hanc ipſam Valleſiæ deſcriptionem, cum reliquis meis

Helveticarum rerum commentariis de-
nuo edendam fore. Quare ſi interea tem-
poris viri boni, quicunque illi fuerin[t]
aliquid ad augendam aut emendanda[m]
hanc meam deſcriptionem attulerint, i[d]
ipſum fideliſsime addetur. Neque du-
bito fore aliquos qui hoc faciant, præ-
ſertim ſi tu R. Domine illis exemplo præ-
eas, & authoritate tua eos excites, idq[ue]
ut benigne & clementer facere velis, p[ro]
tuo erga patriam & bonas literas amore
majorem in modum obſecro, & me quo-
que meoſque labores tibi R. D. commen-
do, ac Deum precor, ut te patriæ diu in-
columem conſervet. Tiguri.

MAR-

MARTYRIVM . MAVRITII ET SOCIORVM EIVS:

ex veteri Martyrologio deſcriptum.

SVB Maximiano, qui Romanæ reipublicæ cum Diocletiano collega imperium tenuit, per diverſas fere provincias laniati ut interfecti ſunt martyrum populi. dem namq; Maximianus ſicut avaritia, bidine, crudelitate, cæteriſq; vitiis ob-eſſus furebat, ita etiam execrando gen-lium ritui deditus, & erga Deum cœli rofanus, impietatem ſuam ad extin-uendum Chriſtianitatis nomen arma-erat. Si qui tunc Dei veri cultum pro-teri audebant, ſparſis uſque quaque ailitum turmis, vel ad ſupplicia vel ad ecem rapiebantur, ac velut vacatione arbaris data, prorſus in religionem rma commoverat. Erat eodem tem-ore in exercitu legio militum qui The-æi appellabantur: Legio autem voca-atur, quæ tunc ſex millia ac ſexcentos exaginta ſex viros in armis habebat. Ii n auxilium Maximiano ab Orientis artibus accerſiti venerant, viri in re-us bellicis ſtrenui, virtute nobiles, ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

fide nobiliores. Chriſtianæ enim rel
gionis ritum ab Hieroſolymitanæ urb
Epiſcopo ſuſceperant, ejuſdem fidei fu
damentum Romã tranſeuntes de Ma
celli ejuſdem urbis Epiſcopi exhorta
tione roborant. Erga Imperatorem fo
midine, erga Chriſtum devotione ce
tabant, Evangelii præcepti etiam ſu
armis non immemores, reddebant qu
Dei erant Deo, & quæ Cæſaris, Cæſa
reſtituebant.

Cum itaque & hi ſicut cæteri mil
tum ad dilaniendam Chriſtianoru
multitudinem deſtinarentur, ſoli crud
litatis miniſterium detrectare auſi ſun
atque hujuſmodi præceptis ſe obtem
peraturos negant. Maximianus no
longe aberat, nam ſe circa Octodoru
itinere feſſus tenebat, ibi cũ ei per nu
tium delatum eſſet, legionem hanc ad
verſus mandata regia rebellem in h
anguſtiis ſubſtitiſſe, in furorem inſti
ctu indignationis exarſit. Sed priu
quam reliqua commemorem, ſitus lo
iſtius relationi inſerendus videtur. Lo
cus hic ſexaginta ferè miliaribus à Ge
nevenſi urbe abeſt, quatuordecim ve
rò miliaribus à capite Lemanici lacu
quem influit Rhodanus, locus hic jan
inter Alpina juga in valle ſitus eſt, a
quem pergentibus difficile tranſit

aſperum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

erum, atq; arctum iter panditur. In-
tus namque Rhodanus ſaxoſi montis
icibus vix pervius eſt viantibus, un-
ue tamen imminentibus ſaxis amœ-
a; quidé, ſed exiguus inter montium
es campus aperitur.

Igitur ſicut ſupra diximus cognito
aximianus Thebæorum reſponſo, prę-
iti ira fervidus ob neglecta imperia,
imum quemque ex eadem legione
dio feriri jubet, quo facilius cæteri
. certis territi metu cederét, redinte-
tiſque mandatis edicit ut reliqui in
ſecutionem Chriſtianorũ cogantur.
i verò ad Thebæos denunciatio ite-
a pervenit, cognitumque ab eis eſt
ungi ſibi rurſus perſecutionem pro-
nam, vociferatio paſſim ac tumultus
caſtris exoritur, affirmantium nun-
am ſe ulli in hæc tam ſacrilega mini-
ria ceſſuros, idolorũ profana ſemper
teſtantes, ſacræ & divinæ religionis
ltui inſtantes, æternitatis Deum co-
e, extrema experiri ſatius eſſe, quam
verſus Chriſtianam fidem venire.
s deinde compertis Maximianus
nni belua cruentior rurſus ad inge-
i ſævitiam redit, atque imperat ut ite-
m decimus eorum cæderetur, cæteri
hilominus ad hæc quæ ſpreverant,
mpellerentur. Quibus juſſis denuo
in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

in caſtra perlatis, ſegregatus eſt atq
percuſſus qui decimus ſorte obvener
reliqua verò ſe militum multitudo m
tuo ſermone inſtigabat, ut in tam pr
claro opere perſiſterent.

Incitamentum tamen maximum
dei illo tempore penes ſanctum Mau
tium fuit, primicerium tunc ſicut t
ditur legionis hujus, qui cum Exſu
rio, quem exercitus appellat Campid
ctorem, & Candido ſenatore anim
militum accendebat, non modo exho
tando ſingulos & monendo, fideliu
commilitonum, ſed etiam ma tyru
exempla ingerens, pro ſacramẽto Ch
ſti, pro divinis legibus, ſi ita neceſſit
ferret, omnibus emori ſuadebat, ſequ
doſque admonebat ſocios illius & co
tubernales ſuos, qui jam in cœlo prec
ſerãt. Flagrabat enim tũc in beatiſſim
viris marγrii glorioſus ardor. His ita
primoribus ſuis atque auctoribus ar
mati, Maximiano adhuc inſania ęſtua
ti, mandata mittunt, ſicut pia ita fo
tia, quæ feruntur fuiſſe in hoc mod

Milites ſumus, Imperator, tui, ſ
non tam ſervi quàm liberi confitem
Deum: tibi militiam debemus, illi in
nocentiam: à te ſtipendium laboris a
cipimus, ab illo exordium ſumpſimu
Sequi imperatorem in hoc nequ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

um poſſumus, ut auctorem negemus
ium, utique auctorem noſtrum, Do-
num velis nolis & tuum. Sed non in
n funeſtam rem compellimur, ut in
: eum offendamus, tibi ut fecimus
tenus adhuc parebimus: ſin aliter,
parebimus potius quam tibi. Offeri-
s noſtras in quemlibet hoſtem ma-
s, quas ſanguine innocentum cruen-
e nefas dicimus. Dexteræ iſtæ pugna-
dverſus impios atq; inimicos ſciunt,
iare pios & cives neſciunt. Memini-
us nos pro civibus potius quàm ad-
ſus cives arma ſumpſiſſe. Pugnavi-
us ſemper pro juſtitia, pro pietate, pro
nocentium ſalute. Hæc fuerunt ha-
nus nobis precia periculorum. Pu-
avimus pro fide, quam quo pacto
nſervamus tibi, ſi hanc Deo noſtro
n exhibemus? Iuravimus primum in
ramenta divina: juravimus deinde
ſacramenta regia. Nihil nobis de ſe-
ndis credas neceſſe eſt, ſi prima per-
mpimus. Chriſtianos ad pœnam per
s requiri jubes, jam tibi ex hoc alii
quirendi non ſunt. Habes nos hic
nfitentes Deum patrem auctorem
nnium, & filium ejus Ieſum Chriſtum,
ſpiritum ſanctum credimus. Vidi-
us laborum noſtrorum ſocios, nobis
oque eorum ſanguine aſperſis, tru-

cidari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

cidari ferro, & tamen ſanctiſſimoru
commilitonum mortes, & fratrum
nera non flevimus, non doluimus,
potius laudavimus, & gaudio profec
ſumus, quia digni habiti eſſent pati p
domino Deo eorum.

Non nos vero vel hæc ultima nec
ſitas in rebellionem cogit, non nos a
verſum te Imperator armavit ipſa q
fortiſſima eſt in periculis deſperati
Tenemus ecce arma, & non reſiſtim
tibi, quia mori quam occidere ma
maluimus: & innocentes interire
quam noxii vivere præponimus. Si q
in nos ultra ſtatueris, ſi quid adhuc j
ſeris, ſi quid admoveris, ignes, t
menta, ferrum, ſubire parati ſum
Chriſtianos nos confitemur, perſec
Chriſtianos non poſſumus.

Cum hæc talia Maximianus audiſſ
obſtinatoſque in fide Chriſti cerne
animos Thebæorum, deſperans g
rioſam eorum conſtantiam poſſe
vocari, una ſententia interfici omn
decrevit: & rem confici, turbam c
cumcingi militibus jubet. Qui cum
miſſi ad beatiſſimam legionem ven
ſent, ſtringunt impium ferrum in ſa
ctos Dei, mori non recuſantes vitæ
more. Cædebantur itaque paſſim g
diis non reclamantes, ſed & depoſi
arm

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

mis cervices perſecutoribus vel inte-
um corpus offerentes, non vel ipſa
orum multitudine, non armorum
otione elati ſunt, ut ferro conaren-
r aſſerere juſtitiæ cauſam, ſed hæc ſo-
m reminiſcentes, ſe illum confiteri
i nec reclamando ad occiſionem
ctus eſt, & tanquam agnus non a-
ruit os ſuum, ipſi quoque tanquam
ex dominicarum ovium, laniari ſe
nquam ab irruentibus lupis paſſi
nt. Operta eſt terra illic procumben-
bus in mortem corporibus piorum,
uxeruntque pretioſi ſanguinis rivi.
uæ unquam rabies abſque bello tan-
m humanorum corporum ſtragem
dit? Quæ feritas ex ſententia ſua tot
mul perire vel reos juſſit: Ne juſti pu-
rentur multitudo non obtinuit, cum
ultum eſſe ſoleat, quod multitudo
linquit.

F I N I S.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

MATTHÆI CARDINALIS SEDVNENSIS ELOGIVM,

Ex Iovio.

MATTHAEVS cui Lango (r
ctius Schinero, Longus eni
Gurcenſis Card. fuit, alius à n
ſtro, ut alibi etiam ipſe Iovi
ſcribit) cognomen fuit, & honore
poſtea purpuræ adeptus eſt, apud Sedu
num urbem fœderatamque Helvetiis &
Rhetis, natale ſolum habuit, humi
quidem patre genitus, ſed eo pro capt
Alpinæ gentis, nihil à literis abhorren
te. Quamobrem ab eo, ut primum
adolevit, in Italiam eſt miſſus, eo con
ſilio ut Italicam perdiſceret linguam, &
Latinis pariter literis operam daret, de
mumque (uti evenit) ſacris initiaretu
Itaque Matthæus poſt prima literaru
rudimenta quæ in patria perceperat
Comi ſub Theodoro Lucino nobili (u
illa ferebant tempora) grammatico
poëtaque tantos proceſſus fecit in ſtu
diis, ut nihil earum rerum quæ vel au
diret, vel legeret, robuſti avidique in
genii memoriam ſubterfugeret: utpot
qui ſæpe ægri præceptoris munia, do
cendo felici æmulatione obire eſſet ſo
litus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

tus, magnamque partem Maronis Æ-
eidos, & Heroidum Naſonis, quanquã
ibagreſti vocis ſono recitaret, ample-
ereturque ſupra cunctos authores li-
rum de Conſolatione Boëtii Severini,
ui liber moralibus multis exemplis re-
rtus, delectos quotidianis actionum
iarum ſermonibus flores & exempla
unctis quoque caſibus opportuna, ita
ppeditabat, ut ejus eloquentiam non
ermani modò, ſed Itali etiam erudi-
ores magnopere mirarentur, conci-
aretur inde Sedunenſi populo ad pro-
nerendum Epiſcopatus ſacerdotium,
uem populus ſpectatum moribus per
ffragia deligere & Pontifici maximo
itra exornandum offerre conſueſſet.
bi verò ſtolatus & inſulatus de more
templo ſacras habere conciones
œpit, tanto concurſu omnis generis
ominum audiebatur (quòd mores
xactè ſobrios caſtoſque præferret,
ui ipſam eloquentiæ laudem ſine con-
roverſia ſuperarent) ut ampliore
cerdotio dignus haberetur. Nam
ultus erat, & efficax in componen-
s controverſiis, quæ inter cives at-
ue finitimos intercederent, uſque a-
eò rectè atque incorrupto judicio,
t nemo vel factioſus, eum ultrò ob-
tum arbitrum rejiceret. Eo modo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

collecta authoritate apud ſuos popula
res probitatis atque induſtriæ nomi
ne potens & validus, in id incidit tem
pus quo exortum eſt bellum inter Gal
los & Iulium Pontificem, quum Lu
dovicus Rex, infauſti damnatique
nominis cauſam ſuſcepiſſet, excitand
concilii, cujus ſanctionibus atque ar
mis impotenter dignitas Pontific
convelli poſſe putabatur. Iamque e
res erat perducta, ut Iulius ex Ra
vennate cruento prælio victus ſpolia
tuſque Bononia, & nefariis undiqu
armis circumventus ab externis gent
bus Hiſpanis atque Britannis, Helve
tiiſque præſertim, opem implora
cogeretur. In ea controverſia Ma
thæus integræ pietatis ſtudium, egr
giamque operam ſic præſtitit, ut à Iu
lio ſupplente Senatum, in honorem
Helvetiæ gentis, purpuræ dignitate h
neſtaretur. Nec multò pòſt Matthæ
multis concionibus apud Helvetios h
bitis egregiè perſuaſit, ut pia arma ſ
ſciperent adverſus Gallos, qui res div
nas profanis commiſcere conare
tur. Quod ob id non magnopere d
ficile fuit, quoniam Gens Helvet
paulò antè ſeſe ab amicitia Ludov
ci regis alienarat, tanquam ingra
ſpreta & fraudata donativis atque

ſtipe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ipendiis, avari aut certè nimis parcè
Regis acceptam contumeliam vindi-
are percuperet, eoque gravius & pro-
erantius, quòd pro Helvetiis legio-
ibus auxiliariis Gallus Germanorum
ohortes mercede conducere cœpiſ-
et: cujus injuriæ is fuit exitus, ut Mat-
hæus cùm ſuo aſtrictus officio, tùm
urpurei galeri beneficio obligatus, uni-
erſam gentem adverſus Gallos con-
itaret, eoſque Ticino pulſos, & ad
Alpes & in Galliam fugientes, Ciſal-
inæ Galliæ imperio expelleret. Nec in
a celebri victoria, quà haud dubiè
Pontifici ſua dignitas eſt reſtituta, Mat-
hæus aut ſtudium ſuum erga Ponti-
icium decus, aut odium in Gallos in-
ermiſit. Nam mortuo Iulio, Leonem
Decimum pro recipienda Parma atque
Placentia bellum moventem mirificè
adjuvit, Galloſque Duce Lotrechio
iterum Mediolano depulit, inſtaura-
oque ſæpe bello, quum Leo Ponti-
ex fato eſſet ereptus, atque ei ſuffectus
Hadrianus Sextus cujus comitiis inter-
uerat, nunquam ab authoritate Pon-
ificii nominis diſceſſerat. Mortuus
ſt Romæ non planè ſenex primo Ha-
driani pontificatus anno, vir inter
xactæ virtutis Imperatores, potius
quàm inter Senatores numerandus, ſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

corporis ac ingenii robur & rerum ſtre
nue geſtarum cumulum ſpectes. Max
me vero ei glorioſum fuit Franciſci R
gis judicium, quum aſſeveraret, me
audiente, aliquanto plus ſibi ſumptu
atque periculi Sedunenſis facundiæ in
domitam vim, quam tot legionum
ejus gentis cuſpides attuliſſe.

PLACIDII PLACEN-TINI.

En tua purpureus decorat Matthæe Galeru
Tempora digna ſacro triplicis ſplendore c
ronæ.
Scilicet exultans telis ferus accola Rheni
Pondus arenoſum rapidis qui flexibus urget
Oceani in gremium, demens, hoſtilibus arm
Imperia, & leges divum lacerare profanus
Irruerat: miſeræque novus tremor oſſa t
nebat
Italiæ, validis quum te duce caſtra maniplis
Helvetia adventant, biſque acres cuſpic
Gallos
Fundunt, Pontificemque armis victricibus ul
Tandem nubiferas Alpes tranſcendere cogun

AVGVSTI COCCEIANI.

Helveti, gens una Iovi cariſſima ſummo
Et cara Martis pignora.
Invicti bello populi, certiſſima Regum
Bellantium ſpes, ac metus:
Nullóne Heroas veſtros celebratis honore
Nullo ære? nullo marmore? (ca
Certe etiam externos, claræ virtutis ami
Artes fovebunt Italæ.

In

Ipſe pater Iovius quàm mira expreſſerit
Illuſtrium formas Ducum (arte
Cernitis, & veſtri ductoris imagine vera,
Dotes & ora effinxerit. (ut
Qui late Italiam fama cõpleverat omnẽ
Virtutis ergo fulgida.
Quare purpureo corpus valebat amictu,
Sacro coruſcus ordine:
Certabantq; virũ ſublimẽ tollere ad aſtra
Bellona, Pytho, Sanctitas.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

DE SEDVNORVM THER-MIS ET ALIIS FONTIBVS MEDICATIS LIBER,

Auctore Caſparo Collino Seduno.

SEDVNORVM diœceſis montibus horridis & inacceſſis, nivibuſque perpetuo rigentibus ita undique vallata eſt: ut vi Rhodano verſus Orientem rapidiſſim Europæ fluvio, currenti, vallemque ſe canti, & ad Occaſum in Veragrorum agros delapſo patere videatur. Qu cum aliis quam plurimis mineris tun metallorum tum fontium medicato rum abundet, propter duo tamen ge nera thermarum præcipue celebratu Quorum alterum in Brigienſi, alterum in Leucenſi conventu, ſive (ut hodi nuncupant) Deſeno, ſitum eſt. Quo niam vero hoc frequentiſſimum eſt o eximias & ſingulares vires ab accol in longinquas regiones divulgatas, illu minus celebre, de eo priore loco dicen dum exiſtimamus.

Leucenſes itaque thermæ à Leuc præcipuo hujus Deſeni pago nominat duodecim millibus paſſuum à vetuſti ſima urbe Seduno (unde & populu nomen ſumpſit) ad Orientem diſtan

A pa

A paſtoribus pecudes ſuas æſtivo tempore illic paſcentibus, vel ut alii, quibus magis aſſentior, à venatoribus inventæ ſunt. Locus enim hic olim fuit horrendus difficiliſque aditu, nam ab Oriente clauditur glacie alta & quæ habet fiſſuras profundiſſimas: à meridie habet montem invium & inacceſſum: ab Occidente verò nemora denſiſſima & tenebroſa (ut ab his locus appellatus ſit eorum idiomate *Sholts im thal*, id eſt, Vallis nemorum) ſaltus excelſos & rivũ Dalam ęſtivo tempore excreſcentem, ut vix ſuo contineatur alveo, & hac nunc iter eſt ad oppidum Leucam: à Septentrione adeo pręruptum montem habet, ut accolæ & aliarum nationum homines, profunditatum non aſſueti, hunc aſcendentes, & magis etiam deſcendentes, oculos propter vertiginem capitis velare cogantur, ideoque monti ipſi quod non niſi cum crebris & maximis gemitibus ſuperetur nomen inditum, Gemmi. Deniq; is locus erat in quo nemini habitare quam Hamadryadibus, Nymphis & feris: accedere autem illis ſolis qui has inſequerẽtur, liceret. Annis aliquot poſt elapſis, ſemitis à venatoribus oſtenſis & tritis, cum propter ferarum copiam, tum maximè ob fontis utilitatem etiam alii incolæ ſeſe eò con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

lerunt. Deinde paſtores hæc veſtigia ſe-
cuti, illic pecudes ſuas paſcere, magalia
caſaſque (ob accolarum adventum, &
quia ſylvæ herbarum fertiliſſimæ ſunt)
ſtruere cœperunt. Quo verò tempore id
factum ſit non conſtat: turris tamen
antiquiſſima jamque ruinam minitans
evidentibus argumentis oſtendit, ante
aliquot ſecula hæc accidiſſe. Hanc quidã
conſtructam à quodam nobili viro co-
gnomine Mans affirmant, contra vim
prętereuntium militum. nam tranſitus
fuit frequens poſtquam vallis inhabitari
cœpit. Non quidem per eundem locum
qua jam iter eſt, ſed paulo ſuperius, cujus
vię veſtigia adhuc pauca ſuperſunt & vi-
dētur. Manſius ille quiſque fuerit, poſtea
propter diſſenſiones civiles, vel alias ob
cauſas in Germaniam migravit. Sunt ta-
men qui ędificatã putent à nobili Anto-
nio de Turre, ſive ab ejus majoribus, ut
eſſet propugnaculũ contra vim Bernen-
ſium, quorũ opinio mihi non probatur.
Nobilium enim de Turre juriſdictio ex
altera parte montis Gemmii erat, ubi
excelſam & munitiſſimam arcem ex-
truxerant, nec uſquam memoriæ pro-
ditum eſt, locum in quo hæ thermæ
ſunt, ad eos pertinuiſſe. Hoc autem tem-
pore vallis exigua quidẽ, ſed ſatis amœ-
na, & aprica eſt, ſylva illa denſiſſima
extirpa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

extirpata, ſoloque exculto, & extructis ædificiis (ut loci ratio fert) ſplendidis, ſic ut ubique circum has aquas medicatas prata florentia colleſque virentes appareant.

Fontes ſunt quinque præcipui diverſis in locis ſcaturientes, atque ab Oriente in occaſum effluentes. Quorum primus & maximus ad molam impellendam ſufficiens eſſet, oritur in publica via, ubi ſaxum ingens ſuperimpoſitum eſt inſtar menſæ. Hic in tres partes ſive canales derivatur: duobus incolæ ad uſus domeſticos, & præcipue abluendas veſtes aliaſque res utuntur: tertia verò pars in maximum lavacrum defluit viginti forte & centum pedum circumferentiam babens, quod ex utraque parte tectum habet, binis columnis impoſitũ, aliqua tamen parte ſub dio relicta, ab Oriente in Occidentem, ubi aqua effluit quum lavacrum purgandum eſt, qua vero tectum eſt muro circundatur. Tres habet cameras, quarum una viris, aliæ duæ contiguæ fœmineo ſexui dicatæ ſunt. Quin & alter fonticulus hoc lavacrum influit ſub diverſorio, cui albæ crucis inſigne eſt, emanans, quæ pars abſque ullo tecto eſt. Quarta item pars duo alia minora conficit balnea, quorum alterum olim in gratiam hoſpitum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

honeſtorum & clarorum factum erat: jam verò ſolùm male affecti & exulceratis membris, qui nauſeam cæteris hominibus moverent, hoc ingrediuntur. Alterum in Chirurgorum uſum factũ, illis hodie quoque inſervit. Hæ thermæ olim ad ſtrenuum Perrinum Othſchier ducem Sedunorum pertinuerunt, nunc ad Reverendi Card. Matthæi Schiner Comitis & præfecti Sedunorum hæredes. Hic tribus domibus inchoatis à R. D. Iodoco de Silinen Epiſcopo (qui tempore Cæſaris Friderici Sedunis præfuit, ut Stumpfius refert) atque una tantum abſoluta è regione harum thermarum, reliquas duas perfecit, & ſub his verſus Occidentem in prato duo egregia & amœna balnea extruxit, quæ iucundiſſimum proſpectum habent in colles virentes & ſaltus altiſſimos, in quibus interdum venationes caprearum, & iter per montem Gemmium cernitur. Hic quum lavandi tædium obrepſerit, cœlo ſereno juvenes procaces, veneres ſalaces, in pratum deſcendere luſus chorearumq; gratia ſolent: Spectatum veniunt, veniũt ſpectentur ut ipſæ. Fons oriri videtur ſub ędificiis ſupra dictis, canali deducitur ad locũ balneorũ, in quo per ſaxeos canales dividitur in lacus in terra excavatos, & muro lateritio cinctos.

Quar-

Quartus fons leproſorum dictus, ex multis hinc inde confluentibus rivulis conſtat, ſub turre illa cujus ſupra mentionem fecimus, in pratis. Hoc primum ſos fuiſſe homines puto, quia à mole hybernalium nivium magis tutus ſit: Quin & turris ipſa ſatis pro argumento eſſe poteſt. Poſtea verò creſcente confluxu advenarum, cum hic fons non ſufficeret, apud inferiores quorum meminimus, vallis poſitis contra moles niviũ, ipſe vicus extructus eſt: huc verò ſe jam homines leproſi, & alii ulceribus & plagis apertis laborantes conferunt. Quintus & ſupremus fons ſalubris appellatur, quia præ cæteris homines ſanare, & ulceribus & ſcabie affectis cutem citius inducere creditur, calidiorque reliquis videtur: ſitus eſt verſus Orientem propè rivum Dalam, de perpetuis nivibus & glacierum fiſſuris decurrentem: & ut prior ex multis rivulis colligitur. Huc ſeſe conferre ſolent, qui tempus balneandi ferè confecerunt, quin etiam qui præ frequentia hominum aliàs convenire & confabulari nequeunt, huc ſe conferunt interdum ſub ſpecie lavationis alia agentes. Eſt præterea frigidus, limpidiſſimuſque fons non procul à maximo balneo verſus meridiem, Deiparæ nomine inſignitus, quoniam in Majo vel ſaltem

ſub

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

ſub finem Maii proveniens, in Auguſto circa feſtum aſſumptionis Mariæ fluere deſinit. Quæ hujus rei ratio ſit meam ſententiam proferam. Fons hic originem ducere videtur à nivibus vel glaciebus illis perpetuis , quæ cum incipiunt liqueſcere, ut in Majo fit, aquæ earum per canales ſubterraneos eò defluunt ibique ebulliunt, quum verò calor deficit ſole averſo, ut fit in fine æſtatis, fons iſte ſuo curſu deſtituitur: promanat enim cum ver eſt calidius, ſolito citius aliquando ſub initium menſis Maii, quum alias ſub finem ſolitus ſit: æſtate verò calidiſſima etiam ad finem Augusti perdurat. Vidi & animadverti anno abhinc ſexto cum in menſe Iunio abunde flueret , deinde cum tempus frigidum & nubiloſum ſubſequeretur, prorſus curſu deſtitui. Redeunte verò calore æſtivo , æſtuque caniculæ flagrante cœloque ſereno, poſt aliquot dies eodem ut antea curſu ebullire. Hoc fonte balneantes plurimum non tamen ſine magno ipſorũ diſpendio utuntur, quia clarus & frigidiſſimus eſt, atq; ideo gratus æſtuãtibus ex calore vehementi thermarum.

Hactenus de deſcriptione thermarũ, jam de earundem vi & natura dicemus. Aqua itaque earum nullius odoris eſt: minera verò per quam defluit (unde &

ê & naturam & vim tantam accipit) uprea ſive ærea, majori tamen ex parte uro abundat, cum aliqua portione alcis, ut clariſſimo viro Adamo Clano apud Friburgum Nuithonum meico videtur. Terra enim ubi emanat & efluit rubra eſt, ſimilis fermè bolo armeno, quo colore etiã lapides tingũtur, einde aliquid albi in ſuperficie: etiam uicquid inciderit aquã, ubi nõ fortiter urrit, huic albus lapis increſcit ſimilis olore & guſtu calci. Lapidem conficit tum in canalibus, cujus duæ partes vielicet, ſuperior & inferior rubræ ſunt, nterior alba. Præterea harum thermarum aqua turbida cernitur, in alborem ergens, quaſi calx, menſe Majo tribus el quatuor diebus, reliquis verò anni artibus limpidiſſima. Quare hac anni arte Seduni præſertim ea utuntur, quia rbitrantur (ut revera eſt) eo tempore luberrimam. Et præcipuè ſi Aprilis & Majus ſqualidi & calidiſſimi fuerint: uoniam ut plantæ tum in ſuo vigore nt, ſic & mineralia exiſtimantur lorere.

Ægritudinibus autem quàm plurinis hæ thermæ medentur. Cum æs ſie cuprum medium quaſi ſit inter Soem & Lunam, Venerique attributum ut Chymiſtæ aſſerunt) calidum & ſic-

cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

cum in tertio gradu, atque ideo calefa-
ciat, reſolvat, abſtergat, exſiccet, ſtipticet
& incarnet, frigidis maximè & humidi
morbis conferunt. Calx autem qua cer-
to tempore abundant ut ſupra dictum
eſt, calida & ſicca eſt, ad quartum gradũ
quamvis aliquam eſſe minoris caloris &
ſiccitatis quidam tradant: tamen om-
nis calefacit, exſiccat, abſtergit ut æs, a
proprium habet quod maximè mordi-
cet atque mundet, quapropter carnem
putridam in vulneribus (præſertim
Majo menſe) non ſinit creſcere. Ration
igitur horum mineralium quibus mor-
bis medeantur hæ thermæ, ac quibu
obſint & noceant, ex vi & natura ea-
rum colligi poteſt. Nam ſi calefaciãt, ex-
ſiccent (quod commune eſt omnibu
thermis pro ratione materiæ ejuſqu
qualitatis quam percurrunt & vire
hauriunt) aſtringant, mordicent, mun-
dent, & incarnent, etſi remiſſius quam
mineralia, ſequitur contra morbo
frigidos & humidos valere. Contrari
enim (ut inquit Medicorum facile prin-
ceps Hippocrates) contrariis curantur.
Omnes itaque corporis partes perquire-
mus, & quibus morbis in unoquoqu
membro accidere ſolitis hæ aquæ auxi-
lientur enarrabimus.

Principibus vitæ partibus confert

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

t cerebro, cordi & hepati: cerebro
uidem ex frigido humore nimio la-
oranti, unde Catharrus & aliæ ſpecies
Rheumatis, branchus & coriza, ocu-
s caligantibus & lippientibus, auribus,
ri, tonſillis, & uvæ ſuccurrunt.
Cor autem langueſcens roborat: ſto-
nacho & facultati concoquenti debi-
itatæ maximè prodeſt, & appeti-
um edendi excitat. Hepaticis dolo-
ibus opem fert, debilitati pulmonis,
Aſthmaticis, ſpleneticis, volvulo, &
Nephreticis conveniunt, hydropis ſpe-
iebus omnibus auxiliatur. Ventrem
olvit pota, ſed ſtranguriam movet.
Vterum mulieribus langueſcentem con-
irmat, calculoſos & febres ſanat, &
colica paſſione laborantibus opitulatur.
uncturarum languoribus ut iſchiadicis,
podagricis & ſpaſmo medetur. nervos
contractos laxat, & roborat: his qui
deſtituũtur uſu membrorum, atque aliis
partibus nervoſis, ut paralyticis ſuccu-
it. Initium lepræ curat ſanguinem pu-
ificans, ramici & illis qui laborant cal-
culo veſicæ convenit. Conſolidat oſſa
confracta, laſſitudinemque tollit. Vl-
ceribus malignis tibiarum, fiſtulis, &
aliarum partium corporis apoſtemati-
bus, ſcabiei cujuſcunque generis ex
frigiditate provenienti, & impetigini
mede-

medetur. Vulnera nō bene conglutinata & ſanata aperit, purgata mundataque à ſordibus & carne putrida, conſolidat.

DE BRYGENSIVM Thermis.

BRygenſes thermæ à Bryga præcipuè hujus Deſeni pago, ſic appellatæ: à quo mille & quingentis paſſibus diſtant, verſus Occidentem. Sitæ ſunt autem loco ſatis aprico & fœcundo, alniſque olim abundanti, quem Rhodanus percurrit à Meridie: ab Oriente & Occidente pratis viridibus, & vitium pergulis, ſegetibuſque lætis cinguntur: à Septentrione ad radicē montis Munt petroſi quidem in aſcenſu, quem ſi quis devicerit, paſcuis, arboribus fructiferis, & annona uberrimus apparet. Hic olim fons balnearum ſcaturiebat, tepidus ob commixtionem aquarum frigidarum ſub iiſdem ſcopulis emanantium, & ea de cauſa tempore hyemis inutilis exiſtebat: æſtate verò lacum quendam parvum conficiebat, in quo accolæ ſordibus labore & ſudore acquiſitis, ſe lavare & purgare ſolebant. Tempore verò labente, natura & vi aquarum longo uſu & experientia cognita, circa 1471. annum, Antonius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Vualcker publicæ utilitati ſtudens, magiſtratum adiit, ab eoque (quoniam in loco publico effluebant) licentiam ædificandi cum aliqua ſumma pecuniarum, & privilegiis impetravit. Hic fontem verum maximis laboribus & expenſis quærere cœpit: atque extructo diverſorio, effoſſa terra, fornicibuſque factis, & rupibus excavatis ad octo fortè paſſus, limpidum & calidum rivulum per petrarum fiſſuras proſilientem, ſeparare ab aquis frigidis conatus eſt, & larignis canalibus incluſum, ad loca in terra excavata (quas Capſas vocant ſimiliter ex materia larigna factas) deduxit. Anno autem 1521. Petrus Ovulig Brygienſis diverſorium amplius fecit, aliiſque ædibus adjunctis, hortis pulcherrimis decoravit, pergulis ſuper thermas inductis, conductoque æris foſſore maximo pretio, à loco ſupradicto fontis, ad ſex paſſus vivo ſcopulo excuſo, originem perſcrutatus, ad calidiorem venam fontis pervenit, & has thermas una capſa addita, (binæ enim tantum antea fuerant) ſecluſiſque melius aquis frigidis, reſtauravit, & omnia calidiora ac meliora reddidit.

Harum thermarum aqua limipida eſt, valde ſulphur olens, cujus & multum emittit, quodque arefactum cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

uritur odorem ac flammam diverſis co-
loribus ut commune ſulphur reddi
Menſe Majo cum prata rigantur ab-
undantius effluit, obſtructo meatu &
canali altius poſito, effluere deſinit. Co-
cta in ſartagine pulverem ſubcinericium
relinquit odore ſulphuris, cum quodam
ſapore dulci & aſtringente, unde con-
jicio aliquam ejus portionem eſſe alu-
minoſam, cum ſale ſeu nitro mixtam.
Omnia vitia cutis expurgat, ſuccurrit
igitur alphis, leucis, ulceribus antiqu
& malignis, nervoſque contractos ca-
lefacit & emollit, mitigat dolores, poda-
græ medetur, mulieres ſteriles con-
ceptui idoneas facit. Auxiliatur ſu
dis, tinnitui aurium, tremori, ſpaſm
& catarrho. Ventriculum ſubvertit, f
brientibus & qui debilitati ſunt & Ne-
phriticis nocet.

DE FONTIBVS Viſpianis.

IN Deſeno ſeu tractu Viſpianorum, in-
ter thermas Brygenſes & Leucenſ
(ab utroque enim forte tredecim mil
bus paſſuum diſtant) duo fontes me-
dicati promanant: quorum prior o
tur in altiſſimo monte prope Alpes,
loco qui vulgo Augſtport nuncup
tur, è regione fertilis & viridant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

vici Grenchen, in oppoſito monte ſiti (celebris apud quoſdã ob natales duorum doctiſſimorum virorum Simonis Lithonii olim profeſſoris Argentinenſis clariſſimi: & Thomæ Platteri Gymnaſiarchæ inclytæ urbis Baſileæ, præceptoris mei chariſſimi, maximeque colendi) quibus duobus montibus rivus Viſpa ex valle Gaſen interfluit. Hic inquam fons ex ſaxo duriſſimo tribus vel quatuor in locis proſilit. Quin etiam alius fons (qui mox ei conjungitur) ſub eodem ſcopulo in lapide fragili & terra rubea, ex Occidente in Orientem ſcaturit, ubi lapides aliqui tinctura auri colorantur, & ebulliendo particulas alumini ſciſſili ſimiles emittit & profert. Glacies ejus hyemis tempore flavi aut ſubrufi eſt coloris. Ambo ejuſdem ſaporis ſunt, aſtringentis & cuprei. Hic fons à multis accolis paulatim viſitari cœpit: experientiaque edocti, ac ſanitati priſtinæ reſtituti, vires ejus eximias ab Opt. Max. conditore datas, crebris ſermonibus provulgarũt, ſicut 1557. anno frequentiſſimus fuerit. Referunt quidam ſi quis de ejus inventore ſciſcitetur, Scholaſticum quendam vagantem, noſtràmque Sedunorũ diœceſim peragrantem, in Rhodano ejus aqua inſpecta, vim fontis cognoviſſe at-

que indicaſſe. Sed hæ aniles ſunt fabulæ, quibus antiquitas multum tribuebat, & adhuc poſteritas patrizat. Huc maxima pars hominum quotidie confluit, & ignarum & ſtultum vulgus poſtquam ſobrium jejunumque longinquo arduoque itinere, & morbis confectum advenit, bibit & ingurgitat ſe, donec (ut ſic dicam) fauces attigerit. Frigidiſſima etiam aqua fontis quidam totum corpus, quidam aliquod tantum membrum vel partem affectam, poſtquam abluerint, hauſta manibus aqua, non enim ingrediuntur, ignem ex fruticibus roſarum Alpinarum conſtruit (locus enim hic nullo genere arborum conſitus eſt) adſidet, viaticum pro facultate rei ex ſacculis & peris ſuis promit, atque caſeos duros, pingues ac molles, recoctamque veterem aſſant, ſæpius plenos hauſtus fontis miſcent, nullam enim ſacietatem aquæ ſe ſentire dicunt. Facto tàm lauto & celebri convivio, lagenulas ſuas implent & reditum parant. Ita ſimplex populus marceſcit, & minori cum utilitate dono Dei optimo fruitur, nam poſt potum erat jejunandum ad aliquot horas, donec aqua operata eſſet, & non impedimentum in interna præſertim corporis parte, addendum, quo concoctio impediretur.

Ven-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Ventrem laxare, à materia quacunque interna purgare, oculos caligantes ob quamcunque cauſam ſanare, & alias membrorum partes reſtituere fertur. Principium hydropis curat. Non ſentit quantumvis aliquis biberit. Febrientibus tamen non prodeſt. Itaque ex his & ſapore valde adſtringenti colligo, venam illam per quam hæc aqua fluit, cupream eſſe, cum maxima participatione Solis (ut Chymiſtæ loquuntur) quæ in tertio exſiccantia, in ſecundo gradu & ratione auri ſolutiva maxime ſunt: Ochræ aliquam etiam particulam habere, quum hyemis tempore glacies ſubruffa videatur: tum etiam alumen ſciſſile, ſchiſtum vocant. Ex quibus omnibus conjicio valere, ſi eo recte utamur, contra omnes morbos, frigidos & humidos aſtrictione indigentes, ut Catharrum, branchum & Corizam, caliginem oculorum, ſi ex humoribus frigidis cerebri procedant.

Alter fons in valle Sas prope vicum & templum, Viſpa rivo interfluente, in pede montis prærupti ſcaturit, rubeuſque rivus (Germanice *der rot bach*) ab inhabitantibus appellatur, quia lapides injecti, rufo colore tingantur, & terra ejus coloris ſit quam ſuo delapſu attingit & conſpergit. Tepidus hic fons

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

eſt in ſcaturigine, & tepidior fuit ante aliquot annos: quemadmodum Petrus *an den Danmatten* aurifaber peritiſſimus affirmabat, aliiſque rivulis in interno terræ gremio permiſceri videtur. Hic fons omnes notas habet illius qui in thermis Leucenſibus exiſtit, & hyemis tempore nunquam congelatur, ſed fumum exhalat.

Eſt & alius quidam fons in Veragris, prope deſtructum oppidum Schellon, tepidus, qui ſcabiem ſanat.

IN DIOECESI BERNENSIVM.

FONS eſt frigidus ſupra arcem præſtantiſſimorum ac fortiſſimorum nobilium de Blonoy, in monte Lala, ab ea parte lacus Lemanni, ubi Viviacum ſitum eſt, à quo duobus millibus paſſuum diſtat, albicans, vehementer ſulphur olens, ut quis à ſtadio facilè ſentiat. In hoc fonte herba ſuperinducta ſulphure invenitur, quæ arefacta, ejus flammam edit, odoremque reddit. Hac aqua qui lavantur ſcabie eos cito curari audio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

DE FONTE A SANCT-SVRGO.

FONS eſt gelidus & limpidiſſimus in juriſdictione Bernenſium, prope limites Ducatus Burgundiæ, in itinere per quod ad S. Claudium itur, in Iura monte, eo tendentibus ad latus dextrum quingentis forte paſſibus, hoc tempore frequentiſſimus. Hic ante ducentos annos adeo celebris, ut & hodie, viribus & miraculis fuiſſe fertur, & propter quandam inter Ducem Burgundiæ & Comites Sabaudiæ diſſenſionem, effluere deſiiſſe. Videtur autem particeps gipſi, quod ex terra alba & pingui, lapide gipſo, qui in ea invenitur, & ſtipticitate guſtus depræhenditur. Curat morphæas, podagram, ſcabiem, herniam, ulcera maligna, pedum fiſtulas & aliarum partium corporis, lota parte affecta aqua, & terra pingui impoſita. Ferunt etiam ſurdos auditui, cœcos viſui, mente captos intellectui reſtitutos, qui ſe hoc fonte laverant. Quod ſi ita eſt, non alia de cauſa accidere puto quàm naturali, & ob vitæ temperantiam. Cibis enim delicatis veſci, ſitus loci, (niſi forte maximis ſumptibus allatis) vix patitur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

DE FONTE BITVMINOSO non procul à Thononio.

A Thononio inſigni vico ad lacum Lemannum ſito, fons diſtat quinque millibus forte paſſuum, fœtens quodammodo, cui quiddam albi & pinguis ſupernatat tactu oleoſo, qua materia quidam ad lucernas alendas utuntur.

DE FONTE IVERDVNENSI.

PRope Iverdunum oppidum vetuſtum, ad radicem montis Iuræ ſitum, fons fuit olim celebris, ſed temporis injuria & hominum negligentia jam exolevit, ut vix aliquod veſtigium reperiatur.

PRÆCEPTA SIVE LEGES communes balneandi.

IN quocunque cupis medico te fonte lavari,
Vt tibi proficiat diſticha parva lege,
1. Quo melius valeas leges ſervare medentum,
Non tibi purpurei deſit arena Tagi.
2. Ante tuum corpus præſcripto tempore purges,
Quam tu pæonias ingrediaris aquas.
3. Nec primum veniens totis utere diebus.
Omni ſed fugiens hora ſit aucta die.
4. Nõ nimium caleas, nec te mala frigora lædãt,
Tempore membra laves conveniente tibi.
5. Dumque ſalutifera fervens immergeris unda,
Pertingant fauces nulla alimenta tuas.

6. Inva-

6. Invalidum certa corpus ratione gubernes,
Quin etiam morbi maxima cura tui.
7. Lotus ubi egrederis calido velamine cinge,
Non frigus noceat, tranſeat aura poros.
8. Cinctus ubi exieris madeas ſudore fluenti,
Vt dormire queas, tegmina plura cape.
9. Membra levans, tenui ſudorẽ abſtergito tela,
Ire jubet: modice pocula ſume, cibos. (quæ
10. Quæ natura cibi, & quantũ, meminiſſe juvat;
Thermarum vires impediiſſe ſolent.
11. Nec prius ingrediare niſi hũc concoxeris, ante
Fercula ſumpta tibi nulla pericla ferant.
12. Et Venus enervat corpus, mentiſque vigorem
Opprimit, admonitus plurima damna cave.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

LOCI AVCTORVM IN HIS LIBRIS DECLARATI, AVT RECITATI.

AEmilii Probi 189.
Alciati 102.
Ambroſii 114.
Ammiani 35.40. 230.
Aventini 235.
Antiquæ inſcriptiones. 14. 72. 86. 89. 107.297. 298
Antonii Auguſti 89. 93. 225. 232. 236. 246.266.271.276
Appiani 36.38.173. 244.299.
Cæſaris 33.85.96.100.249.252. 256.258.
Catonis 296.
Claudiani 175.269.279.286.292.293.318.
Dionis 104.105.223.252.301.
Dionyſii Afri 167.
Eutropii 105.
Feſti 164.
Fortunati 115.
Gelenii 33.
Herodiani 166.
Horatii 302.
Hieronymi 277.
Iuvenalis 218.
Livii 78 83.176.201.208.211.213.217.219. 273.
Lucani 167.175.
Marcellini 40.198.227,275.

Melæ

Melæ 35.40.166.175.
Meſſalæ Corvini 219.
Nicephori 278.
Pauſaniæ 310.
Petronii Arbitri 238.
Plinii 32.33. 39.170.230.236.297.300. 301.303.304.314.316.323.
Plutarchi 36 37.177.
Polybii 35.36.40.172.173.211.214.217.
Ptolemæi 223.239.249.256.314.
Saluſtii 245.
Scaligeri 177.
Sebaſtiani Munſteri 36.34.
Sempronii 166.222.
Silii 36.39.41.192.198.216.218.284.292. 295.
Solini 35.39.175.
Stephani 164.
Strabonis 35.96.172.173.222.166.236. 264.285.301.313.
Taciti 166.237.272.277.313.
Virgilii 164.216.322
Xenophontis. 287.293.297.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

INDEX.

A.

ABduæ fontes. 268, 269
Adua ſeu Adula mons. 265, 268
Agaunenſium martyrum hiſtoria. 108
Agaunum. 88, 106
Ajentum vicus. 75
Albrunius mons. 45
Alpes, 174. qui montes ſic vocentur, 175. varia earum nomina, 178. earum longitudo, 180, 181. latitudo, 182. altitudo, 183. & reliq. celebriora per eas itinera, 222, &c. qui primum tranſierint, 197. ſeq. 201. in iis quatuor nobiliſſima Europæ flumina oriuntur, 184, 251, 312. diverſoria extructa, 190. cryſtalli & metallorum feraces, 17. 318, & ſeqq.
Alpes Carnicæ, 273. & reliq. Cottiæ, 228. &c. harum deſcriptio, 230. Grajæ, 236. Iuliæ, 273, &c. Lepontiæ, 258. & deinceps. Maritimæ. 223. & reliq. Noricæ, 277. Penninæ, 247. Pœnæ, 249. Rhæticæ, 264. Summæ, 250, & deinceps. Tridentinæ, 275. Venetæ, ibid.
Alpes Grajas & Maritimas non eſſe eaſdem. 226
Alpium diviſio. 222
Alpium incolæ. 297, & reliq.
Alpium juga quomodo nubes penetrent, 185, & deinceps. æterna nive & glacie ac perpetua hyeme rigent. 190. & ſeq.
Alpium montes qui altiſſimi, 184. tempeſtatum dant ſigna. 196
Annibalis iter per Alpes. 198, 199, 200, 205. & deinc. uſque ad 222.
Animalia alpina. 335, &c.
Antuates populi. 93
Aquæ alpinæ. 307, 314
Arbores alpinæ. 321
Argentifodinæ. 61, 69
Arliberg. 253
Armenſia vallis. 76
Arna vel Aragnum vicus. 45
Aves alpinæ. 337. & deinceps.

B.

BAncas vallis. 51
S. Bernhardi mons major. 82, 242. minor, 241, 242
S. Bernhardini mons. 268
Bolſanum oppidum. 268, 269

Bor-

Bornium. 259
Bornus fluvius. 76
Bralius mons. 268
Bramaſans. 93
Branſcheria pagus. 82
Bremiſa pagus & cœnobium. 77
Briga vicus. 49
Brigianæ thermæ. 53.368. & reliq.
Brigianus conventus. 48
Burgundi Galliæ partem occupant. 118. & ſeqq.
Burmiana juga. 269
Bynna fluvius. 45

C.

CAſtellio pagus vel Geſtila. 42
Ceniſius mons. 309
Contegium 79
Conventus Valleſiæ ſuperioris & inferioris. 23, 24
Conventus Veragrorum. 79
Chryſtalli in Alpibus. 17, 318, &c.

D.

DAla fluvius. 65
Danubij fontes. 313, 314
Deſenæ ſive conventus Valleſiæ. 23, 24
Dirreberga arx. 48

E.

EErenburgum arx. 241, 270
Eginia vallis. 43
Eiſcholia vallis. 61
Enfiſchia vallis. 69

F.

FRactus ſeu Pilati mons. 197, 310
Furca mons. 41

G.

GAmſa fluv. 53
Gemmius mons. 65, 309
Genebræ mons. 232, 234
Georgius Supraſaxus. 51, 156
Geſtila pagus. 42, 61
Glacici & glacialis aquæ uſus. 316
Gletſcher mons. 193, 255
Gliſa vicus. 49, 51
Gomeſianorum conventus. 32
Gotthardi mons. 254, 259
Gradecium. 68
Grenchiæ pagus. 55
Grieſſus mons. 43

Grim-

Grimſula mons. 42
Gundes. 79

H.

HElla arx. 50
Herbæ alpinæ. 325, & ſeqq.
Hupſchburg arx. 57

I.

ITer per alpes Carnicas, 277. Cottias, 232. Grajas. 236
Lepontias, 262. Maritimas. 225
Noricas, 277. Penninas. 246
Rheticas, 266. & reliq.
Itinera alpina difficilia & periculoſa. 260, 280. propter viarum anguſtias, 281. propter præcipitia, 282. &c. propter glaciem, 285 propter nives, 286. & deinceps. ob frigora, 292. ob tempeſtates. 294
Itinera per Alpes celebriora. 222, &c.

K.

Kremerthal. 56

L.

LAcus in ſummis montibus. 309. & reliq.
Lacus Pilati. 310
Lepontii populi, 306. cur ſic dicti. 202
Letſchia vallis. 62
Leucia vicus. 65
Leucianæ thermæ, 62, 358. & reliq. earum virtus & natura. 64, 365
Leucianus conventus. 62
Lunza fluv. 62

M.

MAjoria arx. 70. Sabaudo traditur. 145
Mangopana arx. 47
Maranum oppidum. 268, 269
Martinacum. 84. 243
Moſſa fluv. 48
Matza quid ſit apud Valleſios. 27. &c. ejus origo. 143
Mattia vallis. 56
Mauritij cœnobium, 90. 121. oppidum, 242. abbates, 91. monachi. ibid. canonici regulares. 92
Mauritij & ſociorum ejus martyrium, 345. & ſeqq.
Monaſterium pagus. 43
Montarſum. 76
Morgiani pop. 46

Mo-

Morienna Comitatus. 94, 95
Morſa fluv. 75
Mulibachum vicus. 44

N.

NAntuates populi. 93
Nateræ vicus. 48
Niſius mons. 43

O.

Octodorum, 85. 86. 106. ejus epiſcopatus, 87. hodie Martinacum dicitur. 242

P.

PAſcua alpina. 325. & reliq.
Pennini jugum. 82, 84
S. Petri vallis. 82. vicus. 269
Pilati mons. 197. lacus. 310

R.

RAronii barones. 58. 65
Raronium bellum. 145
Raronius conventus. 58
Ravinius mons. 75
Rheni cataractæ, 312. fontes, 251, 258, 262, 263
Rhodanus, 34. ejus fontes, 35. & ſeqq. ejus nomen & curſus. 39, 40

S.

SAbaudiæ nomen unde, 95. principes, 94, 97. & ſeqq.
Sabaudicum bellum cum Valleſiis. 141
Salges vicus. 65
Salſularum fons. 76
Saltina fluv. 50
Sanetſchius mons. 75
Saſſia vallis. 55
Seduni populi, 54. eorum bellum cum C. Iul. Cæſare. 100. & reliq. ab Auguſto ſubacti. 106
Sedunenſis cõventus. 69. Epiſcopatus. 73. 117 134
Sedunorum epiſcopi. 132, 135. & deinceps. thermæ. 358
Sedunum urbs, 70. 106. ejus ſitus. ibid. ceu pla. 71
Seona arx, 76. obſeſſa à Valleſianis. 146
Sideræ vicus. 67
Sideriana arx. 68
Siderianorum pagi. 67
Siderianus conventus. 67
Sunarmatten. 66
Sylvius mons. 56, 255

T.

Thebæa logico propter confeſſionem Chriſti in alpibus cæſa, 90. & cæteris, 108. 109. &c uſque ad. 119, 345. & ſeq.
Thermæ Leucianæ, 62, 358. & deinceps. Brygenſes. 53, 368. & reliq.
Thomas Platterus. 55, 5
Ticinum amnis. 25
Turbilia arx. 7
Turriana arx. 6
Turrianum bellum. 14

V.

Valleſiæ ſitus, 13. nomen, ibid. termini, 14 fertilitas, 15. incolarum habitus & mores 19. ſeq.
Valleſiæ diviſio, 23. reſpublica, 24. epiſcopatus. 7
Valleſiorum fœdera. 26, 146 matza, 27. 143. bellum cum Sabaudis. 14
Veldkirch. 26
Veragri populi, 77. eorum ſex conventus, 79. bellum cum Caj. Iul. Cæſare, 100. & reliq. ab Auguſto ſubacti. 10
Veragricum bellum. 80, 15
Veſpia vicus. 6
Veſpiana pugna. 14
Veſpiani Comites, 57. nobiles, 58. fontes. 370, &c
Veſpianus Conventus. 5
Viberi populi. 32. de eorum nomine. 33. eorum conventus, 34. ab Auguſto ſubacti. 10
Vieſcha. 4
Viſpa fluv. 5
Vlrica pagus. 4
Vrenſia vallis. 7

VV.

VVingarta arx. 4

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 C 50